منتدى اقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

باخێکی پڕ بەرهەم لە وتارەکانی سەردەم

یاسین مەلا عبداللە

باخێکی پڕ بەرهەم
لە وتارەکانی سەردەم

نوسینی

یاسین مەلا عبداللە

بۆ بلاوکردنەوە و راگەیاندن

باخێکی پڕ بەرهەم

لە وتارەکانی سەردەم

مافی لەچاپدانەوەی پارێزراوە بۆ
نوسینگەی تەفسیر

ناوی کتێب: باخێکی پر بەرهەم لەوتارەکانی سەردەم
نوسەر: یاسین مەلا عبداللە
بڵاوکردنەوەی: نوسینگەی تەفسیر/ هەولێر
خـــە ت: نەوزاد کۆیی
بەرگ : أمین مخلص
نۆرە و ساڵی چاپ: یەکەم ١٤٢٧ك - ٢٠٠٦ز
تـــــیراژ: ١٥٠٠ دانە

لە کتێبخانەی گشتی هەولێر ژمارەی سپاردنی (١٤٣٨) ی ساڵی ٢٠٠٦ دراوەتێ

بۆ بڵاوکردنەوە و راگەیاندن
هەولێر- شەقامی دادگا - ژێر ئوتێلی شیرین پالاس
ت : ٢٢٢١٦٩٥ - ٢٢٣٠٩٠٨- ٢٥١٨١٣٨
مۆبایل : ٢٢ ٥١ ٤٦٠ ٠٧٥٠ - ٩١ ٧٢ ١٣٨ ٠٧٧٠
tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

پێشکەشە

پێشکەش بێت بە گیانی:

- **حەزرەتی محمد المصطفی(ﷺ)، ئـەو خۆشەویسـتەی ریگـای تـاریکی بۆ ئێمە رووناك کردەوە.**
- **دایكو باوکم، کە ئومێدەوارم خوای گەورە لەگوناهـەکانیان خۆش بێتو بە بەهەشتی پانو بەرینیان شاد بکات.**
- **باپیرم کە لە پاش باوکم، وەکو باوکێکی دڵسۆز بووە بۆم.**
- **هەموو ئیمانداروتاربێژێك، کە ئەرکی گەیاندنی پـەیامی حەزرەتی رسول الله(ﷺ) لە ئەستۆ گرتووە.**

پەسەند نامەی
مامۆستا مەلا عبدالله ملا سعید گرتکی

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان

سوپاس و ستایش بۆ خوای پەروەردگار... درودو سلاّو بۆ گیانی حەزرەتی محمدی پێشەواو یارانی تارۆژی دوایی.

دوای ئەوەی کە برای بەڕێزم مامۆستا مەلا یاسین مەلا عبدالله چۆمبالۆکی ئەم کۆمەڵە وتارەی پێ نیشان دام کە پێداچوونەوەیەکی بۆ بکەم و لەنزیکەوە چەند رۆژێك لەخزمەت ئەم وتارانەدا بووم.بینیم کەوا وتارەکانی وتاری پڕ لەسودن و زانست و زانیاری وای تێدایە کە موسڵمانان بەگشتیو وتاربێژ بەتایبەتی سوودی لیّ ببینی چونکە وتاربێژی بووتە هۆیەك بۆ گەیشتن بەخەڵكو لێك نزیکبوونەوەی موسڵمانان و ئاگادار بوونیان لێکتر چونکە رۆژانی هەینی هەفتانە موسڵمانان لەهەموو شوێنێکی جیهاندا کۆنگرەیەکی هەفتانە ئەبەستن کە بە بەئەنجام گەیاندنی ئەم کۆنگرەیە بەرەو . ك رێزیو رەوشت بەرزیو رێز لێکتر گرتن هەروەها شارەزای خەسلەتە پڕ بەهاکانی ئیسلام دەبن. بۆیە لەم روانگەیە برای نووسەر هەوڵی داوە بەدەوڵەمەندکردنی وتارەکانی بەپشت بەستن بەدەقەکانی قورئانی پیرۆزو فەرمایشتەکانی پێغەمبەر(ﷺ) و فەتوای زانایانی ئیسلام و بەڵگەی زانستیو عەقڵی لەسەر هەندێ بابەت.

گرنگی ئەم پەرتوکە لەوەدا دەبینم کە:

١-بۆ هەر وتارێك پێشەکییەکی تایبەت و سەرنج راکێشی داناوە کە لەگەڵ ناوەرۆکی وتارەکە دەگونجێت.

٢-ئاسانی رستەکان و شی کردنەوەی بابەتەکان کە وای کردووە لەگەڵ ئاستی رۆشنبیری زۆربەی هەرە زۆری خەڵك بگونجێت.

٣-گرنگــی داوه بەكۆمــەڵێك بابــەتی پــەروەردەیی. كــەوا جێگــای خۆیــەتی ســەرجەم وتاربێژەكانمان گرنگی تەواو بەم جۆرە بابەتانە بدەن چــونكە پــەروەردەكردنی دڵ و دەرونــی موسڵمانان یەكێكە لەو ئەركانەی كە دەكەوێتە سەرشانی وتاربێژەكان وە بۆ پێگەیانــدنی نەوەیەكی موسڵمان دوا ڕۆژ پێویستمان بەم جۆرە بابەتانە هەیە.

٤-گرنگی داوە بەهەندێ بابەتی نەتەوەیی و هەوڵی داوە كەلایەنی نیشتمان پەروەری و ئاین پەروەری پێكەوە ببەستێتەوە كە بێگومان هەردوو بالی نیشتمان پەروەری و ئــاین پــەروەری دوو شتی لێك بەستراوو تەواوكەری یــەكتن و پێویســتە هەمیشــە مرۆڤــی ئــاین پــەروەر نیشتمان پەروەریش بێ و لەڕێی ئایینەوە خزمەت بەگەل و وڵات و نیشتمانی خۆی بكات.

٥-باس كردنی هەندێ بابەتی هاوچەرخ وەكو تیرۆر وەیا دیاردەی خۆكوژی.. كە دیاردەیەكی خەتەرناكە ڕووبەڕووی كۆمەڵگاكەمان بووەتەوە.

كتێبخانەی ئیسلامی پێویســتی بــەم جــۆرە نووســینانە هەیــە كــە هیڤیخــوازم ســەرجەم مامۆستا گەنجەكانمان بایەخ بەم جۆرە نووسینانە بــدەن و هــەوڵی بــەردەوامیش بــدەن بــۆ ڕوونكردنەوەی ڕاستیەكان و خزمەت كردنی گەل و وڵاتەكەیان.

لەهەمان كاتیشدا هیوای سەركەوتن و سەرفیرازی بۆ برای بەڕێزم مامۆســتا مــەلا یاســین مەلا عبداللە چۆمبالۆكی دەخوازم لەسەرجەم كارەكانی و خــوای پــەروەردگاریش پاداشــتی خێری بداتەوە.

عبداللە مەلاسەعید گرتگی

سۆران- دیانا

١٩/شوبات/٢٠٠٥م

١٠/ محرم/١٤٢٦ك

پێشەکی

هەموو ستایش بۆ خوای پەروەردگار، درودو سەلام لەسەر پێغەمبەری دادیارو هەموو برایان لەپێغەمبەرانی خوای پەروەردگار، کەهەموویانی ناردووە بۆ سەقامگیرکردنی شەریعەت و بەر پەرچدانەوەی ستەمکار، ڕەحمەتی خوا بڕژێ بەسەر ئەسحاب و یار.

لەپاشان خوێنەری بەڕێز..

کە سەیری حاڵی خۆم کرد وە سەیری ئەو هیوایە درۆیینەم کرد کە شەیتان هەوڵ دەدات لەدڵ و دەروونی ئادەمیزاد جێگیری بکات، بۆ ئەوەی بتوانێت بەئاسانی ڕاوی بکات. تووشی سەر سوڕمان هاتم:

* مردنمان هەندێك كات دێتەوە یادو خۆمانی بۆ ئامادە ناکەین، وە شەیتانیش هەوڵ دەدات لەیادمان بەرێتەوە.

* دڵەکانمان ڕەقەو هەوڵ دەدات لەڕاستی لابدات وە شەیتانیش خەریکە ڕەقتری بکات.

* بۆ دونیا وا هەوڵ دەدەین هەروەکو ئەوەی قەت نامرین، وە شەیتانیش ئەم هیوایەمان زیاتر دەکات.

* بەهەزار ئاخ و ئۆف هەندێك چاکە دەکەین، وەشەیتانیش بۆمان دەڕازێنێتەوەو دەڵێت: کەس ئەوەندەی تۆ خۆی ماندوو ناکات! تاکو توشی ریاییمان بکات!

ئاخێکم هەڵکێشا بۆ حاڵی خۆم و سەرم بەردایەوەو چاوەکانم نوقاندن وە خەیاڵم ڕۆیشت بەرەو ئاسۆیەکی نادیارو لەدڵما وتم:

أذكر الموت ولا أرهبه   ان قلبي لغليظ كالحجر

أطلب الدنيا كأني خالد   ووراني الموت يقفو بالأثر

وكفى بالموت فاعلم واعظاً   لمن الموت عليه قد قدر

والمنايا حوله ترصده ليس ينجي المرء منها مت مفر

پاشان كه سەرم بەرزكردەوە خەياڵێكى ناخۆشترم بۆ هات كه هەر بەيەك جار غەم و ئەندێشەى بۆ جێ هێشتم كه ئەويش:

تفكّرت في حشري ويوم قيامتي وإصباح خدي في المقابر ثاويا

فريدا وحيدا بعد عزّ ومنعة رهيناً بجُرمي والتراب وساديا

تفكرت في طول الحساب وعَرْضِهِ وذلّ مقامي حين أعطى حسابيا

بەڵام كەحاڵى خۆم شرۆڤە كردو بێ هێزىو بێ دەسەڵاتى خۆم هاتەوە يادو تروسكە روناكێكم چاو پێ كەوت كه:

ولكن رَجائي فيكَ رَبّي وخالقي بأنّكَ تَعْفُوا ياإلهي خطائيا

كه سەرم بەرز كردەوە ئاسمان، ديتم هەمووى داپۆشراوە بەڕوناكى، هەمووى رۆشنە، سەيرى دەوروبەرى خۆم كرد ئەويش بەهەمان شێوە، پرسيم و هاوارم كرد: ئەى بۆ لەخۆمان دەگۆڕين؟!

ڕێگايەكە ديارە! ڕوناكە!

وە ئەوەى زياتر دڵى خۆش كردم و ئاسۆيەكى ڕوون و ئاشكراى بۆ دەستەبەر كردم، كە لێى بێ خەبەر بووم ئەو ئايەتە پيرۆزە بوو ﴿قُلْ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لاَ تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾[1].

(ئەى پێغەمبەر(ﷺ) پێيان بڵێ: خوا دەفەرمووێت: ئەى بەندەكانم.. ئەوانەى كەخۆتان گوناهبار كردووەو هەڵەتان زۆرە، نائومێد مەبن لەڕەحمەتى خوا، چونكه ئەگەر ئێوە تەوبەى ڕاست و دروست بكەن، خوا لەهەر هەموو گوناهو هەڵەكانتان خۆش دەبێت، چونكه بێگومان ئەو خوايە زۆر لێخۆشبوو لێبوردەيەو زۆر بەسۆزو ميهرەبانيشە).

ئەوجا دڵم ئاسودە بوو، وە بۆم ئاشكرا بوو كه ئەوەى بچێنين ئەو دەدورينەوە!

وە هەستم بەهێزێكى پەنهانى دەكرد كەهانم دەدات بنووسم بەڵام.. وتم نازانم بنووسم! وتى: كەس لەسكى دايكى خۆى فێرنەبووە! خۆت ماندوو بكە! هەوڵ بدە!

وتم: ئەوە مەيدانێكەو پياوى خۆى دەوێت! وتى: بنووسە تۆش بۆ شاييەك هەر پڕدەكەيتەوە!

١-سورة الزمر (٥٣).

وتم: زانياريم نيه، بیٚ زانستم! وتی: تەقوای خوا بکە خوا فێرت دەکات.

سەرەڕای کەمی زانستو زانیارییم، سەرباری دڵی حەزینم بەرووداوەکانی ژیانمو فکــرو هۆشــی بــەربلاوم، ماوەیــەکی زۆرم تــەرخان کــرد بــۆ کۆکردنــەوەو دانــانی پەرتووکێك کە کۆمەڵە وتارێك لەخۆ بگرێت لەبابەتی جیاجیا کە ببێتە مایەی سوود بۆ موسڵمانان.

وە ئەوەی زیاتر هانیدام بۆ ئەم کارە دەست گرتن بوو بەدامێنی ئەوانەی خزمەتی ئیسلامیان کردووە بە پەرتووکەکانیان کە تەنها مەبەستیان خوا بووە، بۆ ئەوەی خوای گەورە لەریزی ئەوانم حەشر بکاتو بیٚ بەشم نەکات لەدونیا لە بەرەکاتی ئەوان. هەرچەندە کارەکەی من ئەوەندە نییە، بەڵام لیٚ بووردەیی‌و رەحمەتی خوا زۆرە.

هــەروەها ویســتم یارمــەتی بــرا وتاربێــژەکان بــدەمو کــەمێك مانــدووبوونیان کــەم بکەمەوە لەهەڵدانەوەو تەماشاکردنی پەرتووکەکان.

بۆیە بەیارمەتی خودای پەنادەرو یارمەتیدەر:

دەستم پــیٚ کــرد، بــەو هیوایــەی ســوودێك بگــەینم بــە دەوروبــەری خــۆم لــەوڵاتی کوردســتانو چــاوەڕێی لــوتفی پــەروەردگارم، ئــەوەو پەرتووکەکــەم پێکهــاتووە لــە (٣) بەش:

بەشـــی یەکـــەم: چــەند تێبینیــەکم نوســیوون بــۆ بــرا وتاربێــژەکان بــۆ ئــەوەی سەرکەوتووتر بن لەکاری وتاربێژیان.

بەشـــی دووەم: وتارەکــانم دەســت پێکــردووە بــەپێی ســاڵی کۆچــی جــا ئەگــەر موناســەبەیێك هــەبێت ئــەوە باســم کــردووە، ئەگــەرنا ئــەوە بــەوتارێکی گونجــاوم پــڕ کردوتەوە.

بەشی سێیەم: زنجیرە خوتبەیێکە لەسەر (دڵ)و چەند خوتبەیێکی تری جیاجیایە.

وە ئــەم پەرتووکــەم لــە زۆر سەرچــاوە وەرگرتــووە کــە هــەموویان بــاوەڕپێکراون وە هــەموو ئایــەتو فــەرموودەکانی پێغەمبــەرو بەســەرهاتەکان هێمــام بــۆ دانــاونو سەرچــاوەکەم نوســیوون. ئەگــەر بــاوەڕپێکراو نــەبێت نــەم نووســیووە، بــۆ ئــەوەی بەشێوەیەکی رێكو پێك دەربچێت، هەرچــەندە هــیچ کارێــك بــەبیٚ کــەمو کــوڕی نابێت، بەڵام داواکارم هەر هەڵەیێك بەرچاوتان بکەوێت لێم ببوورنو راستی بکەنەوە.

وه ناوم نا (باغێکی پڕ بەرهەم لەوتارەکانی سەردەم) چونکە ئومێدەوارم لەخوای گەورە ببێتە تیشکێك بۆ واریسانی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ وه ببێتە مایەی خۆش و شادی بۆیان.

وه هیوادارم برایانی خۆشەویست تێبینی ئەم خاڵانەی خوارەوە بکەن:

١-وتارەکانم بەپێی ساڵی کۆچی داناون، وه لەکۆتایی مانگ خوتبەی دووەمی رۆژی هەینیم داناوە، هەتا دەگاتە دوعا کردن، کە دەتوانی بەخۆت دووعاکان هەڵبژێری.

٢-هەر خوتبەو سەرەتاییێکی گونجاوم بۆ داناوه کە لەگەڵ خوتبەکە بگونجێت بۆ ئەوەی لەهەموو خوتبەییێك یەك سەرەتا دووبارە نەکەیتەوە، وه مەسئەلەی فرمان کردن بەتەقوا کە مەرجێکی خوتبەیە بە کورتی ئیشارەم پێداوە، کە ئێوە دەتوانن بەو شێوەی دەتانەوێت بیڵێن.

٣-وتارەکانم زۆربەیان درێژن، بۆ ئەوەی ئەگەر هەندێکیشتان بەدڵ نەبێت، لەوی تر سوود وەربگرن، چونکە لەو هەمووە هەندێکت هەر بەدڵ دەبێت.

وه لەکۆتایی داواکارم لەخوای گەورە ئەوەی خۆم بۆ ماندوو کرد ببێتە مایەی رزگار بوونم لەرۆژی دوایی، وه روناکییێك لەناو قەبرو پردی سیرات و مایەی سوودو کەلکی موسڵمانان وه هەر ئەو باشترین پشت پێبەستراوه وه باشترین یارمەتیدەرە.

یاسین ملا عبدالله چۆمبارۆکی
ئیمام و خەتیبی مزگەوتی سەعید حاجی ساڵح خۆشناو
سۆران- گەڕەکی نەورۆز
٢٠٠٤/٤/٣٠

بەشی یەکەم

چەند تێبینیێك بۆ برا وتاربێژەکان

برای وتاربێژ. . .

یەکەم شت کە دێتە پێشت لەو کاتەی کە ڕێگای ئامۆژگاریت هەڵبژارد ئەوەیە کە نیەتت پاك بکەی، دەرونت ڕۆشەن بکەیەوە، مەبەستت لەو ئامۆژگاریە تەنها خودا بێت، نەك مەبەستت ڕەزامەندی خەڵك و ناوو ناوبانگ بێت.

کە ئەمانەت ڕێك خست، ئەوجا بزانە کەرێگای ووتارو ووتاردان دەورە دراوە بە ئەزیەت و ئازار، ڕێگایەکە سەدان کۆسپ و هەورازو نشێوی هەیە، بەڵام دەبێت بەئارامی خۆت، لەسەر ئەم هەموو تەگەرانە سەر بکەویت.

پاشان دەبێت ئاگاداریێکت هەبێت لەسەر زانستی وتاربێژیو مەرجەکانی چونکە توشی هەڵە نابیت و وتارەکەت چاکتر دەبێت.

پاشان.. ئامۆژگاریم بۆ وتاربێژە تازە پێگەیشتوەکان، کە تازە هاتونەتە ئەو مەیدانە کەخۆیان بپارێزن لەچونە ناو بابەتە شەرعیو خیلافیەکان، چونکە دەریاییێکەو ئەگەر زۆر مەلەوان نەبیت توشی خنکان دەبیت، بەڵکو با وتارەکانتان زیاتر مژدەدەر یاخود ترسێنەر بن، دوور لەمەسائلی خیلافی، بەڵام زۆر ئاگاداربن لەفەرمووده بێ هێزەکان و ئەو بەسەرهاتانەی کە عەقلی مرۆۆ وەریناناگرێت.

وە هەوڵ بدەن کە وتارەکەتان لەبەر بێت، چونکە لەبەرکردنی وتارەکە زیاتر پشت ئەستوورت دەکات بەخۆت و ترست لەلا لادەبات وەباشترین ڕێگا ئەوەیە کە وتارەکە لەجێگایەکی چۆڵ بڵێیەوە یاخود لەسەر شریتێك تەسجیلی بکەی ئەوجا گوێ لێ رابگریت و هەڵەکانی راست بکەینەوە، وەهەروەها دەتوانیت لاسایی یەکێك لەوتاربێژە بەناوبانگەکان بکەیەوە، بەڵام نەك بە بەردەوام چونکە وات لێ دەکات کەبڕوات بەخۆت نەمینێت و هەم ئوسلوبی ئەو بەتەواوی فێر نابیت و هەم شێوەی خۆشت لەیاد دەکەی.

بەڵام ئاگاداری یەك شت بن، ئەویش خوێندنەوەی بەردەوام لەشتە بەسودەکان، چونکە دەبێتە مەلەکەییێك و بەکەلکت دێت لەکاتی پێویست.

(وتـاردان) الخطابة

زۆر پێناسەی هەیە لەلای زانایان:

١-بەهرەییێکە بەهۆیـەوە دەتوانیـت دڵـی خـەڵك بـۆ لای خـۆت رابکێشـیت، وە ئـەوەی دەتەوێت پیٚی بکەییٚنی.

٢-سیفەییێکی جێگیرو پتەوە لەدڵی وتاربێژ، کە بەهۆیـەوە دەتوانێت قسە بکات و کاریگەری لەدڵی گوێگرانی بکات[1].

٣-زانستێکە بـەهۆی جیٚبەجیٚکردنی دەتوانیـت قسـە لەگـەڵ گـویٚ گـران بکـەی. بـۆ ئەوەی کاریگەریان لیٚ بکەی[2].

وە ئەویش لەسیٚ بەش پێك دێت:

١-وتاربێژ

٢-وتار

٣-گویٚ گر

سودەکانی وتـار:

بەهۆی وتاردان دەتوانیت کاریگەریمان هەبێت لەسەر گوناهکاران بۆ ئەوەی کارە خراپەکانیان فڕیٚ بدەن و کاری چاك بکەن.

وە بەهۆیـەوە کێشـەکان نـاهێڵین و لادەبـەین و خـەڵك ئاشـت دەکەینـەوە، وە دڵـی بەجۆشی خراپکاران دادەمرکینینەوە، وە حەق و راستی بەرز دەکەینەوە.

وە وتـار بابـەتێکی دیـاری کـراوی نیـە، بـەڵکو لەگشـت کێشـەکان دەکۆڵێتـەوە، وە چارەسەری نەخۆشیەکانی ناو کۆمەڵ دەکات.

* پەیوەندی وتاردان بەزانستەکانی تر:

زانسـتی وتاربێـژی پەیوەنـدی بەگشـت زانسـتەکان هەیـە، یـەکێك ئەگـەر ئاگـاداری لەزانستەکانی تـر نـەبێت دەتوانێـت وتـار بـدات، بـەلاٚم کاتێـك هـەر دیٚـت شکسـت دەهێنێت و توشی هەڵەی زۆر دەبێت. بەتایبەتی:

١-الخطابة لأبي زهرة ص١٩.

٢-قواعدالخطابة لأحمد غلوش ص٩.

١-زانستی منطق: چونکە ئامانج لەوتاردان: إقناعە و سەرنج راکێشانە، هەر لەبەر ئەوەیە (ابن خلدون) وتاردانی کردوتە بەشێك لەبەشەکانی منطق[1].

چونکە منطق خزمەتگوزاری وتاردانە.

وە منطق نەك هەر لەو یاسایانە دەکۆڵێتەوە کەبیرو هۆش لەهەڵە دەپارێزێت بەڵکو هۆشی مرۆڤ پەلکێش دەکات بۆ وەرگرتنی ئەو یاسایانەی کەیارمەتی بدات بۆ بڕوا پێ هینان و قانیع کردنی خەڵك.

٢-زانستی دەروون (علم النفس):

چونکە مەبەست لەوتاردان هەر لەبنەڕەتەوە ئەوەیە کە کاریگەری هەبێت لەسەر دەروونی ئەوانەی گوێیان گرتوە، وە زانستی (علم النفس) وا لەوتاربێژ دەکات کە نەخۆشیە دەروونیەکانی کۆمەڵگای خۆی بزانیت و چارەسەریان بکات.

٣-(علم الاجتماع):

کە مەبەستەکەی زانین و لێ کۆڵینەوەی دیاردە کۆمەڵایەتیەکانە. ئەمەو سەرباری چەندەها زانستی تر وەکو (نحو.. صرف.. هتد) کە ئەگەر هاتوو لێ هاتوو بوو لەم زانستانە، ئەوە لێ هاتووتر دەبێت لەکاری وتاربێژی.

بەڵام سێ شتی سەرەکی هەیە بۆ سەرکەوتنی ووتاربێژ:

١-عقل

٢-زانست

٣-نطق

١-عقل:

چونکە مرۆڤی عەقل مەند هەرچەندە ئەگەر زانستیشی کەم بێت، بەڵام دەتوانیت کارەکەی خۆی تارادەیێك ئەنجام بدات، چونکە دەزانێت چۆن رێز لەگوێ گرەکانی دەگرێت و چییان پێ باشەو ڕقیان لەچی دەبێتەوە.

٢-زانست:

زانست مەرجێکی سەرکییە بۆ سەرکەوتنی وتاربێژ، کە بەهۆیەوە سوود بەکۆمەڵگا دەگەیەنێت و توشی هەڵە نابێت. بەڵام زانستیش ئەگەر خاڵی یەکەمی کە

١-مقدمة ابن خلدون. ج٢ ص٤٦٢-٤٦٣.

(عقل)ە لەگەڵ نەبێت، ئەوە زۆرجار مرۆڤ مغرور دەکات و هیچ حیساب بۆ گوێ گرانی ناکات و شکست دەهێنێت لەکارەکەی.

٣-نُطق:

خاڵێکی سەرەکییە بۆ سەرکەوتنی وتاربێژ لەکارەکەی چونکە خەڵك حاڵی دەکات بەشێوەیەکی چاك، جا هەر چەندە باعیلمیشی کەم بێت، زۆر زانای زاناو لێ هاتوومان هەیە بەڵام چونکە لەرووی قسە هەر بەخۆیان کەم قسەیان دەکرد ئەوە کاریگەری هەبووە، بەپێچەوانەوە زۆری ترمان هەبوونە کە لەرووی زانست، مام ناوەندیینە یاخود زۆر کەمە، بەڵام چونکە (نطق)ێکی باشیان هەیە، ئەوە ئیمڕۆ لەلوتکە دانە کەواتە.. قسە زانی و حاڵی کردنی خەڵك سەرەکیترین خاڵن وە ئەم خاڵەش کە (نطق)ە دەگەڕێتەوە بۆ قورگ، چونکە قورگ سەری ماڵی وتاربێژە، دەبێت زۆر ئاگاداری بین.

چۆن دەتوانیت قورگت بپارێزیت:

١-پەلکەکانی (سلق) بکوتە، ئەوجا ئاوەکەی دەدەم وەربکە.

٢- کەمێك هەنگوین بهێنە بەقەد نیو پیاڵەی چایە، وە پیاڵەیەکی چایە پڕ ئاوی کەمێك گەرم کراو، تێکەڵ بکە بەباشی و غەرغەرەی پێ بکە چونکە گنی و نوسانی گەروو ناهێلیت.

٣-کەمێك خوێ لەگەڵ ئاو تێکەڵ بکەو غەرغەرەی پێ بکە چونکە ئەگەر پەردەکانی قورگت وشك بن نایهێڵیت.

٤-بۆن کردنی پونگە.

٥-وە هەروەها ئاوی کەمێك گەرم پێش چونت بۆ ووتاردان، غەرغەرەی پێ بکەی.

وە لە ئەو خواردنەوانەی کە یارمەتی دەنگ سافی دەدەن:

١-رەگی مێکوك (عرق السوس).

٢-شیرێکی گەرم کە هەندێك هەنگوینی لەگەڵ تێکەڵ کرابێت لەخورینی.

وە هەروەها خۆی بپارێزیت بەتایبەتی لەبەیانیەکەی رۆژی هەینی لەخواردنی چەوری و شتی ساردو تیژ و جگەرە کێشان. وە هەروەها خاڵێکی زۆر گرنگ بۆ وتاربێژ ئەوەیە کە بتوانیت کۆنترۆڵی هەناسەدانی خۆی بکات، بۆ ئەوەی نەفەسێکی باشی هەبێت و توشی ماندوو بوون و تەنگاوی نەبێت.

چەند ڕاهێنانێك بۆ زۆركردنی هەناسەو پشی زۆری!

ئەگەر دەتەوێت بتوانی دەنگێكی صاف و توندو بەهێزت هەبێت و بتوانی لەكاتی وتاردان دەنگت بەرزو نزم بكەی‌و هیچ گرفتێكت لەدەنگ پەیدا نەبێت، ئەوە ئەمەی خوارەوە جێبەجێ بكە:

١-بەیانییێك بڕۆ جێگاییێك كە هەوایەكی سافی لێ بێت.

٢-هیچ پالە پەستۆێكت لەسەر سك و سنگ نەبێت، پشدێنت بكەوە.

٣-خواردنت نەخواردبێت و سكت بەتاڵ بێت.

٤-بەڕێك و پێكی ڕابوەستەو دەستت بەهیچ مەگرە.

٥-وە لەكاتی هەناسە: هەوا بەلووتەوە وەربگرەو لەڕێگای دەمەوەش دەری بكە.

٦-لەكاتی هەناسە وەرگرتن هیچ دەنگێكت لەلوتەوە نێت.

ئێستاش بهێینە سەر ڕاهێنانی یەكەم:

(هەناسە وەرگرتنی لەسەرخۆ)

لەشەش جار لەسەر یەك زیاتر نەكرێت و ڕۆژیش سێ جار بكرێت:

١-ئەم مەرجانەی سەرەوە جێبەجێ بكە.

٢-دەمت دابخەو بەلووتت هەناسە وەربگرە لەسەرخۆ هەتا سی‌یەكانت پڕ دەبن.

٣-ئەم هەوایە هەتا (٥) چركە بهێڵەوە لەناو سی‌یەكانت.

٤-پاش (٥) چركە بەیەك جار هەموو هەوایەكە بكە دەرەوە.

٥-بەم شێوەیە هەموو ڕۆژێك سێ جار دووبارە بكەوە، بەڵام هەموو ڕۆژێك هەروایە كە زیاتر بكە كە هەڵیدەمژی، وە زیاتر بیهێڵەوە لەناوسی‌یەكانت.

ڕاهێنانی دووەم

(زۆركردنی هەناسە وەرگرتنی لەسەرخۆ)

هەر ڕۆژێك سێ جار دەكرێت و هەر جارێكیش چوار جار لەسەر یەك دووبارە دەكرێتەوە:

١-مەرجەكانی یەكەم جار جێبەجێ بكە.

٢-ڕاهێنانی یەكەم جێبەجێ بكە.

٣-بەڵام لەجیاتی ئەوە كەهەوایەكە بەیەك جار بكەیەوە دەرەوە ئەوە هەوڵ بدە هەندێك هەوای تر هەڵمژی پاشان فڕێی دە دەرەوە، بەم شێوەیە هەموو ڕۆژێك زیاتری بكە.

راهێنانی سێیەم

(هەناسە وەرگرتنی خێرا)

(٦) جار لەسەر یەك دەكرێت و هەر ڕۆژێكیش سێ جار.

١-بەمەرجەمانی پێشوو بوەستە.

٢-لەجیاتی ئەوەی لەسەرخۆ هەناسە وەربگری، ئەوجارە بەپەلە هەناسە وەربگرە، بەڵام هەوڵ بدە هیچ دەنگ لەلووتت نەیێت.

٣-تا دەتوانی هەوایەكە بهێڵەوە.

٤-بەیەك جار هەوایەكە بكەدەرەوە بەدەمت.

راهێنانی چوارەم

(زیادكردنی هەناسە وەرگرتنی خێرا)

١-راهێنانی سێیەم دووبارە بكەوە، بەڵام هەوڵ بدە كەهەموو جارێك زۆرتر هەوا وەربگریت و تا زۆرترین ماوە بیهێڵەوە پاشان هەوڵ بدە، بەپەلە هەندێك هەوای تر وەربگریت، بەم شێوەیە، هەموو ڕۆژێك زیاتری وەربگرە.

راهێنانی پێنجەم

(هەناسە وەرگرتن بەدەم كرایەوە)

١-راهێنەكانی لەسەرەوە باسمان كرد جێبەجێ بكە بەمەرجێك دەم داخراوبێت و زمانت نووسابێت بەسەرەوەی شەوێلگە بۆ ئەوەی هەوایەكە نەیێتە دەرەوە.

٢-بەڵام ئەم جارە راهێنەكانی تر بكە بەڵام زمانت لەناوەڕاستی دەمت بێت، هەر چەندە ئەزیەتە بەڵام خۆت ماندوو بكەو مەیەلە هەوا بهێتە دەرەوە.

ئەگەر ئەم راهێنانەت جێبەجێ كردن بەتەواوی ئەوە هەناسەییێكی فراوانت دەبێت و بێ ئەوەی ماندو ببی.

راهێنانی شەشەم

(هەناسە دانەوەی لەسەرخۆ)

ڕۆژێ سێ جار هەر جارێكیش شەش كەرەت دووبارە دەكەیەوە.

١-كە كۆتایی هات بەراهێنەكانی تر و توانات هەبوو هەوایەكی زۆرو تاماوەییێكی زۆر ئارام بگریت.

٢-هەوایەكە تا زۆرترین ماوە بهێڵەوە.

٣-پاشان هەوایەکە لەسەرخۆ لەدەمت دەربکە، بەلآم لەسەر خۆبێت و هیچ دەنگت لەدەم نەبیسترێ.

ئەم راهێنانە بەشەش مانگ جێبەجێ دەکرێت واتا هەر راهێنانێك یەك مانگ بەردەوام دەبێت[1].

واسترزق الله مما في خزائنه　　فان رزقك بين الكاف والنون

لن يقدر العبد ان يعطيك خردلة　　إلا باذن الذي سواك من طين

کە ئەمانەت جێبەجێ کرد، ئەوە دڵنیام کە جیاوازێکی زۆر دەکەیت لەگەڵ پێشان.

****

هۆیەکانی لاوازبوونی وتار:

١-هەڵنەبژاردنی ئەو بابەتانەی کە گرنگن بۆ خەڵك.

٢-یەك نەگرتنەوەی وتار، واتا وتاربێژ کەباسی بابەتێك دەکات ئەوە دەچێتە سەر چەند بابەتی تر، وە تێکەڵاویان دەکات.

٣-دووبارە کردنەوەی وتار لەماوەی مانگێك یان چەند مانگێك.

٤-دووبارەکردنەوەی وتاری دووەم بە بەردەوام،' واتا وتاربێژ لەساڵ وەختی ساڵ بەیەك جۆر خوتبەی دووەم دەدا.

٥-لێ نەهاتوویی وتاربێژ، یان لەبەر نەزانینی، یاخود لەبەر خراپی یاخود لەبەر ئەوەی کە خۆی کردۆتە بەندەی پارە یاخود بەندەی دونیاو پلەو پایە.

* ئەو شتانەی خوتبە سەرکەوتووتر دەکەن:

١-هەڵبژاردنی ئەو بابەتانەی کە پەیوەندی بەخەڵك هەیە.

٢-یەك پارچەیی بابەت.

٣-دووبارە نەکردنەوەی خوتبەکان.

٤-گۆڕینی خوتبەی دووەم.

٥-سوود وەرگرتن لەرووداوو کارەساتەکانی سەردەم

٦-خۆ رۆشەن بیرکردنی وتاربێژ و خۆ فێرکردنی لەزانیاری.

١-روضة الخطباء (د.مصطفى مراد ص٤٧٠).

هەنگاوی دووەم: بەشەکانی وتار

١-پێشەکی

٢-بابەت

٣-کۆتایی

١-پێشەکی

ئەویش دەست پێ کردنی خوتبەیە، وە دەبێت بەشێوەیێك بێت کە فکرو هزری خەڵك رابکێشیت.

وە دەبێت ئەمانەی خوارەوەی تێ دابیت:

١-دەبێت دەست پێ بکات بە حەمدو سەنای خواوو تەڕکردنی زوبان بەوتنی شەهادەتەین و صەلات و سەلام لەسەر حەزرەتی محمد(ﷺ) و گوتنی ئایەتێك یان چەند ئایەتێك لەقورئانی پیرۆزو وەسیەت بەتەقوا.

- ئەمەش پێشەکی پێغەمبەری خۆشەویستمانە(ﷺ):

ان الحمدلله نحمده ونستعينه ونستهديه ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور انفسنا وسيئات اعمالنا، من يهده الله فهو المهتد ومن يضلل فلن تجد له ولياً مُرشداً واشهدُ انْ لا آله الاّ الله واشْهَدُ اَنَّ مُحَمَداً عَبْدُهُ ورَسَولُهُ ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إلاَّ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾[1] ﴿يَاأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَتَسَاءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾[2] ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيدًا﴾[3].

٢-دەبێت دەست پێکردنەکە بەچەند وشەیەکی جوان و رێك و پێك بێت. کە ئیشارەت بدەن بە خوتبەکەت کە ئەمەش پێی دەڵێن (براعة الاستهلال).

٣-دەبێت کورت بێت و ماوەیەکی زۆر نەگرێت.

١-سورة آل عمران: (١٠٢).

٢-سورة النساء: (١).

٣-سورة الاحزاب: (٧٠).

٢-بابەت:

لەپاش ئەوەی کە وتاربێژ پێشەکی وتاری دارشت، هەڵدەستێت بەدارشتنی بابەتەکەی، وە ئەویش لەسەر دوو بنکەی گرنگ دەوەستێت:

١-هەماهەنگی بابەت

وە هەماهەنگی بابەتیش دەبێتە دووبەش:

١-پارچە پارچەکردنی بابەتەکە بۆ چەند بەشێك.

٢-دیاریکردنی بەڵگەکان و هەڵبژاردنیان.

أ- پارچە پارچەکردنی بابەتەکە بۆ چەند بەشێك:

١-پارچە پارچەکردنەکە گشتی بێت، هەموو بەشەکان بگرێتەوە.

٢-بەشەکان دیار بن و تێکەڵاوی یەکتر نەکرێن.

٣-بەئاسانی رۆن بکرێنەوە بۆ ئەوەی خەڵکەکە وەری بگرێت.

٤-بەکورتی بێت و نویَ بن[1].

نموونەمان بۆ ئەم چوار بەشە:

وتاربێژ دەیەوێت باسی توڕەبوون بکات لەروانگەی ئیسلام. دەبێت باسەکە بکەتە چەند بەشێك یەکەم جار باسی دەروونی مرۆڤ بکات و خودا چۆن هەندێك شتی بۆ داناوە کە ئەگەر زیرەك نەبێت شەیتان توشی هەڵەی دەکات، وە باسی هۆی توڕەبوون و سلبیاتی توڕەبوون بکات. پاشان باسی چارەسەری بکات.

٥-دەبێت وتاربێژ شتەکان بەرێکی بڵێت، دەبێت نەخۆشیەکە شی بکاتەوە ئەوجا دەرمانەکە بڵێت نەك پێچەوانە.

یەکێك هەڵدەستێت باسی راستگۆیی دەکات: هەندێك ئایەت و فەرموودەی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەهێنێتەوەو پاشان دەڵێت: موسڵمانان.. دەبێت ئێمە راست گۆ بین.. کەچی هێشتا مانای راست گۆیی روون نەکردۆتەوە وە ئەنجامی درۆی شی نەکردوتەوە.

١-فن الخطابة ص٥٥.

ب-هەڵبژاردنی بەڵگەکان و دیاریکردنیان:

ئەمەش بەشی دووەمە لەهەماهەنگی بابەت، وە ئەمەش نایەتەدی تەنها بە بەڵگەی دروست نەبێت.

مەرجەکانی هەڵبژاردنی بەڵگە لەوتاردان:

ا-دەبێت وتاربێژ پشت ببەستێت بە بەڵگە لەقورئان و فەرموودەی پێغەمبەر(ﷺ).
وە کردۆوەی پێشینەکانی چاك و وتەی زانایان.

ب-دەبێت بەڵگەکە روون و ئاشکرا بێت و بگونجێت لەگەڵ خوتبەکەت.

ج-دەبێت بەڵگە بەهێزەکان باس بکرێن و بەتەرتیت بێت، یەکەم جار قورئان پاشان فەرموودە ئەوجا کردەوەی سەلەف.

د-ئەگەر بابەتێك چەند بەڵگەیەکی هەبوون، ئەوە یەکێکی بەهێز هەڵبژێریت و إکتفاء پێ بکات، نەك هەموویان لەدوای یەك ڕیز بکات.

ه-باشتر وایە خوتبەکەت برازێنیەوە بە بەسەر هاتێکی راست و دروست چونکە خەڵك زیاتر گوێت بۆ دەگرن و وتارەکەت بەهێز دەکات.

٣-کۆتایی

ئەویش لەدوو بەش پێك دێت:

١-ئەنجامەکان یاخود کورتەیێك دەربارەی بابەتەکە.

٢-ئاگاداریو ئامۆژگاری کە لەبابەتەکە وەردەگیرێن.

دەتوانی.. لەکۆتایی خوتبەی یەکەم ئەنجامەکانی خوتبەکە بەکورتی باس بکەیت و ئامۆژگاریەکانیش لەخوتبەی دووەم باس بکەیت. یاخود هەردووکیان لەخوتبەی دووەم باس بکەیت وە ئەوەی پێویستە لەسەر وتاربێژ لەخوتبەی دووەم ئەنجامی بدات دوعا کردنە بۆ موسڵمانان بەپیاو و ئافرەت، وە دەبێت ئەم دوعایەش بەدڵێکی پاكو بەجۆشەوە بیلێت.

هەنگاوی سێیەم

(الإلقاء)

ئەویش لەم خاڵانەی خوارەوە پێك دێت:

١-چۆنیەتی شێوە لەکاتی وتاردان.
٢-تایبەتمەندیەکانی وشە.
٣-تایبەتمەندیەکانی شێوەی وتاردان (خصائص الاسلوب)

١-چۆنیەتی شێوە:

أ-پاك و خاوێنی جل و بەرگ (چونکە شکلی دەرەوەی وتاربێژ کاریگەری خۆی هەیە بۆ ئامادەبوان، چونکە وتار خوێن بەرامبەرو لەبەر چاوی خەڵکە جا شکلی رێك و پێك و بێ (تکلف) مایەی رەزامەندی ئامادەبووانە، بەپێچەوانەوە جل و بەرگی نارێك و شۆڕ (بەتایبەتی ئەگەر وتارخوێن نەناسراوبێت) مایەی نەفرەتی جەماوەرە..)[1].

ب-نەرم و نیانی و لەسەرخۆیی.

ج-راوەستان بەرامبەر خەڵکەکە، وە باشترین شێوە وەستان:

١-بەشێوەیەکی وا بوەستێت کە خەڵکەکە ببینن، چونکە دیتنی وتاربێژ کاریگەری زیاتر هەیە.

٢-باشتراوایە لەسەر شتێکی بڵند بوەستێت کە لەئاستی خەڵکەکە بەرزتربێت بۆ ئەوەی هەموویان دیاربن.

٣-هەوڵ بدات لەکاتی وەستانی حەرەکاتی بێ مانا نەکات، وەکو قرپە پێ خستنی ئەنگوستەکانی یاخود بەردەوام دەست هینان بەریشی.

٤-وا باشە وتاربێژ لەسەرەتای خوتبەکەی کەمێك بوەستێ، بۆ ئەوەی خەڵکەکە ئەوەی ئاگاداریش نیە رووی تێ بکەن.

٢-تایبە تمەندیەکانی وشە:

أ-دەبێت وشەکە ئاسان بێت و واتاکەی روون و ئاشکرا بێت، وە لەگەڵ قسەو زاراوەی خەڵکەکە بکونجێت. چونکە ئەگەر خەڵکەکە تێ نەگات، ئەوە گوێی لێ ناگرن.

١-ئەم خاڵە وەرگیراوە لەوتارێکی مامۆستا مەلا مادح ملا محمد بەرزێوەی کە لەگۆڤاری دەنگی زانا ژمارە (٦٠-٦١) بڵاوکرایتەوە.

ب–دەبێت قسەکانی بەرەوان بێژی بکات، بۆ ئەوەی کاریگەری هەبێت لەسەر دڵ و دەرونی خەڵکەکە.
ج–بزانیت چۆن وشەی گونجاو لەشوێنی گونجاو بەکار دەهێنێت، دەبێت لەکاتی ترس و سزا وشەی توندو پڕ بەپێستی بەکار بهێنێت و لەکاتی خۆشیو رەحمەت وشەی ناسك بەکار بهێنێت.
٣–تایبەتمەندیەکانی شێوەی گوتن:
أ–دەبێت شێوەی گوتنی بەرێکی بێت وشەکان یەکبگرنەوەو وشەکان وەکو ئاوازێك دەربهێن لەدەمی وتاربێژ.
ب–دەبێتە شێوەی وتاردانی گشت هونەرەکانی دەربڕین لەخۆ بگرین لەپرسیار لێ کردن و هینانەوەی نموونەو... هتد.
ج–دەبێت شێوەکەی بەگوێرەی شوێنەکەی بگۆڕێت و ئاگاداری خەڵکەکە بێت.
د–وشەی رێك و دەربڕینی تەواو گرنگترین ئامرازەکانی شێوەی وتاردانن.
وە بۆ ئەوەی دەربڕینی وشەکان رێك بێت؟![1]
أ–زانینی مەخاریجی پیتەکان، بۆ ئەوەی پیتەکە بەرێکیو دروستی بگۆترێت.
ب–ئاگاداربوون لەبەهەڵە نەچوون لەرووی تەرکیبەوە.
ج–راوەستانی تەواو لەسەر کۆتایی کۆمەڵە وشەیێك، بۆ ئەوەی ماناکەی روون ببێتەوە، چونکە وتاربێژ ئەگەر زۆر ئاگادار نەبێت وشەکان لەبەر پەلەی وتاربێژ ماناکەیان ئاشکرا نابێت.
وە هەروەها پێویستە لەسەر وتاربێژ کە پاڵەپەستۆ بخاتە سەر ئەو وشانەی مەبەستیەتی بەدڵی خەڵك بنوسێت.
د–وە هەروەها بەشدارکردنی حەرەکاتی دەم و چاوی وتاربێژ، چونکە ئەویش کاریگەریی خۆی هەیە.

١–زیاتر مەبەستمان لەزمانی عەرەبییە.

ئەو سیفەتانەی دەبێت وتاربێژ هەیبێت

سیفەتەکانی هونەری

١-دەبێت بابەتەکەی خۆی بە رێك و پێکی بخوێنێتەوە، لەهەموو روێکەوە.
٢-بابەتەکە بەشێوەیێك بێت کە نزیك بێت لەتێگەیشتنی خەڵك.
٣-دەبێت ئەو شتەی لەخوتبەکەی دەڵێت لەخودی وتاربێژ جێبەجێ کرابێت، نابێت قسەکانی لەگەڵ کردەوەکانی یەك نەگرنەوە، هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلاَ تَعْقِلُونَ﴾[1]. واتا: (کەی ئەوە راستە) فەرمانی چاکە بە خەڵکی بدەن و خۆتان فەرامۆش بکەن؟! لەکاتێکدا خۆ ئێوە کتێبی خوا دەخوێننەوە، جا ئایا ژیریتان رێتان لێناگرێت لەو هەڵوێستە ناشرینە؟! وە شتەکان بەراست و دروستی باس بکات.
٤-بەنەرمی قسە لەگەڵ خەڵکەکە بکات و لەکردەوەکانی رۆژانەش نەرم و بەرەحم بێت.
٥-دەبێت وابکات کە خەڵکەکە هەست بکات، کەوتاربێژەکە مەبەستی خێرو خۆشیە بۆیان، مەبەستی دونیاو پارەو پلەو پایە نیە.

سیفەتەکانی ژیری:

١-بەهێزی هەست کردن و دوربینی: بۆ ئەوەی ئاگای لەخەڵکەکە بێت وە ئاگاداری دەروونی‌یان بێت، چونکە وتاربێژی سەرکەوتوو خەڵکەکە بەهۆی چاویان دەخوێنێتەوە دەزانێت ئایا وتارەکەی کاریگەریی هەیە یان نە.
٢-زۆری رۆشنبیری: دەبێت وتاربێژ ئاگاداری زۆر لەزانستەکان بێت وە خوێندنەوەیەکی باش بکات، بۆ ئەوەی هزری پڕ بێت لەزانیاری.

سیفەتەکانی دەروونی:

١-الإخلاص: مەبەست ئەوەیە وتاربێژ مەبەستی تەنها خودا بێت.

١-سورة البقرة: (٤٤).

٢-ئارام گرتن (الصبر): چونکە ڕێگای بانگەوازی دەورە دراوە بەناخۆشی و ڕانەخرایە بەگوڵ و گوڵزار، وەپاشان ئارام گرتن چەکێکە مرۆڤ بەهۆیەوە ڕاوی گشت ناخۆشی و کۆسپەکانی ژیان دەکات.

٣-بڕوا بەخۆبوون و بەرزی هیمەت (الثقه بالنفس ورباطة الجأش): دەبێت بەرامبەر خەڵك بەهێمنی و بڕوا بەخۆبوون و بێ ترس بوەستێت، ئەگەر نا ناتوانێت کۆنترۆڵی وەزعەکە بکات و ناگات بەمەبەستی، چونکە ترس و سەر سامی زوبان لەنگی و قسە نەهاتن دروست دەکات وە بۆ ئەوەی توشی ئەم وەزعە نەبێت، دەبێت خوتبەکەت بەباشی ئامادە بکەی.

٤-ڕەحم و بەزەیی: دەبێت وشەکان بەشێوەیەکی بەرەحمانە لەدەمی دەربچن، وە دڵ و دەرونی خەڵکەکە چۆش بدات.

٥-ئازایەتی: نابێت وتاربێژ لەغەیری خودا لەکەس بترسێت.

چۆنیەتی وتاری کاریگەر

زورمان باسی ئەو شتانە کرد کە دەبنە هۆی کاریگەری‌و هەست بزوێنی وتارەکان، وە هەروەها زۆر لەمامۆستایانی پایە بەرز لەسەر ئەم بابەتە رۆیشتوون، بەلأم من دلنیام لەوەی هەر وتاربێژێك ئەگەر ئاگاداری ئەم شتانەش نەبێت، ئەوە بەخۆی دەتوانی وتارەکانی خۆی بەهێز بکات، باخۆی ماندوو بکات، هەولْ بدات باخوتبەی خۆی تسجیل بکات پاشان گویْ لیْ بگریت و خۆی بە یەکێك لەخەلکەکە دابنێت، واحیساب بکات ئەوە وتاربێژێکە وتاری بۆ دەدات ئایا تاچەند کاریگەری دەبێت لەسەری؟! یا هەلەکان راست بکەتەوە! بەجۆش تری بکات، خەلك لەزگی دایکی خۆی فێری شت نەبووە، بەلکو خۆیان ماندوو کردووە!.

وە هەروەها لەخواترسان، چونکە وتاربێژی لەخواترس، خوا وادەکات قسەکانی قبولْ بکرێن، وە خەلك خۆشیان دەوێت، چونکە دەزانن چ مرۆڤێکە.

چونکە بەراستی وتاربێژی بەتەقواو لەخواترس وشەکانی گەرمییێك دەبەخشن وە دەنگەکەی ئاوازێك لیْ دەدات، وە چاوی خەلکەکە گەش دەکات.

وە لەم زەمانە کورتی خوتبە بوویتە تەرازوی خۆشی‌و ناخۆشی، زۆر لەخەلك دەچێتە لای وتاربێژی وتار کورت هەرچەندە ئەگەر هیچ سودێکیشی لیْ وەرنەگرن (هەر چەندە کورتی خوتبەو درێژی نوێژ نیشانەی تێگەیشتنی وتاربێژە، بەلأم رۆژی هەینی کۆ بوونەوەییێکە دەبێت وتاربێژ خەلکەکە ئاگادار بکاتەوە، دەبێت چارەسەری گونجاویان بۆ بدۆزێتەوە، وە هەروەها دەبێت قسە بۆ هەموو چینەکان بکات، بۆ گەنج و پیرو پیاو ئافرەت بۆ زاناو نەزان، نابێت کەس بیْ‌بەش بکات.

بەشی دووەم
خوتبەکان

سەری ساڵی نویٚ ی کۆچی

الحمدلله الذي صدق وعده، ونصر عبده، وهزم الأحزاب وحده، فسبحان الذي خلق الزمان، ولايجرى عليه الزمان، واوجد المكان ولايحويه المكان، وخلق الأيام والشهر والأعوام، ليعلم الناس عدد السنين والحساب فتنتظم شؤون العالم والأنام.

احمده سبحانه حَمْدَ عَبْدٍ مُعْتَرِفٍ بأن التوفيق للحمدِ من نِعَمِهِ العظام، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له المنفرد بالكمال والبقاء والدّوام، واشهد ان سيدنا محمداً عَبْدُهُ ورسوله أشرفُ مُرْسلٍ وافضَلُ إمام.

اللّهم صَلِّ وَسَلّم على عَبْدِكَ ورَسُولِك مُحَمَدٍ وعَلى آلهِ وأصْحَابِه الأئمة الاعلام.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لیٚ دەکەم بەتەقوای خواوو جێبەجێکردنی فرمانەکانی، چونکە سەر بەرز ئەو کەسەیە خوای خۆی لەخۆی رازی بکات چاکە بکەن پێشی ئەوەی کات نەمێنێت، چونکە تەمەن بەرەو تەواو بوونەو تۆ چاك دەزانی کە ئەو ئاشە کەس ناهێڵێت.

بە بەدەرکەوتنی مانگی موحەڕەم لاپەڕەیەکی نویٚ هەڵدەدرێتەوەو ساڵێك دەڕوات بەهەموو چاکەو خراپە. وە ساڵێکی نویٚ بەرەو رووومان دێت:

خوایە.. . بەناوی تۆوە ئەچینِ بەپیر ئەم ساڵی تازەیەوە، وە لە تۆ دەپاڕێینەوە کە ئیمساڵمان لەپار باشتر بێت بۆ هەمووان، وە بە فەڕوپیتو خۆشی بێت، بۆ هەموو موسلمانان.

خوایە.. .. لە تۆ داوا دەکەین کە ئەمساڵی تازەیەمان بۆ بکەیت بەسەرەتا بۆ خۆمانو هەموو گەلێکی زەبوونی خواو دەستی ستەم لێکراو، تا لە زەبوونی خۆمان ووردبینەوە، وە بەرە بەرە دەرمانی دەردوچارەی ناکۆکیيو دووبەرەکیی بدۆزینەوە تا بەخۆشیی بژین.

خوایە.. .. ئەمساڵی تازەیە بکەیت بەسەرەتای بیرکردنەوە بۆ گەلە بەدەسەڵاتەکانی جیهان، تا بەچاوێکی دادو مرۆڤایەتی تەماشای هەموو گەلێکی زەبوونی ستەم لێکراو بکەن، وە مافی خۆیانیان پیٚ بدەن.

خوایه.. ئێمەو هەموو موسلمانان بپارێزە لە هەموو دوژمنێك، بە ماف و حەقی خۆمان شاد بکە. ئامین یارب العالمین.

ساڵێکمان بەڕێ کرد بەغەفلەت و بێ تاعەتی، خۆمان نەپاراست لەحەرام و بێ ئەمری خودا، دەبا گوناهەکانمان رەش بکەینەوە بەپەشیمانی پێشوازی لەم ساڵە بکەین بەشادومانی.

موسڵمانان.. (مانگی محرم یەکێکە لەو مانگانە کە خوای گەورە بە (حُرم) داینـاوە واتە.. خاوەن حورمەت و رێزن کە ئەوانیش (محرم، رجب، ذوالقعدة وذوالحجة) کە لەم مانگانە شەڕو کوشتاری حەرام کردووە).

خوشك و برایانی موسڵمان.. با لەم سەری ساڵە یەکەم کردەوەمان رێزگرتنی ئەم مانگە بێت بە طاعەت و عیبادەت.

چونکە باشترین رۆژوو گرتن لەپاش رەمەزان رۆژوگرتنی مانگی موحەرەمە هەروەکو ابو هورەیرە لەپێغەمبەر (د.خ) دەگێڕێتەوە: (افضلُ الصيَّام بعدَ رمضانَ شهرُ الله المحَرمُ وافضلُ الصلاة بعد الفريضة صلاةُ الليل)[1]. رواه الخمسة الا البخاري.

واتا.. باشترین رۆژوو لەپاش رەمەزان رۆژووگرتنی مانگی موحەرەمە، وە باشترین نوێژ لەپاش نوێژی فەرز شەو نوێژە.

کەواتە باخۆمان بێ بەش نەکەین لەم خێرو پاداشتە، با بەهۆی ئەم عیبادەتە لاشەممان رزگار بکەین لەئاگری دۆزەخ، کە ئاگرێکە رەحم بەکەس ناکات، دەوڵەمەند یان فەقیر، دەسەلأت دار یان بێ دەسەلأت گەورە یان بچووك، منالْ یا ژن یا پیرەمێرد.

وە هەروەها موسڵمانان گەورەیی ئەم مانگە لەوەدایە کەیادی کۆچکردنی پێغەمبەرمان دێتەوە یاد، چونکە کۆچکردنی پێغەمبەر وانەیێکی گەورەیە لەبەهێزی عقیدە، وە جێگری باوەڕ، وە گۆڕانکارییێکی گەورەی بەرپاکرد، دەبێت هەردەم لەدڵ و دەرونمان بمێنێت.

بەراستی کۆچ موسڵمانانی لەزیلەت بەرەو سەربەرزی برد، و کۆی کردنەوە لەپاش لێك دابڕان، هەر لەبەر ئەمەش ئیمامی عومەر کردی بەسەرەتای ساڵی کۆچی بۆ ئەوەی هەردەم لەیادیان بێت.

١-التاج، ج٢ ص٨٨- صحيح مسلم (١٦١/٣).

پێغەمبەرمان(ﷺ) کۆچی کرد بۆ رزگارکردنی ئەم ئایینە پیرۆزە لەگلاّوی بێ باوەڕان، وە پلانیان دانا لەسەر پێغەمبەر(ﷺ) کە لەشەوی کۆچ بیکوژن، دەورەی ماڵیان دا، وە پێغەمبەر(ﷺ) فرمانی بەئیمامی عەلی دا کە لەسەر جێگای ئەو بخەوێت و بەخۆشی هاتە دەرەوە دەستی بەخوێندنی ئەوەلی سورەتی (یس) کرد بەناو هەموو ئەم دوژمنانە رۆیشت بەلاّم کەس نەیدیت، هەموویان چاویان کوێر بوو لەئاستی ئەو، خودا دوژمنەکانی سەر شۆڕو ریسوا کرد، هەروەکو خودا دەفەرموێت: ﴿وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾[1]. واتا: کاتی وێك ئەوانەی بێ باوەڕ بوون پیلانیان دەگێڕا دژی تۆ بۆ ئەوەی بەندت بکەن یان بتکوژن، یان دەرت بکەن، ئەوان پیلانی خۆیان دەگێڕن و خوایش پلانی خۆی دەخاتە کار، خوای گەورە چاکترینی هەموو پلانسازو نەخشەسازانە.

بەڕاستی ئەم کۆچە بەعنایەتی إلاهی دەورە درابوو هەر کە پێغەمبەرو ئەبوبەکر گەیشتە ئەشکەوتی (ثور) خودا جۆتە کۆترێکی رەوانەی دەرکەی ئەشکەوتەکە کردو یەکسەر هێلانەی خۆیان داناو هێلکەیان کردو جاڵجاڵۆکەیێك تەونی لەدەرکەی ئەشکەوتەکە دروست کرد.

الله! موسڵمانان ئەمەیە یارمەتی خوای بۆ ئەو کەسانەی داوای یارمەتی لەخودا دەکەن! بۆ ئەوانەی رێبازی خودا بەرنادەن و لەپێناوی ئەو کۆچ دەکەن.

کە لەئەشکەوتەکە بوون و کافرەکان چەند جائزەیان دانابوو بۆ ئەو کەسەی دەیانگرێت، هەندێکیان هاتن بۆ بەردەمی ئەشکەوتەکە ئەبوبەکر ترساو وتی یارسول الله ئەگەر ئێستا ئەوان سەیری بن پێ ی خۆیان بکەن ئێمە دەبینن بەلاّم پێغەمبەر دڵی دایەوەو فەرمووی (**ماظنك باثنين الله ثالثهما. لاتحزن ان الله معنا**).

بەڵێ.. خەفەت مەخۆ، دڵنیابە خوامان لەگەڵە، بەراستی ئەوان لەژێر چاودێری خودا بوون، وە هەر لەئەشکەوتەکە کە چوونە ژوور ئەبوبەکری سدیق خۆشەویستی پێغەمبەر یەکەم جار بەخۆی چوە ژوورەوە مەبادا مارێك یان دوپشکێك خۆی شاردبێتەوە، لەبەر ئەوە کراسەکەی خۆی هەموو کردە پارچە پارچەو کونەکانی پێ

١-سورة الانفال: (٣٠).

گرتن تەنها کونێك مایەوە ئەویشی پاژنەی خۆی هاویشتە ناویّ، وە پێغەمبەر لەبەر هیلاکیو شەکەتی خەوی لیّ کەوت و سەری لەسەر ڕانی ئەبوبەکر دانا، لەم کاتە دوپشکێك بە پاژنەی ئەبوبەکری وەدا ئەبوبەکر خۆی تێك نەدا بۆ ئەوەی پێغەمبەر بەخەبەر نەیێت، بەڵام لەبەر ئەزیەت فرمێسکی لەچاو کەوتە سەر ڕوومەتی پیرۆزی پێغەمبەرو بەخەبەر هات وتی یاابابکر ئایا دوپشك پیّی وەدای بەتفی مبارەکی جێگایەکەی تەرکردو یەکسەر شیفای بۆ هات.

موسڵمانان.. بەڕاستی کۆچکردنی پێغەمبەر(ﷺ) دەرسێکی گەورەیە چونکە پێغەمبەرو یارانی هەموو ماڵ و سەروەت و سامانی خۆیان جیّ هێشت لەپێناوی دینی خۆیان! لەپێناو ئەو ڕێبازەی بڕوایان پیّ هەبوو.

چونکە ڕازی نەبوون، ئایینیان بفەوتێت، ڕازی نەبوون ڕێگای ڕاستیان لیّ بدزرێت ئەگەر هەموو ماڵ و سەروەتیشیان بفەوتێت کەواتە بائێمەش لەم مانگە پیرۆزە قۆڵمان هەڵمالین و ناوی خودای لیّ بهێنین و دەست بکەین بەعیبادەت و تەوبە بکەین لەگوناهەکانمان ئەم مانگە بەڕۆژوو گرتن و شەو نوێژ یادبکەینەوە بۆ ئەوەی لەو ڕۆژەی کەس لەهانای کەس نابێت ڕزگارمان بێت.

یارەبی خوایە ڕزگارمان بکەی. هیدایەتمان بدەی. شیفای نەخۆشانمان بدەیت، ڕەحم بە مردووانمان بکەیت.

رۆژی عاشوراء

الحمدلله الذي فاضَلَ بَيْنَ الشُهورِ والأيام, فَجعَل شَهرَ عاشوراءَ مِن افضلِهما, ففضلُهُ قَدْ شَاعَ بَيْنَ الأنام, وفضلّ يومَ عاشوراء على جميع أيامه وجعله لعقد أيام الشهر واسطَةَ النظام.

احمده سبحانه علي نعمه الجسام, واشكره على ما أولانا من جزيل الفضل والإكرام. واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له المتفرد بالبقاء والدوام, واشهد ان سيدنا محمدا عبده ورسوله أشرف مرسل واكمل إمام. اللهم فصلّ وسَلِّم على سَيِّدناً مُحَمَدٍ وعلى آله وَصَحْبِهِ وَسَلم.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بە تەقوای خوای گەورەو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی, چونکە ئەوەی رووی تێ بکا– رووی رەحمەتی تێ دەکات, ئەوەی لێی بپارێتەوە, بۆی جێبەجێ دەکات, ئەوەی پشتی پێ ببەستی هانای دەدات.

ئەوە مانگی (محرم)ە. سەر بەرزی بۆ ئەو کەسەی لەکیس خۆی نادات و طاعەتی خودای تێدا دەکات, بەتایبەتی رۆژی (عاشوارء) کە دەکاتە رۆژی (١٠)ی محرم چونکە رۆژێکی گەورەیە, دەڵێن لەبەر ئەوە ناوی لێ نرا (عاشوراء) چونکە (١٠) پێغەمبەر لەو رۆژانە خودا رزگاری کردن[1]:

١–خودا لەحەزرەتی ئادەمی بووری.

٢–کەشتی حەزرەتی نوح لەسەر شاخی (جودی) نیشت.

٣–خودا حەزرەتی ئیدریسی بەرزکردەوە.

٤–خودا حەزرەتی موسای سەرخست لەسەر فیرعەون.

٥–خودا حەزرەتی ئیبراهیمی رزگارکرد لەئاگر.

٦–حەزرەتی یوسف رزگار کرا لەبەندیخانە.

٧–خودا حەزرەتی یوسفی گەراندەوە بۆ حەزرەتی یەعقوب.

٨–خودا حەزرەتی یونسی رزگار کرد لەسکی ماسیو لەقەومەکەی خۆش بوو.

١–منهل المؤمنين ص٣٥/ السيرة الحلبيه ٢/٣٦٠/ مكاشفة القلوب ص٦٣٠/ تنبيه الغافلين ص١٢٨.

٩-خودا لەحەزرەتی داوّد خوّش بوو.

١٠-حەزرەتی ئەیوب شیفای هات لەنەخوّشی.

وە کە پێغەمبەر(ﷺ) چووە مەدینە دیتی (جولەکە)کانی ئەویٚ روّژی عاشوراء دەگرن پرسیاری لیٚ کردن ئەوە چیە؟ وتیان: ئەوە روّژێکی چاکە، ئەو روّژەیە کەخودا (بنی اسرائیل)ی رزگارکرد لەفیرعەون و حەزرەتی موسی ئەو روّژەی گرتووە، پێغەمبەر(ﷺ) فەرموی من ئەولاترم بەموسی لەئێوەو گرتنو فرمانی کرد بەگرتنی[1].

وە هەر لەبەر فەزیلەت و گەورەیی ئەو روّژەیە کە ئەوەی ئەم روّژە بەروّژوو ببێت گوناهی سالێکی پێشوو رەشدەکاتەوە: هەروەکو لە ابو قتادە هاتووە کە پێغەمبەر(د.خ) فەرموویەتی (صیام یوم عاشوراء إني احتسب علی الله ان یُکفِّر السنةَ التي قبلَهُ)[2] رواه الخمسة الا البخاري.

وە هەروەها موسڵمانان.. نەك هەر روّژی عاشوارء بەڵکو روّژی نوّیەمی محرم واتا روّژی (تاسوعاء)ش زوّر بەخێرە چونکە پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی (فاذا کان العامُ المقبلُ انْ شاءَاللهُ صُمنا الیومَ التاسعَ)[3]. بەلاّم خودا موّڵەتی نەداو وەفاتی کرد. وە هەتا هاتووە کە باڵندەو گیان لەبەرەکانیش روّژی عاشوراء بە روّژوو دەبن، ریوایەت کراوە لەفەتحی کوڕی شەخرەف[4] فەرمویەتی (من هەموو روّژ خواردنم دا دەنا بوّ (مێرولە) بەلاّم کە روّژی عاشوراء هات نەیانخوارد.

کەواتە.. موسڵمانان، ئایا روّژێك کە گیانلەبەرانی بیٚ تەکلیف کە هیچیان لەسەر نیە بیگرن ئایا ئێمە چوّن ئەو روّژە نەگرین؟! وە چاکە کردن و دڵ خوّشکردنی ماڵ و منالّو لەو روّژە خێرێکی زوّری هەیە چونکە پێغەمبەر(د.خ) دەفەرموێت (من اوسع علی عیاله واهله یوم عاشوراء، أوسع الله علیه سائر سنته)[5] رواه البیهقي.

١-التاج، ج٢ ص٩٠.

٢-التاج، ج٢ ل٩٠.

٣-التاج، ج٢ ص٨٩ ابن عباس/ رواه مسلم وابو داود.

٤-یەکێك بوو لەپیاوچاکان و خاوەن زوهد بوو وەفاتی کردووە لەبەغدا لەساڵی ٢٧٣ھ/ لطائف المعارف ص١١٠.

٥-الترغیب و الترهیب ج٢ ص٦٧.

موسڵمانانی بەڕێز.. هەر لەم ڕۆژە ڕووداوێکی گەورەو دڵ تەزێن ڕوویدا کەئەویش شەهیدبوونی ئیمامی حوسەینە، ئەوەبوو کە (یزیدی کوڕی موعاویە) ویلایەتی گرتە دەست، ئیمامی حوسەین ڕازی نەبوو بەیعەتی پێ نەکردو بەرەو مەککە کەوتە ڕێ بۆ ئەوەی ئاینی ڕزگار بکات و خەڵکی کوففە پێیان زانیو هەواڵیان بۆ نارد کە بچێتە لایان و بەیعەتی دەدەنێو لەگەڵ ئەون بۆ ئەوەی شۆڕشێك هەلبگیرسێنن دژی نارەوا.

ئەوەبوو (مسلم بن عقیل)ی ناردو (١٢) هەزار کەس یەکەمجار بەیعەتیان پێ کردو بەلام کەئیمامی حوسەین ڕۆوی تاگەیییە خاکی (کربلاء) سوپای (یزید) بەسەرکردایەتی (ابن زیاد) ڕێیان لێگرت و خەڵکی کوفەش کەس نەهات بۆ یارمەتی، ئەوەبوو لەرۆژی (١٠)ی موحەرەم شەڕ دەستی پێکردو ئای سەیرت کردبا، چۆن خوینی آل و بەیتی ڕەسول شەهید دەکرێن؟! چۆن سەریان دەبڕن!؟ چۆن مەنعی ئاویان دەکەن؟! سوپای یەزید باشترین کەسو کار دەکوژن! بەبرسیەتی! بەتێنویەتی! وەژن و منالەکانیان بەتالان دەبەن، هەتا لەکۆتایی سەری خۆشەویستی پێغەمبەریان لێ کردەوە، ئەو خۆشەویستەی کەچەندەها جار پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەوی ماچ دەکردو لەسەر شانی خۆی هەڵی دەگرت. سەیرت بکردبا چۆن جەماعەتی ئەویش دەکوژران و دەنگی گریانی منال و ژنەکانیان دونیایان پڕ کردبوو. وەچۆن بەئەسپ بەسەر لاشەکانیان دەکەوتن، یان ئەو کاتەی سەری ئیمامی حوسەین و ژن و منالەکانیان بەرەو وڵاتی شام برد بۆ لای (یزید)و ئەویش بە کەیف خۆشی سەیری دەکردن، خودا خراپترین جەزای بداتەوە بەهۆی سوتاندنی جەرگی فاطیمەی زەهرا. ڕوو ڕەشی بۆ بکوژانی ئیمامی حوسەین ئایا حالیان چۆن دەبێت لەگەڵ باپیری حوسەین و باوکی حوسەین لەرۆژی دوایی وە لەگەڵ ئیمامی حسین ١٩ کەسیان شەهید کرد لەئال و بەیتی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾، ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾.

دەبا موسڵمانان ئێمەش ئەم مانگە پیرۆزە و ئەم ڕۆژە پیرۆزە بەسەر بەرزیو طاعەت بەرێ بکەین و ئەم خێرو چاکەیە لەکیس خۆمان نەدەین و ڕۆژی تاسوعاء و عاشوراء بگرین و دوعا زۆر بکەین بۆ خۆمان و ماڵ و منالمان و هەموو موسڵمانان، بۆ ئەوەی خوای گەورە لەهەموو لاییکمان خۆش بێت.

موسلمانانی بەڕێز: هەندێك خەڵك کردویەتی بەعادەت کە ڕۆژی عاشوراء کل بکاتە چاوی گوایە توشی چاو ئێشە نابێت، وە خۆیان دەشۆن گوایا تووشی

نەخۆشی نابن، ئەم قسانە هیچ راستیان نیە، وە هەروەها ئیبن قەیم(رەزای خوای لێبێت) دەفەرمووێت: (حديث الاكتحال وطبخ الحبوب والأدهان والتطيب يوم عاشوراء، من وضع الكذابين). واتا: فەرموودەی چاورەش کردنو لێنانی دانو خواردنە چەورەکانو خۆشوشتن لە عاشوراء، لەدانراوی درۆزنەکانە.

وە ئەوەی توشی ئیمامی (حسين) (عليه السلام) هات، ئەوە شەهادەتەو بەرزی پلەیەتی لەلای خوای گەورە، وە نابێت خۆمان خەریك بکەین بەگریانو لەخۆدان وەکو هەندێکیان، چونکە ئەگەر ئەمە شتێکی باش بێت، ئەوە گریانو لەخۆدان بۆ پێغەمبەر(ﷺ) ئەولاترە.

یارەبی خودایە هیدایەتمان بدە.. روحممان پێ بکە.

کۆچ کردن بۆ مەدینە

الحمدلله الذي شرفنا بهذا الشهر المبارك تشريفا، وعرّفنا مافيه من الخيرات والبركات تعريفا، وكلفنا بمافيه من الطاعات تكليفا، وضاعف لنافيه من الحسنات والأعمال الصالحات تضعيفا.

احمده سبحانه وتعالى انه كان بنا رحيما رؤوفا، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له شهادة تكون لنا في الجنان كنزا معروفا، واشهد ان سيدنا ونبينا محمد عبده ورسوله الذي كان بكل الخيرات موصوفا، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله واصحابه ما دام الخير مألوفا.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی خودا، رووتێکردنتان هەر بۆ ئەو بێت، دوعاو پاڕانەوەتان هەر لەئەو بێت، چونکە هەر ئەو شیفاو دەدات و لەگوناهەکان خۆش دەبێت.

موسڵمانان.. باسمان کرد لەوتاری رابردوو کە قورەیشیەکان هاتنە بەردەم ئەشکەوتی (ثور) خودا چاوەکانی کوێرکردن و پێغەمبەرو ئەبوبەکریان نەدیت، بەم شێوەیە خودا پێغەمبەری خۆی سەر خست و موشریکەکانی بەدەست بەتاڵی گەڕاندنەوە. وە بۆ ئەوەی قورەیش پێیان نەزانن بەڕێگەیەکی کۆنی کوێرە ڕێدا بەشارەزایی (عبداللە)ی چاوساغیان کەوتنەڕێ، بەرەو باشوور بۆ خۆرئاوای مەکە. پاشان لەکەناری دەریای سورەوە روو بە (تهامە) رۆیشتن، بەردەوام بەدرێژایی شەو تاقی بەیانیانیش ڕێیان ئەبری بێ گوێ دانە زەحمەت و ناڕەحەتی و بێ خەبەری و برسیەتی.

ئەم هەموو (احتیاط)ی پێغەمبەر(ﷺ) بۆ سەر شێواندن لەقورەیش و بت پەرستەکان.

ئەسمای کچی ئەبوبەکر[1] دەڵێت: سێ ڕۆژ بوو هەواڵی پێغەمبەرو شوێنی ئەومان نەدەزانی، هەتا کابرایێك لەجنۆکان لەخوارەوەی (مەککە) هات ئەم شیعرەی دەوت[2].

جزى الله ربُ الناس خيرَ جزائه   رفيقين حلاّ خيمَتي امّ مَعْبَدِ

هُما نزلا بالبَر ثمَّ تَروّحا   فأفلح من امسى رفيقَ محمدِ

لِيَهْنَ بني كَعب مكانُ فتاتهم   ومقعدها للمؤمنين بمرصد

دەڵێت: کە ئەم شیعرەمان گوێ لێبوو ئینجا زانیمان کە لەکوێیە پێغەمبەر(ﷺ) لەگەڵ ئەبوبەکری سدیق وعا میری کوڕی فەهیرەو[3] چاوساخی ئەوان (عبدالله کوڕی ئورەیقط)[4] بەلای خیوەتی (ام معبد)[5] تێ پەڕین، داوای هەندێ گۆشت و خورمایان لێ کرد، بەڵام دەستیان نەکەوت، ئینجا پێغەمبەر(ﷺ) سەیری کرد مەڕێك لەو لای خیوەتەکە دیارە کە پرسی ئەمە چیە؟ وتی: نەخۆشەو ناگاتە مێگەل، پێغەمبەر پرسی ئایا شیری تێدایە؟ وتی: نەخێر، پێغەمبەر لێی چوە پێشەوە دەستی موبارەکی بەگوانەکانی داهێناوو ناوی خودای هێناو لەخودا پاڕایەوەو بە فرمانی خوا شیر لەگوانەکانی هاتە خوارەوەو جامێکی لێ پڕکردوو ئەوو یاوەرەکانی بەتێری لێیان خواردو هێشتاش مایەوەو، کە دایکی مەعبەد ئەمەی بینی ئیسلام بوو وە کە مێردەکەی هاتەوەو شیری بینیو زانی مەسئەلەکە چۆنە ئەمیش ئیسلام بوو[6].

لەکاتی ڕۆیشتن بەلای هۆزی (مدلج)[7] تێپەڕین یەکێك لە سوارەکانیان کە ناوی (سوراقەی کوڕی مالك) بوو کە زانی ئەمە پێغەمبەرەو جائزەیەکی باش دەدرێت بەوەی بیانگرێت، سواری ئەسپەکەی خۆی بوو، ویستی بیانگرێت، بەڵام ئایا چۆن ئەم کارەی پێ دەکرێت ئایا چۆن خۆشەویستی خوای پێ دەگیرێت؟ چۆن؟!

١-کچی ئەبوبەکرەو مەشهورە بە (ذات النطاقين) واتا خاوەنی دوو قایشی پشت بەستن چونکە پشتێنی خۆی کردە دوو کەرت، بە یەکێکیان شتەکانی بەستو ئەوی تری بەستە پشت..

٢-السيرة النبوية لابن هشام ج٢ ص١٠١.

٣-غولامی ئەبوبەکر بوو.

٤-چاوساغ و ڕێ نیشاندەری پێغەمبەر بوو لەکۆچکردنەکەیدا.

٥ ناوی عاتیکەی کچی خالد بوو.

٦-السيرة النبوية ج٢ ص١٠٢.

٧-بنی مدلج بنی مره بن تيم بن عبدالمناف بن عنانه.

کە نزیکیان بووەوە یەکسەر ئەسپەکەی خزیو بەری دایەوە جاری دووەم ئەسپەکەی لەخۆل چوە خوارەوە، سوراقە زانی ئەم بەهۆی دوعای پێغەمبەر بوو و زانی ناتوانی بیانگرێت لەبەر ئەمە وتی: دوعا لەخوا بکە رزگارم بکات، من لە کەس ناگەڕێم بەم ڕێگایە بهێت بۆ لات وە نوسراوێکم بۆ بنوسە، پێغەمبەر ئەمری بە ئەبوبەکر کردو ئەویش بۆی نوسیو بۆی هاوێشت، ئینجا پێغەمبەر(ﷺ) ووتی بە سوراقە: **كيف بك يا سراقة اذا ألبسك الله سواري كسرى؟!**[1].

ئایا چۆنە ئەی سوراقە ئەگەر خودا بازنەکانی کیسرات لەبەر بکات. سوراقە زۆر پێی سەیر بوو، چونکە پێغەمبەر(ﷺ) لەم کاتە کۆچی دەکرد، دەرکرابوو لەوڵاتی خۆی، ئایا چۆن شتی لەو جۆرە دەبێنێت هەر وەکو ئەوەیە چۆن ئیمڕۆ بە یەکێکی ڕەوەند بڵێی: ئایا چۆنە تۆ ببیە خاوەنی (البيت الابيض) لەئەمریکا یان خاوەنی (کرملین) لەروسیا، کیسراش لەو ڕۆژە بەم شێوەیە بوو.

پێغەمبەر(ﷺ) لەرۆژی دووشەممە، کە دوانزە شەو رۆیشتبوون لە (ربيع الأول) گەیشتە (قباء) وە دابەزی لەماڵی (كلثوم بن جدم) وە مزگەوتی دروست کرد، کە یەکەم مزگەوتە لەئیسلام کە ناویان نا مزگەوتی (قباء)،و لەشانی ئەوا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: ﴿... **لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ**﴾[2] واتا: بەڕاستی مزگەوتێك شایستەیە کە تۆ تیایدا بوەستیت بۆ نوێژ کردن تیایدا کە هەر لەیەکەم ڕۆژەوە لەسەر بنچینەی تەقواو خواناسی دروست کراوە "چونکە" لەو مزگەوتەدا چەند کەسانێکی مەردی تیادایە کە زۆر حەز دەکەن خۆیان خاوێن رابگرن، خوایش بەردەوام ئەوانەی خۆش دەوێت کە خۆیان پاك رادەگرن.

لە پاشان پێغەمبەری خوا کەوتەڕێ بۆ مەدینەو موسلمانە مەدینەییەکان هەموویان شیرو تیرو چەکیان لەخۆیان دابوو، چواردەوریان گرتبوو، ئەویش

١-خودا تەمەنی سوراقەی درێژ کرد، موسڵمان بوو و، لەسەردەمی عومەری کوڕی خەتاب تاقی کیسرا گیراو بازنەکانی هاتن و عومەریش لەبەر سوراقەی کردو پێی وت بڵێ (سوپاس بۆ خودا کە لەکیسرای ستاندن و لەبەر سوراقەی دەشتەکی کرد)- خطب الشيخ القرضاوي ج٤ ص١٦.

٢-سورة التوبة: (١٠٨).

لەسەرخۆ ئەڕۆیی بەڕێوە، مەدینەیی‌یەکان زیاتر ئەچونە پێشەوەو باشتر هەوڵیان ئەدا کە لێی نزیك ببنەوەو بەخزمەتی بگەن‌و چاویان تێر بکەن لەسەیری ئەو رەنگ‌و روخسارۆە شیرینەی، وە هەموو عەشیرەتەکان، پیاوە گەورەکان ڕێیان لێ دەگرت بۆ ئەوەی لەلای ئەوان دابەزیت بەڵام ئەو دەیوت لە حوشترەکە بگەڕێن، ئەو فرمان پێ کراوە، وە لەهەموولا پێشوازیان لێ دەکردو کەیف خۆشی خۆیان دەردەبڕی، هەتا گەیشتە ناو خێڵی (بنی نجار)ی خاڵوانی لەوێدا حوشترەکەی وەستا وە ئەو شوێنەش کەوتبووە بەردەمی ماڵی (أبو ایوب الانصاری)، پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی: ئەمە زەوی کێ‌یە؟ وتیان هینی ئەو دوو کوڕەیە[1]، (معاذ) وتی: خەڵاتی تۆ بێ، ئەویش فەرمووی: بەکڕین نەبێ نابێ، وە فەرمووی: ئەگەر خوا مەیلی بێ ئەمە مزگەوت‌و جێگامان ئەبێ، (ابو ایوب) کەل‌و پەلەکانی بردە ماڵی خۆیان‌و پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بەمیوانی لەوێ بوو وە (اسعدی کوڕی زرارە) حوشترەکەی بردە ماڵی خۆیان‌و بۆی بەخێو کرد..

پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ لەلای ئەبو ئەیوب مایەوە تا مزگەوت و ماڵی بۆ دروست کرا، دەڵێن[2]: خانووی ئەبو ئویوب دوو قات بوو پێغەمبەر لەقاتی خوارەوەی بوو ئەبو ئەیوب هاتە خزمەتی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ پێی ووت: ئەی پێغەمبەری خودا، دایك و باوکمت بەقوربان بێت، من پێم ناخۆشە من لەسەرەوە بم و تۆش لەخوارەوە بیت، وەرە تۆ بڕۆ سەرەوەو ئێمە لەخوارەوە دەبین، موسڵمانان ئەمە ئەدەبە؟! ئەمە خوورەوشتی پیاوی خوایە، بەڵام پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی ئەمە بۆ ئێمەو بۆ ئێوە باشترە وە بۆ ئەوانەی دێنە لام.

دەڵێت: کە ئێمە لەسەرەوە بووین خۆمان گەلێك نەدەبزاوت بۆ ئەوەی ازعاجی نەکەین، وە شەوێك گۆزەی ئاومان لێ شکاو بەپەلە لەگەڵ دایکی ئەیوب لێفەیەکی دڕاوی کۆنمان هەبوو هینامان و ئاوەکەمان وشك کردەوە مەبادا دلۆپەکان بەپێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بکەون و ئەزیەت بخوات. وە کە خواردنمان بۆ دەبرد ئێمە نانمان

١-کە ناویان (سەهل‌و سوهەیل) کوڕانی (عەمر) بوون، وە زەویەکە جێگای خورما وشك کردنەوە بوو.

٢-ئین ئیسحاقِ لەیزیدی کوڕی أبی حبیب و ئەویش لەمەرثەدی کوڕی عبدالله ئەویش لەباوکی روهمی سەماعی ئەویش لەئەبو ئەیوب (السیرة ج٢ ص١١٢).

نـەدەخوارد تـا بـەرماوی پێغەمبـەر(ﷺ) دەهاتـەوەو لـەجێگای دەسـتی ئـەومان دەخوارد بۆ بەرەکەت، وە رۆژێك خواردنێکمان رەوان کرد کە سیرو پیازی تێدابوو، کە خواردنەکـە هاتـەوە لێی نـەخورابوو دەڵێـت بەپەلـە خـۆم گەیانـدە لای ووتم: ئـەی پێغەمبەری خودا، بۆ خواردنەکەت نەخواردوە؟! پێغەمبـەر(ﷺ) فـەرمووی من بـۆنی سیرو پیازم لێ کردوە من کابراییێکم جوبرائیل دێتە لام.

موسـڵمانان.. بـەم شـێوەیە بـوو کۆچـی پێغەمبـەر بـۆ مەدینـە، بـۆ رزگـارکردنی ئاینەکـەی لـەبێ بـاوەڕان، بـۆ ئـەوەی مەدینـەش ببێتـە تیشـکێك بـۆ رێ نیشـاندەری هەزارەها بەڵکو ملیۆنەها خەڵك.

یارەبی خودایە هیداتمان بدەی.. رزگارمان بکەی.

کارەکانی پێغەمبەر(د.خ) لە مەدینە

الحمدلله الذي صدق وعده، ونصر عبده، وهزم الأحزاب وحده، بشر العادلين في دار الدنيا، بالفرح والسرور في دار العقبى، وأنذر الظالمين الجبارين في الحياة الفانية، بالبؤس والويلات في الحياة الباقية.

احمده سبحانه حمداً يملأ ارضه وسماه، واشكره على سوابغ نعماه، واشهد ان لا آله إلا الله وحده لاشريك له ولامعبود بحقٍّ سواه، واشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله الذي اصطفاه واجتباه.

اللهم صل وسلم على عبدك ورسولك محمد وعلى آله واصحابه ومن نصره وآواه واقتفى اثره واتبع هداه.

موسڵمانان.. وەسەیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی خوا، چونکە چاك بزانن گوناه کردن ماڵە ئاوەدانەکان وێران دەکات، وە دەبێتە مایەی سەر شۆڕیو پەشیمانی لەرۆژی دوایی.

برایانی بەڕێزو خۆشەویست.. پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ کە گەیشتە مەدینە دەستی کرد بەچەند کارێك، یەکەمین ئیش کەدەستی پێ کرد مزگەوت دروست کردن بوو، بۆ یەکەمین کار دەستی کرد بەمزگەوت؟! چونکە مزگەوت کاریگەرییێکی گەورەی هەیە لەسەر ژیان، چونکە مزگەوت مەڵبەندی روحییەتی جێبەجێکردنی خواپەرستی، وە مەڵبەندی رامیارییو عەسکەرییە بۆ بەڕێوەبردنی پەیوەندی دەوڵەت بەدەرەوەو ناوەوە، وە زانکۆیەکی زانستیە، کە لەحەوشەکەی یارانی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ کۆ دەبونەوەو وە لەسەر مینبەرەکەی وتاری بەسود دەدرا بۆ موسڵمانان، ئەو جێگایەیە کە موسڵمان فێری یاساو یەکسانی دەکات.

وە هەروەها ئەم کارەی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بۆ فێرکردنی ئێمە بوو کەمزگەوت لەپێشەوەی کارەکانی ئێمە بێت، پەیوەندی موسڵمانان بەمزگەوت وەکو پەیوەندی مەسیحی نیە بەکەنیسەکە لەهەفتە رۆژێك دەچێت بۆی، نەخێر مزگەوت بەستراوەتەوە بەژیانی رۆژانە، بۆ ئەوەی ئەگەر موسڵمان دیار نەبوو پرسیاری بکەن، ئەگەر نەخۆش بێت بچنە لای.

ئەوجا مزگەوتێکی چوار گۆشەی دروست کرد کەدرێژی هەر لایەکی (١٠٠)[1] زراع بوو وە بڵندی (٧) زراع بوو وە سێ دەرکەی هەبوو، ئەوجا لەو مزگەوتە سادەیە، کە سادە بوو لەرووی دروست کردنەوە گەورە پیاوانی دونیاو قیامەت دەرچوون، کە دونیایان پڕکرد لەپاڵەوانی و حیکمەت و دادپەروەری.

دووەمین کار کە پێغەمبەر(ﷺ) کردی لەمەدینە، ئەوەبوو موسڵمانە کۆچ کردوەکان و (انصار)ی کردنە برا، بۆ ئەوەی تالآیی دوور کەوتنەوەیان لەلا لابیات و دڵی موهاجرین بداتەوە لەدوور کەوتنەوەیان لەماڵ ومناڵیان، بۆ ئەوەی ببنە برای یەکتری.

ئەوەبوو هەر یەکێك لەکۆچ کردوەکانی کردە برای یەکی تر لەیارمەتی دەرەکان وە بەشداری کرد لەماڵ و لەخانووی‌و لەزەوی‌و زاری.

وە بۆ ئەوەی بناغەی یەکسانی بەکردەوە بسەلمێنی لەناو موسڵمانان خۆشی دانا بەبرا لەگەڵ (علی بن ابي طالب) و فەرمووی: هذا أخي)[2]. بەڵام موسڵمانان نموونەی (انصار)یەکان نیە، کە موهاجیرەکان بەشدارییان کرد لەگەڵیان، یارمەتیان دان، دڵیان خۆش بوو هەموو شتێکیان دەکرد تەنها بۆ ئەوەی دڵی موهاجیرەکان نەرەنجێت، هەتا ئەوەبوو موهاجیرەکان هاتنە لای پێغەمبەر(ﷺ) فەرموویان[3]: ئەی پێغەمبەری خودا، نەماندیوە وەکو ئەو قەومەی ئێمە هاتووینە لایان کەزۆر یارمەتی دەرین لەکەم و باشتر بن لەسەرف کردن لەزۆر، لەبراکانمان لەیارمەتیدەرەکان، بەراستی بژێوییان لەکۆڵ کردینەوە، وە ئێمەیان کردووتە بەشدارکەری خۆیان لەماڵ، هەتا ئێمە ترسی ئەوەمان هەیە هەموو خێرەکە بەن.

وە کە موسڵمانەکان عەنیمەتی (بنی النضیر) یان هێنا پێغەمبەر(ﷺ) انصاری بانگ کردن، باسی ئەوەی بۆ کردن کەچەند یارمەتی کۆچ کەرەکانیان داوەو فەرمووی: (إن أحببتم قسمت بينكم وبين المهاجرين مما أَفاء الله علي من بني النضير) ئەگەر حەز بکەن بەشی دەکەم لەنێوان ئێوەو کۆچکردوەکان و لەگەڵ ئێوە دابن.

١-هەر زراعێك (٥٠)سم.

٢-السيرة النبوية ج٢ ص١١٨.

٣-ئیمامی ئەحمەد ریوایەتی کردووە لە ئەنس، منهل ص٦٧.

وان احببتم اعطيتهم وخرجوا من دوركم. وە ئەگەر حەز بکەن دەدەمە ئەوان و با لەخانوەکانی ئێوە بچنە دەرەوە.

موسڵمانان.. ئایا دەزانن وڵامی ئەو پاڵەوانانە چی بوو؟ ووتیان ئەی پێغەمبەری خوا.. بەڵکو دەبێت ئەو ماڵە بدەیە کۆچکردوەکان و هەر لەگەڵ ئێمەش دابن!!!

أولئك آبائي فجئني بمثلهم اذا جمعتنا ياجرير المجامع[1]

وە کاری سێیەم کە کردی: ئەوەبوو پەیمانێکی لەگەڵ جولەکەکانی مەدینە مۆر کرد بۆ ڕێکخستنی پەیوەندی موسڵمانەکان و جولەکەکان بۆ ئەوەی ئەم ئایینە کە لەو کات ساوابوو بپارێزرێت لەخیانەت و فرت و فێڵی ئەوان.

موسڵمانان.. بەم شێوەیە ئەگەر سەیر بکەین پێغەمبەر(ﷺ) دەستی کرد بەبنیات نانی کۆمەڵگەی ئیسلامی نوێ لەمەدینە لەسەر بنیاتێکی توندو تۆڵ، وە ئەو کۆڵەگانەی ئەم کۆمەڵگایەی لەسەر دروست کرد:

أ-ڕێکخستنی پەیوەندی موسڵمان بەخودا.

ب-پەیوەندی موسڵمان بەموسڵمان.

ج-پەیوەندی موسڵمان بەغەیری موسڵمان.

١-پەیوەندی موسڵمان بەخودا ئەوە پەیوەندی بەندایەتی تەواوە کە دامەزراوە لەسەر ملکەچایەتی تەواو بۆ خودا: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحًا وَلاَ يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾[2].

ئەوەبوو بۆ جێگیرکردنی ئەم کۆڵەگەیە مزگەوتی دروست کرد، بۆ ئەوەی بەندە بەردەوام پەیوەندی هەبێت لەگەڵ خودا.

٢-پەیوەندی موسڵمان بەموسڵمان: پێغەمبەر(ﷺ) ئەم پەیوەندییە لەسەر برایەتی تەواو کە وشەی (من) بسڕێتەوە، وە موسڵمان بەگیانێکی هاوبەشی هەست بکات و مەصلەحەتی گشت ڕەچاو بکرێت، وە تەشەری نەزانییەتی نەمێنێت، وە جیاوازی حەسەب و نەسەب و ڕەنگ و وڵات نەمێنێت، وە کەس پاش و پێش نەخرێت تەنها بەگوێرەی خوا ناسی نەبێت: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُمْ﴾[3].

١-منهل ص٦٧.

٢-سورة الكهف: (١١٠).

٣-سورة الحجرات: (١٣).

وە أساسی ئەم برایەتیەش: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾[1]

کە ئەم کۆڵەگەیەش خۆی دیتەوە لە (برایەتی کۆچکردوو یارمەتیدەرەکان).

٣-پەیوەندی موسڵمان بەغەیرە موسڵمان: ئەم کۆڵەگەیەش پێغەمبەر(ﷺ) دایمەزراند لەسەر ئەساسی برایەتی مرۆڤایەتی، کەمرۆڤ بەمرۆڤ دەبەستێتەوە وە تەرازوی ئەم پەیوەندییە ئەم وتەیەیە:

(احب للناس ما تحب لنفسك)[2]

چونکە خەڵك هەر چەندە جیاوازیان هەبێت لەجۆرو چۆنیەتیو ئاین دەبێت هاوکاری یەکتری بکەن، وە رێگەش بۆ ئەم هاوکارییە ئاشتیە. بەم شێوەیە مەدینە پێش هاتنی پێغەمبەر(ﷺ) گێراوەیێك بوو لەئاینی زۆرو مرۆڤانێك کەهیچ یاساو یەکگرتنی لەنێوان نەبوو.

بەلاَم پێغەمبەر(ﷺ) کاری بۆ کردو هەمووی یەکخست و هەمووی کردنە برای یەکتری. وە ئیمرۆش ئێمە زۆر پێویستمان بەم رێنمایانەی پێغەمبەر هەیە بۆ ئەوەی پەیوەندی خۆمان لەگەڵ خوداو خەڵك رێکبخەین چونکە دەمانخانەی پێغەمبەر(ﷺ) ئەم دەرمانەی تێدایە.

خودایە هیداتمان بدە.. رزگارمان بکە.

١-سورة الحجرات: (١٠).

٢-رواه الطبراني، منهل ص٧١.

خوتبەی دووەم مانگی (موحەڕەم)

الحمدلله مجدِّدِ الاعْوام عاماً بَعْدَ عام، الذي افْتَتَحَ بأفضَلِ الاشْهُرِ شَهْرِ المُحَرم هذا العام، واجْزَلَ فيه الفَضْلَ والعَطاءَ والأَنْعام، وفضّلَهُ بالعَشْرِ المُعَظَّمِ في الجاهلية والإسلامْ، انجى اللهُ فيهِ مُوسى الكليمْ، واغْرَقَ فِرْعَوْنَ اللئيمْ فتباركَ اللهُ الملكُ العلام.

ونشهد ان اله الا الله وحده لاشريك له إيمانا بوعده ووعيده، وتصديقا بقدرته على نفع من سواه وضره، ونشهد ان سيدنا محمدا عبده ورسوله فجر ينابيع الحكمة من صدره، وغفر له ماتقدم، وماتأخر من وزره.

عبادالله.. كل شيء دون الله باطل، وكل نعيم دون نعيم الجنة زائل فتحببوا الى الله بأقامة الفروض وتقربوا اليه بالنوافل.

فاتقوا الله عبادالله، وصلوا وسلموا على سيد رسله وخاتم انبيائه والشافع المشفع عندالله يوم نلقاه، المنزل عليه إرشادا وتعليما وتشريفا له وتعظيما ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾.

اللهم صل على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه ومن والاه.

اللهم اغفر للمسلمين والمسلمات، والمؤمنين والمؤمنات، الاحياء منهم والأموات، اللهم انصر الاسلام والمسلمين، ودمر اعداءك واعداء الدين، اللهم وايد الاسلام، وأعل وانصر كلمة الحق والدين، اللهم اجعل خير زماننا آخره، وخير اعمالنا خواتمه، وخير ايامنا يوم لقائك، وارفع مقتك وغضبك عنا، ولاتسلط علينا من لا يخافك ولايرحمنا ياارحم الراحمين. اللهم اشف مرضانا، وارحم موتانا وسلم احياءنا ياارحم الراحمين.

عبادالله ان الله يامر بالعدل والاحسان وايتاء ذي القربي وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغي يعظكم لعلكم تذكرون، ولذكر الله اكبر.

نوێژ

الحمدلله الذي يعز من أطاعه واتقاه، و واظب على الصلوات وخشى حساب ربه يوم عقباه، وأذل من خالف امره وعصاه، فياله من حافظ من لاذ به وقاه وحماه، ومن توكل عليه كفاه، والصلاة والسلام على سيدنا محمد الذي اصطفاه واجتباه، ثم الرضا عن اله واصحابه الذين عادوا عدوه، ووالوا وليه، وآووه ونصروه، وغرزوا دينه ووقروه، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له ولامعبود بحق سواه، واشهد ان سيدنا محمدا عبده ورسوله الذي بلغ في العبودية مالم ينله من عداه.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لیٚ دەکەم بەتەقوای خوداو جیٚبەجیٚ کردنی واجیبەکانی بۆ ئەوەی حەقی بەندایەتی خۆمان کەمیٚك بدەینەوە تەمبەڵیو بیٚ تاقەتی رووتان تیٚ نەکات لەجیٚبەجیٚ کردنی، مەبادا پەشیمانی و نەدامەت رووتان تیٚبکات لەو رۆژەی هیچ شتیٚك داد نادات.

وە یەکیٚك لەو واجیبانە نویٚژە، بەڵکو لەهەرە واجیبە گەورەکانە کە ئاینی ئیسلامی پیرۆز لەسەر وەستاوە، وە لەگەورەیی لەپاش وتەی شەهادەت دیٚت کە کلیلی دەرگای ئیسلامەتیە، دەبا بزانین ئایا نویٚژ چیە؟! وە حیکەمەت و نهێنی نویٚژ چیە؟ وە گەورەیی چەندە؟!

وشەی نویٚژ لەزمانەوانیدا واتا دوعاکردن بەخیٚر وە لەشەرعیشدا (اقوال وافعال مفتتحة بالتكبير مختتمة بالتسليم، بشرائط مخصوصة)[1] واتا چەند وتەو کردەوەنە کە دەست پیٚ دەکەن بە (الله اكبر) و کۆتایی دیٚت بەسەلام دانەوە، بەچەند مەرجیٚکی تایبەتی. ئینجا بابزانین ئایا حیکمەتی نویٚژ چیە؟ ئایا بۆ نویٚژ دەکەین؟ موسڵمانان.. خودا پیٚویستی بەعیبادەتی ئیٚمە نیە، ئەگەر هەموو خەڵك کردەوەی باش بکات هیچ لەموڵکی خوا زیاد ناکات، وە ئەگەر هەموو خەڵك کردەوەی خراپ بکەن هیچ لەموڵکی خودا کەم ناکات.

بەڵام نویٚژ چەند نهێنیٚکی تیٚدایە، کە هەر ئەم نهێنیانەیە کەخودا وایکردوە کە ئەم نویٚژە بکەین:-

---

١-التاج، ج١ ص١٣٢.

١-كۆمەڵگەی مرۆڤایەتی پێویستی بەهێزێکی روحی هەیە بۆ ئەوەی نەفسیەتی تاکەکانی بەرز بکاتەوە، بۆ ئەوەی تاك هەر خەریکی پێویستی ماددی نەبێت، کە بەرەو فەسادو خەراپەیان دەبات، وە نوێژەکە مرۆڤایەتی ئاو دەدات بەهێزی روحی.

وە لەرووی دەرونی: ئەگەر گیانی مرۆڤ بەخوای خۆی نە بەسترێتەوە ئەوە توشی بیٚ ئومێدیو قانیع نەبوون دەبێت. کە ئەم دەردانەش پەلکێشی دەکەن بۆ گەڕان بەدوای خراپەو پەشیمانی[1].

٢-مرۆڤ بەئاگادێت و ناسنامەی خۆی دەزانیت و حەقیقەتی خۆی دەزانیت، ئایا من کێمە؟! ئایا وا دروست کراوم کە خەڵك بەندەی من بێت؟! تەنها زوڵم لەخەڵك بکەم؟! دەبێت کەس نەبێت موحاسەبەم بکات؟! ئایا دەبێت کەس بەکەس نەبێت؟! نەخێر بەڵکو حقیقەتی خۆی بۆ ئاشکرا دەبێت کە بەندەیەکی خودایە، وە ئەگەر ئەم راستیەی لەبیرچوو ئەوە نوێژ بەیادی دەهێنیتەوە.

٣-بۆ ئەوەی لەدەرونی مرۆڤ جێگیر ببێت کەهیچ یارمەتی دەرو پەنا دەری راستەقینە نیە غەیری خودا نەبێت، هەر چەند لەدونیا چەند هۆکاروشت دەبینێن کە لەسەرەوە وا دەزانین کە ئەوان رزق دەرو یارمەتی دەرن، بەڵام خودا ئەوانی رەخساندوە بۆ مرۆڤ، هەر چەندە مرۆڤ غافیل بوو لەمە، ئەوە نوێژ دەهێت و بیری دەخاتەوە کە هەر خودا یارمەتی دەرەو پەنادەرو رزقو رۆزی دەرە.

٤-بۆ ئەوەی مرۆڤ کاتی نوێژ کردن بکاتە کاتی تەوبەو پەشیمان بوونەوە لەو گوناهانەی کَردویەتی، چونکە نوێژ لە بۆ نوێژ لەم نێوانە گوناهەکانی رەشدەبنەوە (مثل الصلوات الخمس كمثل نهرٍ جارٍ غمرٍ على باب احدكم، يغتسلُ منه كل يومٍ خمسَ مراتٍ) قال الحسن: وما يَبقى ذلك من الدَّرَنِ؟)[2].

٥-بۆ ئەوەی ببێتە خواردنێکی بەردەوام بۆ بیروباوەڕی مرۆڤ دەربارەی باوەڕبوون بەخودا.

چونکە شەهوەت و خۆشی دونیا دەتوانن ئەم بیروباوەڕە لەبیر ئینسان ببنەوە، وە ئەگەر بەردەوام بوو لەسەر لەبیرچونەوە ئەوە دەبێتە بڕوا پیٚ نەبوون، هەر وەکو دارێك کە ئەگەر ئاوت لەسەر گرتەوە، ئەوە کز دەبێت و پاشان وشك دەبێت و دەمرێت و

١-روح الدين الاسلامي- الطبعة السابعة- عفيف عبدالفتاح طبارة ص٢٣٥.

٢-رواه مسلم (٦٦٨) عن جابر بن عبدالله (الفقه المنهجي ج١ ص١٠٠).

دەبێتە دارێکی وشك، بەڵام موسڵمان ئەگەر بەردەوام بوو لەسەر نوێژ، ئەوە دەبێتە خواردن و هێزێك بۆ باوەڕەکەی وە دونیاو شەهەواتی دونیا نەتوانێت باوەڕەکەی کز بکەن.

برایانی خۆشەویست.. .. حیکمەت لە دابەشکردنی نوێژ لەسەر کاتژمێرەکانی شەوو ڕۆژ[1].

خودای گەورە لەبەر ئەوە دابەشیکردووە، بۆ ئەوەی بەندە بەردەوام ئاگاداری خودا بێت، بەردەوام ئاگاداری رزق دەرو گەورەی خۆی بێت، بۆ ئەوەی شەیتانەکان فریوی نەدەن و کارەکانی دونیا لەخشتەی نەبەن، وە بۆ ئەوەی ئادەمیزاد لەنوێژێك بۆ نوێژێکی تر هێزو توانایێکی نویێ وەربگریت، کە هیواو ئاواتی زیاتر ببێت بەرەحمەتی خودا.

موسلمانان.. .. نوێژ ئادەمیزاد بەرەو خودا رادەکێشیت و لەخراپەی بەدوور دەکاتەوە: ﴿اتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾[2]. واتا (وە نوێژ بەچاکی ئەنجام بدە، چونکە بەڕاستی نوێژ بەرهەڵستی لەگوناهو تاوان و نادروستی دەکات).

بەڵام بەمەرجێك لەگوناهوو تاوانی دوور دەخات، کە نوێژەکە بەتەواوی ئەنجام بدات بەمل کەچی و ئیخلاسی و لەکاتەکانی خۆی بیکات.

موسلمانانی بەڕێز.. ..

خوای گەورە مەدحی ئەوانەی کردووە کە لە نوێژەکانیان مل کەچ و دڵ ئارامن، کە دەفەرمووێت: ﴿الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾[3]. واتا: (ئەوانەن کە لە نوێژەکانیاندا ملکەچ و دڵ ئارام و دڵ دەمەزراون و دڵیان لای خوایە..).

وە هەروەها: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾[4] واتا: ئەوانەش کە پابەندی نوێژەکانن و لەکاتی خۆیدا بەرێکوپێکی ئەنجامی دەدەن و دەیپارێزن.

کەواتە.. ئەوانەی نوێژ دەکەن زۆرن، بەڵام ئەوانەی ملکەچ و دڵ ئارامن لەنوێژ کەمن.

١-الفقه الواضح- محمد بكر اسماعيل.

٢-سورة العنكبوت: (٤٥).

٣-سورة المؤمنون: (٢).

٤-سورة المؤمنون: (٩).

نوێژکەر.. پێویستی بەچوارشت هەیە بۆ ئەوەی نوێژەکەی بەڕێکوپێکی ئەنجام بدات:

١-ئاگاداری دڵ.

٢-ئامادەبوونی عەقل.

٣-تەواوی روکنەکان.

٤-ملکەچی ئەندامەکان.

ئەوەی نوێژ بکات بەبێ ئاگاداری دڵ، ئەوە نوێژکەرێکی بێ ئاگایە!

ئەوەی نوێژ بکات بەبێ ئامادەبوونی عەقل، ئەوە سەهوە!

ئەوەی نوێژ بکات بەبێ تەواوی روکنەکان، ئەوە نوێژکەرێکی وشکە.

ئەوەی نوێژ بکات بەبێ ملکەچی ئەندامەکان، ئەوە بەهەڵە چووە.

وە نوێژی تەواوو دروست غەم و پەژارەکەم دەکاتەوە، ئەو کاتەی کە داخیلی نوێژ دەبێت و بەرامبەر خودای گەورە رادەوەستێت، وە هەر لەبەر ئەوەیە، خودای گەورە موسڵمانان ئاگادار دەکاتەوە، کە لەکاتی تەنگانەو ناخۆشی پشت بەئارام گرتن و نوێژ ببەستن: ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾[1]. واتا: ئەی ئەوانەی ئیمانو باوەڕتان هێناوە داوای کۆمەكو یارمەتی لەخوا بکەن بەهۆی ئارامگرتنو نوێژکردنەوە دڵنیابن کە خوا یارو یاوەری خۆگرو ئارامگرانە.

وە یەکەم شت لەواجیبات کەڕۆژی دوایی لێپێچینەوەی لەسەر دەکرێت نوێژە، ئەگەر دەرچوو ئەوە لەشتەکانی تریش دەردەچێت.

موسڵمانان.. لەم زەمانە زۆر کەس گەمە بەنوێژ دەکات و بەشتێکی سادەو عادەتی دەزانی! وا دەزانی شتێکە لەباب و باپیری ماوەتەوەو بەس، ئایا ئەوان نەیانزانیوە کە بەینی مرۆڤ و کوفر نوێژە، وە هەتا لەڕۆژی دواییش، بەهەشتیەکان کە سەیری عەزاب و ئازاو خەڵکی دۆزەخ دەکەن و پرسیاریان لێ دەکەن: ﴿مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ﴾[2] ئەوە چی بوو ئێوەی راپێچی دۆزەخ کرد، ﴿قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ﴾[3] بە کەساسیەوە دەڵێن: ئێمە لە نوێژکەران نەبووین..، کەواتە نوێژ نەکردنیان هۆی داخیل بوونی دۆزەخ بوو.

١-سورة البقرة: (١٥٣).

٢-سورة المدثر: (٤٢).

٣-سورة المدثر: (٤٣).

موسـڵمانان.. ئامـان و سـەد ئامـان ئاگـاداری نوێـژەکانتان بـن، چـونکە ئـەوەی نوێژنـەکات وە بـڕوای پـێ نـەبێت یـاخود گەمـەی پـێ بکـات ئـەوە کـافر دەبێـت و بـە هەڵگەراوە دەژمێردرێت وە لەسەر حاکم پێویستە تەوبـەی پـێ بکـات، ئەگـەر نەگـەڕاوە ئەوە دەبێت بکوژرێت و چونکە (مرتد)ە وە نابێت نەبشوردرێت و نـەکفن بکرێـت و نـە نوێـژی لەسـەر بکرێـت و نابێـت لەقەبرسـتانی موسـڵمانان ژێـر خـاك بکرێـت چـونکە لەموسڵمانان نیـە. بـەڵام ئەگـەر باوەڕی پـێ هـەبوو، بـەڵام لەتەمبـەڵی نەیـدەکرد، ئـەوە دەبێـت حـاکم فرمـانی پـێ بـدات کـە تەوبـە بکـات و نوێـژە فـەوتاوەکان قـەزا بکاتـەوە، ئەگەر ڕازی نەبوو، ئەوە دەبێت بکوژرێت وەکو (حد)ێك، بەڵام مامەڵەی موسڵمانانی لەگەڵ دەکرێت لەشوشتن و کفن و نوێژو شاردنەوە لەقەبرستانی موسڵمانان[1].

دەڵـێن.. لـەڕۆژی دوایـی (تـارك الـصلاة) دێـت وە لەسـەر دەم و چـاوی سـێ شـت نووسـراون ١-(یامـضیع حـق الله) ٢-(یامخـصوصا بغـضب الله) ٣-(ضـیعك الله کمـا ضیعت في الدنیا حق الله فأیس الیوم انت من رحمة الله)[2].

کەواتـە موسـڵمانانی خۆشەویـست، دەبـا هـەموومان خۆمـان ڕزگـار بکـەین لـەتورە بوونی خودا، با بگەڕینەوە بۆ بەرنامەی خوداو فەرمانەکانی جێبەجێ بکەین.

بـا تاعـەتو کردەوەییـێك ئامـادە بکـەین بـۆ سـەفەرێکی دوور کـە چـەندان کۆسـپو هەورازی لەگەڵە، با خۆمان ئامادە بکـەین بـۆ ڕۆژێـك کەکـەس بـەهانامان نایێـت، کـەس سوودمان نادات تەنها کردەوەی چاك نەبێت.

خودایـە ڕەحممـان پـێ بکـە.. هیـدایتمان بـدە، خودایـە بمانگەڕێنـەوە سـەر ڕێگـای خۆت.. ئێمەو هەموو موسڵمانان پارێزراو بکە. ڕەحمەتو بەرەکەت برێژە بەسـەرمان.. شـیفای نەخۆشـانمان بـدەی.. ڕەحـم بـە مردووانمـان بکـەی. هـەموو لایێکمـان بـە بەهەشتی پانو بەرین شاد بکەی. امین یارب العالمین.

١-الفقه المنهجی ج١ ص١٠٤ حکم تارك الصلاة.

٢- تحفة الخطیب ص١٢٥.

نزاوو پاڕانەوە

الحمدلله على ماهَدانا الى سَبيلِ الصَوابِ، وأرْشَدنا الى المصالح والمكَارِم بالسُنة والكتِاب، مَنْ تمسك بها حق التمسك نال الأجر والثواب، وأمن من العذاب والعقاب، الذي يجيب المضطر اذا دعاه، ويجيب عبده اذا التجأ اليه وانقطع عمن سواه.

،احمده سبحانه وتعالى حمد من تاب اليه من ذنوبه وهرب، واشكره شكراً يفوق عد من عد وحساب من حسب، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له فارج الكرب، واشهد ان سيدنا محمدا عبده ورسوله سيد العجم والعرب، اللهم صل وسلم على عبدك ورسولك محمد وعلى آله واصحابه ومن اقتفى شرعه المطهر وإلى دينه الحنيف انتب.

موسـڵمانینه.. وەسـیەتتان لێ دەکـەم بـە تـەقوای خـوداو جێبـەجێ کردنـی فرمانەکانی خوداو پارانەوە إستغفار کردن، چونکە هەر خودایە دوعای بەندەی خۆی گیرا دەکات و رزگاری دەکات لەئاگری دۆزەخ خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾[1].

ئەم ئایەتە پیرۆزە ئەو کاتە هاتە خوارەوە لەو کاتەی کابرایەکی دەشتەکی هاتە لای پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ وتی: ئەی پێغەمبەری خودا، ئایا خودا نزیکە گوفتاری لەگەڵ بکەین، یان دوورەو بانگی بکەین؟ پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بێ دەنگ بوو یەکسەر ئەم ئایەتە دابەزی: پرسیارت لێبکەن دەربارەم، ئەوە من نزیکم لێیانەوە، بەهاناو هاواری دۆعا گۆیانەوە دەچم هەر کاتێك لێم بپاڕێنەوەو نزا بکەن، دەبا ئەوانیش بەدەم بانگەوازی منەوە بێن و باوەڕی دامەزراو بە من بهێنن، بۆ ئەوەی رێگای هوشیاری و ئاگایی بگرنەبەر.

موسڵمانان.. دوعا کردن شتێکی زۆر گەورەو باشە بەڵکو شتێکی داواکراوە، چونکە بەدوعا کردن بەندە بێ دەسەلاتی و بێ هێزی خۆی نیشان دەدات بەرامبەر هێزو دەسەلاتی خودا، وەهەموو جۆرەکانی گەورەی خودای تێدایە، چونکە گەڕانەوە بۆ قاپی خوداو دوعاو پارانەوە بۆ جێبەجێ کردنی داواکاری و لابردنی نەخۆشی و تەنگانە شتێکە کە خودا خۆشی دەوێت.

١-سورة البقرة: (١٨٦).

چونكه هیچ دەرمانێك نیە بۆ ئەمانە غەیری دوعا كردن نەبێت وە دوعا كردنیش جێگایەكی تایبەتی هەیە لەخوا پەرستی بەڵكو دوعا مۆخ و ناوكی خوا پەرستییە هەروەكو پێغەمبەر(د.خ) دەفەرموێت (الدعاء مخ العبادة)[1].

موسڵمانان.. پێغەمبەر(ﷺ) ڕێنمایی ئێمەی كردووە كە لەخودا بپاڕێینەوەو گومانمان نەبێت لەقبوڵ كردنی دوعایەكە، چونكە خودا بەخۆی وەعدەی داوە هەروەكو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (ادعوا الله وانتم موقنون بالإجابة..)[2].

موسڵمانان.. دوعا زۆر بكەن چونكە دوعاكردن كلیلی دەركەی ڕەحمەت و بەرەكەتی ئیلاهیە، بەدوعا بەندەی موسڵمان چاكە نازل دەكات و خراپە لەخۆیو موسڵمانان دوور دەكاتەوە.

وە بە دوعاكردن خۆ گەیاندنە بە بەرەكەت و ڕەحمەتی خوداو باراندنی بارانی سەخاوەتی خودایە (ان لربكم في بقية دهركم نفحات، فتعرضوا لها لعل دعوة ان توافق رحمة فيسعد بها صاحبها سعادة لا يخسر بعدها ابدا)[3].

بەڵام موسڵمانان.. دوعا قبول بوون چەند مەرجی هەیە، دەبێت ئەم شەرتانە هەبن، چونكە زۆر كەس لەئێمە دەڵێت، من زۆر دوعام كردووەو هیچ قبول نەبووە؟! ئایا بۆ دوعامان قبول نابێت؟! بۆ ئەوەی دوعامان قبول ببێت دەبێت هێڵی نێوان ئێمەو خودا هەبێت و پێك بەسترابێتەوە، چونكە ئەگەر پچڕابێت ئەوە جێبەجێ نابێت.

خەتی[4] خۆت لەگەڵ خودا بگەیینە، ئەوە دوعات قبول دەبێت چونكە ئێمە خەتەكانی خۆمان پچڕاندوە بەهۆی ئەو گوناهانەی دەیكەین بەهۆی ئەو شتانەی كەخودا نەهی لێ كردوون و ئێمە دەیكەین. بەڵام ئایا چۆن ئەم هێڵانە بگەیینینە یەكتر؟!

یەكەمین شت كە ئەم هێڵانە گرێ دەداتەوە (پاكی نیەتە) وە (پاكی كردەوەیە) بۆ خودا، دەبێت دڵەكانمان خاوێن بكەینەوە لەخۆشەویستی دونیاو خۆشەویستی نەفس و بیبەستینەوە بەڕۆژی دوایی، چۆن بەدوای دونیا غاربدەین و خودا دوعامان

١-رواه ابو داود والترمذي والنسائي (منهل ص٣٠٥).

٢-رواه الترمذي والحاكم.

٣-رواه ابن حبان والحاكم.

٤-خطب الشيخ القرضاوى ج٣ ص٢٧٨.

قبول دەكات! دەبێت بەندەی خودا بین هەروەكو خودا دەفەرموێت: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾[1] واتا ئەگەر بەندەكانی من پرسیاریان لێ كردی چونكە ئەو إضافە كردنە واتای خۆی هەیە، دەبێت بەندەی خودا بین نەك عەبدی شەیتان! نەك بەندەی دونیا! نەك بەندەی دینار! نەك بەندەی جامی شەراب! نەك بەندەی ئافرەت و شەهوەت! ئەگەر بەندەی هەر یەكێك بیت لەمانە ئەوە دوعات قبول نابێت! وە یەكێكی تر لەشەرتەكانی دوعا قبول بوونە:

٢-خاوێنی لەحەرام لەرووی خواردن، جل و بەرگ، خواردنەوە.

چونكە دەبێت ژیانت هەمووی لەسەر حەلال بنیات بنرێت هەر لەبەر ئەوەبوو كە سەعدی كوڕی ئەبو وەقاس داوای كرد لەپێغەمبەر﴿ﷺ﴾: كە دوعای بۆ بكات، خودا دوعای قبول بكات پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی (**اطب مطعمك تجب دعوتك**)[2] خواردنت خاوێن بكەوە لەحەرام دوعات قبول دەبێت.

كەواتە باسەیرێكی خۆمان بكەین: ئەوانەی دوعا لەخودا دەكەن چەندیان لەسەر حەلال دەژین، چەندیان حەرام ناخۆن، چەندیان ریبا ناكەن، چەندیان معامەلاتی خراپ ناكەن، چەندیان چاویان لەماڵی خەڵك نیە؛ چەندیان ستەم لەكرێكارو خزمەتگوزاری خۆیان ناكەن، چەندیان ماندوبونی كرێ گرتەی خۆیان ناخۆن؟

كەواتە دەبێت ژیانمان هەمووی حەلاڵ بێت، بۆ ئەوەی نزامان گێرا ببێت.

خۆشەویستانم.. .. با زۆر دوعا بكەین، لە هەموو كاتێك دوعا بكەین. بۆ ئەوەی خودای گەورە دوعاكانمان قبول بكات.

حەزرەتی موسا(سەلامی خوای لێبێت) وتی: خودایە.. كام كاتژمێر بانگت بكەم بۆ ئەوەی دوعام قبول ببێت، خودا فەرمووی: ئەی موسی تۆ بەندەی منی، وەمن خودای تۆم، هەر كاتێك لێم پارایەوە، لێت قبول دەكەم[3].

لاتسألن بُني آدم حاجة ‌ ‌ ‌ وسل الذي أبوابه لاتحجب

الله يغضب إن تركت سؤاله ‌ ‌ ‌ وبني آدم حين يسال يغضب

١-سورة البقرة: (١٨٦).

٢-قال العلامة العراقي في تخريج احاديث الاحياء اخرجه الطبراني في الأوسط من حديث ابن عباس.

٣-تنبيه الغافلين ص١٥١.

کەواتە.. موسلمانان.. دەرگای خودا کراوەیە، وە حەز دەکات ئێمە بەردەوام دوعا بکەین.

٣-ئەگەر بکرێت روو لەقیبلە بکرێت لەکاتی دوعا کردن.

٤-هەڵبـژاردنی کاتـە پیرۆزەکـان بـۆ دوعـا کـردن: وەکـو رۆژی عەرەفـە، مـانگی رەمەزان، رۆژی هەینی، سێیەکی شەو، لەکاتی سوژدە، لـەکاتی باران بارین، لـەنێوان بانگ و قامەت.

ئیبراهیمی کوڕی ئەدهەم چوو بۆ بازاڕی بەسرە، خـەڵکی لـەدەورەی کۆبۆوە پێیـان ووت: ئـەی بـاوکی ئیسـحاق: بۆ دوعـا دەکـەین بـەڵام دوعامـان قبـول نابێـت؟! ئـەویش فەرمووی: چونکە دڵەکانتان لە (١٠) شت مردووە:

١-عرفتم الله ولم تؤده حقه	١-خوداتان ناسیوە بەڵام حەقتان نەداوە
٢-قرأتم القران ولم تعملوا به	٢-قورئانتان خویندوتەوە بەڵام عەمەلتان پێ نەکردوە.
٣-ادعتم حب الرسولْ وتركتم سنته	٣-دەڵێن پێغەمبەرمان خۆش دەوێت وسونەتیشتان تەرك كردوە.
٤-ادعتم عداوة الشيطان واطعتموه	٤-دەڵێن دوژمنی شەیتانین وە گوێڕالیتان کردوە
٥-ادعتم دخول الجنة ولم تعملولها	٥-داوای بەهەشت دەکەن و کاری بۆ ناکەن.
٦-ادعتم النجاة من النار ورميتم انفسكم بها	٦-هەوڵی رزگاربوون دەدەن لەئاگرو خۆتان داوێنە ناوی.
٧-قلتم الموت حق ولم تستعدوا لها	٧-دەڵێن مردن حەقەو خۆتان بۆ ئامادە ناکەن.
٨-اشتغلتم بعيوب الناس وتركتم عيوبكم	٨-خەریکی عەیبی خەڵکن و عەیبی خۆتان لەبیرکردووە.
٩-ودفنتم الأموات ولم تعتبروا	٩-مردووتان شاردوتەوەو عیبرەتتان وەرنەگرتووە.
١٠-اكلتم نعمة الله ولم تشكروا عليها	١٠-نعمەتی خواتان خواردووەو شوکرانەتان نەکردووە.

لەلایەکی تر ئێمە نازانین چۆن دوعامان قبول دەبێت؟

لەو فەرمودەی کە ابو سەعیدی خودەری روایەتی کردووە (مامن مسلم یدعو بدعوة لیس فیها اثم ولاقطیعة رحم إلا اعطاه احدی ثلاث ١-اما ان یعجل له دعوته ٢-واما ان یدخرها له في الاخرة ٣-واما ان یصرف عنه من السوء مثلها)[1].

وە هەروەها هەندێك كات و شوێن باشترن بۆ دوعا كردن، دەبێت ئینسانی موسڵمان بەفیرۆیان نەدات.

کەواتە موسڵمانان.. بادوعا زۆر بكەین و شەرتەكانی دوعاش جێبەجێ بكەین.

چونكە والله كەس نیە غەیری ئەو كە بەهانای لێ قەوماوان بچێت و شیفای نەخۆشان بدات و لەگوناهان خۆش بێت و رزگارمان بكات لەقیامەت.

یارەبی خودایە دوعامان قبوڵ بكەی.. رزگارمان بكەی لەئاگری دۆزەخ، هەموو لایێكمان بە بەهەشت شاد بكەی، امین یارب العالمین.

١-رواه احمد والبزاز وابو یعلی (خطب الشیخ قرضاوی ج٣ ص٢٨٢).

تەقوا

الحمـدلله الـذي جعـل التقـوى لبـاس الصـالحين، فتـزودوا بالطاعـة، وقـاموا علـى اقدامهم منتظرين الساعة، خصّهم من عباده، واسمعهم لذيذ خطابه.

احمـده سبحانه وتعـالى حمـد اهـل الذهـد والقناعـة، واشـهد ان لا الـه الا الله وحـده لاشـريك لـه، شـهادة تنجـي قائلـها مـن اهـوال السـاعة، واشـهد ان سـيدنا محمـداً عبـده ورسوله الذي ظهرت معجزاته في الحمل والرضاعة، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى اله واصحابه الى يوم قيام الساعة.

موسڵمانانی خۆشەویسـت.. .. وەسیـەتتان لێ دەكـەم بەتـەقوای خـوداو جێبـەجێ كردنـی فرمانـەكانی، چـونكە سـەركەوتوو ئـەو كەسـەیە كـە لەفرمانـەكانی خـودا دەرنەچێت.

موسڵمانان...هەتا كەی؟! هەتاكەی دوژمنداری خوداو پێغەمبەری خودا بكەین؟!

ئەوە مردن رامان دەپێچێت و لـە رۆژی دوای نەهێنیـەكانمان ئاشكرا دەبن، ئەگـەر گوناهێكمـان كـرد باسـەیری بچوكی گوناهەكە نەكـەین بـەڵكو با سـەیری ئـەوە بكـەین گوناهمان لەگەڵ كێ كردووە!

بافشـەمان بـەگوناهی بچـوك نـەبێت، چـونكە ئێمـە نـازانین خـودا بـەچ گوناهێـك غەزەبمان لێ دەگرێت!.

برایـانی بـەڕێزم.. .. ئێمـە لەدەسـت پێكـی هـەموو خوتبـەیێك دەڵـێین (موسـڵمانان تەقوای خودا بكەن) بابزانین واتای چی دەگەیەنێت؟! ئایا تەقوا مانای چیە؟!

تـەقوا وشـەیەكی كۆكەرەوەیـە، واتـا گوێرایـەڵی خـوداو پێغەمبـەری خـودا لەهـەموو شـتێك كـە وتویانـە، وە نـەكردنی ئـەو شـتانەی كـە خـودا و پێغەمبـەری خـودا (د.خ) نەهیان لێ كردووە.

تەقوا واتا[1]:

* پارێزگاری لەشەریعەت.
* دووركەوتنەوە لە هەر شتێك كە دوورت بخات لە خوا.
* خۆت لە كەس پێ باشتر نەبێت.

١-هەریەكەیان وتەی پیاوچاكێكە.

* گوێڕایەڵی پێغەمبەر(ﷺ) بەقسەو کردار.

خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾[1].

واتا.. ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە، لەخوا بترسن‌و پارێزگاربن‌و بەتەواوی‌و خۆتان لەخراپە بپارێزن، وە لەسەر ئاینی ئیسلام بن هەتا مردنتان دەگاتێ[2].

ئیبن مەسعود دەفەرموێت (التقوى هو: ان يطاع فلا يعصى، وان يذكر فلا ينسى، وان يشكر فلا يكفر)[3].

ئیمامی عەلی دەفەرموێت (التقوى ان يجدك الله حيث امرك، وان يفقدك حيث نهاك)[4].

واتا.. تەقوا ئەوەیە خودا لەو جێگات ببینی کە پێی خۆشەو لەسەر ئەو کارەت ببینی کە حەزی لێ دەکات و نەتبینی لەو جێگای کە نەهی لێ کردووە، یان لەسەر ئەو کارەی حەزی لێ ناکات.

موسڵمانانی خۆشەویست.. تەقوا

١-هۆی هاتنی یارمەتی خودایە: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾[5]. واتا: بەڕاستی خوا لەگەڵ ئەو کەسانە دایە کە خۆیان پاراستووە لە گوناهو هەروەها ئەوانەش کە چاکەکارو چاکەخوازن.

٢-وە باشترین پیتاکە کە موسڵمان لەدونیا کۆی دەکاتەوە بۆ ڕۆژی دوایی: ﴿وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِي يَاأُولِي الأَلْبَابِ﴾[6]. واتا: بەردەوام هەوڵ بدەن کە زەخیرەو توێشوو بخەن، بێگومان چاکترین زەخیرەش تەقواو پارێزکاریە، بەردەوامیش لە من بترسن ئەی خاوەن بیرو هۆشەکان.

١-سورة آل عمران: (١٠٢).

٢-صفوة التفاسير ج١ ص١٥٠.

٣-مختصر تفسير ابن كثير (١/٣٠٤).

٤-منهل المؤمنين ص٢٥٧.

٥-سورة النحل: (١٢٨).

٦-سورة البقرة: (١٩٧).

٣-تەقوا باشترین پۆشاکە کە موسڵمان بیپۆشی: ﴿وَلِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ﴾[1]. واتا: کە پۆشاکی تەقواوو خواناسی چاکترو خێردارترو بەفەڕترە.

٤-تەقوا باشترین شتە بۆ گەیشتن بەزانیاریەکان ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ﴾[2]. واتا: لەخوابترسن‌و خۆپارێزبن‌و خوا فێری ئەو شتانەتان دەکات (کە خێری تیایە بۆ دنیاو پاداشتی قیامەتی لەدوایە.

٥-تەقوا روناکییێکە کە راست و ناراست لێك جیا دەکاتەوە ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا﴾[3]. واتا: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە: ئەگەر تەقوای خوابکەن‌و پارێزکاری بکەن، ئەوە خوا بەرچاو رۆشنییەکی تەواوتان بۆ فەراهەم دەهێنێت (کە بتوانن حەق‌و ناحەقی بەئاسانی لەیەك پێ جیا بکەنەوە).

٦-تەقوا باشترین رێگایە بۆ دەرچوون لەغەم و ناخۆشی زیادبوونی رۆزی: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا * وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لاَ يَحْتَسِبُ﴾[4]. واتا: ئەوەی لەخوا بترسێت‌و پارێزکار بێت، ئەوە خوا دەرووی لێ دەکاتەوە، لەشوێنێکەوە رزق‌و رۆزی پێ دەبەخشێت کە حسابی بۆ نەکردبێت‌و خۆی پێی نازانێت.

٧- تەقوا رێگای سەخت بۆ مرۆڤ ئاسان دەکات: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا﴾[5]. واتا: ئەوەی کە لەخوا بترسێت‌و پارێزکار بێت، ئەوە خوا کاری بۆ ئاسان دەکات.

٨- تەقوا گوناهەکان رەش دەکاتەوەو دەرەجە بەرز دەکات: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا﴾[6]. واتا: ئەوەی لە خوا بترسێت‌و پارێزکار بێت، خوا گوناهەکانی دەسڕێتەوەو چاوپۆشی لێ دەکات‌و پاداشتەکەی بۆ گەورەو بێ سنوور دەکات.

١-سورة الاعراف: (٢٦).
٢-سورة البقرة: (٢٨٢).
٣-سورة الانفال: (٢٩).
٤-سورة الطلاق: (٢-٣).
٥-سورة الطلاق: (٤).
٦-سورة الطلاق: (٥).

٩- تەقوا دەبێتە هۆی ڕزگاربوون لەئاگری دۆزەخ: ﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلاَّ وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا * ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا﴾[1]. واتا: ئێوە (خەڵکینە) کەستان نییە تێپەڕ نەکات بەسەر دۆزەخدا (ئیمانداران بۆ ئەوەی زیاتر قەدری بەهەشت و ڕەحمەتی خوا بزانن، کافران بۆ ئەوەی بکەونە ناوی) ئەم پێشهاتە شتێکی بڕیار دراوە هەر جێبەجێ دەکرێت، لەوەودوا ئەوانە ڕزگار دەکەین کە پارێزکارو خواناس بوون.

١٠- تەقوا تەرازووە بۆ باش و خراپی خەڵك لەلای خودا: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾[2]. واتا: بەڕاستی بەڕێزترینتان لای خوا ئەو کەسانەتانە کە زۆرتر لەخوا ترسەو فەرمانیەرداری خوایە.

* تەقوا ڕێگای سەرفرازیە: ﴿. . . وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾[3] واتا: لەخوا بترسن بۆ ئەوەی سەرفرازبن.

*تەقوا ڕێگای چوونە بەهەشت و پاداشتی گەورەیە: ﴿. . . لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الأَنْهَارُ﴾[4]. واتا: بۆ ئەوانەی پارێزکارو خواناس لای پەروەردگاریان باخەکانی بەهەشت ئامادەیە بۆیان کە: چەندەها ڕووبار بەژێر درەختەکانیداو بەبەردەم کۆشکەکانیدا دەڕوات.

موسلمانانی خۆشەویست... هەموو پێغەمبەران(سەلامی خوایان لێبێت) وەسیەتیان لە ئوممەتانی خۆیان کردووە بەتەقوای خوا:

* ﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلاَ تَتَّقُونَ﴾[5]. واتا: کاتێك -نوح-ی برایان پێی وتن: باشە، ئەوە ئێوە لەخوا ناترسن، پارێزکار نابن؟!

* ﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلاَ تَتَّقُونَ﴾[6]. واتا: کاتێك (هود)ی پێغەمبەری برایان پێی وتن: باشە، ئەوە ئێوە لەخوا ناترسن، پارێزکار نابن؟!

* ﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلاَ تَتَّقُونَ﴾[7].

١-سورة مريم: (٧١-٧٢).

٢- سورة الحجرات: (١٣).

٣-سورة البقرة: (١٨٩).

٤-سورة آل عمران: (١٥).

٥-سورة الشعراء: (١٠٦).

٦-سورة الشعراء: (١٢٤).

٧-سورة الشعراء: (١٤٢).

* ﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلاَ تَتَّقُونَ﴾[1].
* ﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلاَ تَتَّقُونَ﴾[2].
* ﴿إِلْيَاسَ لَمِنْ الْمُرْسَلِينَ * إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلاَ تَتَّقُونَ﴾[3].

واتا: بێگومان (ئیلیاس)یش لەدەستەی پێغەمبەران و رەوانەکراوانە، ئەو کاتە ئەویش بەقەوم و گەلەکەی خۆی وت: ئەوە ناکرێت خواناس بن؟ ئەوە بۆ لەخوا ناترسن؟

موسڵمانان.. . تەقوای خودا ئەوەیە کەخراپەت بینی، دیتت سنوری خودا دەبەزێت ئاگاداری بکەیەوە. لەبەرامبەر مەسئول و پیاوی پلە بەرز ئەگەر خراپەت بینی بڵێ (ئەی فلان.. لەخودا بترسە).

رۆژێك ئیمامی أبالحسن ئەحمەدی کوڕی سینان چوە لای ئیبن تۆلۆن کە لەگەڵ چەند کەسانێك دانیشتبوو پێی وت: ئەی کوڕی تۆلۆن، لەخوا بترسە؟! ئیبن تۆلۆن زۆر تورەبوو و وتی: شێرێك برسی بکەن و سێ رۆژ خواردنی مەدەنێ و کوڕی سینان لەگەڵ ئەو لەغورفەیێك بکەن، شێرەکەیان برسی کرد هەتا وای لێ هات هەموو شتی دەخوارد لەبرسان و لەگەڵ أبالحسن لەغورفە یێکیان کرد.

رۆژی سێیەم کە پاسەوانەکان دەرگایان کردەوە، وایانزانی تەنها خوێن و ئێسکی ماوە، بەڵام سەیریان کرد ئیمام ئەحمەدی کوڕی سینان نوێژ دەکات و شێرەکەش پاسەوانیەتی دەکات!

ئەوەیە موسڵمانان. . . پیاوی خودا! ئەمەیە ئەوەی لەشێر شێر ترە!

ئیمامیان هێنا بۆ لای ئیبن تۆلۆن و پێی وتی: حاڵت چۆنە، ئەویش وتی: وەکو دەمبینی، وتی: هەستت چۆن بوو کە شێرەکەت لەگەڵ بوو، ئیمام وتی: من تەنها لەوە دەترسام کە جلەکانم پیس بکات بەلیکاوەکەی و نوێژم پێ نەکرێت.

ئەوجا ئیبن تۆلۆن عەفوی کردو قسەکانی وەرگرتن[4]. موسڵمانان.. دەبێت موسڵمان بەو شێوە بەجورئەت بێت!

١-سورة الشعراء: (١٦١).

٢-سورة الشعراء: (١٧٧).

٣-سورة الصافات: (١٢٣-١٢٤).

٤-انيس المؤمنين ص.

خۆشەویستانم.

سوفیانی ثەوری فەرمویەتی: (إنما سموا متقين.. لأنهم اتقوا ما لايتقي.. سبحانه اهل ان يتقى..). واتا: لەبەر ئەوە ناویان لێ نراوە (پارێزكاران- لەخواترس) چونكە خۆیان پاراستووە لەو شتەی خەڵك خۆی لێ ناپارێزێت، چونكە خوای گەورە شایەنی ئەوەیە كە پارێزكاری بین.

برایان..

كابرا هەیە لەماڵ دانیشتووەو جیرانی مزگەوتەو نایەتە مزگەوت بۆ نوێژی جەماعەت و ئەگەر پرسیاری لێ بكەی دەڵێت (كاكە... خۆ ئێمەش موسڵمانین).

كابرا هەیە خراپە لەژن و كچ و كوڕەكانی دەبینێ‌و دەنگ ناكات و دەڵێت (ئێمە میللەتێكی موسڵمانین).

موسڵمان نابێت خراپە بكات! موسڵمان دەبێت بەقسەی شەیتان نەكات!

كەواتە دەبێت پیاو تەقوای خودا بكات و لەگەڵ ژنەكەی باش بێت لەگەڵ كوڕەكەی باش بێت، پەروەردەی بكات، ئاگای لێ بێت.

دەبێت ئافرەت بەقسەی پیاوەكەی بكات و لەقسەی دەرنەچێت؟ دەبێت مامۆستا لەخودا بترسێت و ئاگاداری قوتابیەكانی بێت دەبێت بچوك رێزی گەورە بگرێت و گەورە ئاگای لەبچوك بێت.

موسڵمانان.. پێغەمبەری خۆشەویستمان بەردەوام فرمانی بەتەقوا كردووە، رۆژێك ئەبا زەرە وتی: ئەی پێغەمبەری خودا نەسیحەتم بكە؟ پێغەمبەریش﴿ﷺ﴾ فەرمووی (اوصيك بتقوى الله فانه راس الامر كله)[1] وتی (وەسیەتت لێ دەكەم كەتەقوای خودا بكەی چونكە تەقوا سەری هەموو شتێكە.

موسڵمانانی بەرێز... پێ‌ی بەتەقوا خۆشەویستی خودایە، هەروەكو خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿أَلاَ إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللّهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ * الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ﴾[2]. واتا (ئاگاداربن كە بەراستی چاكان‌و خۆشەویستانی خوای میهرەبان نەترس‌وبیم روویان تێدەكات (لەسەرەمەرگ‌و لەرۆژی لێپرسینەوەدا) نەغەم‌و پەژارەو دڵتەنگی دایان دەگرێت (بەڵكو فریشتەكان بەرووخۆشیەوە مژدەی سەرفرازی‌و

١-منهل المؤمنين ص٢٥٩/ رواه ابن حبان وابن نعيم.

٢-سورة يونس: (٦٢-٦٣).

خۆشنوودیان دەدەنێ)، ئەو کەسانەن باوەڕی بەتین‌و دامەزراوو پڕ سۆزیان هێناوە بەپەروەردگاریان‌و خۆشیان دەپارێزن لە خەشم‌و قینی خوا.

موسڵمانان.. . تەقوای خودا بکەن، چونکە هەر بەتەقواو لەبەر تەقوا بوو کە دەنگی عومەری کوڕی خەتاب لەمەدینەی مونەوەرە لەسەر مینبەر گەیشتە چیای نەهاوەندو ئەم هەموو ڕێگایەی بڕی کەهاواری کرد (یاساریە الجبل الجبل).

چونکە دیتی دوژمن دەیەوێت سەری چیایان لێ بگرێت.

ئەمەیە تەقوا موسڵمانان!

موسڵمانان. با بگەڕێینەوە سەر ڕێگای ڕاستی ئیسلامەتی!

بادڵ و دەرونمان لەگەڵ خودای خۆو خەڵك ڕاست بکەین!

با بەس بێت خراپەو دوژمنایەتی خودا!

چونکە هەر بەعیبادەتی خودا جوان دەبین و سەردەکەوین.

یارەبی خودایە هیداتمان بدە.. ڕەحممان پێ بکە.

جەژنی کرێکارانی جیهان (١)ی ئایار

الحمدلله الذي انعم علينا بنعم كثيرة فأتمها وأوفاها، وان تعدوا نعمة الله لاتحصوها، فاللهم انك تستحق الحمد والشكر بأوصاف جميلة تعجز الألسنة عن بيانها، وليس من المرؤة انكار نعمك وكفرانها.

احمده سبحانه وتعالى على نعم لاتتناهى، واشكره شكر من عرف نعمه فرعاها واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له، شهاده من عرف معناها، عمل ظاهرا وباطنا بمقتضاها، واشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله خيرُ الخليقة وازكاها. اللهم صل وسلم على قائد الاسلام محمد وعلى آله واصحابه ومن والاه الى يوم الدين.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو دەرنەچوون لەفرمانەکانی، چونکە سەرشۆڕو ڕوورەش ئەو کەسەیە کە خۆی لادەدات لەفرمانەکانی.

موسڵمانان.. ئیسلام ئاینی مرۆڤایتیە، وە سورە لەسەر دابین کردنی خێرو خۆشی بۆ موسڵمانان، چونکە دەیەوێت بۆ مرۆڤ ژیانێکی هێمن و سەر بەرزانە، لەبەر ئەوە لەپاش بانگەوازی کردنی بۆ پەرستنی خوداو بڕواهێنان بە پێغەمبەری خودا (د.خ) ئەمری پێ کردوون بە (کارکردن).

چونکە ئەوەی لەدونیا هەیە، هەمووی بۆ سوودو کەڵکی مرۆڤە.

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَسَخَّرَ لَكُمُ الأَنْهَارَ * وَسَخَّر لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَينَ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ * وَآتَاكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ وَإِن تَعُدُّواْ نِعْمَتَ اللَّهِ لاَ تُحْصُوهَا إِنَّ الإِنسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾[1]. خوا ئەو زاتەیە کە ئاسمانەکان و زەوی بەدیهێناوە، لەئاسمانەوە بارانی باراندوەو بەهۆیەوە بەروبوومی لەناخی زەوی بۆ ئێوە دەرهێناوە، هەروەها کەشتی لەدەریادا بۆ ئێوە بارهێناوە تا بەفەرمانی ئەو زاتە بڕوات، هەروەها ڕووبارەکانیشی بۆ رام کردوون، خۆرو مانگیشی بۆ رام هێناون کە بەردەوام لەچەرخ و خولدان، شەوو ڕۆژیشی بۆ خزمەتگوزاری ئێوە رام هێنا، لە هەر چی شتێك داواتان کردبێت و پێویستتان بێت، پێی بەخشیوون، خۆ ئەگەر ناز و

١-سورة ابراهيم: (٣٢-٣٤).

نیعمەتو بەخششەکانی خوا ژمارە بکەن، ناتوانن بیانژمێرن، بەڕاستی زۆربەی ئینسانەکان زۆر ستەمکارو خوانەناسو سپڵەن.

وە چەندەها ئایەتی تر ئاماژە بەوە دەکەن، کە دروستکراوەکانی دونیا، هەمووی بۆ سوودی مرۆڤە، وە ئاشکراکردنی تواناو گەورەیی خودای گەورەیە، هەروەکو لەئەثر هاتووە:

(عبدي خلقت كل الأشياء لاجلك فلاتتعب، وخلقتك لأجلي فلا تلعب).

وە یاسای خودائەوەیە، ئەوەی خۆی ماندوو بکات دەگاتیو ئەوەی بچێنی دەدوریتەوە.

وە ئایینی ئیسلام هانی جولەو کارکردن دەدات: ﴿وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ﴾[1]. بەو خەڵکە بڵێ: ئێوە هەرچی دەتوانن لەکارو کردەوە ئەنجامی بدەن، چونکە خوا کارو کردەوەتان دەبینێت (ئاگادارە بەنهێنیو ئاشکرای)، هەروەها پێغەمبەرەکەش (ئاگادار دەکات کاتێك لەژیاندایە، دوای وەفاتیشی بۆ خوای گەورە ئاسانە کە نیشانی بدات)، هەروەها ئیماندارانیش (ئاسەوارو دەرئەنجامی دەبینن).

وە مەبەستی تەنها کاری عیبادەت و خواپەرستی نیە، بەڵکو هەموو کارێك چونکە مرۆڤ بەکارکردن جوان دەبێت و ڕێزی زیاد دەبێت لەلای خەڵك. عومەری کوڕی خەتاب ئەگەر پیاوێکی ڕێکی بدیبا، موعجەب دەبوو پێی، بەلأم کە بۆی ئاشکرا دەبوو کاری نیەو ئیش ناکات، لەبەرچاوی دەکەوت.

موسڵمانانی خۆشەویست.. کارکەر لەلای خودای گەورە زۆر بەرێزو خاوەن پایەیە، چونکە بەئیش کردن خۆی دەپارێزرێت لەدەست پانکردنەوە (سوالْ کردن) و ولأتی خۆی بەرەو پێش دەبات.

وە پێغەمبەری خوداش(ﷺ) زۆر باسی کارکردنی کردووە. وە هەتا بەخۆشی لەمناڵی شوانی دەکرد هەروەکو ئەبو هوریرە دەفەرموێت: (**قال رسول الله(ﷺ): مابعث الله نبياً إلا رعى الغنم فقال له اصحابه فانت يارسول الله؟ قال: نعم وانا رعيتها لأهل مكة بالقراريط**)[2].

١-سورة التوبة: (١٠٥).

٢-الطبقات الكبرى لابن سعد.

پاشان دەستی کرد بەبازرگانی، بگرە دەست مایەی نەبوو لەبەر ئەوە بۆ خەڵك کاری دەکرد، وە بەراستگۆیی‌و دەست پاکی ناسرابوو، هەر ئەمەش بووە هۆی ئەوە خەدیجە داوای لێ بکات کەبازرگانی بەپارەی ئەوەوە بکات.

وە لەپاش بوونی بەپێغەمبەر بەشداری دەکرد لەگەڵ یارانی بۆ بەرەنگاری دوژمن‌و بەرگری کردن لەنیشتمان و بیرو باوەڕەکەی.

وە لەو کاتەی ویستی چاڵێك لێ بدا لەبەرامبەر دوژمنان لەشەڕی (خندق) لەم چاڵە بەخۆی تەوری هەڵدەگرت و خۆڵی لەسەر شانی خۆی هەڵدەگرت.

موسڵمانان.. چونکە پێغەمبەری خودا﴿ﷺ﴾ بەرەنجە شانی ژیاوە، لەبەر ئەوە کارو کرێکاری لەلا زۆر خاوەن ڕێزبووە، ڕۆژێك ڕێگەی کەوتە لای کرێکارێك ویستی تەوقەی لەگەڵ بکات، بەڵام کرێکارەکە شەرمی کرد دەست بدات بەدەستیەوە[1]، ئینجا پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەستی گرت و ماچی کردوو فەرمووی (خەڵکینە بزانن ئەم جۆرە دەستانە خوداو پێغەمبەری خودا خۆشیان دەوێت).

موسڵمانان.. ئایا بۆ خوداو پێغەمبەری خودا ئەم جۆرە دەستانەیان خۆش دەوێت؟!

چونکە لەهەوڵ دایە بۆ پەیداکردنی نان و خۆراك بۆ ماڵ و منالیان و ناهێلێت کۆرپەکانیان برسیان ببێت.

وە باشترین خواردن کە مرۆڤ دەیخوات ئەو خۆراکەیە کە بەماندووبوون و شەکەتی خۆی پەیدای کردبێت هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (**ماأكل احد طعاماً قط خيرا من ان ياكل من عمل يده، وان نبي الله داوۆه كان ياكل من عمل يده**)[2].

وە ئایینی ئیسلام زۆر بەڕقە بەرامبەر بەتەمەڵی‌و کار نەکردن، باسی پیاوێك کرا لەخزمەت پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ گوایە زۆر خەریکی خوا پەرستییەو دەستی لەدونیا شۆریوە، پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ پرسی: ئەی ژیانی لەسەر کێیە؟

ووتیان: لەسەر براکەیەتی.

پێغەمبەری﴿ﷺ﴾ فەرمووی (بزانن براکەی لەخۆی خوا ناسترە).

١-چونکە دەستەکانی لەبەر کارکردن هەمووی پیس‌و دڕبوون.

٢-منهل المؤمنين ص٤٠٦/ رواه البخاري.

بەڕێزانم.. بەندەی خواناسی راستەقینە هیچ کات خۆی نەکردووە بەبار بەسەر موسڵمانانەوە، وە دەست لەهەموو ئیشێك هەڵگریٚو چاو ببڕێتە رەش و رووت و هەژارو داماوان.

نەخێر.. . موسڵمانی تەواو ئەو کەسەیە قۆڵ هەڵماڵیٚو ئیش بکات و خاو خێزانی لەنەبوونیٚو دەست کورتی رزگار بکات، وە درێغیش نەکات لە بڵاوکردنەوەی ئایینی ئیسلام.

موسڵمانانی خۆشەویست.. پێغەمبەرانی خودا هەموویان کاریان کردووە، سەرباری کاری بیٚ وچانیان بۆ گەیاندنی بەرنامەی خودا، حەزرەتی ئادەم جوتیار بوو حەزرەتی ئیدریس بەرگ دروو بوو، حەزرەتی نوح دارتاش بوو کەشتی دروست کرد، حەزرەتی ئیبراهیم وەستای دیوار بوو، ئەوبوو کەعبەی دروست کرد، حەزرەتی لوقمان بەرگردوە بوو، طالوت ئاوکێش بوو.

وە خەلیفەکانی پێغەمبەریش﴿ﷺ﴾ خەڵکیان لەمزگەوت دەرکردە دەرەوەو دەیاننارد بۆ کارو کاسبی،وە بەخۆشیان لەمەدینەدا زەویان بەکریٚ دەگرت و دەیانکردە کشتوکاڵ، ئیتر چاوەڕوانی ئەم و ئەو نەبوون چونکە قوتابی راستەقینەی مەدرەسەی حەزرەتی محمد﴿ﷺ﴾ بوون.

ئەبوبەکرو عومەرو تەلحەو عبدالرحمن بازرگانیان بەقوماش دەکرد، سەعدو عەمری کوڕی عاص قەساب بوون، وە ئەوانی تریش هەریەکەیان کارێکیان دەکرد.

چونکە دەیانزانی پاداشتی کارکردن و بازرگانی چەند زۆرە لەلای خودای گەورە، هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت: (التاجر الصدوق مع النبيين والصديقين والشهداء والصالحين)[1].

چونکە بازرگانی یەکێکە لە بەهێزترین هۆیەکان بۆ سەر بەرزی میللەت، وە بە بەردەوامی کارەکانیٚو بڵاوبونەوەی پەیڕەوەکەی، وە هەر بازرگانی بوو، کەبوە هۆی بڵاوبوونەوەی ئایینی ئیسلام لەزۆربەی جیهان. بەتایبەتی وڵاتانی رۆژهەڵاتی ئاسیاو ئەفریقیا، وە بەسە بۆ گەورەیی بازرگان کە خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿. . . وَآخَرُونَ

١-رواه الترمذي عن ابي سعيد الخدري.

يَضْـرِبُونَ فـِي الأَرْضِ يَبْتَغُـونَ مـِنْ فَضْـلِ اللَّـهِ﴾[1]. (.   وه كەسـانى تـريش بـبن لەزەويـدا بگەڕێن بەشوێت بازرگانىو فەزڵى خوادا).

موسـڵمانان.. زۆر كـەس دەڵێـت تـەنها خواپەرسـتى باشـترین كـارە، وە دەبێـت موسڵمان تەنها خەریكى خواپەرستى بێت، بەلاّم ئەمە لێكدانەوەیێكى هەڵەیە چونكە ئیسلام ژیان و عیبادەتە، وەعیبادەتیش بەشێكە لەژیان.

كارى باش ئەوەیە كە ئێمە دونیا برەخسێنین بۆ قیامەت، كار بكەن بەلاّم كارێكى حەلاّڵ بێت و بەهۆیەوە خۆمان توشى تورەبوونى خودا نەكەین.

هەموو ساڵێك ئاهەنگ دەگێڕدرێت بەبۆنەى جەژنى كرێكارانى جیهان لەرۆژى (١) ئایار، ئەمە جێگاى خۆیەتى، چونكە ئەو چینەى ماندووە لەناومان چینى كاركەرە، وە دەبێت ئێمە زۆر رێزیان لێ بگرین.

بـەلاّم دەبێـت ئاگـادارین، دەبێـت كارەكانمـان سـاغ و راسـت و دروسـت بـن فێـڵ لەخەڵك نەكەین، چونكە راستە كاركردن خواپەرستیە، بەلاّم ئەگەر هەمووى لەسەر حەرام بێت لەبازنەى خواپەرستى دەردەچێت.

یارەبى خوایە رەحممان پێ بكەى.

١-سورة المزمل: (٢٠).

خوتبەی دووەم مانگی (سەفەر)

الحَمْدُ لله وَبه نَسْتَعينُ على أُمورِ الدُّنْيا والدِّين، ونَسْأَلُهُ الْعَمَلَ بالْكِتاب الْمُبينِ وَسُنَّةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلين، ونَعُوذُ به مِنْ هَمَزَاتِ الشَّياطِينِ ونَزَعَاتِ الْمُلْحدين.

واشْهَد انْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحدهُ لاَشَرِيكَ لَهُ مَنْ عَارَضَهُ فِي امْرِهِ سَلَبَ عَنْهُ النِّعْمةَ وأَحَلَّ السُّخْطَ والنِّقْمةَ، وأشْهَدُ انَّ سَيِّدَنا مُحمَداً عَبْدُهُ ورَسُولُهُ الداعي الى سَبيلِ رَبِّهِ بِخَيْرِ مَوْعِظَة وأبْلَغَ حِكْمَة.

عباد الله. . .

اتقوا الله تعالى

وآعْلَموا انَّ الله تَعالى أَمَرَكُمْ بأمْرٍ بَدَأ فيه بِنَفْسه وثَنَّى بِمَلائِكَة قُدْسه وثَلثَ بِكُمْ ايّهَا الْمسْلمونَ منْ جنّه وإنْسه، حَيْثُ قَالَ جَلَّ وعَلاَ تَكْريماً لقَدْرِ نَبيّنا وتَعظيماً: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾[1].

١-سورة الأحزاب: (١٥٦).

پەیدا بوونی شەیتان و
هۆی دوژمنداری بۆ ئادەمیزاد

الحمدلله الذي أرشد العقول الى توحيده وهداها، وأوضع أدلة وحدانيته وجلاها، وابطل ببراهين الحق شبه الباطل ومحاها، وثبت كلمة الايمان في قلوب ذوي الايقان بيقين الايمان كما اثبت الارض بالجبال وارساها واضل عقول الكافرين واعمى بصائر المنافقين فادبرت عن الايمان فلم تجبه اذ دعاها.

احمده سبحانه على نعم لا تتناهى، واشهد أن لا اله الا الله وحده لاشريك له ولا معبود بحق سواه، واشهد أن سيدنا محمدا عبده ورسوله الذي اجتباه اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه ومن نصره وآواه.

موسڵمانانی بەڕێز.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو جێبەجێ کردنی فرمانەکانیو ئاگاداربوون لەبەگوێ کردنی شەیتانی مەلعون چونکە مرۆڤ بەرەو لەناوچوون و رووڕەشی دەبات.

لەم خوتبەیەو چەند خوتبەی دەهێت دەمانەوێت ئەصڵی شەیتان و هۆی دوژمنداری بۆ موسڵمان و مەبەستەکانیو چۆنیەتی خۆ پاراستنی لەشەڕی شەیتان رۆن بکەینەوە.

موسڵمانان.. هەمووتان دەزانن کەشەیتان دوژمنی هەرە گەورەو سەر سەختی موسڵمانە، ئەو هەموو شتێك لەدەربارەی ئێمە دەزانێ، بائێمەش شت دەربارەی ئەو بزانین، بۆ ئەوەی بتوانین خۆمان رزگار بکەین لەفرت و فێڵەکانی.

چونکە ئەگەر هەر کەسێك دوژمنەکەی خۆی بەباشی نەناسێت ناتوانێت سەر بکەوی بەسەری.

موسڵمانان.. . شەیتان بە ئەصل لەکۆمەڵەی (جن)ەکانە نەك لەفریشتەکان، هەروەکو هەندێك کەس بەهەڵە تێگەیشتووە[1]. هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێت:

١-چونکە دەڵێن مادام شەیتان لەئاسمان بووە (ئەوە فریشتەیە) گوایە تەنها فریشتەکان لەئاسمانن.

﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلاَئِكَةِ اسْجُدُوا لآدَمَ فَسَجَدُوا إِلاَّ إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ﴾[1]. واتا: (ئێمە کاتێك بە فریشتەکانمان وت سوژدە بەرن بۆ ئادەم، هەر هەموو سوژدەیان برد جگە لەئیبلیس کە لەدەستەی پەریەکان بوو بەهۆی ئەوەوە لەفەرمانی پەروەردەگاری یاخی بوو).

موسڵمانان پەری (جنۆکە) نەمرۆڤن و نە فریشتەن، بەڵکو ئەوانیش جیهانێکی تریان هەیەو وەکو مرۆڤیش خاوەنی هەست و عەقڵن و توانای هەڵبژاردنی خراپەو چاکەیان هەیە، بەلاّم لەهەندێك شت جیاوازیان هەیە لەگەڵ مرۆڤ، وە لەبەر ئەوە ناویان نراوە (جن) لەبەر دیار نەبوون و بزریان لەپێش چاو: ﴿إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لاَ تَرَوْنَهُمْ﴾[2]. واتا: (بێگومان شەیتانو دارو دەستەی ئێوە دەبینن، لەشوێنێکدا کە (دونیایە) ئێوە ئەوان نابینن).

وە ئەوان لەئاگر دروست کراون: ﴿وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ﴾[3]. واتا: (پەریشمان پێشتر لەئاگرێکی بەتین دروست کرد).

(مارج من نار) واتا لەگوڕی ئاگر، یاخود لەخالیسی ئاگر[4].

وە هەروەها پێغەمبەریش(ﷺ) دەفەرموێت (خلقت الملائكة من نور، وخلق الجان من نار..)[5]. واتا: (فریشتەکان لە "نور" دروست کراون، وە پەریش لەئاگر دروست کران).

وە ئەوان پێش مرۆڤ دروست کراون: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ * وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ﴾[6]. واتا: (سوێند بەخوا ئێمە سەرەتا ئینسانمان لەقوڕێکی وشك دروست کرد کە پێشتر قوڕێکی رەشیاو ترشاو بوو، پەریشمان پێشتر لەئاگرێکی بەتین دروست کرد کە بەوردیلە کونەکاندا تێدەپەڕێت).

١-سورة الكهف: (٥٠).

٢-سورة الاعراف: (٢٧).

٣-سورة الحجر: (٢٧).

٤-البداية والنهاية (٥٩/١).

٥-رواه مسلم عن عائشة.

٦-سورة الحجر: (٢٦-٢٧).

وه جنۆکه لەزمانی عەرەب زۆر ناوی هەیە:
١-ئەگەر مەبەستیان جنۆکه بێت دەڵێت (جنی) پەری.
٢-ئەگەر مەبەستیان ئەو جنۆکە بێت لەگەڵ مرۆڤ دایە دەڵێن (عامر).
٣-ئەگەر مەبەستیان ئەوە بێت کەدێتە لای منالأن دەڵێن (أرواح).
٤-ئەگەر مەبەستیان ئەو جنۆکە بێت کە خراپە، دەڵێن (شیطان).
٥-ئەگەر خراپەو زیانی زیاتر بوو پێی دەڵێن دێو (عفریت).

موسڵمانان.. هەبوونی جنۆکە جێگای شك و گومان نیە، هەر چەندە کەئێمەش نایانبینین بەلأم زۆر گیان لەبەر هەیە دەیانبینی وەکو گوێ درێژو سەگ، هەر وەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: (**اذا سمعتم نباح الكلاب، ونهيق الحمار بالليل، فتعوذوا بالله من الشيطان فانهن يرون مالاترون**)[1]. واتا: (ئەگەر گوێتان لەوەڕینی سەگان و زۆڕەی گوێ درێژان بوو لەشەو، ئەوە بڵێن "أعوذ بالله من الشيطان الرجيم" چونکە ئەوان ئەوە دەبینن کە ئێوە نایبینن).

ئەمەش شتێکی سەیر نیە، چونکە زانایان ئێستا دۆزیتیانەوە کە مێش هەنگوین تیشکی سەرووی بنەوشەیی دەبینیت و کوندە بەبۆ مشك دەبینێت بەتاریکەشەو. ئەو شەیتانەی کە خوای گەورە ئێمەی ئاگادار کردوتەوە لەشەڕو ئاژاوەی ئەو، بەئەصل لە ئەوەلەوە خوای دەپەرست و لەئاسمان دەژیا لەگەڵ فریشتەکان و چویتە بەهەشت، بەلأم دوایی بێ ئەمری خوای کرد کە سوژدەیی بۆ حەزرەتی ئادەم نەبردوو خوا دەری کرد لەرەحمەتی خۆی.

موسڵمانان.. وەنەبێت شەیتانەکان خواردن و خواردنەوە نەخۆن، بەڵکو خواردن و خواردنەوە دەخۆن هەروەکو ابو هوریرە دەفەرموێت: پێغەمبەر(ﷺ) فرمانی پێ کردم کە هەندێك بەردی بۆ بهێنم بۆ خۆ خاوێن کردنەوە، بەلأم وتی (ئێسك و پیسایی ئاژەلأنم) بۆ نەهێنی، کە ئەبو هورەیرە لەهۆی نەهێنانی ئەو دوو شتەی پرسی، پێغەمبەر(ﷺ) وتی (هما من طعام الجن) ئەوانە خواردنی جنۆکەنە، چونکە وتی: (أتاني وفد نصيبين -ونعم الجن- فسألوني الزاد فدعوت الله لهم: ان لايمروا بعظم ولاروثة الاوجدوا عليها طعاما)[2].

١-مسند الامام احمد، وسنن ابي داود عن جابر مرفوعاً.
٢-صحيح البخاري وعن ابي هريرة.

وه هـەروەها جنۆكـەش ژن دەهێـنن و منـداڵیان دەبێـت، وە هەنـدێك لـەزانایان ئـەم ئایەتـەیان كردوتـە بەڵگـە: ﴿لَـمْ يَطْمِـثْهُنَّ إِنْـسٌ قَـبْلَهُمْ وَلاَ جَـانٌّ﴾[1]. واتـا: (پـێش ئـەوان دەستی كەسیان لێنەكەوتووە، نە لەگرۆی ئادەمیو نە لەپەری).

موسڵمانان.. جنۆكەش هەروەكو مـرۆڤ دەچنە ژێـر ئـەم ئایەتـە پـیرۆزەوە ئـەوانیش دەمـرن: ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ * وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ﴾[2]. واتـا: (هـەموو ئـەو كەسانەی لەسەر رووی زەوین، هـەر هـەمووی فـەوتاوو تیاچووەو دەبێـت بمـرن، تـەنها زاتی پەروەردگاری خاوەن بڵندیو ڕێزداری تۆیە كە دەمێنێتەوە).

بەڵام رادەی تەمەنی جنۆكە نازانین، بەڵام ئەوان تەمەنیان زۆر درێژ ترە لەمرۆڤ.

وە هەروەها جێگاو ماڵی جنۆكە، هـەر ئـەم زەویەیـە كەئێمـە لەسـەری دەژیـن. بـەڵام بەزۆری لەجێگای چۆڵ و كاولگەكان دەبن، وە هەروەها لـەجێگای پـیس و گوڤـەكەكان و حـەمام، وە لـەو جێگایانـە دەبـن كـە دەتـوانن خـەڵك لەسـەر ڕێگـا لابـدەن وەكـو بازاڕەكان، وە هەروەها لەگەڵ خەڵكیش دەژین لەماڵەكانیان، بـەڵام كە وتـت (بسم الله الرحمن الرحیم) ئـەوە دەڕۆن. یـان زیكری خـوا -یـاخود خوێنـدنی قورئـان بەتایبـەتی سورەتی بەقەرە- ئایـەتی كورسـی وە هـەروەها ئـەوان بـەزۆری بەشـەو دەگـەڕێن و زۆر دەبن.

وە هەروەها شێوەو شكلیان زۆر ناشیرینەو خوای گەورە بـەرووبومی داری (شجرە الزقوم) كە لەجەهەننەم دەروێت بەسەری شەیتانەكانی تەشبیە كردووە: ﴿إِنَّهَـا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ * طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ﴾[3]. واتا: بێگومـان ئـەوە درەختێكـە لـەناخی دۆزەخدایـەو لـەوێوە (لـق و پۆپـەكانی) بەهـەموو بەشـەكانی دۆزەخـدا بڵاوكردۆتـەوە، بەربوومەكـەی دەڵێـی سـەلكە سـەری شـەیتانەكانە (لەناشیرینیو بـێ لەزەتیدا).

وە تواناییەكی زۆریان هەیە، كە لەتوانای مرۆڤ زۆر زیاترە، لەوانە:

١-گەیشـتنە جێگـاو گواسـتنەوەیان بەماوەیـەكی كـورت، هـەروەكو لـە بەسـەرهاتی حەزرەتی سولەیمان و هینانی تەختی بەلقیس: ﴿قَالَ عِفْرِيتٌ مِنَ الْجِنِّ أَنَـا آتِيـكَ بِـهِ

١-سورة الرحمن: (٥٦).

٢-سورة الرحمن: (٢٦-٢٧).

٣-سورة الصافات: (٦٤-٦٥).

﴿قَبْلَ أَنْ تَقُومَ مِنْ مَقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ﴾[1]. واتا: دێوێك له پەریەكان وتی: من بۆت دەهێنم پێش ئەوەی دەوام تەواوبێتو لەجێی خۆت هەستیت، بەڕاستی من بۆ ئەم كارە خۆم بە بەهێزو ئەمین دەزانم.

٢-دەتوانن خۆیان بەهەموو شێوەیێك نیشان بدەن، لەسەر شێوەی مرۆڤ و گیان لەبەران[2].

بەتایبەتی سەگی رەش و پشیلەی رەش، وە هەروەها خۆیان دەخەنە سەر شێوەی ماری ماڵان، لەبەر ئەوە پێغەمبەر(ﷺ) نەهی كردوە لەكوشتنی ماری ماڵان تا سێ رۆژ، لەترسی ئەوەی نەوەكو جنۆكە بێت[3].

وە هەروەها دەتوانن لەگەڵ رۆیشتنی خوێنی مرۆڤ بڕۆن هەروەكو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (ان الشيطان يجري من الانسان مجرى الدم)[4].

موسڵمانانی بەڕێز.. ئێمە زۆر لەتواناو بەهێزی جنۆكەمان باس كرد، هەروەكو ئەوەی كە كەس نەتوانێت بەرامبەریان رابوەستێت، نەخێر، ئەوانیش كە ئەم هێزەیان هەیە، هەندێك لایەنی بێ هێزیشیان هەیە: ﴿إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا﴾[5]. واتا: بەڕاستی پیلانو تەڵەكەی شەیتان پووچو لاوازە).

١-دەستەڵاتی نیە لەسەر پیاوی خواناس: ﴿إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ﴾[6]. واتا: بەڕاستی بەندەكانی من (ئەی شەیتانی نەفرین لێكراو) هیچ دەسەڵاتی تۆیان لەسەر نابێتو هەوڵو كۆششی تۆ كاریان تێ ناكات.

تەنها دەستەڵاتی لەسەر ئەوانیە كە بەدوای كەوتوون: ﴿إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلاَّ مَنْ اتَّبَعَكَ مِنْ الْغَاوِينَ﴾[7]. واتا: بەڕاستی بەندە چاكو پاكەكانی من بەتۆ زیو نادرێنو تۆ هیچ دەسەڵاتێكت نییە بەسەریاندا، جگە لەوانەی كە شوێنت كەوتوون لەسەركەشو یاخیو سەرگەردانەكان.

١-سورة النمل: (٣٩).

٢-لەشەڕی بەدر شەیتان خۆی هێنایە سەر شێوەی (سوراقەی كوڕی مالیك).

٣-رواه مسلم في صحيحه عن ابي سعيد الخدري.

٤-صحيحي البخاري ومسلم عن انس.

٥-سورة النساء: (٧٦).

٦-سورة الاسراء: (٦٥)

٧-سورة الحجر: (٤٢).

چونکە پیاوی موسڵمانیش ئەگەر لەکارێك لای دا، شەیتان زاڵ دەبێت بەسەری هەروەکو لەحەدیثی قودس هاتووە (ان الله –تعالی– مع القاضي مالم یجر، فاذا جار تبرأ منه، والزمه الشیطان)[1].

٢–پیاوی باش هەیە، شەیتان لەبەری هەڵدێت، نموونەمان ئیمامی عومەر(ر) هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (إني لأنظر شیاطین الجن والانس فروّ من عمر)[2].

٣–جنۆکە ناتوانن (معجزە) بنوێنن، وەکو موعجیزەکانی پێغەمبەران (علیهم السلام): ﴿قُلْ لَئِنْ اجْتَمَعَتْ الإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لاَ يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾[3]. واتا: ئەی محمد﴿ﷺ﴾ پێیان بڵێ: سوێند بەخوا ئەگەر هەموو ئادەمیزادو پەریەکان کۆببنەوەو (هەوڵی بەردەوام بدەن تا) قورئانێکی وەکو ئەمە دانێن و بیهێننە (مەیدان) ناتوانن کاری وابکەن و ناتوانن لەوێنەی بهێنن، ئەگەرچی هەموو لایەکیان ببنە پشتگیرو یارمەتیدەری یەکتر.

٤–ناتوانن خۆیان بخەنە سەر شێوەی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ لەخەو (من رآني فاني انا هو فانه لیس للشیطان ان یتمثل بي)[4].

٥–وە هەتا لەئاسمانیش سنورێکیان هەیە ناتوانن بیبڕن.

٦–هەر دەرگایێك لەکاتی داخرانی ناوی خوای لەسەر بهێت ناتوانن بیکەنەوە (..فان الشیطان لایفتح بابا مغلقا..)[5].

موسڵمانان.. ئەگەر یەکێك بپرسێت: ئایا حیکمەت لەدروست کردنی جنۆکە چیە؟! ئەوە وەڵامی دەدەینەوەو دەڵێین، ئەوانیش هەروەکو مرۆڤ بۆ خوا پەرستی دروست کراون: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُونِي﴾[6]. چونکە جنۆکەش موکەلەفن بەفرمانەکانی خوا، ئەوەی جێبەجێی بکات دەچێتە بەهەشت و ئەوەی خۆی لێ لابدات دەچێتە دۆزەخ.

١–رواه الحاکم والبیهقی باسناد جید (صحیح الجامع ١٣٠/٢).

٢–صحیح الجامع (٣٢٩/٢) رواه الترمذي.

٣–سورة الاسراء: (٨٨).

٤–رواه الترمذي.

٥–جامع صحیح (٢٧٠/١) متفق علیه.

٦–سورة الذاریات: (٥٦).

وه هەروەها جنۆکەکانیش پێغەمبەریان بۆ رەوان کرایە: ﴿يَامَعْشَرَ الْجِنِّ وَالإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ﴾[1]. ئەی دەستەی پەری‌و ئینسان ئایا پێغەمبەرانتان لەخۆتان بۆ نەهات.

کەواتە ئەوانیش پێغەمبەریان لەخۆیان، واتا لەجنۆکە بۆ رەوان کراوە بەلاّم پێغەمبەری ئێمە(ﷺ) بۆ بەشەرو جنۆکە رەوان کراوە.

ئیبن و تەیمیە(ر) دەفەرموێت: (وهذا اصل متفق عليه بين الصحابة والتابعين لهم باحسان وائمة المسلمين، وسائر طوائف المسلمين: اهل السنة والجماعة، وغيرهم رضي الله عنهم- أجمعين)[2].

موسڵمانان.. ئەمە بەکورتی هەندێك لەچۆنیەتی‌و شێوەو توانای جنۆکەکان بوو، بۆ ئەوەی ئەصلەکەیان بزانین.

یارەبی خوایە هیداتمان بدەی.. لەشەڕی شەیتان بمانپارێزی.

١-سورة الانعام: (١٣٠).

٢-مجموع الفتاوى ٩/١٩.

لەدایك بوونی پێغەمبەر(ﷺ)

الحَمْدُلله الَّذي انعَمَ علينا بإظهار سيد البشر، وقدّر ولادتَه في هذا الشَهْرِ الشَريفِ الأزْهَر، وليلة ولادته، فاقت انوارهُ النجم والقمر، وانشق ايوان كسرى ومال و انكسر، فسبحان من ارسَلَه كافةً للناس فبَشّر وأنْذَر.

احمده سبحانه وتعالى حمد من امر بالنعروف ونهى عن المنكر، وأشهد ان لا آله الا الله، وحده لاشريك له، واشهد ان سيدنا ونبينا محمداً(ﷺ) عبده ورسوله، اللهم فصلّ وسَلّم على سَيِّدناً مُحَمَدٍ وعلى آله وَصَحْبِه وَسَلم.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو جێبەجێکردنی فرمانەکانی چونکە سەرکەوتن و سەرفرازی لەبەجێ گەیاندنی فرمانەکانی دایە.

موسڵمانینە.. خوای گەورە ئێوەی (تفضیل) کردووە لەسەر هەموو ئومەتتانی تر، هەروەکو چۆن پێغەمبەری ئێوەی (تفضیل) کردووە لەسەر پێغەمبەرانی تر و خۆشەویسترین پێغەمبەرە لەلای خوا، وە دەبێت ئێمەش بەخۆشەویسترین کەسی بژمێرین، ئایا بۆ نا! ئایا ئێمە ذلیل و روسیارە نەبووین و بەهۆی ئیسلام عزیزو سەر بڵند بووین، ئایا لەسەر لێواری چاڵێکی ئاگر نەبووین و رزگاری کردین؟!!

ئایا لەتاریکیو نەزانین نەبووین، بەرەو روناکیو زانستی بردین؟!!

بەڵێ.. پێش هاتنی پێغەمبەر(ﷺ) دونیا پڕبوو لەزوڵم و ستەم و بت پەرستیو ئاگر پەرستی، خواناسیو دادپەروەریو زانیاری لەبەیندا نەمابوو ڕشتەی زنجیرەی پێغەمبەرایەتی پچڕابوو، ئاسمان فەخری بەسەر ئەرزدا دەکردو ئەرز بەزمانی حاڵ دەپاڕایەوە کە خوا رابەرێك بۆ سەر زەوی بنێرێو بت پەرستی لەناو ببات و چرای عیلم و عیرفان دابگرسێنێت.

ئا.. لەم کاتەدا خودا ویستی بەشەرییەت رزگار بکات و لەپەرستنی بەندە بەرەو پەرستنی خوای بەندەیان ببات، ئەوەبوو جەمالی حەزرەتی محمد(ﷺ).. لەشاری مەککە لەبەرە بەیانی رۆژی دووشەممە (١٢)ی ربیع الأول ساڵی یەکەمی (حادثەی فیل) بۆ ئەوەی تاریکایو جەهالت لاببات و مرۆڤایەتی بەرەو خۆشی دونیاو قیامەت ببات.

موسڵمانان.. هەموو ئوممەتێك جەژنەی تایبەتی خۆی هەیە، کە یادی دەکاتەوە، وە جەژنەی ئێمەش لەدایك بوونی حەزرەتی محمد﴿ﷺ﴾ چونکە بەراستی خوا رەحم و بەزەیی بەئێمە کردووە کە ئەم نازدارەی بۆ ئێمە رەوان کرد هەروەکو دەفەرمووێت: ﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلاَلٍ مُبِينٍ﴾[1]. واتا: سوێند بێت بێگومان خوا منەتی ناوەتە سەر ئیمانداران کاتێك پێغەمبەرێکی بۆ رەوانە کردوون لەخۆیان ئایەتەکانی ئەویان بەسەردا دەخوێنێتەوە، دڵو دەروونیان پاكو پوخت دەکاتەوە، هەروەها فێری قورئانو داناییان دەکات، بەراستی پێشتر لەگومڕاییەکی ئاشکرادا رۆچوو بوون.

موسڵمانان.. ئێمە قەرزداری پێغەمبەرین بەوەی رزگاری کردین لەبت پەرستی کەئێستا زۆر میللەت دەیپەرستن.

قەرزدارین بەوەی میللەتی ئێمەی کردە یەك میللەت، یەك باوەڕ یەك ئامانج.

ئێمەش دەبێت ژیانی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بزانین، بزانین ئەم زاتە چۆن هاتوتە دونیا.

پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ لەزنجیرەی باوك و دایکەکان (هەموویان بەتێکڕا) بەشێوەی شەرعیو لەسەر بناغەی نیکاح و مارە بڕین بووە، هەروەکو لەفەرمودەیەك دەفەرموێت (وە لەپشتی پیاوە پاکەکانەوە هاتوومە ناوسکی ژنە پاکەکانەوە)[2] وتمان پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ لەساڵی فیل لەدایك بووە، کە لەو ساڵە (ابرهە) دێرێکی دروست کرد لە یەمەن کە ناوی (قُلَیِّس) لێ نابوو، وە ویستی خەڵك لەجیاتی (بیت) لەمەککە روو لەدێری ئەو بکات، جا بۆ ئەم مەبەستەو بۆ ئەوەی لەم ئامانجە سەربکەوێت، سوپایەکی گەورەی پێك هێنا بۆ ئەوەی (بیت) تێك بدات، کە لەشکری بەڕێ کەوت، کابرایەکی یەمەنی بۆ هاتە مەیدان کە ناوی (ذونفر) بوو بەڵام ابرهە لەشکری (ذونفر)ی شکاندو بەدیلی گرت، کە لەشکری گەیشتە خاکی (خَثْعَم)[3] (نفیل کوڕی حبیب)ی کە سەرۆکی عەشیرەتی (شهران و ناهس) بوو هاتە بەرامبەری بۆ ئەوەی نەهێڵێت بچێت (بیت)-وێران بکە، بەڵام ئەمیش شکاوو بەدیل گیرا.

١-سورة آل عمران: (١٦٤).

٢-ژیانی پێغەمبەری مەزن محمد﴿ﷺ﴾ شێخ عبدالعزیز پارەزانی ل١٧.

٣-ناوی شاخێکە کە هۆزی (بنو عفرس بن خلف) لەوێ دابەزی بوون.

که نزیکی (طائف) بوو (مسعودی کوڕی معتب)ی هاته لای و چونکه ئەوان وایان دەزانی أبرەهە هاتووە بتی ئەوان کە (لات)ە تێك بدات، پێیان وت ئەی پاداشا، ئەو جێگەی تۆ دەتوێت لێرە نیە بەڵکو لەمەککەیەو کابرایەکیان لەگەڵ نارد کە ناوی (ابورغال) بوو بۆ شارەزایی، ئەبرەهە کە نزیکی مەککە بوو سەرکردەکی ناردە مەککە کە ناوی (الاسود بن مقصود) بوو بۆ تاڵان کردن ئەویش دەستی کرد بەتاڵان و (٢٠٠) حوشتری (عبدالمطلب)ی لەگەڵ دابوو پاشان (حناطەی حمیری) نارد بۆ مەککە بۆ ئەوەی سەرۆکی مەککەی بۆ بانگ بکات کە عبدالمطلب بوو، کە هاتە لای، أبرەهە زۆر ڕێزی لێنا چونکه (عبدالمطلب) کابرایەکی جوان و بەهەیبەت بوو، هەتا لەبەر ڕێزو احترام أبرەهە لەسەر کورسی هاتە خوارو لەگەڵ عبدالمطلب لەسەر زەوی دانیشت. کە لێی پرسی بۆ هاتووە عبدالمطلب داوای (٢٠٠) حوشتری خۆی کرد أبرەهە وتی: کە تۆم بینی زۆرم ڕێز لێ گرتی، بەڵام ئێستا لەبەرچاوم کەوتی من هاتوومە (بَێت)ی ئێوە تێك بدەم و ئایینی ئێوە لەناو ببەم کەچی تۆ داوای (٢٠٠) حوشتری خۆت دەکەی، عبدالمطلب وتی (إني انا ربُّ الابلُ وان للبيت رباً سيمنعه) وتی من خاوەنی حوشترەکانم، وە (بَێت)یش خوای خۆی هەیەو پارێزگاری دەکات.

ئای موسڵمانان.. بەڵێ خوا پارێزگاری لەماڵی خۆی دەکات، ناهێڵێت دوژمنان وێرانی بکەن، ئینجا ئەبرەهە بە (فیل)ێکی گەورە بەرەو ڕووی بَێت چوو، بەڵام چەندی کرد (فیل)ەکە نەڕۆیشت، چەندی لێیاندا سوودی نەبوو، چونکە خودا ناهێڵێت ماڵی وێران بکرێت، پاشان خودای گەورە باڵندەیێکی بچوکی ناردە سەریان کە (طير الابابيل) کەهەر یەکیان سێ پارچە بەردی بچوکی وەکو دەنکە نۆك هەڵگرتبوو و باراندیان بەسەریان، هەر یەکەی پێی کەوتیا یەکسەر لەشی کون دەکردو توشی ئاوسانی دەکردو کرمی دەبوو، بەم شێوەیە لەشکری ئەبرەهە تەفرو تونابوو، چونکە خوای (بَێت) بەجواب هات لەسەر ماڵەکەی، ئینجا عبدالمطلب ویستی ژن بۆ عبدالله بهێنێت و ئەوەبوو ژنێکی ڕێك و پێك و خاوەن شەرم و حەیاو ئەخلاقی بۆ دۆزییەوە کەناوی (آمنه کچی وەهب) بوو، پاش ماوەیەك ئامینە حامیلە بوو بەپێغەمبەری ئاخری زەمان، ئینجا عبدالله بەرەو شام چوو لەگەڕانەوەی لەمەدینە وەفاتی کرد کە مرد فریشتەی ئاسمان دەستیان کرد بەگریان و وتیان: خوایە کێ هەیە خۆشەویستت بەخێو بکات؟ کێ هەیە سەرپەرشتی بکات؟ کێیە یارمەتی بدات؟ کێ هەیە گەورەی بکات؟ خوا فەرموی : ڕازقی منم، یارمەتی دەری منم پشت و

پەناهی منم، لەجیاتی کەس و کاری منم. ئینجا کە وەختی هاتنە وجودی هات ئامنە دەفەرمویت: یەکێك هاتە لام و وتی: تۆ حامیلەی بەگەورەیی ئەم ئوممەتەو کە لەدایك بوو تۆ بڵێ: (اعیذه بالواحد، من شر کل حاسد، ثم سمیه محمدا)[1] وە دەڵێت (نوزێك لەمن ئاشکرا بوو کۆشکەکانی (بُصری) لەشام رۆشەن بوو.

دەگێرنەوە:

لە پاش لەدایك بوونی (عبدالمطلب) هەلیگرتو بردیە ناو کەعبەو دوعای دەکرد لەخوداو شوکرانەی خودای دەکرد بۆ پێی بەخشینی ئەو منالە وە ئەم شیعرەی دەوت:

الحمدلله الذي اعطاني	هذا الغلام الطيب الأردان
قد ساد في المهد على الغلمان	أعيذه بالبيت ذي الأركان[2].

وە دەڵێن حەوت جار بەدەوری کەعبەدا گێرای بۆ ئەوەی پیرۆزو بەفەر ببێ. وە لەرۆژی حەوتەما فەرمانیدا چەند حوشتریان سەربڕیو کردیان بە ئاهەنگو خەڵکیان بانگ کردو عبدالمطلب کورەکەی ناونا (محمد) واتا زۆر سوپاس کراو، وە قورەیشیەکان روویان کردە (عبدالمطلب)و وتیان: بۆچی لە ناوی باوو باپیرانی خۆت لاداو ئەم ناوە چی بوو بۆت دانا؟ ئەویش وتی: بەڕاستی دڵم وا بەهیوایە کە ئەم کوڕەم سوپاس کراو بێ لەئاسمانو زەویدا[3].

موسڵمانان.. لەسەر ئێمە پێویستە لەم یادە پیرۆزە کە زۆر صلوات لێ بدەین لەسەر ئەم زاتە و خێر بکەین بە فەقیران و هەژاران و چاومان لەیەتیم و داماوان بێت و مەجلیسمان بەیادی خواو صلوات لەسەر پێغەمبەر برازێنینەوە.

یارەبی خوایە عەفومان بکەی، رزگارمان بکە لەئاگری دۆزەخ.

١-السيرة النبوية ص١٩٤.

٢-السيرة النبوية ج١ ص١٩٧.

٣-ژیانی پێغەمبەری مەزن ل٦٧.

مەبەستەکانی شەیتان

الحمدلله الكريم الجواد اللطيف بالعباد، الذي من اعتز به رأس وساد ومن تمسك بكتابه ايده وحماه من الأضداد، ومن عض بنواجذه على سنة نبيه نصره وإن قلت الأعوان والأجناد.

نحمده على ماوقف من اتباع الكتاب والسنة واجاد، واشهد أن لا اله الا الله وحده لاشريك لـه في العباده والخلق وتدبير امور العباد، واشهد انَّ سيّدنا محمداً عبدهُ ورسوُله ارسلَهُ حين ملأ الشرك افئدة اكثر العباد.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو دەرنەچوون لەفرمانی چونکە سەربەرز ئەو کەسەیە لەفرمانەکانی خوای گەورە دەرنەچێت.

موسڵمانان.. دوژمنایەتی مرۆڤ و شەیتان هەر لەو رۆژەوە دەستی پێ کرد، کەخوای گەورە حەزرەتی ئادمی دروست کردو پێش ئەوەی روحی بە بەربێت، شەیتان لەدەورەی دەسوراو دەیوت (لئن سلطتَ على لأعصينك، ولئن سلطت عليك لأهلكنك).

دەیوت: ئەگەر زاڵ بووی بەسەرم بەگوێت ناکەم، وە ئەگەر زاڵ بووم بەسەرت لەناوت دەبەم.

پاشان کەروحی هاتە بەرو خوای گەورە فرمانی بەفریشتەکان دا کە سوژدەی بۆ بەرن، شەیتان خۆی بەگەورە داناو وتی: ﴿قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ﴾[1]. (شەیتان وتی: من لەو چاکترو بەنرخترو پیرۆزترم، چونکە تۆ منت لە ئاگر دروست کردووەو ئەوت لە قوڕ بەدیهێناوە.

کە حەزرەتی ئادەم (سەلامی خوای لێ بێت) چاوی کردنەوە، دیتی جوانترین پێشوازی لێ دەکرێت لەلایەن فریشتەکان، بەلاّم چاوی بەدوژمنێکی داخ لەدڵ کەوت، کە شەیتانە.

پاشان خوای گەورە شەیتانی دەرکرد لەبەهەشت، بەهۆی بێ ئەمری لەفرمانەکانی خواو داوای لەخوا کرد کەبیهێڵێتەوە تارۆژی دوایی: ﴿قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾[2] شەیتان وتی: داواکارم کە مۆڵەتم بدەیت تا ئەو رۆژەی کە هەموو نەوەی ئادەم

١-سورة ص: (٧٦).

٢-سورة الاعراف: (١٤).

زیندوو دەکرێنەوە. خواش داواکەی جێبەجێ کرد: ﴿قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ﴾[1] خوا فەرمووی: بەڕاستی تۆ لە مۆڵەت دراوانیت.

ئەوجا شەیتانی مەلعون وەعدەی دا، کە نەوەی ئادەم گومرا بکات: ﴿قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ * ثُمَّ لآتِيَنَّهُم مِّن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَن شَمَآئِلِهِمْ وَلاَ تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ﴾[2]. شەیتان وتی: بەهۆی ئەوەی کە تۆ منت گومڕاو سەرگەردان کرد، ئەوە سوێندبێت منیش لەڕێگە ڕاستەکەتدا بۆیان دادەنیشم (لایان بدەم)، پاشان سوێند بەخوا لەبەردەمیانەوە، لەپشتیانەوە، لەلای ڕاستیانەوە، لەلای چەپیانەوە، بۆیان دێمو (دنیایان لاخۆشەویست دەکەمو گومانیان دەربارەی قیامەت لادروست دەکەم)و دەستت ناکەوێت زۆربەیان سوپاسگوزار بن.

برایانی خۆشەویست.. شەیتان دوژمنێکی گەورەی ئێمەیەو خواش لەزۆر شوێن ئێمەی ئاگادار کردوتەوە لەشەیتان: ﴿يَا بَنِي آدَمَ لاَ يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ﴾[3] ئەی نەوەی ئادەم: شەیتان، ئێوەش لەخشتە نەبات. ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا﴾[4] بەڕاستی شەیتان دوژمنتانە ئێوەش بەدوژمنی خۆتانی دابنێن.

وە دوژمنایەتی شەیتان ناڕواو تەواو نابێت، چونکە ئەو واحیساب دەکات کە دەرکردنی ئەو لەبەهەشت هۆیەکەی حەزرەتی (ئادەم) بوو و دەبێت تۆڵە لەئادەم و نەوەکانی بکاتەوە.

ئێستا باسی ئامانجەکانی شەیتان دەکەین کە هەوڵی بۆ دەدات:

شەیتان ئامانجێکی دووری هەیە کە ئەویش ئەوەیە مرۆڤ داخیلی دۆزەخ بکات و بێ بەشی بکات لەبەهەشت: ﴿إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾[5].

بێگومانبانگی تاقمو دارو دەستەی خۆی دەکات بۆ ئەوەی ببنە نیشتەجێی دۆزەخ.

بەلأم ئامانجە نزیکەکانی:

١-خەڵك توشی بێ باوەڕی بکات:

ئەویش بەوەی بانگیان دەکات کــە غەیری خوا بپەرستن: ﴿كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ

١-سورة الاعراف: (١٥).

٢-سورة الاعراف: (١٦-١٧).

٣-سورة الاعراف: (٢٧).

٤-سورة فاطر: (٦).

٥-سورة فاطر: (٦).

﴿للإنسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ﴾[1].

واتا: وەکو شەیتان کە بەمرۆڤ دەڵێت کافر ببە، کە کافر بوو، دەڵێت من بەریمە لەتۆ، من لە پەروەردگاری جیهانیان دەترسم.

٢-ئەگەر توانای نەبوو کافریان بکات، ئەوە توشی گوناهیان دەکات وە ئاژاوەو کێشە دەنێتەوە لەنێوان موسڵمانان: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ﴾[2].

بەراستی شەیتان هەر دەیەوێت لەڕێگەی عەرەق و قومارەوە دوژمنایەتی و بوغزو کینە بخاتە نێوانتانەوەو لەیادکردنی خواو ناوە پیرۆزەکانی وێڵتان بکات، هەروەها سست و تەمەڵتان بکات لەئەنجامدانی نوێژەکان بە شێنەیی، ئایا ئیتر بەس نییە؟ ئایا کۆڵ نادەن؟!. وەشەیتان فرمان بەهەموو خراپەییێك دەکات: ﴿إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾[3]. بێگومان ئەو شەیتانە هەر فەرمان بەخراپەو گوناهو تاوان دەکات و هەروەها هانتان دەدات بۆ وتنی هەندێك شت یان هەڵبەستی هەندێك گوفتار بەدەم خواوە بێ ئەوەی بزانن.

٣-خەڵك دەگێڕێتەوە لەپەرستنی خوا:

شەیتان بەوە ناوەستێت خەڵك کافر بکات و توشی گوناهیان بکات، بەڵکو خەڵك لەکاری چاکەش دوور دەکاتەوە، وە ڕێگاییێك کەباش بێت لەسەری رادەوەستێت و خەڵك سارد دەکاتەوە لەسەری.

٤-تێکدانی تاعەت و عیبادەت:

ئەگەر نەیتوانی خەڵك لەچاکە دوور بکاتەوە، ئەوە هەوڵ دەدات چاکەکەیان لێ تێك بدات، بۆ ئەوەی خێرو پاداشتیان پێ نەگات. هەروەکو ئەو صەحابییەی هاتە لای پێغەمبەر(ﷺ) وتی: شەیتان نوێژی لێ تێك داوم، کەدەستم پێ کرد لێم تێك دەدات.

پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: (ذلك شيطان يقال له (خنزب) فاذا احسسته فتعوذ بالله منه، واتفل على يسارك ثلاثا) قال: ففعلت ذلك، فاذهبه الله عني)[4].

١-سورة الحشر: (١٦).

٢-سورة المائدة: (٩١).

٣-سورة البقرة: (١٦٩).

٤-رواه مسلم في صحيحه.

٥-ئازارداني لەش و دەروون:

بەهەموو شێوەیێك دەبەوێت موسڵمان ئەزیەت بدات لەوانە:

أ: خەونی ناخۆش:

شەیتان دەتوانی خەونی ناخۆش نیشانی موسڵمانان بدات، بۆ ئەوەی دڵی پێ ئەزیەت بخوات.

هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (ان الرؤى التي يراها المر في منامه ثلاثة: رؤيا من الرحمن، ورؤيا تحزين من الشيطان، ورؤيا حديث نفس)[1].

ب: سوتاندنانی خانوەکان بەئاگر:

ئەویش بەهۆی گیانلەبەران هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمویەتی (اذا نمتم فأطفئوا سُرُجكم، فان الشيطان يدكُّ مثل هذه (الفأرة) على هذا (السراج) فيحرقكم)[2].

واتا.. ئەگەر نوستن ئەوە ئاگرەکانتان بکوژیننەوە، چونکە شەیتان وادەکات بەهۆی خۆ لێ دانی مشکێك لەقەندیلەکانتان بتانسوتینێ).

ج-ئازاردانی منالْ لەکاتی لەدایك بوونی:

پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (كل بني ادم يمسه الشيطان يوم ولدته امه الامريم وابنها)[3].

واتا.. هەموو منالێك شەیتان دەستی لێ دەدات لەکاتی لەدایك بوونی تەنها حەزرەتی مەریەم و کوڕەکەی نەبێت.

وە هەر لەبەر ئەمەیە کەمنالْ کە لەدایك بوو دەست دەکات بەگریان لەبەر ئەزیەت و لێدانی شەیتان.

وە هۆی ئەزیەت نەدانی مەریەم و کوڕەکەی (حەزرەتی عیسی) لەبەر دوعای دایکی مەریەم کەوتی: ﴿وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾[4]. وە من ئەیپارێزم بە تۆ خۆیو وەچەکەی لەشەیتانی رەجیم کراو.

ه-نەخۆشی تاعون:

١-صحيح الجامع (٣/١٨٤-١٨٥).

٢-سنن ابي داود وصحيح ابن حبان باسناد صحيح.

٣-صحيح الجامع (١٧١/٤) رواه مسلم.

٤-سورة ال عمران: (٣٦).

هـەروەکو پێغەمبـەر﴿ﷺ﴾ دەفـەرموێت (أن (**فنــاء امتــه بــالطعن والطــاعون، وخــز أعدائكم من الجن، وفي كل شهادة)**[1].

و-بەشداریکردنی مرۆڤ لەخواردن و خواردنەوەو خانوو:

شەیتان بەشداری مرۆڤ دەکات لەم سێ شتانە، ئەگەر مرۆڤەکە ژیکری خوای نەکردو خوای لەیاد کرد. لەبەر ئەوە دەبێت ناوی خوا بهێنین لەکاتی نانخواردن و خواردنەوەو هاتنە ماڵەوە.

وە ئەگەر مرۆڤ خواردنی بەدەستی چەپە خوارد ئەوە شەیتان لەگەڵی دەخوات هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمویەتی (**من اکل بشماله اکل معه الشیطان، ومن شرب بشماله شرب معه الشیطان)**[2].

ز-شێت کردنی مرۆڤ:

ابن تیمیه (ر) دەڵێت:[3] (دخول الجن في بدن الانسان ثابت باتفاق ائمة اهل السنة والجماعة) قال الله تعالى: **﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لاَ يَقُومُونَ إِلاَّ كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾**[4].

موسڵمانان.. سەرکردەی دوژمنەکان شەیتانە، وە هەر ئەوە پلان و تخطیط دادەنێت، وە دانیشتنی شەر دەبەستن و هێزەکانی رەوان دەکات، وە ئەوەی خەڵك گومرا بکات پاداشتی دەداتەوە، وە خبرەییێکی زۆری هەیە لەگومرا کردن و کاری تێکدەرانە، وە شەیتان دوو جۆر سوپای هەیە:

١-سوپای پەریەکان.

٢-سوپای مرۆڤ.

ئێمە باسی جنۆکانمان کرد، بەڵام سوپای مرۆڤ، ئەو مرۆڤانەی کە بەهەڵەیان دەبات بۆ ئەوەی کاری بۆ بکەن.

کە ئەویش لەخوتبەی داهاتوو انشاء الله باسی دەکەین کەئەویش ئەو رێگایانەیە کەشەیتان دەگرێتە بەر بۆ گومرا کردنی موسڵمانان و رێکخستنیان لەسوپای خۆی.

یارەبی خوایە هیداتمان بدەی.. لەشەڕی شەیتان بمانپارێزی.

١-صحيح الجامع (٤/٩٠) رواه الامام احمد والطبراني.

٢-مسند الامام احمد عن عائشة.

٣-مجموع الفتاوى (٢٤/٢٧٦).

٤-سورة البقرة: (٢٧٥).

ڕێگاکانی شەیتان بۆ گومراکردنی ئادەمیزاد

الحمدلله فارج الكربات ومجيب الدعوات، ومضاعف الحسنات وغافر الخطايا والزلات، ومحيل الشدائد والمكروهات، احاط علما بجميع الكائنات، ونفذ بصره جميع المبصرات، ووسع سمعه جميع الأصوات.

احمده حمدا يملأ الكائنات، وأشكره على ماأولانا من: الأحسان والكرامات، واشهد أن لا اله الا الله وحده لاشريك له في ربوبيته وإلهيته وكذلك الأسماء له والصفات، وأشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله سيد السادات، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى اله وأصحابه أولي الفضائل والكرامات.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی خواو ئاگاداری خۆتان بن لەوەسوەسەو پیلانەکانی شەیتان، چونکە کەموسڵمانان ئاگادار نەبێت، ئەوە شەیتان توشی گومرایی‌و غەزەیی خوای دەکات.

برایانی خۆشەویست.. لەم خوتبەدا باسی ئەو ڕێگایانە دەکەین کەشەیتانی مەلعوف مرۆڤ پێ هەڵدەخەڵەتێنێت.

شەیتان نایێت و بڵێت: وەرە واز لەکاری چاکە بهێنەو کاری خراپ بکە، بۆ ئەوەی هەم لەدونیاو هەم لەرۆژی دوایی روو رەش ببیت، چونکە ئەگەر ئەوە بکات، ئەوە کەسی بەگوێی ناکات، بەڵکو ڕێگای تر دەگرێتەبەر:

١-جوانکردنی کاری خراپ:

ئەم ڕێگایە هەموو دەم شەیتان گرتیتیە بەر بۆ گومرایی بەندەکان شتی باش و چاك ناشیرین دەکات و کاری خراپیش جوان دەکات. وە بەردەوام خەریکی مرۆڤە کاری خراپی لەلا جوان و شیرین دەکات، وە وای لێ دەکات حەقی پێ ناخۆش بێت، هەتا وای لێدێت دەکەوێتە داوی خراپە، هەروەکو شەیتانی بەدفەڕ بەخوای گەورەی ووت: ﴿قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الأَرْضِ وَلأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ * إِلاَّ عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ﴾[1]. شەیتان وتی: پەروەردگارم، مادەم بەهۆی ئەم ئینسانەوە منت سەرلێشواو کرد، شەرت بێت لەزەویدا هەموو گوناهو لادان‌و تاوانێکیان لاجوان‌و

١-سورة الحجر: (٣٩-٤٠).

شیرین بکەم‌و هەر هەموویان سەرلێشێواو سەرگەردان بکەم، بێجگە لەبەندەو پوختەو دڵسۆزەکانی خۆت نەبێت.

لەفرت و فێڵەکانی شەیتان: خەریکی مرۆڤ دەبێت و عەقڵی تێك دەداو کاری خراپی پێ دەکات و وادەزانی باشترین کارە، وە لەبەر کاری چاکی لادەدات و وادەزانی خراپترین کارە.

موسڵمانان.. سەیر بکەن ئەم جەماعەتە ئیمڕۆ زۆرن، کە ئەو ڕێگایەی شەیتان بەکار دەهێنن بۆ گومرا کردنی خەڵك.

یەکێك بانگەوازی دەکات بۆ دەرچوونی ئافرەت بەرووتی گوایا ئەمە (حریە)یە!

وە یەکێکی تر بانگەوازی افلام و زنجیرەی وا دەکەن کە ڕەوشت ناهێڵێت ئەمەش بەناوی (هونەر)!.

ئەوی تر خەڵك لەئایین دوور دەخات گوایا ئایین (کۆنە پەرستە)!

موسڵمانان... ئەمە هەمووی درێژبونەوەی ڕێگای شەیتانە وەشەیتان هەر بەم فرت و فێڵە بوو حەزرەتی ئادەمی وا لێ کرد لەو دارە بخوات کە خوا قەدەغەی کردبوو لێی: پێی وت: ئەمە داری (نەمریە)!

مرۆڤیش ئەگەر خراپەی لەلا جوان بوو، ئەوە لەناو دەچێت و کارەکەی هەموو بەخەساری دەچێت.

وە خەڵك لەکاری چاك سارد دەکەنەوەو وادەزانن خۆیان ،ڕێگای ڕاستن: ﴿وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ﴾[1]. بێگومان ئەو شەیتانانە: ڕێگەی ڕاستیان لێ دەگرن‌و وایان لێدەکەن کە وابزانن بەدڵنیایی لەسەر ڕێبازێکی چاك‌و ڕاستن.

٢-زیادەڕۆیی‌و نەکردن:

ئیبن القیم دەفەرموێت (هەر شتێك خودا ئەمری پێ کردبێت، شەیتان دوو ڕێگای بۆ دادەنێت: یائەوەتە وا لەمرۆڤەکە دەکات نەیکات، یاخود زیادەڕۆیی بکات، لەلای شەیتان هەردووکیان یەکن، چونکە دەهێتە لای دڵی مرۆڤ ئەگەر بینی بێ هێزەو

١-سورة الزخرف: (٣٧).

تەمبەڵە ئەوە کارەکەی لەلا گران دەکات و دەرگای تەمبەڵی بۆ دەکاتەوە. وە ئەگەر بینی توانای نیە کە مەنعی بکات، ئەوە وای لێ دەکات کەزیادە رۆیی بکات)[1].

٣-بەڵێن و قسە هێنان و بردن:

شەیتان بەڵێنی درۆ بەمرۆڤ دەدات، بۆ ئەوەی بیخەتە لەناوچوون: ﴿يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلاَّ غُرُورًا﴾[2]. واتا: (شەیتان) بەڵێنیان دەداتیۆ ئاوات‌و ئارەزوو دەڕازێنێتەوە بۆیان، دیارە کە شەیتانیش هیچ بەڵێنێکیان پێنادات جگە لە فریودان‌و خەڵەتاندن نەبێت.

بەڵێن بەکافرەکان دەدات لەکاتی شەڕ، کە یارمەتیان دەدات بەڵام پاشان وازیان لێ دەهێنێت.

بەڵێن بەدەوڵەمەندەکان دەدات، کە لەرۆژی دوایش هەمان سەروەت و سامانیان دەبێت.

بەم شێوەیە وا لەمرۆڤ دەکات کە بەهیواو درۆ بژیت.

٤-خۆنیشاندانی بە یەکێکی چاکخواز:

شەیتان مرۆڤ بەرەو خراپە دەبات و وای حاڵی دەکات کە رێگای راستی نیشانداوە، چونکە هەر شەیتان بوو سوێندی بۆ باوکی ئێمە خوارد کەلەدارەکە بخواوو وتی من نەسیحەتکارم بۆت: ﴿وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ﴾[3]. واتا: سوێندی بۆ خواردن کە من بەڕاستی لەئامۆژگارانم بۆ ئێوەو دڵسۆزتانم!!

٥-شتی باش و چاك لەبیر مرۆڤ دەباتەوە:

هەر شەیتان بوو وەسوەسەی بەحەزرەتی ئادەم کرد هەتا وای لێ کرد کەپەیمانی خوای لەیاد بچێت: ﴿وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا﴾[4]. سوێند بەخوا بێگومان ئێمە پێشتر پەیمانمان لە ئادەم وەرگرت (کە نزیکی درەختی قەدەغەکراو نەکەوێت) کەچی بیری چوو، بەمەرجێك نەمانبینی پێشتربڕیاری کردنی ئەو سەرپێچیە بدات.

١-الوابل الصيب ص١٩.

٢-سورة النساء (١٢٠)

٣-سورة الاعراف: (٢١).

٤-سورة طه: (١١٥).

یاخود هاوەڵەکەی حەزرەتی موسی (علیه السلام) کەزیندووبونەوەی ماسی لەیاد بردەوە: ﴿فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ وَمَا أَنْسَانِي إِلاَّ الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ﴾[1]. من بیرم چوو باسی ماسیەکەت بۆ بکەم، کەسیش لەبیری نەبردمەوە شەیتان نەبێت کە بۆتی باس بکەم.

بەم شێوەیە شەیتان شتە چاکەکان لەبیر مرۆڤ دەباتەوە، وە ئەگەر توانی بەتەواوی زاڵ بێت بەسەر مرۆ، ئەوە خودای بەتەواوی لەبیر دەباتەوە.

٦- پەیداکردنی گومان:

ئەمەش یەکێکە لەرێگایەکانی شەیتان بۆ گومراکردنی مرۆڤ کەشك و گومانی لەلا دروست دەکات هەروەکو هاتووە (یأتي الشیطان احدکم فیقول: من خلق کذا؟ من خلق کذا؟ حتی یقول من خلق ربك؟ فاذا بلغه فلیستعذ بالله ولینته)[2].

دەهێتە لای مرۆڤ و دەڵێت: کێ ئەوەی دروست کردووە؟ وە کێ ئەمەی دروست کردووە؟ پاشان دەلێت ئەی کێ خوای دروست کردووە؟

٧-جادووگەری:

شەیتان مرۆڤ هاندەدات بۆ فێربوونی جادووگەری، کە ئەم زانستەش رێگاییکە بۆ لێك کردنی ژن و مێرد.

وە هەتا جادوو لەپێغەمبەریش﴿ﷺ﴾ کراوە[3].

٨-بێ هێزی مرۆڤ:

لەمرۆڤ چەندان خاڵی بێ هێزی هەیە وەکو: بێ هیوایی، تەکەبور، خۆش حاڵی، عُجب، زوڵم، غەدر، پەلەکردن، سەرشێتی، رەزیلی، ریابازی، نەزانین، غافلی، درۆ.. هتد.

کە بەم خاڵە لاوازانە دەتوانی کۆنترۆڵی مرۆڤ بکات.

٩-ئافرەت و خۆشەویستی دونیا:

پێغەمبەری خۆشەویستمان﴿ﷺ﴾ ئێمە ئاگادار کردوتەوە، کە لەپاش ئەو خراپترین فیتنە کە جێ ماوە بۆ پیاو، ئافرەتە، وە هەر لەبەر ئەوە ئەمری کردووە کە

١-سورة الکهف: (٦٣).

٢-رواه البخاري ومسلم.

٣-رواه البخاري ومسلم عن عائشه.

ئافرەت لەشی دابپۆشێت و ئەمری بەپیاوان کردووە کەچاویان بگرن (المرأة عورة فاذا خرجت استشرفها الشیطان)[1].

موسڵمانان.. ئێمە لەم زەمانە بەچاوی خۆمان ئەم فیتنەیە دەبینین کەزۆربەی ئافرەتان بەرووتی دەردەچن، وە شەیتان توانیوتی سود لەم خاڵە وەربگرێت بۆ نیازە گڵاوەکانی.

١-گۆرانیو مۆسیقا:

ئەمانە هەردووکیان دوو ڕێگان کەشەیتان بەهۆیانەوە دڵان جۆش دەدات، هەروەکو ابن القیم دەفەرموێت (ومن مکاید عدو الله ومصایده التي کادبها من قلّ نصیبه من العلم والعقل والدین، وصادبها قلوب الجاهلین والمبطلین: سماع المکاء والتصدیه، والغناء وبالآلات المحرمة الذي یصد القلوب بها عن القران، ویجعلها عاکفه علی الفسوق والعصیان، فهو قرآن الشیطان والحجاب الکثیف عن الرحمن..)[2].

موسڵمانان.. شەیتان دەتوانیت بگات بەفکروو هۆش و دڵی مرۆڤ، بەهۆی ڕێگاییێك کەئێمە نایزانین، ئەمەش بەهۆی (وەسوەسە) ئیبن کەثیر دەفەرموێت (الوسواس الخناس) واتا: شەیتان خۆی گیرکردوە لەسەر دڵی مرۆڤ، ئەگەر غافیل بوو وەسوەسە دەکات، ئەگەر ناوی خودای هێنا هەڵدێت.

وە هەر بەم ڕێگایەش بوو کە وەسوەسەیە شەیتانی توانی حەزرەتی ئادم (علیه السلام) ڕازی بکات لەو دارە بخوات: ﴿فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَاآدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لاَ يَبْلَى﴾[3]. جا شەیتان گومانی خستە دڵیەوەو پێی وت: ئەی ئادەم پێت بڵێمو نیشانت بدەم درەختی نەمریو موڵكو داراییەك کە بە سەرناچێت کامەیە؟!!

کەواتە.. موسڵمانان.. ئەم خاڵانەی باسمان کردن، ئەو ڕێگایانەنە کەشەیتان بەهۆیەوە مرۆڤ لەخشتە دەبات.

یارەبی خوایە لەوەسوەسەی شەیتان دوورمان بخەی.

هیداتمان بدەی.. شیفای نەخۆشانمان بدەی.

١-سنن النسائي. العقیدة في ضوء الکتاب والسنة- عالم الجن والشیاطین- د.عمر سلیمان الاشقر ص٨٧.

٢-اغاثة اللهفان (٢٤٢/١).

٣-سورة طه: (١٢٠).

خوتبەی دووەم مانگی (رەبیع ئەوەل)

الحَمْدُللهِ المَلكِ المَعْبُودِ، الْوَاحِدِ الأَحدِ اللّطيفِ الْوَدُودِ، الْبَصيرِ الّذي يُبْصِرُ جَرَيَانَ الْمَاءِ فِي الْحَجَرِ الْجَلْمُودِ، ولايَخْفَى عَلَيْهِ دَبِيبُ النَّمْلَةِ السَّوْدَاءِ عَلَى الصَّخْرَةِ الصَّمَّاءِ من اللّيَالي السُّودِ.

واشْهَد انْ لاَ إِلَهَ إِلاّ اللّهُ وَحَدهُ لاَشَريكَ لَهُ، شَهَادَةً تُشَفِّعُ لِقَائِلِها مِنْ ضَيْقِ اللُّحوُدِ، واشْهَدُ انَّ سَيِدَّنا مُحمَداً عَبْدُهُ ورَسُولُهُ، نَبُّي تَشَرَفت بِهِ الآباءُ والْجُدود، اللّهُمَّ صَلِّ وَسَلّمْ عَلى سَيِّدنَا مُحُمَدٍ وَعَلى آلهِ واصْحَابِهِ مَانَبَتَ زَرْعٌ وَأَوْرَقَ عُود.

عباد الله: اوصيكم وإيَّايِيَّ بَتقْوَى الله، فاتَّقُوا اللهَ واطيعُوهُ يَجْعَلْ لَكُمْ مِنْ كُلِّ هَمّ فَرَجا، وَمِنْ كُلِّ ضَيْقٍ مَخْرَجا.

وَصَلّوُا وَسَلِمُوا على مَنْ أُمِرْتُمْ بالصَّلاةِ والسَّلامِ عَلَيْهِ عُموماً بِقَوْلِهِ تَعالى وَلَمْ يَزَلْ قائلاً عليماً: ﴿إِنَّ اللّهَ وَمَلاَئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلّمُوا تَسْلِيمًا﴾[1].

١-سورة الأحزاب: (١٥٦).

چەکەکانی موسلمان بۆ بەرەنگاری شەیتان

الحمدلله الذي نور بنور هدايته قلوب أهل السعادة، وطهر بغيث ولايته افئدة الصادقين فاسكن فيها وداده، وحرس سرائر المخبتين فطرد عنها الشيطان وذاده.

احمده سبحانه وتعالى ما أولانا من الأحسان و أفاده، واشكره وقد تاذن للشاكرين بالزيادة، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له شهادة من شهدها فقد اذن له الرحمن وقال صوابا، واشهد ان سيدنا محمدا عبده ورسوله سيد الخلق شيوخاً وكهولا وشبابا، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى اله واصحابه مادامت الدنيا باقية.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواوو جێبەجێکردنی فرمانەکانی، بۆ ئەوەی سەربەرزی دونیاو قیامەت بن.

بەردەوامین لەسەر تەواوکردنی خوتبەی رابردوو، کەباسی ئەوە رێگایانەمان کرد کە بەهۆیەوە شەیتان مرۆڤ لەخشتە دەبات. لەم خوتبەیەدا باسی چەکی موسڵمان دەکەین بۆ بەرەنگاربوونەوەی شەیتان، بۆ ئەوەی موسڵمان ئاگادار بێت و خۆی بپارێزێت لەم دوژمنە سەرسەختە.

١-وشیاری:

موسڵمانان.. شەیتانی مەلعون هەوڵ دەدات مرۆڤ گومڕا بکات. وە رێگاکانمان زانین کە دەگرێتە بەر بۆ گومڕاکردنیان، وە مرۆڤ چەند ئاگادار بێت و زانیاری هەبێت دەربارەی دوژمنەکەی ئەوەندە زیاتر وشیار دەبێت و پارێزراو دەبێت، بەڵام ئەگەر وشیار نەبێت ئەوە دەکەوێتە داوی شەیتان وە ئیبن الجوزی زۆر بەجوانی ئەم شتەی بۆ رون کردوینەوە کە دەفەرموێت[1] بزانە دڵ وەکو قەڵایێك وایە، وە ئەم قەڵایە شورەیێکی هەیە، وە ئەم شورەیە چەند دەرگەیێکی هەیە، بەڵام شورەکە هەندێك جێگای هەیە کە رووخاوە، وەفریشتەکان هاتووچۆی ئەم قەڵایە دەکەن، وە لەنزیك ئەم قەڵایە، مێرگێك هەیە، وە شەیتانەکان هاتوچۆی ئەم مێرگە دەکەن وە شەڕ بەردەوامە لەنێوان خەڵکی قەڵاو خەڵکی مێرگەکە، وە شەیتانەکان بەردەوام لەدەوری ئەم قەڵایە دەسوڕێن، بۆ ئەوەی هەر غافیل بوونێکیان لە پاسەوانەکانی قەڵا بۆ هەڵبکەوێت بۆ ئەوەی لەشوێنە رووخاوەکە بچنە ناو قەڵایەکە، کەواتە دەبێت

١-تلبيس ابليس ص٤٩.

پاسەوانەکان زۆر وشیار بن و ئاگاداری دەرگایەکانی قەڵایەکە بن، وە بەتایبەتی ئاگاداری شوێنە رووخاوەکە بن، چونکە دوژمن کوڵ نادات و نانوێت، لەحەسەنی بەسریان پرسی: ئایا شەیتان دەنوێت، ئەویش فەرمووی: ئەگەر بنوستایە ئەوە إستراحەتمان دەکرد.

وە ئەم قەڵایە رووناکە بەزیکری خواو گەشە بەباوەڕ، وە ئاوێنەیەکی لێیە، ئەوەی بهێت بۆلای قەڵایەکە دیار دەبێت لەو ئاوێنەیە، بەڵام شەیتان یەکەم کاری بۆ گرتنی قەڵایەکە هەوڵ دەدات دووکەڵێك پەیدا دەکات، بۆ ئەوەی دیوارەکانی قەڵایەکە رەش ببێت و ئاوێنەکە ژەنگاوی ببێت، وە زیکری خوا ئاوێنەکە ساف دەکاتەوە.

وە دوژمن هێرش دەکات و دەچێتە ناو قەڵایەکە بەڵام پاسەوانەکان دەری دەکەن، وە زۆر جاریش ناتوانن دەریان بکەن، وە زۆرجار پاسەوانەکانی بریندار دەبن، یاخود پاسەوانەکانیش خائین دەبن و قەڵایەکە بەبێ شەڕ تەسلیمی شەیتان دەکەن.

٢- پابەند بوون بەقورئان و فەرموودەی پێغەمبەری(ﷺ).

گەورەترین ڕێگا بۆ خۆ پاراستن لەشەیتان ئەوەیە کەموسڵمان پابەندبێت بەقورئان و سوننەتی پێغەمبەری(ﷺ)، چونکە هەردووکیان ڕێگای راست نیشانی ئێمە دەدەن و شەیتان دەیەوێت لەم ڕێگایە راستە دەرمان بکات: ﴿وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾[1]. بێگومان ئەمەی (کە باسکرا) ڕێبازی منە کە راستە دە ئێوەش شوێنی بکەون، شوێنی ڕێچکەکانی تر مەکەون چونکە جیاتان دەکاتەوە لەڕێبازی خوا، ئەوەش پەروەردگارتان فەرمانی پێ کردوون، بۆ ئەوەی خواناس و پارێزکار بن.

کەواتە... ئەوەی لەلای خوای گەورە هاتووە لەبیروباوەڕو کردەوەکان و قسەکان و عیبادەتەکات و ئەحکامەکان، ئەگەر موسڵمان جێبەجێی بکات ئەوە پارێزراوی دەکات لەشەیتان.

٣-گەرانە بۆ خوداو پشت بەستن بەو:

چونکە خودا یارمەتی دەری بەندەی خۆیەتی، ئەگەر داوای یارمەتی لێ بکات: ﴿وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾[2]. ئەگەر وەسوەسەیەکت لەلایەن شەیتانەوە بۆ پێشهات و ویستی لەخشتەت بەرێت و تووش هەڵەت بکات، جا

١-سورة الانعام: (١٥٣).

٢-سورة الاعراف: (٢٠٠).

ئەوە تۆ پەنا بگرە بەخواو پشت بەو ببەستە، چونکە بەڕاستی ئەو زاتە بیسەرو زانایە. وە هەتا پێغەمبەری خواش﴿ﷺ﴾ بەردەوام پشتی دەبەست بەخودا لە شەڕی شەیتان.

أ-لەکاتی چوونە ئاو دەست دەیوت: (اللهم انی اعوذبك من الخبث والخبائث)[1].

ب-لەکاتی تووڕەبوون دەیوت: (اللهم إني اعوذبك من الشيطان الرحيم)[2].

ج-لەکاتی بیستنی دەنگی گویْ درێژ (اذا نهق الحمار فتعوذوا بالله من الشيطان الرجيم)[3].

ه-لەکاتی خوێندنی قورئان: ﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾[4].

٤-ذیکری خوا:

یادی خوا موسڵمان رزگار دەکات لەشەڕی شەیتان، وە یەکێك لەو (٥) ئامۆژگاریەی کە حەزرەتی یحیی(علیه السلام) بۆ بەنی إسرائیل کردی (وآمركم ان تذكروا لله تعالى، فان مثل ذلك مثل رجل خرج العدو في اثره سراعاً، حتى اذا أتى الى حصن حصين، فاحرز نفسه منهم، كذلك العبد لايحرز نفسه من الشيطان إلا بذكر الله). کەواتە یادی خوا وەکو قەڵایێك وایە کە شەیتان ناتوانێت بیروخێنێت.

٥-ئاشکراکردنی پیلانەکانی شەیتان:

دەبێت موسڵمان ئاگاداریەکی تەواوی هەبێت لەسەر پیلانەکانی شەیتان وە قورئانی پیرۆز زۆر لەو پیلانانەی بۆ باس کردووین و پێغەمبەری خواش﴿ﷺ﴾ زۆری باس کردوون.

٦-تەوبەو پەشیمان بوونەوە لەگوناه:

هەر کاتێك موسڵمان توشی هەر پیلانێکی شەیتان هات، یەکسەر تەوبە بکات و پەشیمان بێتەوە، چونکە ئەوە پیشەی پیاو چاکانە: ﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ﴾[5]. بەڕاستی ئەوانەی کە پارێزکارو تەقوادار

١-صحيح البخاري ومسلم عن انس بن مالك.

٢-رواه ألبخاري ومسلم وهذا لفظ الامام احمد.

٣-صحيح الجامع (٢٨٦/١) رواه البطراني في معجمه الكبير.

٤-سورة النحل: (٩٨).

٥-سورة الأعراف: (٢٠١).

بوون، کاتێك خەتەرەو خەیاڵێك لەلایەن شەیتانەوە تووشیان بێت، ئەوە خێرا بێدار دەبنەوەو خوای خۆیان بیر دەکەوێتەوەو هۆشیار دەبنەوەو، ئیتر دەستبەجێ بینا دەبن و بەرچاویان روون دەبێت. ئەمەو چەندان خاڵی تر کەدەبێت موسڵمان بگرێتەوە بەر بۆ بەرەنگاربوونەوەی شەیتان.

موسڵمانانی خۆشەویست.. ئەگەر یەکێك پرسیار بکات ئایا حیکمەت چییە لەدروست کردنی شەیتان؟! ئایا ئەم بەڵایە بۆ دروست کراوە؟!

ئەم پرسیارە ئیمام ئیبن القیم وەڵامی دایتەوەو دەفەرموێت[1]:

١-چونکە بە موخالەفەی شەیتان پلەو پایەی یارانی خودا بەرزدەبێتەوە لەلای خودای گەورە.

٢-نەکردنی گوناه لەلایەن موسڵمانان، چونکە حاڵی شەیتانیان بینی چۆن لەپلەیەکی بەرز بەهۆی گوناه کردن هاتە پلەیەکی زۆر نزم و دەرکرا لەرەحمەتی خودا.

٣-بۆ ئەوەی خودا بیکاتە پەندێك بۆ ئەوانەی گوناه دەکەن و پەشیمان نابنەوە، هەروەکو چۆن حەزرەتی ئادەمی(علیه السلام) کردوتە پەندێك بۆ ئەوانەی گوناه دەکەن و تەوبە دەکەن.

٤-بۆ ئەوەی بیکاتە تاقی کردنەوەیێك بۆ مرۆڤ، بۆ ئەوەی پیاوی باش و خراپ لێك جیا بکاتەوە: ﴿مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ﴾[2]. خوا ئیمانداران واز لێناهێنێت هەروەکو ئەوەی کە ئێستا ئێوە لەسەری هەن، هەتا پیس و پاك لەیەك جیا نەکاتەوە.

٥-بۆ ئەوەی باش و چاکی باشان دەربکەوێت، چونکە ئەگەر خراپە نەبێت تۆ نازانی باشە کامەیە! ئەگەر تاشیرینی نەبێت نازانێت جوانی کامەیە!

موسڵمانانی خۆشەویست لەکۆتاییدا دەڵێم.. هەموومان دەزانین شەیتان دوژمنی ئێمە، بەهەموو شتێك هەو دەدات لەناومان ببات، بەڵام سەیر دەکەم ئێمە بێ دەنگین! هیچ جولەیێك ناکەین.

ئایا بۆ ئێمەش دوژمنایەتی ئەو نەکەین؟! بۆ قوڵمان هەڵنەکەین و ئێمە بۆسە بۆ ئەو دانەنێین؟! کەسمان حەز ناکات بچێتە ناو دۆزەخ! کەواتە با بەگوێی شەیتان نەکەین، چونکە ئەوەی بەقسەی بکات جێگای ئاگرە یارەبی خوایە نەجاتمان بکەی.

١-شفاء العلیل ص٣٢٢.

٢-سورة آل عمران: (١٧٩).

ئازاری مردن

الحَمْدُلله الَّذي هَدَمَ بالْمَوْت مشيد الاعمار، وحكم بالفناء على جميع اهل هذه الديار، وجعلهم فيها اهدافاً لِسِهَامِ الاقضية والأقدار، حَكَمُ عَدْلٌ يتساوى فيه الفقراء وذوو اليسار، فلا يَحْتَرِسُ مُحْتَرِسٌ بكثرة الجموع و الأنصار.

(احمدُهُ) سبحانه وتعالى آناءَ الليلِ واطراف النهار، واتوب اليه قبلَ انقضاء الاعمار واشْهَدُ انْ لاَ آله الاَّ الله وَحْدَهُ لاَشَرِيكَ لَهُ الواحدُ القهار، واشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنا مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسوُلُه، المصطفى المختار، والصلاة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه صلاةً وسلاماً دائمين متلازمين مادام الليلُ والنهار. وسلم تسليماً كثيراً.

ايها الناس. . . اوصيكم بتقوى الله وطاعته ولزوم اوامره وكثرة مخافته، فان التقوى شعار، المؤمنين ودثار المتقين، ووصية الله تبارك وتعالى فيَّ وفيكم اجمعين.

موسڵمانان، ئەو بێ ئاگایە چییە کە ئێوە لەسەری بەردەوامن، هەموو هەینییەك گوێتان لەئامۆژگاریەو رووتان وەردەگێڕن، ئایا وادەزانن لەدونیا قەت نامرن، ئەی هاوار بۆ خۆمان.. کێ لەئێمە لەسەرکەوتوانە بۆ ئەوەی مژدەی بەهەشتی پێ بدەین و کێ داهاتووی رەشە بۆ ئەوەی پرسەو سەرەخۆشی لێ بکەین. والله. . . لەناکاو مردن پێمان دەگات و لولمان دەدات و بەرەو ژیانێکی ترمان دەبات. خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ﴾[1]. واتا: (ئەی ئینسان.. تەنگانەی مردن و ئازارەکانی هات، هاوڕێ لەگەڵ راستیەکاندا، ئەوسا پێت دەوترێت، ئا ئەوە بەسەرهات و رووداوەیە کە خۆتت لێ لادەداو پەنات لێ دەگرت).

– ئەگەر ئەجەل هات ئەوە خودا فریشتەی مردن دەنێرێت بۆ روح کێشان هەروەکو دەفەرموێت: ﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لاَ يُفَرِّطُونَ﴾[2] واتا: ئەو زاتە دەسەڵاتداری سنووره بەسەر بەندەکانیدا، چەندەها "فریشتەی" چاودێرو تۆمارکەر دەنێرێت بۆ سەرتان هەتا ئەوکاتەی مەرگ دێت و یەخەیە کەسێکتان دەگرێت، ئەوکاتە ئیتر "فریشتە" رەوانە

١–سورة ق: (١٩).

٢–سورة الأنعام: (٦١).

کراوەکانمان گیانی دەکێشن‌و لەکاتێکدا ئەوان لەکارو کردەوەی خۆیان کەمتەرخەمی ناکەن.

موسڵمانان.. ئای لە ئەزیەت و ئازاری روح کێشان، ئای لەو کاتە کە مرۆڤ هیچ دەستەلاتی نییە، هێزی نییە، زمانی نییە، ئیمامی حەسەن دەفەرموێت پێغەمبەر(ﷺ) باسی ئەزیەتی روح کێشانی کردو پاشان فەرمووی: (هو قدر ثلثمائة ضربة بالسیف)[1].. واتا بەرامبەر (٣٠٠) لێدانی شمشێرە.

خودای گەورە لە حەزرەتی موسای پرسی چۆن ئازاری روح کێشانت بینی فەرمووی (هەر وەکو باڵندەیەك کە سۆری بکەنەوە نە بمرێت بحەسێتەوەو نە بەرەلاّ بکرێت و بفرێت) احیاء.

– ئەزیەتی مردن نازانرێت بەتەواوی، تەنها بۆ ئەوانە نەبێت کە بینیتیان، وە ئەوەی نەی بینیبێت ئەوە یان بە (قیاس) دەزانێت یاخود بە (استدلال) بۆ ئەزیەت و ئازاری خەڵك کە لەپێش چاوی ئەو دەمرن.

– بە قیاس (مرۆڤ کە تووشی لێدانێك دەبێت ئەوە ئەزیەتێکی زۆری پێ دەگات، کەچی ئەو ئازارە بلاّوە لەهەموو لەش واتا: "پێست و گۆشت و ئێسك" بەلاّم ئازاری مردن تەنها لەسەر گیانە کە ئەمە گەلێك بەئازار ترە).

ئێستا ئێمە لەژووری گیان کێشانین، عیزرائیل و مرۆڤ بەتەنهان، ئە لەو کاتە مرۆڤ زۆرانبازی لەگەڵ (قەزاروقەدەر) دەکات بەلاّم (قەزا) پشتی بەئەرز دا دەدات دەیەوێت دەست بەدونیا بگرێت، بەلاّم دونیا دەری دەکێشێت، لەو کاتە ئەوە ئازاری گیان کێشان هات ئەی عەبد، تۆ لەم رۆژە دەترسای، تۆ چاوەڕێی ئەم کاتەت نەدەکرد.

– ئێستا کاتژمێری هەوزینکە هەروەکو خودا وەسفی کردووە: ﴿كَلاَّ إِذَا بَلَغَتْ التَّرَاقِيَ﴾ (القیامە: ٢٦) لێرە (فاعل– بکەر) گیانە واتا ئەگەر گیان گەیشتە بڵندترین ئێسکی سینگ لەکاتی گیان کێشان، بەواسیطەی فریشتەکانی: ﴿وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا﴾[2] واتا: سوێند بەو فریشتانەی کە گیانی خەڵکی دەکێشن. ﴿وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا﴾[3] واتا: سوێند بەو فریشتانەی کە گیانی ئیمانداران دەکێشن بە چالاکی‌و بێوچان

١–احیاء ج٤– ص٣٩٤.

٢–سورة النازعات: (١).

٣–سورة النازعات: (٢).

دەسوڕێنەوە. ﴿وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا﴾[1] واتا: سوێند بەو فریشتانەی کە بەگورجی فەرمانی خودا جێبەجێ دەکەن. ﴿فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا﴾[2] واتا: هەروەها سوێند بەو فریشتانەی کە گیانی ئیمانداران بە پەلە بەبەهەشت شاد دەکەن و گیانی کافرانیش بەدۆزەخ دەگەیەنن، هەروەها پێشبڕکێ دەکەن و گورج و گۆڵ و ئامادەن بۆ ئەنجامدانی هەر کارێك پێیان دەسپێردرێت. ﴿فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا﴾[3] ئەوانەی کاروباری گەردون رێك دەخەن.

– ئەوجا خزم و کەس و کاری کەسەکە کە بەوشێوەی دەبینن لەوحالەتە دەڵێن: ﴿مَنْ رَاقٍ﴾[4] کێ چارەسەری دەکات و لەو حالەتە رزگاری دەکات، ئەوجا نەخۆشەکە کە گەیشتە ئەو حالەتە : ﴿وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ﴾[5] دەزانیت کە کاتژمێری دەرچون لەدونیا هات و جیا دەبێتەوە لەماڵ و خێزانی، ئەوجا: ﴿وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ﴾[6].

منداڵەکانی، نەوەکانی، غولام و پاسەوانەکانی هیچیان پێ ناکرێت لەو رۆژە، بۆ کوێ ئەی بەندەی خودا: ﴿إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ﴾[7] گەڕانەوە هەر بۆ لای خودای گەورەیە. بەڵێ گەڕانەوە هەر بۆ لای ئەوە، ئایا ئەگەر مردن هات ماڵ کەڵك دەدات، ئایا گەورەیی سوود دەدات، ئایا منداڵ سوود دەدات.

دە گوێ بگرە بۆ قسەی پادشای پادشایان: ﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ﴾[8] واتا: باشە، ئێوە بۆ بیرناکەنەوە، رۆژێك دێت کە: گیانتان دەگاتە گەرووتان.

ئەوپەڕی رووبەڕووبوونەوە، ئەوپەڕی گەورەیی، ئەوپەڕی تەواوی، ئەوپەڕی عیزەت، ئەوپەڕی دەستەڵات (فلولا..) ناڵێم پیتێکی اقناعە بۆ وجود بەڵکو پیتێکی (تحضیض و حض وازعاجە) ای (فهلا): ﴿وَأَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ﴾[9] وە ئێوەش لەو

١–سورة النازعات: (٣).

٢–سورة النازعات: (٤).

٣–سورة النازعات: (٥).

٤–سورة القيامة: (٢٧).

٥–سورة القيامه: (٢٨).

٦–سورة القيامة: (٢٩).

٧–سورة القيامة: (٣٠).

٨–سورة الواقعه: (٨٣).

٩–سورة الواقعة: (٨٤).

کاتە تەماشای کابرایەکە دەکەن، کە إشارەت بەدەستەکانی دەکات بەبێ سوود، إشارەت بەچاوەکانی دەکات بەبێ سوود: ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لاَ تُبْصِرُونَ﴾[1] (وە ئێمەش نزیکترین، لەوکاتە "لەروح دەرچوو"، لەئێوە بەلأم نامانبینن) خودا فەرمووی (نحن) نەی وت (انا) بەزمانی گەورەیی قسەمان لەگەڵ دەکات (نحن) چونکە هەر بەخۆی گەورەیە، کەس لەو گەورەتر نیە، بەخۆی دەمینێت، مان بۆ کەس نیە، بەخۆی بەردەوامە، بەردەوامی بۆ کەس نیە، بەخۆی تاکە، تاکایەتی بۆ کەس نیە، هەر ئەوە رۆژی دوایی دەڵێت لمن الملك اليوم کەس دەنگی نییە.

﴿فَلَوْلاَ إِنْ كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ﴾[2] ئەگەر ئێوە جەزای خۆتان وەرناگرنەوە، یان (پێویستتان بەئێمە نیە: ﴿تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾[3] ئەوە روحەکە بگەرێنەوە لەوکاتەی دەردەچێت مەجالی مەدەن بڕوات.

ئەوجا کە روح دەرچوو ئەوە ئەندامەکانی مرۆڤ هەمووی خودا حافیزی لەیەکتر دەکەن، دەستەکان، پیێەکان، دەڵێن خوداتان لەگەڵ تارۆژی دوایی.

(جولەکەکان بە حەزرەتی عیسایان وت تۆ تەنها ئەوانەی ئێستا مردون زیندودەکەیتەوە ئەویش وتی کیێتان بۆ زیندوبکەمەوە وتیان (سام بن نوح) چووە سەر قەبریو بانگی کرد، هەڵسایەوە (دیتی سەری سپی بووە کە پرسیاری لێکرد دەربارەی سپی بوونی سەری وتی (کە گوێم لەدەنگت بوو وامزانی رۆژی قیامەتە لەترسان سەرم سپی بوو و من (٤) هەزار ساڵە مردوومە ئەوجاش ئەزیەتی مردنم هەرماوە).

١-سورة الواقعة: (٨٣).

٢-سورة الواقعه: (٨٦).

٣-سورة الواقعة: (٨٧).

مردن

الحَمْدُلله الذي احْتَجَبَ في حِجَابِ جَلاَلِه فَلاَ تَرَاهُ، الْعُيُون، وَتَفَرَّدَ في صِفَات كَمَالِه فَلاَ تُخَالِطُهُ الظُّنُونْ، وَحَكَمَ عَلى عِبَادِه بِشُرْبِ كَأسِ الْمَنُونْ، كُلَّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوتِ وَنَبْلُوكُمْ بالشَّرِّ والْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُون.

(أَحْمَدُهُ) سُبْحانَهُ وَتَعالى بِمَحَامِدِهِ الَّتِي يَذْكُرهُ بِها الْحَامِدوُن، وأَشْكُرُهُ بِشُكْرِهِ الَّذي تَقَرُّبِهِ الْعُيونْ، واشْهَدُ انْ لاَ آله الاَّ الله وَحْدَهُ لاَشَرِيكَ لَهُ، العالِمُ بِمَا كَانَ قَبْلَ انْ يَكُون، واشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنا مُحَمَداً عَبْدُهُ وَرَسولُه يالَهُ مِنْ نَبِي تَشَرَّفَتْ بِهِ الأنْبِيَاء والْمُرْسَلوُن اللَّهُم فَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلى هذا النبي الْكَريم، سَيِّدِنا مُحَمَدٍ وَعَلى آلِهِ واصْحَابه إلى يَوْمِ يُبْعَثُون.

موسڵمانان. .. تەقوای خودا بکەن و چۆن کار دەکەن بۆ دونیا ئەوهاش کار بکەن بۆ رۆژی دوایی، سەرفراز ئەو کەسەیە گوێ رایەڵی خودا دەکات و بەشی خۆی لەدونیا لەیاد ناکات، وەسەرشۆڕ ئەو کەسەیە رۆژی دوایی لەدەست بدات بۆ دونیا خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ﴾[1] واتا: هەموو کەسێك دەبێت بمرێت و مردن بچێژێت، تەنها لەرۆژی قیامەتدا کرێو پاداشتان بەتەواوی پێ دەدرێت (دەرئەنجامی کردەوەکانتان دێتەوە رێتان).

– مردن فرمانێکی خوداییە هەموو کەس دەگرێتەوە بەبێ جیاواز.

– مردن سەفەرێکی دوورو بەئەزیەت و ئازارە، وەکۆسپ و بەربەستی زۆرە، مردن قیامەتی بچوکە بۆ مرۆڤ. بەهۆی ئەو ئەو شتانەی نەیدەزانین بۆی ئاشکرا دەبن.

– موسڵمانینە.. دەبا مردن و رزانمان لەناو گۆڕ لەیاد نەچێت، بۆ ئەوەی بەردەوام لەیادمانبێت، ئایا چۆن لەیاد بکەین ئەو رۆژە تەنگەی بارگەی خۆمان دەپێچینەوە لەدونیا، ئەو رۆژەی ماڵ ئاوایی لەدونیاو خزم و کەس و کار دەکەین، ماڵ ئاوایی ئەندامەکانی لەش لەیەکتری تارۆژی دوایی.

با لەیادمان بێت کە جلە جوان و گران بەهاکانمان لەبەر دادەکەن و لەسەر شانمان دادەنێن و بەرەو گۆڕمان دەبەن، وە کۆلمەمان لەسەر خۆڵ دادەنێن و دەبێتە خواردنی

١–سورەتی ال عمران: (١٨٥)

کرمان. وە لەو سەفەرە کەسێکت لەگەڵدانیە تەنها کردەوەی خۆت نەبێت، ئەگەر باش بێت ئەوە باشەو ئەگەر خراپ بێت ئەو تیاچویت.

ئەی هەژار (**کفی بالموت واعظا**) ئایا کەی دەگەڕێیتەوە.

– دەگێڕنەوە کە هەر چوار خەلیفەی راشیدیی کۆبونەوەو ئەبوبەکری صدیق فەرمووی:

الموت باب وكل الناس داخله　　　　يا ليت شعري بعد الباب ما الدار

(مردن دەرگەیە وە گشت خەڵك داخیلی دەبێت، بەڵام هاوار پاش ئەم دەرگەیە چ خانوێکە).

وە عومەر فەرموی:

الدار دار نعيم ان عملت بما　　　　يرضى الاله وان خالفت فالنار

(خانوەکە خانوی خۆشیە کە کردەوەکانت بەدڵی خودابن، ئەگەر بێ ئەمریت کردبێت ئەو ئاگرە).

وە عوسمان فەرمووی:

هما محلان، ما للناس غير هما　　　　فانظر لنفسك اي الدار تختار

(ئەوان دووجێگان زیاتر نیە دەسەیر بکە بۆ خۆت کام هەڵدەبژێریت).

وە علی فەرمووی:

ما للعباد سوى الفردوس ان عملوا　　　　وان هفوا هفوة فالرب غفار

غەیری فردوەس هیچی تریان نیە ئەگەر کار بکەن وە ئەگەر خراپەیەکیشیان کرد ئەوە خودا لێ بوردەیە.

– مردن میوانێکی لەناکاوە کەس نازانێت کەی دەگاتە جێ، دەبێت هەموو دەمێك خۆی بۆ ئامادە بکەین.

شەیتان چەند کەسی مەغرور کردو تا لەناکاو مردنیان گەیشتە سەرێ، کوا ئادم کەخودا خەلقی کردو گەورەی کرد وە بەهەشتی کردە جێگەی، کوا نوح کەخودا تەمەنێکی درێژی پێدا، پاشان لەمردن بێ بەشی نەکرد، کوا موسی کەخودا قسەی لەگەڵ کرد لەسەر شاخی تور، کوا داود کە ئاسنی بۆ وەکو هەویر لێ کردبوو، کوا سلێمان کەخوا مولکێکی زۆری پێدابوو –کوا عیسی کە گوڵ و بەلەکی چاك دەکردەوەو مردووی زیندوو دەکردەوە– کوا محمد مصطفی(ﷺ) کە خودا بانگی لای خۆی کردو نزیکی کردەوە، مردن.. مردن هەمووی بۆ لای خۆی بردنەوە.

- ئەوەیە مردن: هەر ژیانێك خۆش بوو تاڵی دەكات، هەر پەڵەدارێك بەرزبوو نزمی دەكات، هەر كۆشكێك دروست كرا تێكی دەدات.

ئایا منداڵ و گەنجی نەبردووە، ئایا ئافرەتی بێ مێرد نەكردووە، ئایا منالأنی بێ باوكو دایك نەكردووە، ئایا خۆشەویستانی لێك جیا نەكردووە، ئایا گۆرستانی ئاوەدان نەكردووە.

چونكە فرمانی خودایە: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾[1].

ئەی محمد تۆ دەمریو ئەوانیش دەمرن.

- پیاوێك مال و سامانێكی باشی كۆكردەوە كۆشكێكی زۆر گەورەی دروست كردو خواردنێكی زۆری دروست كردو دۆست و ناسیاوێكی زۆری بانگ كرد، ئەوجا ووتی ئەی نەفس رابوێرە بەكەیفی خۆت، ئەوە پارەیەكی باشم بۆ پەیدا كردووی، لەم وتەیە تەواو نەبوو، كە (ملك الموت) بەجلێكی كەونەو رزیو، زۆر بەتوندی لەدەرگەیدا غولامەكان هاتن وتیان چیتە؟ وتی گازی گەورەكەتانم بۆ بكەن! ووتیان جا گەورەی ئێمە بۆ یەكێكی وەكو تۆ دێتە دەرێ. وتی بەڵێ دەپیێی بڵێن. كەپێیان وت. ئەویش وتی دە تێتان هەلدابا، دووبارە زۆر توند تر لەدەرگای دایەوە دووبارە غولامەكان هاتنەوە، پێی وتن هەواڵ بدەنە گەورەتان كە من (ملك الموت)م كە زانیان، ترس غالب بوو بەسەریان و هەلأتن بۆ لای گەورەكەیان، ئەویش ووتی قسەی خۆشی لەگەڵ بكەن و ئایا یەكێكی تر دەبا لەجیاتی من؟ ئەویش وتی من لەم جێگایە ناڕۆم هەتا گیانی لەگەڵ خۆم نەبەم. ئەوجا دەوڵەمەندەكە پارەو پولی كۆكردەوە پێی ووت: لەعنەتی خودات لێ بێت ئەی پارە! مەشغولت كردم لەخودا پەرستن! خودا پارەكەی بەگوفتار هێناو وتی: بۆ قسەم پێ دەڵێی: بەهۆی من دەچوییە لای پادشاو پیاوە گەورەكان وە ئافرەتی گەورەو دەوڵەمەندت مارە دەهێنا، وە بەهۆی من پادشا بووی وە سەرفت دەكردم لەخراپەو قومار، رازی بووم، وە ئەگەر لەرێگای باشت سەرف كردبام ئەوە هەر رازی دەبووم. ئەوجا (عیزرائیل) گیانی كێشاو وەرگەرا. خوایە رەحممان پێ بكە. هیداتمان بدە.

1-سورەتی زمر: (٣٠).

گۆرو مەبینەتیەکانی

بەشی یەکەم

الْحَمْدُللهِ الَّذي خَلَقَ آدَمَ مِنْ طينٍ وَسَوّاهُ، وَقَسَمَ ذُرِّيَّتَهُ عَلى اقْسَامٍ مُتَفَرِّقَةٍ لايَعْلَمُهَا أَحَدٌ سِواهُ، فَفَرِيقٌ اَفْقَرَهُ وَفَرِيقٌ اَغْنَاهُ، وَفَرِيقٌ اَبْعَدَهُ وَفُرِيقٌ ادْنَاهُ، وفريقٌ مَنَعَهُ وفَريقٌ اعْطاهُ، وفريقُ اماتَهُ وفريقٌ أحْيَاه، وفريقٌ اسْعَدَهُ وفريقٌ اشْقَاه.

احْمَدُه سُبحانَه وتعالى حَمْداً لايَبْلوغَ لِمُنْتهاه، واشْكُره شُكْرَ عَبْدٍ طَلَبَ مِنْ رَبِّهِ رِضَاهُ واشْهَدُ انْ لاَ آله الاَّ الله وَحْدَهُ لاَشَرِيكَ لَهُ شَهادةً تُنَجِّي قَائِلَها مِنْ عَذابِ الله، واشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنا مُحَمَداً عَبْدُهُ وَرَسولُهُ سَيِّدُ أُنْبِياءُ، اَللَّهُمُّ فَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلى سَيِّدِنا مُحَمَدٍ وَعَلى آلهِ وصَحْبِهِ وَسَلِّمْ.

موسڵمانان.. تەقوای خوا بکەن و إطاعەی بکەن، تاکەی گوناه کۆدەکەینەوە وە لەخراپەو خواردنی حەرام تێر نابین، وە خۆتان لەخراپە ناپارێزن و گوێتان لەوەعزە، دلتان لەئاسن توندترەو لەبەرد رەق ترە، چونکە هەر ئاسنە دەتوێتەوەو هەر بەردە شەق شەق دەبیت، هەر لەناکاوە کە عیزرائیل بەرۆکمان دەگرێت و بەگۆرمان دەسپێرێ، ئەوجا دوو فریشتە دەهێن، کە دیتنیان زۆر بەترسە ئەوجا گۆر یان چاڵێکە لەچاڵەکانی ئاگرو جەرگ و هەناومان دێنە دەر، یان باغێکە لەباغەکانی بەهەشت لەخۆشیەکانی دڵ ئارام دەگرێت.

– لەوکاتەی مردووەکە لەسەر جێگای شوشتن دادەنێن بانگی دەکەن ئەی بەنی ئادەم کوا لەشە بەهێزەکەت بۆ ئیمرۆ بێ تاقەتە؟! کوا زمانە فەصیح و پاراوەکەت بۆ ئیمرۆ کربووە؟! ئەوجار بەرەو گۆری دەبەن گۆر جێگایەکە هەموو دەبێت بچینەوە ئەو شوێنە، جێگای حەسەب و نەسەب نیە، کەمترین کەس بەکردەوەی چاك لەگەورەترین کەس دەباتەوە لەو کاتەی (فاطمة الزهراء) وەفاتی کرد چوار کەس جەنازەیان هەڵگرت ئیمامی عەلی و حسن و حسین و ابوذر الغفاری. کە شۆریان کردەوە بۆ ناو گۆر ئەبوذەر چوە سەر گۆرو وتی: ئەی گۆر! ئایا دەزانی ئەمە کێیە! ئەوە فاتیمەی زەهرایە، کچی پێغەمبەری خودایە(ﷺ) خێزانی ئیمامی علی–ە دایکی حسن و حسینە.. دەڵێن گوێیان لەدەنگێك بوو وتی: من جێگای حەسەب و نەسەب نیم، بەڵکو جێگای کردەوەی چاکم. ئەو کەسە رزگاری دەبێت لەدەستی من کە چاکەی زۆرەو کردەوەی باشە.

– ابوهریره دەفەرموێت (پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی (اذا مات العبد اتاه ملكان اسودان ازرقان يقال لاحدهما منكر وللآخر نكير فيقولان له ماكنت تقول في النبي فان كان مؤمنا قال هو عبدالله ورسوله اشهد ان لااله الا الله وأن محمداً رسولُ الله فيقولان ان كنا لنعلم انك تقول ذلك ثم يفسح له في قبره، سبعون ذراعا في سبعين ذراعا وينور له في قبره ثم يقال له نم فيقول دعوني ارجع الى أهلي فأخبرهم فيقال له نم فينام كنومة العروس الذي لايوقظه إلا احب اهله اليه حتى يبعثه الله من مضجعه ذلك وان كان منافقا قال لأدرى كنت اسمع الناس يقولون شيئا وكنت اقوله فيقولان ان كنا لنعلم انك تقول ذلك ثم يقال للأرض التئمي عليه فتلتئم عليه حتى تختلف فيها اضلاعه فلايزال معذبا حتى يبعثه الله من مضجعه ذلك)[1].

– وە مرۆڤی موسڵمان لەمێرگێکی سەوزو گەورەو خۆش دەبێت وە (٧٠) باڵی قەبر بۆ فراوان دەبێت وە ڕۆناکی دەدات وەکو مانگی شەوی چواردە. وە مرۆڤی بێ باوەڕ لەگۆڕ (٩٩) تینین لەسەری زاڵ دەبێن هەر تنینێك (٩٩) مارە هەر مارێك حەوت سەری هەیەو برینداری دەکەن و دەی لێسنەوەو پفی لێ دەکەن تا ڕۆژی دوایی هەروەکو ابوهریرە دەفەرموێت: قال النبي﴿ﷺ﴾: ﴿المؤمن في قبره في روضة خضراء ويرحب له في قبره سبعون ذراعا ويضيء حتى يكون كالقمر ليلة البدر هل تدرون فيما انزلت (فان له معيشة ضنكا) قالوا الله وروسوله اعلم قال: عذاب الكافر، في قبره يسلط عليه تسعة وتسعون تنينا هل تدرون ماالتنين؟! تسعة وتسعون حية لكل حية سبعة رؤوس يخدشونه ويلمسونه وينفخون في جسمه الى يوم يبعثون﴾[2].

– نابێت سەرمان سور بمينێت لەو ژمارە زۆرەی مارەکان، چونکە ژمارەیان بەقەت کردارە خراپەکانن (وەکو بەزل زانین، ریابازی، حسودیو غل و بوغزو.. هتد) هەر یەکێکیان دەبێتە مارێك، وە مرۆڤی باوڕدار بڕوای بەم سزایە هەیە بەڵام چۆن بڕوا بکەین بەم سزایە: ئەگەر یەکێك ووتی سەیری مردوییێك دەکەم ماوەییێك وە هیچ نابینم لەسزایەکەی:

١–دەبێت بڕوا بکەین کە مارو دوپشك هەیەو بەمردووەکە وەدەدا بەڵام ئێمە نایانبینین چونکە چاوی ئێمە دەست نادات بۆ تەماشا کردنی (کاروباری ملکوت) وە هەر شتێك پەیوەندی بەدوایی هەبوو ئەوە لەژیانی (ملکوت)ە، صحابەکان بڕوایان بەهاتنە خوارەوەی جبرائیل هەبوو وەنەیاندەدیت و دەیانزانی کە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾

١–الترمذي– احياء– ج٤، ص٤٢٩.

٢–ابن حبان احياء ج٤، ص٤٢٧.

دەیبینی، ئەگەر بڕوات بەمەنیە، ئەوە دەبێت باوەڕی خۆت لەبارەی فریشتەو نیگا راست بکەیەوە، وە ئەگەر باوەڕت هەبوو پێت وا بوو ئەوەی پێغەمبەر دەبینی خەڵك نایبینێت، کەواتە چۆن دروست ناکەی بۆ مردوو، وە ئەو مارو دوپشکەی لەگۆر بەمرۆڤ وە دەدات لەجۆری مارەکانی جیهانی ئێمە نینە بەڵکو لەجۆرێکی ترە.

٢-نوستوییێك بهێنە پێش چاوی خۆت کە لەخەون مارێك بیگەزێت و ئازاری بدات و ئەویش هاوار دەکات و ماندوو دەبێت، بەلاّم تۆ هیچ شتێك نابینیت و ئەو بەباطنی عەزاب دەدرێت وە بەظاهیری هیچ لەگۆڕێ نیە، کەچی مارەکە دەیگەزێت جا ئەگەر سزا لەئازاری پێوەدان بێت، ئەوە جیاوازی نیە لەمارێك بەچاو ببینرێت یانەء.

٣-تۆ دەزانی کەمار بەخۆی ئەزیەت نادات بەڵکو ئەوەی بۆت دەهاوێت کە ژەهرە وە ژەهرەکەش ژانەکە نیە بەڵکو ئازارێکە لەو جێگای کە ژەهری پێ کەوتووە جا ئەگەر ئەو شوێنە پەیدابوو ئەوە ئازارەکە دەبێت ئەگەر ژەهریش نەبوو بەلاّم خودا شتەکان دەباتە سەر هۆیەکانی ئەگەرنا دەتوانیت ئەزیەتی مار گەزتن پەیدا بکات بەبێ پێوەدانی مار.

- دەگێرنەوە کە عوسمانی کوری عەفان ئەگەر چوبایە سەر قەبرستان یان قەبرێکی دیبایە دەستی دەکرد بەگریان هەتا ریشی موبارەکی تەڕ دەبوو، لێیان پرسی، ئایا بۆ باسی بەهەشت و ئاگر دەکەی ناگری وە دەگریێ ئەگەر لەسەر قەبرێك وەستای فەرمووی (گوێم لەپێغەمبەر(ﷺ) بووە کە دەیفەرموو (ان القبر اول منازل الآخرة) گۆر یەکەم ماڵەکانی دواییە (فان نجامنه صاحبه فما بعده ایسر منه وان لم ینج منه فما بعده اشر) (ئەگەر دەرچوو لەو، ئەوە ئەوەی لەدوای ئەودێت زۆر ساناترە، وە ئەگەر دەرباز نەبوو ئەوەی لەدوای دێت زۆر خراپ ترە[1].

یارەبی خودایە هەموو لایەکمان رزگار بکەی. دوعامان قبولّ بکەو ولأتمان بپارێزە، هەموو بەلاّو موسیبەتێك لەسەر ئێمە هەڵبگرە، ئەوەی باشە باشتری بکەی، ئەوەی خراپە چاکی بکەی، شیفای نەخۆشانمان بدەی، روحم بەمردوەکانمان بکەی، أمین یاالله.

نبهنی الله وایاکم عن نومة الغافلین وحشرني وایاکم تحت لواءیه المرسلین وبعد اعوذ بالله من الشیطان الرجیم من عمل صالحاً فلنفسه ومن اساء فعلیها ومابك بظلام للعبید.

١-ترمذي حسنه ابن ماجه والحاکم- احیاء ج٤، ص٤١٤.

خوتبەی دووەم مانگی (ڕەبیعی دووەم)

الحمـدلله خـالِقِ الخلائـقِ، وباسِـطِ الـرِّزْقِ كمـا وَصَـفَ نَفْسَـهُ بأنَّـهُ الـرَّازِق، أبْـدَعَ المصنوعاتِ بِلا شَرِيكٍ ولامُشاقِق، فكُلَّما نَظَرْتَ الى شيء فَهُوَ على وَحْدَانِيَّتهِ دليلٌ صادِق، إنْ أضاءَ الفَلَقُ فَهُو الفَالِق، وإنْ أظْلَمَ الْغَسَقُ فَهُوَ الذي أسْبَلَ الغَاسِق، فَسُبحانَ مَنْ نَوَّرَ قُلوبَ أوْلِيائِه بِأنْوارِ الحقائق، وكَشَفَ لَهُمْ مَاخَفِيَ عَنْ غَيْرِهِمْ في سابِقٍ ولاَحِق.

أَحْمَدُهُ سُبحَانَهُ حَمْدَ مُؤمنٍ صادِق، وأشْكُرُهُ والشُكْرُ لِحفْظِ نِعَمِه أوْثَقُ الوَثـائق، واشْـهَدُ أَنْ لا آلـه الاَّ اللهُ وَحْـدَهُ لاشَـرِيكَ لَـهُ الألَـهُ الحَـقُ الـذي شَـهِدَتْ بِرُبُوبِيَّتِـه جَميـعُ المخلوقاتِ صَامِتُها والنَّاطق، واشْهَدُ أنَّ سَيِّدَناَ محمداً عَبْدُهُ وَرسُولَهُ أرْسَلَهُ بأكْمَلِ الطرائِف.

ايها النـاس: ايـن الآبـاء والابنـاء والاخـوان، ايـن المللـوك والعلمـاء والخـلان، ايـن القضـاة الشـهود واصـحاب التيجـان، صـاروا الى بطـون اللحـود واكـل لحـومهم الـدود، وتمزقت منهم الاكفان، أما والله لواستطاعوا لأجابوا بشيء يعجز عن وصفه الثقلان، من سكرات الموت ومعالجة الاعوان، ونزع الروح من الجسد اشد من ثلاثمائة ضربة وطعنة بالسنان واعظم من هذا كله سوال الملكين عن الرب المجيد والنبى المبعوث في اخر الزمان. واتقوا الله حق تقاته في السر والاعلان واعلموا ان الله تعالى صلى على نبيه قديماً حيث قال جل وعلا تكريما لقدر نبينا وتعظيما ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾.

اللـهم صـل علـى قائـد الاسـلام محمـد وعلـى آلـه واصـحابه ومـن والاه اللـهم اغفـر للمسلمين والمسلمات، والمؤمنين والمؤمنات، اللهم انصر الاسلام والمسلمين، ودمر أعداءك واعداء الدين، اللهم اغفر ذنوبنا، وثبت اقدامنا، وفك اسرنا، واجبر كسرنا، وتـولّ امرنـا، اللـهم آمنّـا في دورنـا، واصلح ولاة امورنـا، واجعـل ولايتـك فـيمن خافـك واتقاك ياأرحم الراحمين، اللهم اشف مرضانا، وارحم موتانا، وسلم احياءنا، الهنا واجعل هذا بلداً امناً رخاءاً سخاءاً وسائر بلاد المسلمين أمين والحمدلله رب العالمين بارك الله لي ولكم في القران العظيم، ونفعنا واياكم بالآيات والذكر الحكيم، انه تعالى جواد كريم، ملك بر رؤوف رحيم.

گۆرو مەیینەتیەکانی

بەشی دووەم

الحمدلله الرقیب علی عباده، القریب من اهل صحبته ووداده، القاهر من حاربه من عباده القامع من نازعه ودافعه عن مراده، احمده سبحانه وتعالی علی ماوالانا من منَنه وامداده واشهد ان لا اله إلا الله وحده لاشریك له شهادة یبلغ العبد بها اعظم مراده، واشهد ان سیدنا محمدا عبده ورسوله الذي انار الوجود بجیشه و سواده اللهم فصل وسلم علی سیدنا محمد وعلی آله وصحبه وسلم.

موسڵمانان.. وەصیەتتان لێ دەکەم بە لەخودا ترسان و خۆ ئامادەکردن بۆ سەفەرێکی دوورو درێژ بێ کەس و ئەنیس، سەفەرێك ئەگەر کردەوەیەکی باشت نەبێت ئەوە تەواو نابێت و پەکت دەکەوێت، دەهێینەوە سەر تەواوکردنی وتاری پێشوو، کەوتمان گۆر پێوەرێکە بۆ مرۆڤ ئەگەر دەرچووی ئەوە ئەوەی دێت لەئەو باشترە، ئەگەر دەرنەچووی ئەوەی دێت زۆر خراپترە (خودایە هەموو لایکمان مەحفوظ بکە).

گۆرێك کە لەجیاتی دۆشەك و بالیف، خۆل و گل لەبن تەنیشتە، تاریك و تاریکستان تەنگ و تەنگەبەر، إلا ئەوانەی کە چاکە لەدونیا دەکەن بەرین و رۆناکی دەکەنەوە.

موسڵمانان.. لەو کاتەی مردوو داخیلی گۆر دەبێت ئەوە قەبرکە بۆ یەکتر دێتەوەو دەیگوشی کە ئێسقانەکانی تێك دەشکێنێت، وە کەس لەم گرتنە دەرناچێت، نە گەورەو نەبچوك، نە چاك و نەخراپ، لەحدیث هاتووە کە گۆر (سعد بن معان)ی گرت کە عەرشی خودا لەرزی بۆ مردنیو دەرگای ئاسمان کرانەوەو (٧٠) هەزار فریشتە ئامادەی ناشتنی بوون، هەروەکو لە سنن النسائي لە ابن عمر هاتووە قال: قال رسول الله ﴿ﷺ﴾ (هذا الذي تحرك له العرش وفتحت له ابواب السماء وشهده سبعون الفا من الملائكة، لقد ضم ضمة ثم فرج عنه﴾[1].

وە لەمسندی ئیمام احمد هاتووە لە ابن عمر کە فەرمویەتی: پێغەمبەر﴿ﷺ﴾

١-نسائي- كتاب الجنائز- باب ضمة القبر وحفظته (١٠٠/٤).

فەرمووی (ان للقبر ضغطةً لوكان احد ناجيا منها نجا سعد بن معاذ)[1] گۆر گرتن و کوشتنێکی هەیە ئەگەر کەس دەرچوبا لەم گرتنە ئەوە (سعد بن معان) دەردەچوو، هەتا منالأنیش دەرناچن لەم گرتنەی گۆڕ هەروەکو لەمسند الطبرانی الکبیر هاتووە لەابو ایوب الانصای (والکامل) لابن عدی لمە انس ان الرسول﴿ﷺ﴾ قال: (لو افلتت احد من ضمة القبر لنجا هذا الصبي)[2] ئەگەر کەس دەربازبا لەگرتنی گۆر ئەوە ئەم منالە دەرئەچوو..[3].

وە عەزابی قەبر (عەزابی بەرزەخە) ئەوەی مرد وەموستەحەقی سزا بێت ئەوە توشی عەزابی گۆر دەبێت- لەناو گۆر بێت یان نەء، درندەیەك خواربووی یا سوتابێت. خنکابێت یان نەء. ئەزیەت و ئازار دەگات بەروحی هەروەکو خودا دەربارەی سزای گۆر دەفەرموێت: ﴿وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ * النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾[4]. واتا: دارو دەستەی فیرعەونیش سزایەکی زۆر سەختیان تووش بوو، ئاگری دۆزەخە، بەیانیان‌و ئێواران، نیشانیان دەدرێت، یاخود پیایاندا دەچرێنرێت لە (جیهانی بەرزەخدا) رۆژی قیامەتیش فەرمان دەدرێت، ئادەی تاقم‌و دەستەی فیرعەون بخەنە ناو ئێش‌و ئازاری زۆر ناخۆشەوە.

وە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ گوێی لەعەزابی گۆر بووە هەروەکو لە صحیحی البخاری ومسلم لە ایوب الانصاری هاتووە: (خرج رسول الله﴿ﷺ﴾ بعد ماغربت الشمس، فسمع صوتا، فقال، يهود تعذب في قبورها)[5].

وەگەلێك هۆ هەنە بۆ عەزابی گۆر:

١-خۆ نەپاراستن لەمیزو نەمیمی روی البخاری ومسلم عن ابن عباس. کە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بەلای دوو قەبر رەت بوو، فەرمووی ئەوانە عەزاب دەدرێن، وەسزا نادرێن لەسەر شتێکی گەورە (أما احدهما فكان يسعى بالنميمة، واما الآخر فكان لايستتر

١-مسند الامام احمد.

٢-صحيح الجامع (٥٦/٥).

٣-وا نیشان دەدات کە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ لەوکاتی ناشتنی مندالێك بووە و گوێ لە ضمة القبری بووە.

٤-سورة غافر: (٤٥).

٥-جامع الاصول (١٧٢/١١).

من بوله) ثم اخذ عودا رطبا فكسره باثنين، ثم غرز كل واحد منهما على قبر ثم قال: لعله تخفف عنهما مالم ييبسا)[1].

٢-قەرداری: ئەگەر کابرا مردو پارەی خەڵکی لەلابوو ئەوە پێ عەزاب دەدرێت هەتا وارسەکان پارەکە دەدەنەوە یان خەڵکەکە گەردەنی ئازاد دەکەن هەروەکو: عن سعد بن الاطول: ان أخاه مات وترك ثلاثمائة درهم، وترك عيالا، قال: فاردت ان انفضها على عياله، قال: فقال لي نبي الله(ﷺ) (ان اخاك محبوس بدينه) فاذهب فاقض عنه (فذهبت فقضيت عنه، ثم جئت) قلت يارسول الله: قد قضيت عنه إلا دينارين ادعتهما امراة، وليست لها بينه، قال: اعطها فانها محقة[2].

٣-گریان و قور پێوانی واریس:

ئەمەش دەبێتە هۆی عەزاب دانی مردوو هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (ان الميت يعذب ببعض بكاء اهله عليه)[3] مردوو عەزاب دەدرێت بەهەندێك گریانی کەس و کاری لەسەری کە گریانی بەدەنگ و مجلس رازاندنەو، بەگریان و شیعرو پرچ دەرهێنان و... هتد) بەڵام گریانێکی هێمن و لەسەر خۆو بێ هات و هاوار هیچ لەگۆڕێ نیە.

بەڵام هەندێك کەس پارێزراون لەعەزابی قەبر لەفینەو اهوالی قەبر بابزانین ئەوانە کێنە کە ئەم مەرتەبەیان هەیە:

١-شەهید: روى المقدام بن معدي الكرب: قال رسول الله(ﷺ) للشهيد عند الله ست خصال: يغفر له في اول دفعة، ويرى مقعده في الجنة، ويجار من عذاب القبر، ويأمن من الفزع الأكبر ويوضع على رأسه تاج الوقار، الياقوتة منها خير من الدينا وما فيها، ويزوج ثنتين وسبعين زوجة من الحور العين، ويشفع في سبعين من اقربائه)[4].

٢-الذي مات مرابطا في سبيل الله (كل ميت يختم على عمله إلا الذي مات مرابطا في سبيل الله فانه ينمي له عمله يوم القيامة.. ويأمن فتنة القبر)[5].

١-بخاري فتح الباري (٢٤٢/٣) كتاب خبائر عذاب القبر- مسلم كتاب الايمان الدليل على نجاسة البول (٢٤٠).

٢-اخرجه ابن ماجه (٨٢/٢) احمد (١٣٦، ٧/٥) بهيقى (١٤٢/١).

٣-بخاري كتاب جنائز/ فتح الباري (١٥١/٣) جامع الأصول (٩٢/١١).

٤-مشكاة المصابيح (٣٥٨/٢).

٥-ترمذي- ابوداود.

٣-ئەوەی رۆژی هەینی بمرێت (عبدالله بن عمر النبي(ﷺ) (مامن مسلم يموت يوم الجمعة إلا وقاه الله فتنة القبر) (احمد ترمذي)[1].

٤-ئەوەی بە نەخۆشی زگ (بطن) بمرێت حديث عبدالله بن يسار دەلێت: كنت جالسا وسليمان بن حرد وخالد بن عرفطه، فذكروا ان رجلا توفي مات ببطنه، فإذاهما يشتهيان ان يكونا شهدا جنازته، فقال احدهما للاخر الم يقل رسول الله(ﷺ): من يقتله بطنه فلن يعذب في قبره؟ فقالى الاخر: بلى[2].

موسلمانان.. . روحی مردووان دوو بەشە: ١-(معذب) كە لەبەر عذاب مشغوله ئاگای لەهیچ نیە. ٢-(منعمە) دەروات و سەردان دەكات و باسی دونیا لەگەڵ روحەكانی تر دەكات. ئەمەش ثابتە لەدونیاو بەرزەخ و جزاء (المرء مع من احب).

ئەگەر باش بن ئەوە ئەرواحەكان لەگەڵ یەك دائەبن و سەردانی یەكتر دەكەن. ئەی بەندانی خوا.. مردن!، مردن! دەربازبونی لەبەر نیە، ئەگەر بۆی وەستان ئەوە دەتانبا، ئەگەر لەبەری هەڵاتن دەتانگاتێ، وە لەدوایی ئێوەش داوا كەرێكی تر هەیە كە (قەبر)ە كە یان باغێكە لەباغەكانی بەهەشت یان چاڵێكە لەچاڵەكانی دۆزەخ وە (قەبر) هەموو رۆژ سێ جار هاوار دەكات: من ماڵی تاریكم، من ماڵی بێ كەسم، من ماڵی كرمم، وە لەپاش ئەمەش رۆژێكی گەورەتر هەیە ئەو رۆژەی كەمناڵان سەریان سپی دەبێت وە گەورەكان سەرخۆش دەبن، وە دایك ئاگای لەمناڵەكانی نابێت وەخەڵك سەرخۆشە. وە لەپاش ئەمە ئاگرێكی گەرم، قوراییەكی زۆر. ئاوی خوێزاوە، وە خوا هیچ رەحمەتی تێ نەخستووە. وە لەپاش ئەمە بەهەشتە كەبەرینی هەندی ئاسمان و ئەرزە ئامادە كراوە بۆ پیاو چاكان، خودا ئێمەو ئێوە لەعەزابی دۆزەخ بپارێزێت، وە داخیلی بەهەشتمان بكات، خودایە لێت دەپارێینەوە، لەو رۆژە موبارەكە، كەرۆژی هەینیە، هیدایەتمان بدە، خودایە شیفای نەخۆشانمان بدە، روحم بەمردوانمان بكە، خودا ئایینی ئیسلام عزیز بكات، ئەوەی دەیەوێت ئەزیەت بەئیسلام بگات خودایە روو رەشی بكەی، خودا لەعەزابی قەبرو فتنەی قەبرو أهوالی قەبرمان محفوز بكەی. خودایە قەبرمان رۆناك بكەیو هەموومان داخیلی بەهەشت بكەی.

١-احكام الجنائز (٣٥).

٢-نسائي- ترمذي.

باوەڕ هێنان بەزیندووبوونەوەو ڕۆژی دوایی

الحمدلله المتفرد باختراع الكون وايجاده، والمتصرف فيه بمحض مشيئته وارادته، له البقاء ولغيره الفناء، كل من عليها فان، فمصيره الى الزوال والانعدام، ويبقى وجه ربك ذو الجلال والاكرام، فسبحان من ينادى بعد الفناء- لمن الملك اليوم ولايوجد حتى يجيبه ديار ثم يجيب نفسه قائلا لله الواحد القهار.

احمده سبحانه وتعالى على ماأولانا من النعم الغزار، واشهد ان لا اله إلا الله، وحده لاشريك له، شهادةً تنجي قائلها من عذاب النار، واشهد ان سيدنا محمداً، عبده ورسوله المصطفى المرتضى المختار، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

موسڵمانینە.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو خودا پەرستی، ئەوە عومر دەڕوات و بەم نزیکانە ئەم دونیایە بەجێ دەهێڵن، دەچنە دونیاییێك بێ جیران و برادەر، لەپاش کۆشکی بڵندو روباری جاری دەچنە چاڵی قەبری، پاشان هەڵدەستنەوە بەرەو جێگای کۆبونەوە، ئامان موسڵمانان بادونیا لەخشتەتان نەبات، چونکە تەبیعەتی دونیا ئەوهایە، ئەگەر هات ئەوە دەڕوات، ئەگەر شرین بوو ئەوە تاڵ دەبێت، نزیکایی دوورییە، وە ئاسانی زەحمەتە، وەساغی نەخۆشیە، بۆ چەندان ماڵ بووە، پاشان بێ ماڵی هێشتنەوە. کوا ئادم باوکی پێغەمبەران کوا گشت پێغەمبەران و پادشایان- کوا پیاوچاکان و ئیقلیم گیران. بەڵێ.. مردن بۆیان لەبۆسە بوو بۆ خۆی بردنەوە.

بەڵام.. موسڵمانان.. ئایا لەپاش ئەم مردنە زیندوو بوونەوە هەیە؟! ئایا مرۆڤ هەر بۆ ئەوە دروست کراوە بخواو بخواتەوەو پاشان بمرێت و بێ هەستانەوە، ئایا ڕەوایە پیاوچاکان خۆیان ماندوو بکەن بە عیبادەت و ڕۆژێکیش نەبێت پاداشتیان وەربگرنەوە؟!!

ئایا دەبێت خراپکاران هەر خراپە بکەن و بکوژن و بدزن تۆڵەیان لێ نەکرێتەوە؟!!!

بەڵێ.. دەبێت ڕۆژێك هەبێت گەورەو بچوك پادشاو گەدا فەقیرو دەوڵەمەند کۆبکرێنەوەو محاسەبەیان بکرێت لەسەر کردەوەکانیان لەدونیا چونکە نابێت خودا ئەم نیزامەی بە بەلاش دروست کردبێت، بەڵکو دەبێت مەبەستی خۆی هەبێت:

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لاَ تُرْجَعُونَ﴾[1] خودا بۆمان روون دەكاتەوە كە ئەم مەخلوقاتەی بە بەلاش دروست نەكردووە، دەبێت ژیانێكی تر هەبێت لەپاش ژیانی دونیا، خەڵكەكە بگەڕێتەوە لای خوا، بۆ ئەوەی لێپێچانەوە بكە. چاكەی چاكەكاران بداتەوەو سزای خراپەكاران بدات، چونكە وەكو یەك نینە: ﴿أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ * مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ﴾[2] ئەگەر سەیری قورئان بكەین دەبینین گرنگیەكی زۆری بەڕۆژی دوایی‌و زیندوبوونەوە داوە، چونمە عەرەبەكان لەجەهالەت انكاریان دەكردو دەیان وت: ﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلاَّ حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلاَّ الدَّهْرُ﴾[3] واتا: خوا نەناسان دەیانوت: ژیان تەنها ئەم ژیانی دونیایەیە، دەمرین‌و دەژین بەنۆرە، هەر ڕۆژگارو زەمانە كاریگەرن تیاماندا دەمان مرێنن‌و هیچی تر.

كەواتە بوونی دونیاییێكی تر شتێكی روونە.. بەلأم ئەم دونیایە چۆنە؟!!! دەبێت راستیەكەی لەقورئان و سوننەتی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بزانین.

هەتا لێكۆڵینەوە زانستیە نوێیەكان توانیان ئەمە بسەلمێنن ئەوەتە بروفیسۆر (دوكاس)[4] استاذ فلسفة (جامعة براون) بڕوای بەدوارۆژ نەبوو. بەلأم مەجبور بوو بروا بهێنێ‌و بڵێ (لقد قام رهط من اذكى علما ئنا واكثرهم خبرة بمطالعة الشهادات المتعلقة بالمسألة، وفحصوها بنظرة نقد ثاقبة، وقد توصلوا اخر الأمر الى ان هناك شواهد كثيرة، تجعل فكرة بقاء الروح نظرية معقولة وممكنة الحدوث).

یەكێك لەزانا ئەتومییەكانی روس كە ئیسلام بوو تەمەنی (٨٠) ساڵە وتی: كۆتایی لێكۆڵینەوەكان حتما دەبێت بگەنە (خوا) چونكە ئەوان بەرامبەر توانایەكی گەورە وەستاون- بەرامبەری هیچیان پێ ناكرێت و تەسلیم دەبن بەتەواوی.

ئەمەو وتەی چەندانی تر كەراستیان بۆ روون بویتەوەو ملیان كەچ كردووە بۆ ئەم راستیە.

چەند بەڵگەیەك دەخەینە بەر چاوتان لەسەر ڕۆژی دوایی:

١-هەواڵدانی خودا:

گەورەترین بەڵگە بۆ بوونی دونیاییێكی تر ئەوەیـــە (كەخودا هەوالی داوە) كەواتە

١-سورة المؤمنون: (١١٥).

٢-سورة القلم: (٣٥-٣٦).

٣-سورة الجاثية: (٢٤).

٤-الاسلام يتحدى (١٥٨) ايماننا الحق (٢٠٥).

هـەر کەسـێك بـڕوای بـەخوا هـەبێت و بـڕوای بەپێغەمبـەران هـەبێت و بـڕوای بـە پەرتوکەکان هەبێت کە باسی معاد دەکەن، ئەوە بێ سێو دوو بڕوا دەکات بەڕۆژی دوایی کە لەزۆر جێگا باسی دەکات: ﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا﴾[1] ﴿إِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَآتٍ﴾[2] ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ﴾[3] ﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا * وَنَرَاهُ قَرِيبًا﴾[4].

٢-استدلال بەدروست کردنی یەکەم بۆ دروست کردنی باشتر:

ئێمە هەموو ڕۆژێك ژیانێکی نوێ دەبینین: منداڵ لەدایك دەبن، وە باڵندەکان لەهێلکەکانی دەردەچێت، ماسی پڕی ڕوبارو زەریاکانن، مرۆڤ ئەمانە هەمووی دەبینێت و پاشان انکار دەکات کە ئەمە ڕوودەدات. ئەوانەی داوای بەڵگە دەکەن لەسەر زیندووبونەوە لەپاش مردن ئایا لەبیریان چووە کە ئەوەی ئەوانی دروست کردوە، دەتوانی لەپاش مردنیان دروستیان بکاتەوە: ﴿وَيَقُولُ الْإِنسَانُ أَئِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا * أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا﴾[5]. واتا: ئادەمیزادی (بێ باوەڕ) دەڵێت: ئایا کاتێك مردم، جارێکی تر لەئاییندەدا زیندوو دەکرێمەوە؟! باشە ئاخر ئادەمیزاد بۆئەوە یاد ناکات بەڕاستی ئێمە پێشتر دروستمان کرد، هەر هیچ نەبوو؟

٣-ئەوەی بتوانی شتێکی گەورە دروست بکات دەتوانی شتی بچوك تر دروست بکات:

ئەوەی بتوانی شارێك دروست بکات، زۆر ئاسایيە گوندێك دروست بکات ئەوەی کۆشکێك دروست بکات، زۆر بەئاسان دەتوانی ژوورێك دروست بکات. ﴿وَقَالُوا أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَئِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا * أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَى أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَّا رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا﴾[6]. ﴿أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَادِرٍ عَلَى أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم بَلَى وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ﴾[7]. واتا: ئایا

١-سورة طه: (١٥).

٢-سورة الانعام: (١٣٤).

٣-سورة النساء: (٨٧).

٤-سورة المعارج: (٦-٧).

٥-سورة مريم: (٦٦-٦٧).

٦-سورة الاسراء: (٩٨-٩٩).

٧-سورة يس: (٨١).

ئەو زاتەی کە ئاسمانەکانو زەوی دروست کردووە ناتوانێت دووبارە وەك خۆیان دروستیان بکاتەوە؟! بەڵێ (زۆر چاك دەتوانێت). چونکە ئەو زاتە لەدروستکردنو داهێناندا بەتواناو زانایە.

٤-توانای خوا لەگۆڕانی (خلق من حال الی حال).

ئەوانەی بڕوایان بەڕۆژی دوایی نییە، بەچاوی خۆیان لەناوچونی خەڵك دەبینن، پاشان تێکەڵبونیان لەگەڵ خۆڵ. وە وا گومان دەبن کە دووبارە زیندووبوونەوەیان مەحالە ﴿وَقَالُوا أَئِذَا ضَلَلْنَا فِي الأَرْضِ أَئِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾[1] واتا: خوانەناسان دەیانوت: ئایا ئەگەر مردینو بزر بووین لە توێی خاکی زەویدا، ئایا جارێکی تر سەرلەنوێ دروست دەکرێینەوە؟!

وە لەچەند جێگاییێك خودا روونی کردوتەوە کە لەتەواوی خودایەتیو رەبایەتی ئەو توانای لەسەر گۆڕانی حالو لەبەر ئەوە ئەو (دەمرینێت و زیندوو دەکاتەوە دروست دەکاتو لەناو دەبات، زیندو لەمردوو دەردەکات و مردوو لەزیندو دەردەهێنیت، ﴿اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكُمُ اللَّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ﴾[2].

لە دەنکە تۆیەکی رەق دارێکی تەرو سەوزو بەپەڵك و بەبەر دروست دەکات و پاشان هەم ئەم دارە تۆیەکی وشکی رەق دەدات. وەلە باڵندە هێلکە دەردەکات و لەهێلکە باڵندە دەردەکات. وە مردن پاشان ژیان- دوای مردن پاشان ژیان بەڵگەیەکی گەورەیە لەسەر قودرەتی خوا: ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾[3]. واتا: چۆن بێ بڕوا دەبن بەخوا لەکاتێکدا ئێوە بێ گیان بوون خوا (دروستی کردوون)و گیانی بەبەردا کردن، پاشان دەتانمرێنێتو دوایی زیندووتان دەکاتەوە، ئەوسا هەر بۆ لای ئەویش دەبرێنەوە.

٥-زیندوکردنەوەی هەندێك لەمردووەکان لەم ژیانە :

هەندێك کەس ماوە ماوە زیندوو بوونەوەی هەندێك کەسی مردووی بینیوە لەوانە:

١-سورة سجدة: (١٠).

٢-سورة الانعام: (٩٥).

٣-سورة البقرة: (٢٨).

١-قەومی موسی وتیان: ﴿لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمْ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنظُرُونَ * ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾[١]،

٢-بنو اسرائيل پياوێكيان كوشت، هەر قەبيلەيەك إتهامی ئەوی تری دەكرد بەكوشتنی موسی ئەمری پێ كردن كە (مانگايێك) بكوژنەوەو هەندێك لەگۆشتەكەی بدەن بەلەشی مردوەكە، كەدايان زيندووبويەوەو وتی فلان كەس منی كوشتووە ﴿فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِ اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾[٢].

٣-حەزرەتی عوزەير كە بەلای شارێكی وێران رەت بوو وتی چۆن ئەمە ئاوەدان دەبێتەوە خودا (١٠٠) ساڵی مراند پاشان زيندووی كردووە ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾[٣].

٤-وە حەزرەتی ابراهيم داوای لەخوا كرد بەچاوی خۆی سەيری زيندوكردنەوەی مردوان بكە: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتَى قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾[٤].

٥-اصحاب الكهف: كە (٣٠٩) ساڵ نوستن ﴿وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا﴾[٥].

٦-دار عەصای موسی: ﴿فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ﴾[٦] واتا: گۆچانەكەی فرێدا، دەستبەجێ بوو بە هەژديهايەكی گەورەی ئاشكرا.

ئەم و چەندان نمونەی تر.

١-سورة البقرة: (٥٥-٥٦).

٢-سورة البقرة: (٧٣).

٣-سورة البقرة: (٢٥٩).

٤-سورة البقرة: (٢٦٠).

٥-سورة الكهف: (٢٥).

٦-سورة الشعراء: (٣٢).

ئەمەو هەموو پێغەمبەران ئومەتی خۆیان ئاگادار کردووتەوە لەرۆژی دوایی.

١-حەزرەتی ئادەم: کە فڕێ درایە خوارەوە: ﴿قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ * قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ﴾[1]. واتا: ئیتر دابەزن هەندێکتان دوژمنی هەندێکتانن، بۆتان هەیە لەزەویدا نیشتەجێ بوونو هۆی رابواردنو ژیان تاماوەیەك، هەر لەزەویدا دەژینو لەوێش دەمرنو هەر لەناخیەوە دەهێنرێتە دەرەوە.

٢-کە خودا لەشەیتان توڕە بوو داوای کرد بمێنێتەوە تارۆژی دوایی: ﴿قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ * قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ * إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ﴾[2]. واتا: شەیتان وتی: پەروەردگار دەی کەواتە مۆڵەتم بدە تارۆژی قیامەت، خوا فەرمووی: باشە تۆ لە مۆڵەت دراوانێت، تا رۆژوو کاتی دیاریکراو.

٣-یەکەم رەسول کە (نوح)ە قەومی خۆی ئاگادار کردەوە: ﴿وَاللَّهُ أَنبَتَكُم مِّنَ الأَرْضِ نَبَاتًا * ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا﴾[3].

٤-حەزرەتی إبراهیم لەدوعاکردنی بۆ مکە: ﴿رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُم بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ﴾[4].

٥-وە لەدوعای بۆ خۆو بابیو موسڵمانان: ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ﴾[5].

٦-﴿يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الآخِرَ وَلاَ تَعْثَوْا فِي الأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾[6].

ئەم و سەرباری سەدان نمونەی تر کە مەجال نابێت بەیان بکەین.

کەواتە موسڵمانان.. جیهانێکی تر هەیە دەبا خۆمانی بۆ ئامادە بکەین. بەعیبادەتو کردەوەی باش. با وابکەین لەوجیهانەی تر شەرمەزار نەبین.

یاربی خودایەعەفومان بکەیت. نەجاتمان بدەیت. شیفای نەخۆشانمان بدەیت روحم بەمردوەکانمان بکەیت. هەموو لایەکمان داخیلی بەهەشت بکەیت.

١-سورة الاعراف: (٢٤).

٢-سورة (ص): (٧٩-٨١).

٣-سورة نوح: (١٧-١٨).

٤-سورة البقرة: (١٢٦).

٥-سورة ابراهیم: (٤١).

٦-سورة العنكبوت: (٣٦).

فوكردن به كه‌ڕه‌نادا (نفخ الصور)- زیندوو بوونه‌وه

الحمدلله ذي النعم الظاهرة، والحكم الباهرة، والدلالات الساطعة، والعقوبات القاهرة، خلق الخلق من اصول متنافرة، فاذا بالبلى متناثرة، ثم يجمع الناس بنفخ الصور الى المحشر في الدار الاخرة، فانما هي زجرة واحدة فاذاهم بالساهرة.

احمده سبحانه وتعالى حمدا كثيرا، اذ لايستحق الحمد إلاياه واشهد ان الا اله إلا الله وحده لاشريك له شهادةً عبدٍ لم يخش إلا الله، واشهد ان سيدنا محمدا عبده ورسوله الذي اختاره الله واصطفاه، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

موسڵمانان.. وه‌صیه‌تتان لێ ده‌كه‌م به‌ته‌قواو خودا په‌رستی، ئه‌وه گه‌ڕانه‌وه بۆ لای خوا نزیك بوویته‌وه، وه ئێوه‌ش له‌سه‌ر خواپه‌رستی غافیل بووینه، ئه‌وه كۆشكی ته‌مه‌ن ده‌ڕۆخێت و ئێوه‌ش به‌رده‌وامن له‌سه‌ر گوناه، ئایا ئێوه بڕواتان به‌ژیانه‌و واده‌زانن ده‌مێننه‌وه یان په‌یمانتان له‌گه‌ڵ خوا به‌ستوه كه قه‌ت نامرن و بمیننه‌وه، نه‌خێر. والله ده‌بێت بار بكه‌ن له‌م دونیایه، وه ئه‌م خۆشیه به‌جێ بێڵن، یان عیبره‌ت وه‌رناگرن به‌و مردوانه‌ی رویشتوونه، ئایا ناترسێن له‌هه‌ستانه‌وه له‌قه‌بر بۆ سوئال و لێپێچانه‌وه.

له‌پاش ئه‌وه‌ی كه‌هه‌موو خه‌ڵك مردو كه‌س له‌دونیا نه‌ما، حه‌زره‌تی اسرافیل فوو له كه‌ڕه‌نا (الصور) ده‌كات و هه‌موو خه‌ڵك به‌جارێك زیندوو ده‌بنه‌وه‌و به‌ره‌و (محشر) ئه‌و جێگایه‌ی لێ كۆده‌بنه‌وه بۆ حیساب كردن ده‌چن. به‌ڵام یه‌كه‌م جار بابزانین (صور) چیه؟.. عبدالله كوڕی عومه‌ر فه‌رمووی: عه‌ره‌بێك هاته لای پێغه‌مبه‌رو لێی پرسی (ما الصور) صور چیه، فه‌رمووی: (الصور قرن ينفخ فيه) صور كه‌له شاخێكه فوی پیاده‌كرێت. مسند احمد.

– وه ئه‌و رۆژه‌ی كه مرۆڤ زیندوو ده‌بێته‌وه‌و هه‌لده‌ستێته‌وه رۆژی هه‌ینییه. هه‌روه‌كو اوس بن الأوس ده‌فه‌رموێت قال النبي(ﷺ) (ان من افضل أيامكم يوم الجمعة فيه خُلق ادم، وفيه قَبض، وفيه النفخة، وفيه الصعقة، فاكثر واعليَّ من الصلاة فيه فان صلاتكم معروضة على)[1] كه نیشانه‌ی ئاخیری زه‌مان هاتن و نزیك

١-ابوداود ونسائي- ابن ماجه دارمي مشكاة المصابيح (١/٤٣٠) جم (١٣٦١).

بوونـەوە ئـەوە حـەزرەتی اسـرافیل فوییـك لەصـور دەکـات و هـەموو خـەڵك دەمریـت هەروەکو خوا: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾[1] دەفەرمویت: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الأَرْضِ﴾[2] واتـا: لـەو رۆژەدا فـوو دەکریـت بـە (صـور)دا (مەگـەر هـەر خـودا خـۆی بزانیـت چ دەزگایەکـە) هـەر کـەس لەئاسمانـەکانو زەویـدا مابیت خێرا دەمریت. ﴿إِلاَّ مَنْ شَاءَ اللَّهُ﴾[3] مەگەر کەسیك خواویستی لەسەر مردنـی نەبیت.

موسـلمانان.. آە لـەو مەوقفـە بـەترس و لـەرزە، لـەو مەوقفـە بەئـەزیـەت و ئازارە کـە اسـرافیل فـوو لەصـور دەکـات و ئـەو دەنگـە بـەرزەیی لێ دیـت و دڵـی هـەموو کەسیك لەهەیبەتی ئەم دەنگە لەکار دەوەستیت پاشان (٤٠٠) ساڵ دونیا کەسی لەسەر نابیت چۆڵ و هۆڵ، بێ دەنـگ و هـاوار، ئـەوجا خـوا هـاوار دەکـات (لمن الملك اليـوم) ئایـە ئـەو مولك و سـامانە هـی کێیە؟! کـوا ئێـوە لەکوێنـە؟! ئەی پادشـایان؟! ئەی زالمـان؟! ئـەی مولکداران؟! کێ خاوەنی ئەم ئەرزەیە؟! بۆ سەرتان هەر نابرن؟! بۆ زمانتـان ناکەنـەوە؟! بـەلاّم کـێ هەیـە وەلاّم بدەتـەوە، هـەر بـەخۆی وەلاّم دەداتـەوەو دەفـەرمویت (لله واحـد القهار) پاشان فرمان دەدریت بە (اسرافیل) فووی دووەم لەصور بکات: ﴿ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾[4] پاشـان فویـەکی تـری پێکـراو هـەموو مخلوقـات لـەگۆڕەکانیان هەڵدەسـتنەوەو چاوەڕێی فرمـانی خـوان. کـەفوی دووەمـی کـرد ئـەوە هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرمویت: (مابين الـنفختين اربعـون ثـم نيـزل مـن السـماء مـاء فيتبتون كما ينبت التعل ولب من الانسان شيء إلاّ يبلى إلا عظم واحـد وهـو عجـب الـذين، منـه ترعب الخلق يوم القيامة)[5].

واتـا (لـەنێوان هـەردوو فـووکردن بەصـور (چـل سـال)ە پاشـان لـەئاسمان بارانیـك دەباریـت و خەلکەکـە چـۆن گـژوگیا شـین دەبیـت، ئـەوانیش ئـەوها هەڵدەسـتنەوە، وە هـەموو ئەندامـەکانی مـرۆڤ دەفـەوتێن تـەنها یـەك ئێسـك نـەبیت کـە ئـەویش (ئێسـکی-کلکە) وە لـەو ئێسکە خەڵك دروست دەکرێتەوە رۆژی دوایی).

١-سورة البقرة: (٢٣٠).

٢-سورة الزمر: (٦٨).

٣-سورة الزمر: (٦٨).

٤-سورة الزمر: (٦٨).

٥-بخاري ومسلم (ترغيب ج٤ ص١٩).

وه یەکەم کەس کەزیندوو دەبێتەوەو زەوی شەق دەبێت لەسەری حەزرەتی محمد مصطفی(ﷺ) هەروەکو دەفەرموێت: (**انا سید ولد آدم یوم القیامة، واول من ینشق عنه القبر، وأول شافع.. واول مشفع**)[1] من گەورەی کوڕانی حەزرەتی (آدم)م ڕۆژیی دوایی، وه یەکەم کەسم کە گۆرم شەق دەبێت و دێمە دەر. ئینجا خەڵکەکە کەهەستایەوه هەموویان ڕووت و قوتن، پێ خواس و سەرکۆتن کەس ئاگای لەکەس نیه، هەر کەس مشغوڵی کاری خۆیەتی، نازانی ئایا دەردەچێت یان نەء. ام سلمه دەفەرموێت لەپێغەمبەر(ﷺ) کە فەرمووی: (**یحشر الناس یوم القیامة عراة حفاة**) خەڵك ڕۆژی دوایی حەشر دەکرێت بەڕووتیو پێ خواس.. ام سلمه دەڵێ (وتم یارسول الله (واسواتاه ینظر بعضنا الی بعض) ئای لەم شەرمەزاریه، هەندێکمان تەماشای هەندێك دەکەن، فقال (**شغل الناس فقلت (ماشغلهم) قال (نشر الصحائف فیها مثاقیل الذر ومثاقیل الخردل**)[2]. فەرمووی خەڵك مەشغوله وتم (بە چی) وتی هاتنی کتابەکان کە بەقەدەر میسقالێك گەردو خەردەڵ تێدایه.

ئەوجا خەڵکەکە حەشر دەکرێن بەسێ صنف (من ابي هريرة قال رسول الله(ﷺ) (یحشر الناس یوم القیامة ثلاثة اصناف: صنفا مشاة، وصنفا رکبانا، وصنفا علی وجوههم قیل یارسول الله وکیف یمشون علی وجوههم، قال: ان الذي امشاهم علی اقدامهم قادر علی ان یمشیهم علی وجوههم، اما انهم یتقون جوههم کل حدب وشوك)[3] ترمذي.

بەم شێوەیه حەشر دەکرێن لەسەر خاکێکی سپیو بۆر تەخت و پان و درێژ- بێ شاخ و گرد بێ دۆڵ و شیو. بەڵکو ڕاستو دروست، چونکه لەم ڕۆژه (یوم تُبدَّل الارض غیر الارض والسموات).

ئاخ.. لەم ڕۆژه بەئازاره، کەخەڵك هەمووی چاوەڕێی فرمانی خودایه داخو کەی فرمان دەدات بە دەست پێکردنی حیساب هەموویان چاویان لەئاسمانه (ماوەی (٣٠٠) ساڵ بێ نانو بێ ئاو. ماندوو کۆڵەوار. ئینجا ئەستێرەو ڕۆژو مانگ دەکەونه خوارەوەو دونیا تاریك دەبێت، وه خەڵکەکە دڵیان شەق دەبات لەم کەوتنه خوارەوه، لەناکاو ئاسمان بەم هەموو ئەستوریو گەورەیەوه شەق دەبێت و ملائیکەتان لەچوار

١-صحیح مسلم- کتاب فضائل- فضل نسب النبي(ص) (١٧٨٢/٤) رقم (٢٢٧٨).

٢-طبراني في الاوسط (ترغب ج٤ ص١٩٢).

٣-الترغیب والترهیب ج٤ ص١٩٣.

ئەطرافی وەستاون، ئاخ لەترسی دەنگی شەق بوونی ئاسمان، پاشان وەکو زیوی تێواو دێتە خوارەوە (فصارت وردة کالدهان)- پاشان توشی ئازارێکی زۆر توندتر دەبین کە ئەویش هاتنە خوارەوەی رۆژە بۆ سەر سەری خەڵك. ئەوەندە لێیان نزیك دەبێتەوە، تەنها بەقەد میلێك دەمێنێت بگاتە سەرمان.

هەروەکو مقداد دەفەرموێت: (تَدْنَ الشمسُ یوم القیامة من الخلقِ، حتی تکون منهم کمقدار میلٍ، فتکونُ الناسُ علی قدر اعمالهم فی العرق فمنهم من یکون الی کعبیه، ومنهم من یکون الی رکبتیه، ومنهم من یکون الی حقویه، ومنهم من یلحمه العَرَقُ الجاماً، واشار رسول الله(ﷺ) بیده الی فیه[1].

بەم شێوەیە خەڵك رادەوەستێت چاوەڕێی لوتفی خودان بۆ حیساب کردن چونکە کەس ناتوانێت قسە بکات لەم رۆژە. تەنها ئەوانە نەبێت کە خودا رێی پێداون.

یارەبی خودایە رزگارمان بکە لەم رۆژە بە ئەزیەتە.. رزگارمان بکە لەگەرمای ئەو رۆژە، لەبەلای ئەو رۆژە، خودایە عەفومان بکە. شیفای نەخۆشانمان بدە، روحم بەمردوانمان بکە، دینی اسلام عەزیز بکە. ناحەزانی لەناو ببەیت. گەلی ئیسلام محفوز بکەی لەهەموو بەلاو موسیبەتێك.

١-رواه مسلم- الترغیب والترهیب ج٤ ص١٩٥.

لێپێچینەوە- تکاکاری

الحمدلله عالِمَ السِرْ والجهر، مُحصي قطرات الماء وهو يجرى في النهر، الحمدلله قاضم الجبارين على الارض بالقوة والقهر، ثم يحييهم يوم البعث والنشر، للعرض والحساب ليلقوا جزائهم الأشد والامر، فسبحانك ماأعدل حكمك فماسوّيت يوم القيامة بين اهل الخير والشر.

احمده سبحانه وتعالى حمد من امر بالمعروف ونهى عن المنكر، واشهد ان لا اله إلا الله وحده لاشريك له، شهاده يُحمى بها ذنبنا الصغير والأكبر، واشهد ان سيدنا ونبينا محمدا(ص) عبده ورسوله، صاحب المعجزات التي بطول الزمان ذكرها ينتشر اللهم فصل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

موسڵمانیە.. وەسیەتتان دەکەم بەتەقوای خواو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی خوا لەوتاری پێشوو باسی (زیندووبوونەوە- بعث)مان کرد. لەپاش ئەوەی هەموو خەڵك بەگشتی ژن و منداڵ و پیرو دەوڵەمەندو هەژار کۆدەبنەوەو چاوەڕێی فرمانی خودان، ناخۆشی و ئەزیەت و گەرما بێ ئەندازەیە لەم ڕۆژە، نازانن چی بکەن! بەرەو کوێ بچن! بەڵام ئای.. موسڵمانان.. لەم ڕۆژە پڕ ئەزیەت و ئازارە چەند کۆمەڵێك هەنە کە لەژێر سێبەری عەرشی خودان، بێ ئەزیەت و ئازارن. ئەمانەن:

١-عن ابى هريره قال: قال رسول الله(ﷺ) (سبعةٌ يظلُّهُم اللهُ في ظلّه يَومَ لاَظلَ إلاَّ ظلُّهُ، الأمَامُ العَادلُ، وشابٌ نَشأ في عبَادَة ربِّه، ورَجُل قَلبُهُ مُعَلَّقٌ بالمَساجد، ورَجُلاَن تَحابَّا في الله اجْتَمَعا عَليه وتفرَّقا عَلَيْه، ورَجُلٌ طَلَبَتْهُ إمْرَاَةٌ ذاتُ مَنْصَب وَجَمال فقَالَ: إنّي أخَافُ اللهَ، ورَجُلٌ تَصَدَقَ بصَدقة فاخْفى حتى لاتُعْلَمَ شمَالُهُ ماتُنفقُ يَمينُهُ، ورَجُلٌ ذَكَرَ اللهَ خَالياً فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ)[1]. واتا: حەوت جۆرە کەس لەژێر سێبەری عەرش خودان لەڕۆژی قیامەت کە هیچ سێبەرێك نیە تەنها سێبەری عەرشی خودا نەبێت:

١-پێشەوای دادپەروەر (هەموو کەسێك دەگرێتەوە کە پێشەوایەتی خەڵکێك یان کەسێك بکات، هەتا پیاو لەماڵەکەی خۆیو ئافرەت لەماڵەکەی).

٢-گەنجێك گەورەو پێی گەیشتبێت بەتاعەتو خوداپەرستی.

١-صحيح البخاري- كتاب الاذان- باب من جلس في المسجد وفتح الباري (١٤٣/٢)، التاج ج٥ ص٧٦/ رواه الخمسة.

٣-پیاوێك دڵی بەند بێت بەمزگەوت.

٤-وە دوو پیاو یەكتریان خۆش بوێت لەپێناو خودا، گەیشتنە یەكو جیابوونەوەیان بۆ خودا بێت.

٥-وە پیاوێك ئافرەتێكی خاوەن حەسەنو نەسەبو جوانی داوای زینای لێ بكات، ئەویش بڵێت: من لەخودا دەترسێم.

٦-وە پیاوێك چاكەیێكی كرد بەڵام شاردیەوە بۆ ئەوە دەستی چەپەی ئاگای لێ نەبێت دەستی راستە چ دەبەخشێت.

٧-وە پیاوێك بەتەنیا بێتو خودای بێتەوە یادو بگریێت لەترسی خودا.

بەڵێ.. ئەمانە لەوكاتەی خەڵك ئازار دەكێشێت، ئەمانە پاڵیان داوەتەوە خەڵك ماندوو هیلاك و تێنوە ئەمانە سایەوەو تێرن.

ئینجا لەپاش راوەستانێكی زۆر، خەڵكەكە خۆ بەخۆیان دەڵێن: با چارەیەك لەخۆمان بكەین، ئێمە تاكەی بەو شێوەیە بین، ئەوەندە بێزار دەبین ئەگەر بیانبەنە جهنم رازینە، ئینجا دێنە لای جەزرەتی ئادەم(سەلامی خوای لێبێت) پیێ دەڵێن: ئەی ئادەم تۆ باوكی بەشەری، خودا تۆی بەدەستی خۆی دروست كردووە، وە روحی پیاكردیو فرمانیدا بەفریشتان كە كرنۆشت بۆ بەرن، وە تۆی بردیە بەهەشت، ئایا ئەمرۆ بۆمان ناپاڕێیەوە؟!! ئایا سەیر ناكەی ئێمە لەچ وەزعێك داینە؟ ئەویش دەڵێت: خودا ئەمرۆ واتورە ببوو كەقەت بەم شێوە توورە نەبووە، وە قەتیش بەم شێوە تورە نابێت، وە فرمانی بەمندا كە لەدارگەنم نەخۆم بەڵام بیێ ئەمریم كرد. ئێستاش (نفسي- نفسي- نفسي) برۆنە لای یەكێكی تر برۆنە لای نوح. دەچنە لای نوحو دەڵێن: ئەی نوح تۆ یەكەم نێردراوی لەپێغەمبەران وە خودا تۆی بە (بەندەیەكی سوپاسكەر) ناوزەد كردووە. ئایا نابینی لەچ وەزع داین ئایا شفاعەتمان بۆ ناكەی؟! حەزرەتی نوح سەلامی خوای لێبێت دەڵێ: خودا ئەمرۆ وا تورە ببووە كەقەت بەم شێوە تورە نەبووەو قەتیش بەم شێوە تورە نابێت، وەمن یەك دوعام هەبوو ئەویش دوعام لەقەومی خۆم كرد[1] (نفسي- نفسي- نفسي) برۆنە لای یەكێكی ترە برۆنە لای ابراهیم، ئینجا دێنە لای ابراهیمو دەڵێن ئەی ابراهیم، تۆ پێغەمبەری خوای. وەخەلیلی خودای دوعامان بۆ بكە، ئایا نابینی لەچ وەزع داینە؟ ئەویش دەڵێ: خودا ئیمرۆ وا تورە بووە كە قەت بەم شێوەیە تورە نەبووەو تورە نابێت، وەمن سێ درۆم

١-رب لاتذر على الارض من الكافرين ديارا.

کردوونە[1] برۆنە لای یەکێکی تر، برۆنە لای موسی، ئینجا دێنە لای موسی.. ئەی موسی: تۆ نێردراوی خوای، تۆی شەرەفمەند کردووە بەپێغەمبەرایەتیو قسە لەگەڵ کردن، شفاعەتمان بۆ بکە لەلای خوا، ئایا نابینی لەچ وەزع داینە؟!! ئەویش دەڵێ: خودا ئیمڕۆ وا توڕە بووە کە قەت بەم شێوەیە توڕە نەبووەو توڕە نابێت، وە من نەفسێکم کوشت کە فرمانم (بەکوشتنی) پێ نەکرابوو. (نفسي-نفسي-نفسي) برۆنە لای یەکێکی تر، برۆنە لای عیسی، ئینجا دێنە لای عیسی: ئەی عیسی: تۆ نێردراوی خوای، تۆی بەمریم بەخشی وە قسەت بەمناڵی لەگەڵ خەڵك کرد. شفاعەتمان بۆ بکە. ئایا نابینی ئەو وەزعەی ئێمە تێداینە؟ ئەویش دەڵێ: خودا ئیمڕۆ وا توڕە بووە کە قەت بەم شێوەیە توڕە نەبووەو توڕە نابێت، باسی هیچ گوناهێك ناکات: (نفسي- نفسي- نفسي) برۆنە لای غەیری من، برۆنە لای محمد: ئینجا دێنە لای پێغەمبەر(ﷺ) ئەی محمد: تۆ نێردراوی خواو ئاخیرەمینی پێغەمبەرانی، خودا لەهەموو گوناهەکانت خۆش بووە، شفاعەتمان بۆ بکە، ئایا نابینی لەچ وەزع داینە؟! پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: دەرۆم.. تادەچمە بن عەرش وە سوجدە دەبەم بۆ خودا: ئینجا خودا دەفەرموێت: ئەی محمد- سەرت هەڵبرە، داوا بکە، پێت دەبەخشرێت، شفاعەت بکە قبول دەکرێت، سەرم هەڵدەبرم و دەڵێم: خودایە امتي- خودایە. امتي، خودایە امتي.. .. ..)[2].

ئینجا دەست بە (حساب) دەکرێت بەڵام چەند کۆمەڵێك بەبێ حیساب کردن دەچنە بەهەشت:

١- (٧٠) هەزار کەس بێ حیساب دەچنە بەهەشت (قال رسول الله) **(أعطيت سبعين الفا يدخلون الجنة بغير حساب، وجوههم كالقمر ليلة البدر، قلوبهم على قلب رجل واحد، فاستزدت ربي فزادني مع كل واحد سبعين الفا)**[3].

٢-ئەوانەی شەونوێژ دەکەن و ناخەون لەترسی خوا **(يحشر الناس في صعيد واحد يوم القيامة: فينادى مناد فيقول: اين الذين كانوا تتجا في جنوبهم عن المضاجع، فيقومون وهم قليل، فيدخلون الجنة بغير حساب)**[4].

١-مەبەستی لە (٣) درۆ (١) هذا ربي (٢) اناسقيم (٣) بل فعله كبيرهم هذا..

٢-رواه البخاري في التوحيد- ومسلم في الايمان/ تاج ج٥ ص٣٨٨. ترمذي عن ابي هريرة.

٣-رواه احمد- منهل٢ ص٤٧٣.

٤-بيهقي/ منهل ص٤٧٣.

٣- قورئان خوێن که مەبەستی تەنها خودایە- وه کەسێك پێش نوێژی قەومێك بكات كه لێی رازینه. (عن ابن عمر عن النبي ﷺ (ثلاثة لايهولهم الفزع الاكبر ولاينالهم الحساب، وهم على كثيب من مسك حتى يفرغ من حساب الخلائق، رجل قرأ القران ابتغاء وجه الله تعالى، ورجل امّ قوما وهم به راضون)[1].

٤- زانای ئیش کەر بەزانستەکەی (يقول الله عزوجل للعلماء يوم القيامة (اني لم اجعل علمي وحلمي فيكم إلا وأنا اريد ان اغفرلكم ماكان فيكم ولا ابالي)[2].

٥- شەهید (اذا وقف العبد للحساب جاء قوم واضعي سيوفهم على رقابهم تقطر دما، فازدحموا على باب الجنة، فيقال- من هولاء؟ قيل الشهداء كانوا احياء يرزقون).

وەچەندانی تر بەم شێوەیە بەبێ حساب دەچنە بەهەشت.

پاش ئەمە زەوی روناك دەبێتەوە بەنووری خودا، بەخۆی ئامادەیی حساب دەبێت: ﴿وَأَشْرَقَتْ الأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُونَ﴾[3]. واتا: ئەوسا بەنورێك كه خوا فەراهەمی دەهێنێت زەوی روناك دەبێتەوە كارنامەو دۆسیەكانیش دانراون، سەرەتا پێغەمبەران و شەهیدان دەهێنرێن و دادوەری لەنێوانیاندا ئەنجام دەدرێت بەشێوەیەكی حەق و راستی، بێگومان ئەوان هیچ جۆرە ستەمێكیان لێ ناكرێت.

ئینجا (صحف) نازل دەبێت: ئەوەی باشە بەدەستی راست وەردەگرێت، وه ئەوەی خراپە بەدەستی چەپ وەری دەگرێت و كافرەكان بەپشتەوە وەری دەگرن.

خودا دەفەرموێت: ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَءُوا كِتَابِي * إِنِّي ظَنَنتُ أَنِّي مُلاَقٍ حِسَابِي * فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ * فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ * قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ * كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الأَيَّامِ الْخَالِيَةِ * وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَالَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِي * وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِي * يَالَيْتَهَا كَانَتْ الْقَاضِيَةَ * مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِي * هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِي * خُذُوهُ فَغُلُّوهُ * ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ * ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ * إِنَّهُ كَانَ لاَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ﴾[4]. واتا: جا ئەوەی نامەی كردەوەكانی درایە دەستی راستی، ئەمە دەڵێت: ها ئەوەتا نامەی كردەوەكانم بیگرن و بیخوێننەوەو تەماشای

١-طبراني/ منهل ص٤٧٤.

٢-رواه البيهقي.

٣-سورة الزمر: (٦٩).

٤-سورة الحاقة: (١٩-٣٣).

یکەن، بەڕاستی من کاتی خۆی سوور دەمزانیو دڵنیابووم کە بەم لێپرسینەوە دەگەم!!، جا ئەو بەختەوە لەژیانێکی پڕ لەشادیو کامەرانیدا دەژی کە زۆر پێی رازیە.. لە بەهەشتی بەرزو بڵندا، میوەهاتی زۆر بەدرەختەکانیەوە شۆڕ بۆتەوەو لێکردنەوەی ئاسانەو لەدەست رەس دایە، ئینجا پێیان دەوترێت: بخۆنو، بخۆنەوە نۆشتان بێت، بەهۆی دەست پێشکەریتان لەرۆژگاری رابردوودا، بەڵام ئەوەی نامەی کردەوەکانی دەدرێتە دەستی چەپی، ئەوە دەڵێت: خۆزگە نامەی کردەوەکانم پێ نەدرایە، هەر نەمزانیایە لێپرسینەوەم چۆن دەبێت، خۆزگە مردنەکەم یەکجاریی بوایە، ئەوەتە، ئەو ماڵو سامانەی کە بووم، فریام نەکەوت، ئەو دەسەڵاتەی کە بووم لەدەستمدا نەماو لەدەستم چوو، ئادەی ئێوە بیگرنو کۆتو زنجیر لەدەستو قاچو ملی بئاڵێنن، لەوەودوا بەرەو دۆزەخ راپێچی بکەنو ببەنو بیخەنە ناوی، پاشان بەزنجیرێکی حەفتا گەزی ببەسنەوە، چونکە بەڕاستی ئەمە کاتی خۆی ئیمانو باوەڕی بەخوای گەورە نەبوو.

وە حساب و لێپێچانەوە هەموو کەسێك دەگرێتەوە لێپێچانەوەی لەگەڵ دەکرێت لەسەر گەورەو بچوك و نابێت حەقی کەس لەسەر کەس بمێنێت پاش ئەمە (ترازوو) دادەنرێت بۆ کێشانی چاکەو خراپە: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾[1] واتا: ئێمە پێوەرو تەرازووەکانی دادپەروەری لەرۆژی قیامەتدا دادەنێین بۆ ئەوەی عەبد بەچاوی خۆی کردەوەکانی خۆی ببینیت.

وە خوای گەورە لەم مەوقفە بەشیدەتە (کانیاوێك) بەپێغەمبەر(ﷺ) دەبەخشێت هەروەکو عبدالله بن عمر دەفەرموێت (قال رسول الله(ﷺ) (حوضي مسيرة شهر وزواياه سواء ماءه ابيض من اللبن، وريحه اطيب من المسك وكيزانه كنجوم السماء، من يشرب منها فلايظمأ ابدا) متفق عليه.

وە موسڵمانان لەم ساتە تێنیەدا شاد دەبن بەم کانیاوە خۆش و سازگارەو لێی دەخۆنەوە.

بەم شێوەیە حساب دەکرێت، هەندێك بەئاشکراو هەندێك بە پەنهان، قسە لەسەر هەموو وشەیەك دەکرێت (فریشتەکان بەخۆیان و بە (سجلە)کانیان حازر دەبن لەو رۆژە -زمان و دەست و پێی ئادەمیزاد- ئامادە دەبن بۆ شاهیدی دان لەم رۆژە.

١-سورة الانبياء: (٤٧).

هەروەکو خوای گەورە دەفەرموویت: ﴿الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾[1].

واتا: ئەمڕۆ مۆر دەنێین بەدەمیانداو قسەیان بۆ ناکرێت، بەڵکو دەستیان قسەمان بۆ دەکات، قاچیشیان شایەتی دەدات بەو کارو کردەوانەی کە ئەنجامیان داوە.

ئەنەسی کوڕی مالیك دەفەرموێت: (لەلای پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دانیشتبووین و دیتمان پێکەنی، پاشان وتی: ئایا دەزانن بۆ پێکەنیم، دەڵێن ئێمەش وتمان خوداو پێغەمبەری خودا زاناترن، فەرمووی: پێکەنینم هات لە ڕووبەڕووبوونەوەی بەندە لەگەڵ خودا، کە دەڵێت: خودایە ئایا ئێمە نەپاراستووە لە زوڵم، خوداش دەفەرموێت: بەڵێ، دەڵێت: کەواتە من هیچ شایەتێك قبوڵ ناکەم، دەبێت ئەم شایەتە لەخۆم بێت، ئەوجا خودا ئەمر دەکاتە زوبانی کە قسە بکات، وە ئەمر دەکاتە دەست و پێیەکانی کە قسە بکەن، ئەو ئەندامانە هەموو شتێك دەڵێن کە کردوویەتی، کابرا سەری سوڕ دەمێنێ دەڵێت: ئەی زوبانم! ئەی دەستەکانم! ئەی پێیەکانم! من ماوەییەکە موجادەلە لەسەر ئێوە دەکەم بۆ ئەوە سزا نەدرێن)[2].

نابێت حەقی کەس لەسەر کەس بمێنێت.

یارەبی خودایە لەو ڕۆژە نەجاتمان بدەی.. ڕەحمەمان پێ بکەی.. هیدایەتمان بدەی خودایە شیفای نەخۆشانمان بدەیت، ڕەحم بەمردوانمان بکەی.

١-سورة یاسین: (٦٥).

٢-البحر الرائق- احمد فرید- ص٢٥٢/ رواه مسلم.

خوتبەی دووەم مانگی (جەمادی یەکەم)

الحَمْدُ للهِ الْقَائِمِ بِأَمْرِهِ، والْحَاكِمِ بِقَهْرِهِ، والْعَالِمِ يَمِكْنُونِ سِرِّهِ، والآمِرِ بِحمْدِهِ وشُكْرِهِ، وحُسْنِ عِبَادَتِهِ وذِكْرِه.

ونَشْهَد أنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحَدهُ لاَشَرِيكَ لَهُ، إيماناً بِوَعْدِهِ ووَعِيدِهِ، وتَصْديقاً لِقُدْرَتِهِ عَلى نَفْعِ مَنْ سِواهُ وضُرِّهِ، ونَشْهَدُ أنَّ سَيِدَّنا مُحمَداً عَبْدُهُ ورَسُوُلُهُ، فَجَّرَ يَنَابِيعَ الحِكْمَةِ مِنْ صَدْرِهِ، وشَنَّفَ الآذَانَ والأَسْماعَ بِذِكْرِه، وغَفَرَ لَهُ مَاتَقَدَّمَ ومَا تَأَخَّرَ مِنْ وِزْرِه.

عِباد اللهِ. . . كُلُّ شَيٍ دوُنَ اللهِ بَاطِلٌ، وكُلُّ نَعيمٍ دُونَ نَعِيمِ الْجَنَّةِ زَائِلٌ، فَعَامِلِ اللهَ يا عَبْدَ اللهِ واعْلَمْ انَّكَ اليهِ وَاحِلٌ، وَمِنْ هَذِهِ الدُّنْيَا رَاحِلٌ كَمَا رَحَلَ الأوائلُ، ولايَخْدَعَنَّكَ الشَّيطَانُ بِزَخَارِفِ الدُّنْيَا ومَا فيهَا، ولاَ بَصْرِفَنَّكَ عَنِ الآخِرَةِ فَإِنَّكَ آتيهَا، وَاتَّقِ اللهَ وأَصْلِحِ الأَعْمَالَ فَإِنَّكَ مُلاقِيها وَعِنْدَ الْحَكَمِ الْعَدْلِ سَتُوافيهَا، وَصَلُّوا وَسَلِّموا عَلَى سَيِّدٌ رُسُلِهِ وخَاتَمِ انْبِيَائِهِ والشَّافِعِ الْمُشَفَّعِ عِنْدَ اللهِ يَوْمَ نَلْقَاهُ، الْمُنَزَّلِ عَلَيهِ إِرْشَاداً وتَعْليماً: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلاَئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾[1].

١-سورة الأحزاب: (١٥٦).

تكاكارى (الشفاعة)

الحمدُلله الذي تَدكْدُكُتْ لِعَظمتهِ الجبال، وسَجُدتْ لهيبتهِ الجباه، العليم الذي علم حقائق الأحوال ودقائق ماأسَّره العبدُ وأخفاه، الجواد الذي جاد بالنوال على من اطاعَهُ ومَنْ عَصاه، أحْمَدُهُ سَبحانه وتَعَالى حَمداً لابلوغَ لمُنتهاه، واشهد ان لا الـه ألا الله وحده لاشريك لـه وهو الذي في السماء الـهَ وفي الارض الـه، واشهد ان سيدنا ونبينا محمداً عبدهُ ورسوله يا لـه من نبيّ اكرم الخلقِ على الله، واعظمهم في القدر والشرف والجاه.

اللهم صلِّ على سَيِّدنا مُحَمَدٍ وعلى آله وصَحْبهِ وسَلّم.

موسڵمانان.،. وەسیەتتان لیَ دەكەم بەتەقوای خوداو جیَبەجیَ كردنی فرمانەكانی لەوتاری ئەمرۆمان باسی (شفاعە)ی پیَغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەكەین. كە لەرۆژی دوایی دەكات. كە زۆر خەڵك دەحەسیَنیَتەوە لەزەحمەت و ئازار، زۆری تر پلەیان بەرزتر دەكات، زۆران ماوەی سزادانیان كەم دەكاتەوە.

موسڵمانان.. لەوكاتەی خەڵك هەمووی چاویان بڕیوەتە ئاسمان و چاوەڕیَی فرمانی خوان و پاشان خەڵكەكە بیَزارو نارەحەت دەبن، نازانن چی بكەن و تەكبیر دەكەن كە بهیَنە لای پیَغەمبەران بۆ ئەوەی دوعایان بۆ بكەن بۆ ئەوەی لەم وەزعە نەجاتیان بیَت، بەلاَم ئای موسڵمانان.. پیَغەمبەرانیش بەخۆو بەو هەموو گەورەیە هیچیان پیَ ناكریَت و هەر دەڵیَن (نفسي- نفسي- نفسي)و رەوانەی لای یەكیَكی تری دەكات، دەبیَت ئەمە چ رۆژ بیَت كە ئەوان چیان پیَ ناكریَت؟!! دەبیَت شیدەت و ترسی ئەو رۆژە چەند گەورە بیَت؟!!

پاشان دیَنە لای پیَغەمبەری خۆشەویستمان محمد﴿ﷺ﴾و داوا لەو دەكەن كە چارەیان بكات و ئەویش دەچیَتە بن عەرشی خواو دەست بەكرنوش دەكات و خودا لیَی قبول دەكات و پیَی دەڵیَ: ئەیمحمد سەرت هەڵبڕە، داوا بكە دەتدەمیَ. شەفاعەت بكە قبول دەكەم. ئینجا شەفاعەت دەست پیَ دەكات وە ئەم شەفاعەتە (عظمی)یە كەخودا بەپیَغەمبەری﴿ﷺ﴾ دەبەخشیَت ئەوە (مقام المحمودً) كە خودا إشارەی پیَ داوەو دەفەرمویَت: ﴿وَمِنْ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا

مَحْمُودًا﴾[1]. واتا: لەبەشێکی شەوگاردا خۆت ماندوو بکە بەدەورکردنەوەی قورئانەوە لەشەونوێژدا کە زیادە ئەرکێکە لەسەر تۆ، ئەی پێغەمبەر(ﷺ)، بۆ ئەوەی پەروەردگارت بتخاتە شوێنو جێگەی بەرێزەوە کە تیایدا سوپاسکراو بیت.

وە چەندەها فەرمووی پێغەمبەر اشارە بە (شفاعەت) دەکەن:

ئەنەسی کوڕی مالیك دەفەرمووێت، قال قال رسول الله(ﷺ): (... لكل نبي دعوة قد دعاها لأمته، واني اختبأتُ دعوتي شفاعةً لأمتي)[2]. واتا: هەموو پێغەمبەرێك دوعایەکی هەیەو بۆ ئوممەتەکەیان کرد، وە من دوعایەکەی خۆم هەڵگرتووەو شەفاعەتیان بۆ دەکەم.

خوشکانی بەرێز برایانی موسڵمان: شەفاعەت (٥) بەشە:

١- شەفاعەتی عَظمی- ئەمە بۆ هەموو خەڵکە، کە حەسانەوەی خەڵکە لەراوەستانی زۆر لە (محشر)و دەست دەکرێت بە (حساب) کردنیان.

٢- هەندێك کۆمەڵ داخیلی بەهەشت دەبن بەبێ حیساب.

٣- بەرزکردنەوەی دەرەجەی هەندێك کەس ئەوانەی لەبەهەشتن.

٤- کۆمەڵێك فرمانی (دۆزەخیان) بۆ دەرچووە بەڵام بەشەفاعەت داخل نابن.

٥- هینانە دەری هەندێك گوناهباران لەدۆزەخ.

بەڵێ.. بەم شێوەیە خەڵك هەمووی ریز دەبێت بەرەو رووی پێغەمبەر(ﷺ) دێت بۆ ئەوەی شەفاعەتیان بۆ بکات، هەر شەفاعەت دەکا هەتا خودا پیی دەڵێت (ئایا رازی بووی ئەی محمد).

هەروەکو امامی علی دەگێرێتەوە (اشفع لأمتي حتى يُناديني رَبّي تبارك وتعالى فيقول: (اقَدْ رَضيت يامحمد فأقول: اى ربِّ قَدْ رضَيت)[3].

هەتا پێغەمبەر(ﷺ) دەڵێت: بەڵێ خودایە رازیم، ئایا دەبێت پێغەمبەر(ﷺ) بەچەند رازی بێت!! ئایا رازی دەبێت بەوانەی چاکەیان کردووە بچنە دۆزەخ!!! پێغەمبەرێك کە بەردەوام دەگریا بۆ ئوممەتی خۆی دەبێت بەچەند رازی ببێت!! پێغەمبەرێك دوا قسەی لەژیان (ئومەتی- ئومەتی) بێت ئایا بەکەم رازی دەبێت؟!!

١-سورة الاسراء: (٧٩).

٢-صحيح البخاري (١٤٥/٧) الترغيب والترهيب ج٤، ص٢١٤.

٣-البزاز والطبراني.

نـەخێر.. موسـڵمانان.. پێغەمبـەر بەرەحمـە.. بەشـەفەقەتە: بەکـەم رازی نابێـت (یارەبی خودایـە هـەموومان بە بـەر شـەفاعەتی پێغەمبـەر بێخیت). وە پێغەمبـەرانیش شەفاعەت دەکەن، وە زانایانیش شـەفاعەت دەکـەن، وە شـەهیدەکان شـەفاعەت دەکـەن (عـن عثمـان عـن الـنبي﴿ﷺ﴾ (يشـفع يـوم القيامـة ثلاثـة: الانبيـاء ثـم العلمـاء ثـم الشهداء)[1].

وە هەندێك کەس هەیە شەفاعەت بۆ کۆمەڵێکی زۆری موسڵمانان دەکات:

عن ابى سعيد ان رسول الله﴿ﷺ﴾ قال: (ان مـن امـتي مـن يشـفع للفئـام ومنهم مـن يشـفع للقبيلـه، ومـنهم مـن يشـفع للعصـية، ومـنهم مـن يشـفع للرجـل حتـى يـدخلوا الـجنة)[2].

واتا (هەندێك لەئومەتی من شەفاعەت بۆ کۆمـەڵێکی زۆر دەکـەن (فئـام) وە هەنـدێك شـەفاعەت بـۆ هۆزێـك دەکـەن، وە هەنـدێك شەفاعەت بۆ جەماعـەتێك (کـە کـەمترە لـە هۆزێـك) دەکـەن، وە هەنـدێك شـەفاعەت بۆ یـەك پیـاو دەکـەن هـەتا دەیبەنـە بەهەشـت، کەواتە هەر کەسێك بەقەدەر پلەو پایەی خۆی شەفاعەت دەکات.

هەتا شەهید شەفاعەت بۆ (٧٠) کەس لـەئال و بەیتی خۆی دەکات هـەروەکو: عن ابي الدرداء عن النبي﴿ﷺ﴾ (يُشَفعُ الشهيدُ في سبعين مٌن اهل بيته)[3].

شەهید شەفاعەتی بۆ حەفتا کەس دەکات لـەئال و بـەیتی خـۆی. تـا ئـەو رادەی کـە دەڵـێن: منـاڵی موسـڵمانان کـە بەبچـوکی مردوونـە ناچـنە بەهەشـت و داوای دایـك و باوکیان دەکەن. خودا لەبەر خاتری ئەوان دایك و باوکیان دەباتـە بەهەشـت، هـەتا دوو کەس کە لەدونیا برادەر بووینە بێ یەکتر ناچنە بەهەشت فـەرمووده لەسـەر شـەفاعەت گەلێك زۆرە، کە ئەوەی یەك زەرە چاکەی هەیە دەچێتە بەهەشت.

بەڵام.. موسڵمانان نابێـت ئێمـە لـەخۆبایی ببین بەشـەفاعەت چونکە ئـەوەی بـڕوای بەخودا نەبێت ئەوە شەفاعەت نایگرێتـەوە هـەروەکو پێغەمبـەر دەفـەرموێت (... ... فهـي نائلة ان شاءالله مـن مـات مـن امـتي لايُشـرك بـالله شـيئاً)[4] وە زۆر کـەس بەهەڵـە چووە لەراسـت و دروسـتی شـفاعەت، کـەوا دەزانـن لادانـەو دەرزە لەیاسـاکانی سـزا! نـەخێر

١-رواه ابن ماجه بسند حسن التاج، ج٥، ص٣٥٢.

٢-التاج، ج٥ ص٣٩٢.

٣-رواه ابو داود والترمذي/ التاج، ج٥، ص٣٩٢.

٤-رواه البخاري من كتاب الدعوات، باب لكل نبي دعوة مستجابة؟

ئەمە وانیە، چونکە خاوەن گوناهی گەورە توشی سزایەکی گەورە دەبێت لەرۆژی دوایی.

کەچی ئەگەر سەیری ئیسلام بکەین لەبارەی شەفاعەت، دەبینین ئەمانە دەگرێتەوە کەچاکەیان کەمێك کەمترە لەگوناهەکانی. نموونەمان قوتابییێك کە لەتاقیکردنەوە (٤٧)ی هیناوە وە نمرەی دەرچوون (٥٠)یە، کەواتە پێویستی بە (٣) نمرە هەیە بۆ ئەوەی دەربچێت، بەلأم قوتابییێك کە (٢٠) هیناوە کەس فکر لەدەرچونی ناکات، تقریبا شەفاعەتیش بەم شێوەیە.

کەواتە.. مرۆڤ دەبێت چاکە بکات و فرمانەکانی خوا جیٚبەجیٚ بکات و لەخۆی نەگەرێت: بەهۆی شەفاعەت. چونکە پشت بەستن بەشەفاعەت[1] ئەنجامی خراپی هەیە، ئەوەتا مشرکەکان (صنم)یان دەپەرست وایان دەزانی شەفاعەتیان بۆ دەکەن لەلای خوا: ﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لاَ يَضُرُّهُمْ وَلاَ يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلاَءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ﴾[2]. واتا: (بیٚ باوەڕانو خوا نەناسان) شتێك دەپەرستن لەجیاتی خودا نەزیانیان پێدەگەیەنێت نە قازانج دەشلێن: ئا ئەو بتو شتانە تکا کارمانن لای خوا.

کەواتە باقولمان هەلمالین لەچاکەو فرمانەکانی خوا جیٚبەجیٚ بکەین و فرمان بکەین بەچاکەو نەهی بکەین لەخراپەو ئەوجا هیوامان بەشەفاعەت هەبێت.

یارەبی خودایە هەمووماں بە بەر شەفاعەتی پێغەمبەر بخەیت، خوایە رزگارمان بکەیت،. خوایە نەجاتمان بدەیت، هەموو لایەکمان داخیلی بەهەشت بکەیت.

١-مەبەستمان پشت بەستنی تەواو.

٢-سورة یونس: (١٨).

پردی دۆزەخ (الصراط)- بەهەشت

الحمدلله الذي أمْهَل على مَنْ عَصاه، واذا سألَهُ اعْطَاه، صحب لواحظ الايمن متي الدنيا فلاعين تراه، الذي اعد الجنة لمن اتقاه؟، واعد النار لمن عصاه، وخلق اللدارين خلقا وصم في اصلاب ابائهم، فلا فغير لما حلقه وامضاه، من توكل عليه كفاه، ومن فوض امره اليه ديرة وهداه.

احمده سبحانه تعالى في علاه، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له اله تنزه عن كل ماسواه، واشهد ان محمدا عبدهُ ورسوله الذي اصطفا، واحييناه، اللهم صل على سيدنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو گوێ رایەڵی فەرموودەکانی پێغەمبەر(ﷺ) چونکە سەرکەوتن و سەرفرازی لەگوێ ڕایەڵی ئەوان دایە، لەخوتبەی رابردوو باسی ئەوەمان کرد کە حساب تەواو بوو تەرازوو دانراو شەفاعەت کرا.. پاش ئەمە، ئەوە پردی سیرات (صراط) دادەنرێت.

هەروەکو ابو هریرە روایەت دەکا لەپێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (**ثم يضرب الصراط بين ظهراني جهنم فاكون اول من يجوز من الرسل بامته، ولايتكلم احد يومئذ الا الرسل وكلام الرسل يومئذ (اللهم سلم- سلم)**)[1].

پاشان صراط دادەنرێت لەسەر پشتی دۆزەخ، وەمن یەکەم کەسم لەپێغەمبەران کە دەپەرمەوە لەسەری بە ئوممەتەکەم، وەکەس لەو رۆژە قسە ناکات، تەنها پێغەمبەران نەبێت، وە قسەی پێغەمبەران (خوایە رزگار بکە.. رزگار بکە).

وە پردی صراط. چەندەها چەنگاڵی هەیە کە کافران و گوناهباران دەگرێت و دەیانخاتە دۆزەخ وەهەموو کەسێك دەبێت بەسەر ئەم پردە بپەڕێتەوە، هەریەکەو بەگوێرەی چاکەکانی دەپەڕێتەوە، هەندێك وەکو بروسك وە هەندێك وەکو ئەسپێکی خێرا هەندێك بەرۆیشتنێکی سروشتی، وە هەندێك لەسەر سك خۆیان دەخشێنن. (خودایە رزگارمان بکە).

١-رواه الشيخان/ التاج، ج٥ ص٣٧٨.

لەپاش ئەوەی لەپردی صراط پەڕینەوە (دەشتێکی گەورە بەرچاو دەکەوێت کەپڕە لەدار، هەر دارێك دوو کانیاوی لەژێرە کە لەیەکێکیان دەخۆنەوە هەموو خراپەو پیسی و خوێن و میزو هەموو پیسیەکیان دەروات و لەئەوی تر خۆیان دەشۆن رووی لەشیان وەکو مانگی چواردە لێ دێت) ئینجا بەرەو بەهەشت دەکەونە رێ)[1].

وە یەکەم کەس کە لەدەرگای بەهەشت دەدات و بۆی دەکرێتەوە (محمد ﷺ) کە ئیمامی ئەنەس روایەت دەکا (انا اکثر الانبیاء تبعا یوم القیامة، وانا اول من یقرع باب الجنة)[2] من زۆرترینی پێغەمبەران شوێن کەوتووم هەنە رۆژی دوایی وە من یەکەم کەسم کە لەدەرگەی بەهەشت دەدەم. نەك هەر ئەمە بەڵکو دەرکەوانی بەهەشت ئەمری پێ کراوە پێش پێغەمبەر بۆ کەس نەکەتەوە.

هەر لەئەنەسەوە (آتي باب الجنة یوم القیامة، فاستفتح فیقول الخازن: من انت؟ فاقول محمد فیقول: بِكَ أُمِرْتُ لاافتحُ لأحَد قبلك)[3].

دەهێمە لای دەرگەی بەهەشت -لەدەرگا دەدەم- دەرگەوان دەڵێ: تۆ کێ ی؟ دەڵێم (محمد) دەڵێت: بە تۆ فرمانم پێ کراوە کە پێش تۆ دەرگا بۆ کەس نەکەمەوە.

ئینجا کە پێغەمبەر ﷺ داخیل بوو ئەبو بەکرو لەدوایی ئەو ئوممەتی ئەو داخیل دەبێت: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّى إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ﴾[4]. واتا: ئەوانەی کە پارێزکارو بەندەی ملکەچی پەروەردگاریان بوون دەستە دەستەو پۆل پۆل بەوپەڕی رێزەوە بەرێ دەکرێن بەرەو بەهەشت، هەتا کاتێ کە دەگەنە ئەوێ دەروازەکانی لەروویاندا کراوەیەو لەسەر پشتە، فریشتەکانی بەرپرس و سەرپەرشتیارانی بەهەشت زۆر بەگەرمی و رووخۆشییەوە پێشوازیان لێ دەکەن و دەڵێن: درودو سڵاوتان لێبێت، ئێوە پاك و خاوێنن، کەواتە فەرموون بچنە ناو بەهەشتەوە، هاوڕێ لەگەڵ ژیانی هەمیشەیی و نەبڕاوەدا.

١-دقائق الاخبار.

٢-التاج، ج٥ ص٤١٦.

٣-التاج، ج٥ ص٤١٧.

٤-سورة الزمر: (٧٢).

ئیمامی تەبەری دەڵێت: (کە خودا بەهەشتی دروست کرد پێی فەرموو "رابکشە" بەهەشت وتی تا چەند؟ وتی "١٠٠ هەزار ساڵ" پاشان دووبارە وتی "لێك بکشێ" وتی تاچەند؟ وتی (١٠٠ هەزار ساڵ) سێ بارە وتی "لێك بکشە" وتی تاچەند؟ وتی بەقەدەر رەحمەتی من، ئینجا بەقەدەر رەحمەتی خوا پان و بەرینە، هەروەکو چۆن رەحمەتی خوا لێواری نیە ئەوهاش بەهەشت کۆتایی نیە).

موسڵمانان.. لەبەهەشت ئەوەی بتەوێت هەیە، جێگایەکە کە بەخەیاڵی کەس نایێت، پڕە لەباغ و باغات.. لەمێوەجات، لەرووبارو کانیاو حکیمی کوڕی معاویە لەبابی خۆی ریوایەت دەکات، لەپێغەمبەر(ﷺ): (ان في الجنة بحر الماء وبحر العسل وبحر اللبن، وبحر الخمر ثم تشقق الانهار بعد)[1].

وە هەمووی باغ و باغاتە، هەر زێنەتە ئادەمیزاد سەیریان بکەو لەژێریان بحەسێتەوە، هەتا جۆرە دارێکی لێیە، کە ئەگەر سوار چاکێك بەولاغەکەی (١٠٠) ساڵ لەژێری بڕوات، نایبڕێت کە ئەویش داری (طوبی)یە عن سهل بن سعد عن رسول الله(ﷺ) (ان في الجنة لشجرةً يسيرُ الراكب في ظلها مائة عام لايقطعها)[2].

وە هەروەها بەهەشت بازارێکی لێیە کە موسڵمانان رۆژانی هەینی رووی تێدەکەن وە باییەکی نەرم و فێنك لەروویان دەدات و زۆر جوانتر دەبن، هەتا لەو کاتەی کە گەڕانەوە ماڵ، خێزانەکانیان پێیان دەڵێن: والله ئێوە زۆر جوانتر بووینەو ئەوانیش دەڵێن: و ئێوەش زۆر جوانتر بووینە لەپاش ئێمە)[3].

برایانی خۆشەویست...

خودای گەورە (حور)ی ئامادەکردوون بۆ ئیماندااران کە ﴿وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ﴾[4] واتا: (هەروەها حۆری چاوگەش و گوڵئەندامەمان کردووە بەهاوسەریان) (حۆری) واتا: ئافرەتێکی گەنجی جوانی سپی و چاو رەش.

---

١ رواه الترمذي- التاج، ج٥ ص٤٠٦.

٢-التاج، ج٥ ص٤٠٦.

٣-رواه مسلم.

٤-سورة الدخان: (٥٤).

یاخود دەفەرموویت: ﴿وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَتْرَابٌ﴾[1] واتا: هەروەها حۆری هاوتەمەنی بەحەیاو شەرم لایانە، کە تەنها عاشقی هاوسەرەکەنیانن و چاو بۆ کەسی تر هەڵنابڕن.

موسڵمانان.. نازانین باسی چی بکەین!! چونکە زمان دەوەستێت لەباس کردنی ئەو نیعمەتە خوایە.. ناتوانێت وەصفی ئەم نازونیعمەتە بکات ناتوانیت زەرەیەك لەخۆشی و شادی بەهەشتان بۆ باس بکات.

چونکە لەبەهەشت هەموو شتێك هەیە، خواردن، خواردنە، رابواردن، بێ ئەزیەت و ماندوبون، بێ نەخۆشی و پیری، بێ گەرماو سەرما، بێ مردن و نەمان. وە کەداخیلی بەهەشت بوون هاوارێك دێت عن ابي هريرة عن النبي(ﷺ) (ينادي مناد في اهل الجنة، ان لكم ان تصحوا فلا تسقموا ابدا، وإن لكم ان تحيوا فلاتموتوا ابداً، وان لكم ان تشبوا فلاتهرموا ابدا، وإن لكم ان تنعموا فلاتيئسوا ابدا)[2].

پاشان موسڵمانان.. بەهەشتیەکان نیعمەتێکی تر دەبینن کە نازو نیعمەتی بەهەشتیان لە یاد دەچێتەوە، کەئەویش دیتنی جەمالی خوایە، ئای چ لەئەوە خۆشترە کە بەندە جەمالی خودا ببینیت؟! چاوی بەخودای خۆی بکەوێت؟! چاوی بەخۆشەویستی خۆی بکەوێت بەڵێ.. کە بەهەشتیان داخلی بەهەشت بوون، خودا دەفەرموێت: تريدون شيئا ازيدكم (دەتانەوێت شتێکی تر: پێ بدەم) (فيقولون: الم تبيض وجوهنا) ئایا روومانت سپی نەکرد (الم تدخلنا الجنة) ئایا ئێمەت داخیلی بەهەشت نەکرد و (تنجنا من النار) (وە لەدۆزەخت رزگار نەکردین (قال: فيكشف الحجاب فما اعطوا شيئاً احب اليهم من النظر الى ربهم عزوجل)[3].

دەفەرموێت (پەردە لادەدرێت و هیچ شتێکیان خۆش تر نەدرایتێ لەوە کە سەیری خوای خۆیان دەکەن.

ئای لەو نیعمەتە!!! لەو خۆشیە!!! لەو سەرکەوتن و سەرفرازیە، لەو قازانجە خودایە بەنسیبی هەموو لایەکمان بکەیت.. ئامین.

١-سورة ص: (٥٢).

٢-رواه مسلم/ التاج، ج٥ ص٤٢٢.

٣-رواه مسلم والترمذي/ التاج ج٥ ص٤٢٣.

بـەلاّم موسـڵمانان.. بەهەشـت بـەبێ خـۆ مانـدووكردن دەسـت ناكـەوێت دەبێـت خۆمـانی بـۆ خـەریك بكـەین، كوششـی لـەپێناو بكـەین كـە ئـەویش جێبـەجێ كردنـی فرمانەكانی خوای گەورەیە.

دەگێڕنـەوە: ئیبراهیمـی كـوڕی ئەدهـەم ویسـتی بچێتە (حمـام) بـەلاّم خاوەنەكـەی مـەنعی كـردو وتـی دەبـێ كرێی بدەی ئـەویش دەسـتی كـرد بـەگریان وتـی (خوایـە.. ڕێگـام پـێ نادرێـت بچـمە مـاڵی شـەیتان بـەبێ پـارە، ئـەی كەواتـە چـونكە ڕێگـام پـێ دەدرێت بچمە ماڵی پێغەمبەران و پیاو چاكان بەبێ پارە[1].

كەواتە موسڵمانان باهـەموومان خۆمـان مانـدوو بكـەین بـۆ ئـەوەی پـارەی بەهەشت دابین بكەین بۆ ئەوەی لەو نازو نیعمەتە بژین..

یارەبی خوایە لێمان خۆش بی.. ڕەحممان پێ بكەی.. داخیلی بەهەشتمان بكەی.

١-تبينة الغافلين ص٢٨.

دۆزەخ

الحمدلله العليم الوهاب، خالقِ الخلق مكور الليل على النهار، يُفجر الماء من جلاميد الاحجار، غافر الذنب وقابل التوب شديد العقاب، اليه ادعوا واليه مآب، قسم الرزق وحدد الأعمار، وساوى بالموت بين اعبجيد والأحرار، فمن شاء ادخله الجنة، ومن شاء ادخله النار، فنسأله من فضله المتاب قبل وقوع العذاب.

احمده سبحانه وتعالى وهو الكريم التواب، واشهد ان لا آله الا الله وحده لاشريك له الملك الوهاب، واشهد ان سيدنا ونبينا محمداً عَبْدُهُ ورسولُهُ النبيُّ الأوّاب اللهم صَلِّ على سَيِّدنا محمدٍ وعلى آله وصَحْبِهِ وسَلِمْ.

موسڵمانینە.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی خودا، چونکە ئەوە وردە وردە تەمەن تەواو دەبێت، دە تەوبە بکەن پێش ئەوەی مردن ببێتە مێوانتان، چونکە خودا تەوبەی ئەوبەکاران قبول دەکات وە پەشیمان ببنەوە لەخراپەکانتان، چونکە سەرکەوتووە ئەوەی پەشیمان دەبێتەوە. ئەوە کاتی گەڕانەوە هات بۆ لای خودا لەفراوانی دونیا بۆ تەسکی قەبر پاشان بەرەو زیندوبوونەوەو لێپێچانەوە، پاشان بانگەواز دێت، هەڵسن بەرەو حیساب، تەمەن رۆیشت و کردەوە کەمن، ئەی روو رەشی ئەوەی تەمەنی بەفیڕۆداو هیچی نەکرد، وە کەتە سەفەری دوورو خۆی ئامادە نەکرد.

موسڵمانان.. لەپاش ئەوەی حیساب دەکرێت و هەر کەس بێ زوڵم حەقی خۆی وەردەگرێت، فرمان دەکرێت بەخودا نەناسان و گوناهباران بەرەو دۆزەخ، هەروەکو حەیوانات بەرەو جهنم تێیان دەخورن هەروەکو خودا دەفەرموێت: ﴿وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ زُمَراً..﴾[1] واتا: ئەوسا ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون، راپێچ دەکرێن بەرەو دۆزەخ دەستە دەستەو تاقمو تاقم.

دەیانیەن، تاکو داخیلی (دۆزەخ)یان دەکەن، ئای موسڵمانان ئاگری دۆزەخ؟!! ئایا دەزانن ئەم ئاگرە چۆنە؟!! گەرمای چەندە!! ئاگرێکە هیچ شتێك ناهێڵێت، ئاگرێکە مەگەر خودا بەخۆی بزانی گەرمای چەندە چونکە ئاگری غەزەبی خودایە ئاگری دونیا دەزانن کە چەند گەرمەو هەموو شتێك دەسوتێنێت ئەی ئاگری دۆزەخ کە (٦٩) جار لەئاگری دونیا بەشیدەترە![2].

١-سورة الزمر: (٧١).

٢-التاج، ج٥ ص٤٢٥.

وه لەوكاتەی حەزرەتی جبرائیل (پروشکە) ئاگرێکی بۆ حەزرەتی ئادەم هینا چوو (٦٩) جاری نقومی ئاوی کرد بۆ ئەوەی گەرمای کەم ببێتەوە، چونکە ئەگەر هەر جارێکی نقوم کردبا ئەوە زەوی هەموو دەتێواندەوە!..

وە ئاگرێکە ئەوەندە گەرم کراوە کە لەسنور چویتە دەرەوە، هەروەکو ابو هریرە:
عن النبی ﴿ﷺ﴾ (أُوقِدَ على النار الفُ سنةٍ حتىّ احمَرَّت ثم أُوقِدَ عليها الفَ سنةٍ حتىً ابْيَضَّتْ ثُمَ اوُقِدَ عليها الفَ سَنَّةٍ حَتىً اسْوَدَّتْ، فهي سَوْدَاءُ مُظْلِمَةٌ)[1]. واتا (هەزار ساڵی داگیرساند هەتا سوّر بوو، پاشان هەزار ساڵی تری داگیرساند هەتا سپی بوو، پاشان هەزار ساڵی تری داگیرساند هەتا رەش بوو، ئێستا رەشێکی تارییە).

برایانی خۆشەویست: بەیانی دۆزەخ ناکرێت! چونکە ئەوەندە ناخۆشە! ئەوەندە تاریکە! ئەوەندە گەرمە! ئەوەندە قوڵە! هەر مەپرسە، رۆژێك دەنگێك هات، پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ فەرمووی: ئایا دەزانن ئەمە چییە؟ فەرمووی ئەمە بەردێکە (٧٠) ساڵە رەوانە کراوە بۆ دۆزەخ ئێستا گەیشتوتە بنەوەی)[2].

وە هەروەها دۆزەخ ﴿وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ * لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ﴾[3] واتا: (بێگومان دۆزەخیش بەڵێنگای هەر هەموو ئەوانە بەگشتی، حەوت دەروازەی گەورەی هەیە، هەر دەروازەیەکیش چەند دەرگاو چەند بەشێکە کە دەستەی دۆزەخیان بەگوێرەی تاوان و گوناهیان راپێچ دەکرێن بۆ ناوی).

ابو یزید البسطامي: بەردەوام دەگریاو چاوەکانی بەفرمێسك بوون، لێیان پرسی: بۆ ئەوەندە دەگری: فەرمووی: ئەگەر خودا وەعدەی دابا ئەگەر گوناه بکەی لەحمام بەندت دەکەم دەبا هەر بگریم و نەوەستم، ئەی کە بەڵێنی داوە لەناو ئاگرێك بەندم بکات کە (٣) هەزار ساڵ دایگرساندوە!.

موسڵمانان.. دە خۆتان بپارێزن لەو ئاگرە بەشیدەتە، لەو عەزابە لەو ماڵ وێرانیە.. دونیاییێکی کەم، خۆشییێکی کەم مەگۆڕنەوە، بەقیامەتێکی زۆرو خۆشیەکی بەردەوام و نەبڕاوە!: ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾[4]. واتا: ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە خۆتان و کەسوکارتان بپارێزن لەئاگرێك کە سووتەمەنیەکەی خەڵکی و بەردە.

١-التاج، ج٥ ص٤٢٧/ مكاشفة ص٣٤٤..
٢-البحر الرائق ص٢٥٨، رواه مسلم عن ابي هريرة.
٣-سورة حجر: (٤٣-٤٤).
٤-سورة التحريم: (٦).

ئاگری ئێمە کە بەدارو نەوت خۆشی دەکەین ئەو گەرمایەی هەبێت ئەی ئاگرێك کە بەئێمەو بەرد جۆش درابێت دەبێت چ جۆرە گوڕو تینێکی هەبێت؟!!

وە خواردنێك دەدرێتەوە خەڵکی دۆزەخ کە هاوشێوەی نیە، چونکە ئەوەندە برسی دەبن تا داوای خواردن دەکەن، ئینجا ئەم خواردنەیان دەدەرێتێ: ﴿إِنَّ شَجَرَةَ الزَّقُّومِ * طَعَامُ الأَثِيمِ * كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ * كَغَلْيِ الْحَمِيمِ﴾[1]. واتا: بەڕاستی درەختی زەقنەبووت (درەختێکە لەناخی دۆزەخدا) بەروبوومەکەی خۆراکی تاوانبارانە، هەروەك کانزای تواوە لەناو ورگ و ریخۆڵەکاندا دەکولێت وەك کوڵانی ئاوی یەکجار گەرم.

کە هەموو ریخۆڵەکانیان لەخوارەوە دەهێنێتە خوارەوە. وە کەداوای ئاویان کرد ئەوە ئەو خوین و پیسایەی کە لە لەشی کافرەکان دێتە خوارەوە دەیاندەنێ.

وە خواردنەوەیان: ﴿وَيُسْقَى مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ * يَتَجَرَّعُهُ وَلاَ يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِنْ وَرَائِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ﴾[2]. واتا: کێم و زووخاوی دەرخوارد دەدرێت.. جا ئەو کێم و زووخاوە قوم قوم بەناچاریی دەخواتەوەو بەئاسانی بۆی قوت نادرێت، مەرگیش لە هەموو لایەکەوە هێرش بۆ دەهێنێت، کەچی ناشمرێت، لەوەو دواش سزاو ئازاری هەموو جۆرە ناخۆش و گران یەخەی بەرنادات. وە هەتا رایەخ و لێفەیان هەمووی ئاگرینە ﴿لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ﴾[3] واتا: ئەوانەی (لەناو دۆزەخدا) رایەخی ئاگرینیان هەیە لەسەروشیانەوە (سەقف و بەتانی و لێفەی) ئاگرین داپۆشەریانە (سەرو خواریان ئاگرە).

موسڵمانان.. نەك هەر ئەمە، بەڵکو بۆ ئەوەی سزا بەباشی وەربگرم، خودا پێستەکانیان بەردەوام دەگۆڕێت، چونکە هەروەکو زانراوە کە پێستی مرۆڤ سەرچاوەی ئازارە، ئەگەر پێست نەما ئەوە گۆشت و ئێسك ئازار کەم وەردەگرن، لەبەر ئەمە خودا کە پێستەکانیان رزاو نەما پێستێکی تریان بۆ دروست دەکاتەوە: ﴿كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُوداً غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ﴾[4] واتا: هەموو جارێك پێستیان داوەشاو سووتاو هەڵقرچا، پێستی تر دەکەین بە بەریاندا، بۆ ئەوەی بەچاکی سزاو ئازار بچەژن. ئەمەو سەدان بەڵکو هەزاران جۆر لەسزا، کە ئێمە هەر

١-سورة الدخان: (٤٣-٤٦).

٢-سورة ابراهيم: (١٦-١٧).

٣-سورة الأعراف: (٤١).

٤-سورة النساء: (٥٦).

سەریشمان لێ دەرناچێت بەلام بۆ گەورەیی‌و شیدەتی سزای دۆزەخ بەسە کە ئێمە بزانین کەمترین عەزاب چیە کە ئەویش (عن ابن عباس ان رسول الله(ﷺ) قال: اهونُ اهل النار عذاباً ابو طالب وهو منتعلُ بنعلين يغلي منهما دماغُه)[1].

واتا (سوکترین سزای خەڵکی ئاگر ابو طالبە) کەدوو نەعلەی لەپێ کراوە (کە ئاگرینن) وە مێشکی سەری پێ دەکوڵێت.

بەلام گەورەترین سزا و عەزاب ئەو (حسرت و ندامەیە) کەتوشیان دەبێت چونکە لەو رۆژە دەزانن چیان کردوە لەدونیا، دەزانن چەند تاوانیان کردوە، بەلام ئایا دادیان دەدات؟!!!.

پاشان خەڵکی دۆزەخ هەموویان کۆ دەکەنەوەو وەشەیتان دەهێنن و سەکۆیەکی ئاگرینی بۆ دادەنێن خەڵکەکە پێی دەڵێن: ئەی ملعون.. تۆ ئێمەت گومراکرد لەسەر رێگای راستت لادایین. ئەویش دەڵێت: ﴿وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ إِلاَّ أَن دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلاَ تَلُومُونِي وَلُومُوا أنفسكم﴾[2].

واتا: (کاتێ هەموو شت تەواو دەبێت، بەهەشتیەکان دەچنە بەهەشتەوەو دۆزەخیەکان دەخرێنە دۆزەخەوە) شەیتان (بەفەرمانی خوا) دێتە قسەو (روو بە پەیرەوانی) دەڵێت: بەراستی خوا بەڵێنی راستو دروستی پێ راگەیاندبوون منیش بەڵێنی درۆو نادروستم پێدانو جاتوانیم گومراتان بکەمو لەرێبازی راستو وێڵتان بکەم، وەنەبێت من هیچ زۆرو دەسەلاتێکم بەسەر ئێوەدا هەبووبێت، جگە لەوەی (بەوەسوەسەو خەتەرەو خەیاڵ) بانگم کردن (بۆ خوا نەناسیو تاوان) ئێوەش بەدەممەوە هاتنو بەقسەتان کردم، ئیتر سەرزەنشتو لۆمەی من مەکەن، بەڵکو سەرزەنشتو لۆمەی خۆتان بکەن (کە ئاوا گێلانە، بێ بیرکردنەوە بەقسەتان کردم).

بەم شێوەیە وەلامیان دەداتەوە، ئینجا هەموو خەڵکی دۆزەخ لەعنەتی لێ دەکەن. دەی کەواتە موسڵمانان.. یەکێك کەچی پێ نەکرێت بۆ ئێمە بۆ دوای بکەوین دەبا بگەرێنەوە بۆ لای خوای گەورەو خۆمان بپارێزین لەئاگری دۆزەخ کردەوەی وا بکەین کە لەخوامان نزیك دەکاتەوە.

یارەبی خوایە هەموومان لەدۆزەخ دووربکەیتەوە.. هیدایتمان بدە.. آمین.

١-التاج، ج٥ ص٤٣٢ (مسلم- احمد).

٢-سورة ابراهيم: (٢٢).

ئایا بەختەوەری چییە؟

الحَمْدللّه مُوقظ القُلوبِ الغَافِلَة بالوَعْظِ والتَذْكِير، الآمرِ بالدَعْوَةِ إلى سَبيلِه بالحِكمَة الحَسَنَةَ والتَصْبر، القائِل في كتابه المُميز ﴿وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنفَعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾[1] فطوبى لِمَنْ اتَّعَظ وامْتَثَلَ لِرَبِّه القَدير، وعَبَدَهُ حَقَّ عِبادته وَتزَوّدَ للْيُوْمِ العَسِير.

احْمَدُه سُبحانَه وتعالى وَحَمْدُنا وإنْ بَلَغَ مَابَلَغَ فَغَايُتهُ التَقْصير، واشْكُرهُ وإنَّ شُكْرَنا طُولَ الدَهْرِ جُزءٌ يَسير، وأشْهَدُ أنْ لاَ آله الاَّ الله وَحْدَهُ لاَشَرِيكَ لَهُ، العَلِيُّ القَدير، وأشْهَدُ أنَّ سَيّدَنا مُحَمَداً عَبْدُهُ ورَسولُه البَشرُ النَذير. اللّهَم فصَلِّ وَسَلّمْ عَلى سَيِّدِنا مُحَمَدٍ وَعَلى آلهِ واصْحَابه الى يَوم المَصير.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو دەرنەچوون لەئەمری خوا، چونکە هەموو دەزانین دەرچون لەفەرمانەکانی خوا چی لەدوایە!.

خۆشەویستان..

هەموو مرۆڤێك بەهەموو هێزێك هەوڵ دەدات خۆشی دەستەبەر بکات وە ژیانی خۆی خۆش بکات.

بەڵام ئایە خۆشی چیە؟! وە لەکوێ دەست دەکەوێت؟!

ئایا خۆشی پارەیەکی زۆرە؟ یان باغ و باغاتێکی چاکە؟!

ئایا خۆشی پلەی بەرزە بۆ ئەوەی خەڵك خزمەتت بکات؟!

ئایا خۆشی ساغی لەشەو قەت نەخۆش نەبیت؟!

ئایا خۆشی چیە؟!

زۆر کەس لەخۆشی گەڕا، بەڵام بەچ شێوەیێك، بەشێوەیەکی نادروست بەزوڵم، بەڵام ئاخیریان خێر نەبوو و خوای گەورە لەناوی بردن.

١-یەکێك لەوانەی لەخۆشی دەگەڕا (فرعون) بوو . وایزانی خۆشی لە (مُلك)ە، لەدەسەڵاتە، بەڵام چ دەسەڵاتێك، دەسەڵاتێکی بێ باوەڕی، بێ گوێرایەڵی أطاعەی خوا، لەبەر ئەوە خەڵکەکەی هەموو کۆکردەوەو وتی: ﴿وَنَادَى فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ

١-سورة الذاريات: (٥٥).

﴿يَاقَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهَذِهِ الأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي أَفَلاَ تُبْصِرُونَ﴾[1] فیرعەون جاڕیدا بەناو قەومو گەلەکەیداو وتی: قەومو گەلم، من پاشای میصرمو فەرمانڕەوایی ئەم وڵاتەم، ئەم ڕووبارانەش بەبەر کۆشکەکانمدا دەڕوات، ئایا ئەم دەسەڵاتەی من نابینن؟![2].

بەڵام فیرعون لەیادی چوو کە ئەوەی کردیە دەسەڵاتدار خوا بوو! ئەوەی خاکی میسری پیٚدا خودا بوو! ئەوەی خەڵکەکەی بۆ کۆکردەوە خوا بوو! ئەوەی خواردن و خواردنەوەی پیٚ دا خوا بوو! بەڵام ئەو ئەمەی هەموو لەیادچوو تا گەیشتنە ئەو رادەی وتی: ﴿مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي﴾[3] من کەسی تر شك نابەم کە شایستە بێت بەوەی خواتان بێت جگە لەخۆم.

ئەوجا عەزابیو تۆڵەی خوا دابەزی چونکە لەسنوری خۆی دەرچوو سزایەکەش ئەوەبوو ﴿فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الآخِرَةِ وَالأُولَى﴾[4] واتا: ئەوسا خوا دووچاری سزای قیامەتو دنیای کرد.

٢-یەکێکی تر کەداوای خۆشی کرد، (قارون) بوو، وایزانی خۆشی لەپارەو پول دایە، خوا ئەوەندەی پارەو پول پیٚ دا هەتا کلیلەکانی جێگای پارەی: ﴿وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ﴾[5]. واتا: ئەوەندە ماڵو سامانو داراییمان پێبەخشیبوو، کە بەڕاستی کلیلی گەنجینەو قاسەکانی بەچەند کەسێکی بەهێز بەگرانی هەڵدەگیران.

بەڵام شوکرانەی خوای نەکرد، وایزانی ئەم پارەی بەزانست و زانین و لێ هاتوویی خۆی پەیدا کرد، بەڵام کە لەسنور دەرچوو، سزای بۆ هاتوو سزایەکەش: ﴿فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الأَرْضَ﴾[6]. ئەوسا کوتوپڕ خۆیو ماڵو سامانیمان برد بەناخی زەویدا.

١-سورة الزخرف: (٥١).

٢-صفوة التفاسير ج٣ ص١١٤.

٣-سورة القصص: (٣٨)

٤-سورة النازعات: (٢٥).

٥-سورة القصص: (٧٦).

٦-سورة القصص: (٨١).

٣-پاشان (وەلیدی کوڕی موغیرە) داوای خۆشی کرد، ئەویش وایزانی خۆشی لە زۆری منداڵدایە، خوای گەورە (١٠) کوڕی پێ بەخشی کە گەورەبوون لەگەڵ خۆی دیگێڕان خۆی پێ هەڵدەکێشان، بەلاَم ئەم منالأنەی پەروەردە کردبوو لەسەر دوژمنایەتی خوا[1].

بەلاَم ئەو لەیادی نەمابوو کە ئەو هیچ نەبوو خوا خەلقی کرد بەرووت و قوتی، بێ منال، بێ پارەو باغات: ﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا * وَجَعَلْتُ لَهُ مَالاً مَمْدُودًا * وَبَنِينَ شُهُودًا * وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا * ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ * كَلاَّ﴾[2].

کە شوکرانەی ئەم نعمەتە خواییەی نەکرد سزای بۆ هات: ﴿سَأُصْلِيهِ سَقَرَ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ * لاَ تُبْقِي وَلاَ تَذَرُ * لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِ * عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ﴾[3]. دەبێت بیگەیەنمە ناو دۆزەخ، جا تۆ نازانیت دۆزەخ چیە.. هیچ ئەندامێك ناهێڵێتەوەو دەست هەڵناگرێت.

یەکێکی تر لەخۆشی دەگەڕێت و وادەزانی لەشوهرەت و ناوبانگ دایە، بۆ ئەوەی خەڵك بیناسێت و رێزی بگرن.

بەلاَم ئایا خۆشی لەکوێیە؟ جێگایەکەی لەکام لایە؟ کێ ئەم خۆشیەی خستۆتە دلأن؟!

موسڵمانان.. بەلاَم زۆریش هەبوون خۆشیان دۆزیەوە!

١-حەزرەتی (یونس) علیە السلام، لەو کاتەی لەناو سێ تاریکایی بوو (تاریکایی شەوو تاریکایی دەریاو تاریکایی ناوسکی ماسی، کەزانی کەسی بەهانا نایێت غەیری خوا نەبێت، لەبەر ئەوە لەم ناخۆشیو تەنگانەیە هاواری کرد: ﴿لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾[4]. پەروەردگارا هیچ خوایەك نیە جگە لە تۆ، پاکی و بێ گەردی هەر بۆ تۆیە بەڕاستی من لە ستەمکاران بووم.

ئەمەی وت سەرباری هەموو ناخۆشیەکان هەستی بەخۆشی کرد.

٢-حەزرەتی موسی علیە السلام، توانی خۆشی بدۆزێتەوە لەوکاتەی کەخوای گەورە فرمانی پێ کرد بە (بنی اسرائیل) بباتە قودس، کە هەلأتن لەبن دەستی فرعون و

١-(٣)یان نەبن کە ئیسلام بوون خالیدو هیشام و ولید بوون.

٢-سورة المدثر: (١١-١٦).

٣-سورة المدثر: (٢٦-٣٠).

٤-سورة الأنبياء: (٨٧).

گەیشتنە دەریای نیل نەیانزانی چی بکەن! وە فرعەون و سوپاکەشی زۆر نەمابوو بیانگەنێ خەڵکەکە زۆر ترساو وتیان ئەوە فرعەون گەیشتە ئێمە بەڵام حەزرەتی موسی (علیه السلام) وتی: ﴿كَلاَّ إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ﴾[1].

نەخێر خوام لەگەڵ دایەو ڕێگە چارەم بۆ دەدۆزێتەوە، ئەوەبوو خوای گەورە ئەمری پێ کرد کە عەسایەکەی بماڵی بەدەریاکەو دەریا شەق بوو.

٣-حەزرەتی یوسف (علیه السلام) کە بەندکرابوو بەناحەق، کەدوو کەسی[2] لەگەڵ بەند کرابوون و داوای مانای خەونیان لێ کرد[3]، بەڵام حەزرەتی یوسف (علیه السلام) وازی لەتعبیر هێناو دەستی بەیەکتاپەرستی خوا کردوو وتی: ﴿يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ أَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾[4]. ئەی هاوەڵانی زیندا ئایا چەند خوایەکی هەمەجۆرو جیاواز چاکترن، یاخود خوایەکی تاکو تەنهاو زاڵ بەسەر هەموو شتێکدا؟

کە دەستی بەبانگەواز کرد بۆ خوا سەرباری ئەزیەت و ئازاری خۆی کە چەند ساڵێك بوو بەبێ تاوان بەند کرابوو، هەستی بەخۆشی کرد.

خۆشی و بەختەوەری ئەوەبوو کە حەزرەتی محمد(ﷺ) دۆزیەوەو هەستی پێ کرد، لەو کاتەی کە لەگەڵ ئەبوبەکری صدیق چونە ئەشکەوتی (ثور) لەترسی بێ باوەڕان، کافرەکان هاتنە دەرکەی ئەشکەوت بۆ ئەوەی بیانکوژن، حەزرەتی ئەبوبەکر زۆر ترساو وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ئەگەر ئێستا سەری خۆیان نزم بکەن ئەوە پێیەکانی ئێمە دەبینن، بەڵام پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: ﴿لاَ تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا﴾[5] خەفەت مەخۆ، دڵنیابە خوامان لەگەڵە.

سهرت اعين ونامت عيون ... في شؤون تكون أو لاتكون

فاطرح الهم ما أستطعت ... فحملانك الهموم جنون

ان رباً كفاك ماكان بالأمس ... سيكفيك في غد مايكون

١-سورة الشعراء: (٦٢).

٢-کە یەکێکیان ئەوەی نانی بۆ پادشا ئامادە دەکردو ئەوی تر ئەوەی شەرابی بۆ دەهێنا.

٣-(قال احدهما إني اراني اعصر خمراً) وئەوی تر وتی: (وقال الآخر اني اراني احمل فوق راسي خبزاً).

٤-سورة يوسف: (٣٩).

٥-سورة التوبة: (٤٠).

٥-وه ئیمـامی ئەحمـەد کـە لەوکاتـەی کەبردیانـە بەندیخانـەو ئەوەنـدەیان لێدا کـە جەلادەکەی دەڵێت: ئەوەندەمان لێدا کە ئەگەر ئەوەندەمان لەحوشتر دابا دەمرد، ئەوجاش ئیمامی ئەحمەد هەر لەسەر قسەی اهل السنه والجماعه نەهاتە خوارەوە کە دەیگوت (القران کلام الله غیر مخلوق) سەرباری ئەم هەموو لێ دانە ئەوجاش هەستی بەخۆشی دەکرد.

٦-خۆشی ئەوەبوو کە ئیمامی (ئیبراهیمی کوڕی ئەدهەم) دۆزیەوە کە دەگەڕا لەناو کۆڵانەکانی بەغداو پارۆە نانێك نەبوو بیخوات و ئەوجاش دەیگووت (والذي لا اله الا هو، إنا في عَيْشٍ، لَوْ عَلمَ بهِ المُلوكُ لجَالدَوُنا عليهِ بالسيوف) سوێند بەو خوای غەیری ئەو کەس شایەنی خوایەتی نیە، ئێمە لەژیانێك داینە، ئەگەر پادشایەکان پیٚی بزانن بەشیر شەڕمان لەگەڵ دەکەن.

ئەوەیە خۆشی موسڵمانان! ئەوەیە أحوالی ئەوانەی خۆشیان دۆزیتەوە!

بەلاّم ئەوەی کۆشکان دروست بکات و ئیمانی نەبێت: ﴿فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا﴾[1].

ئەوەی پارە کۆ بکاتەوەو باوەڕی نەبێت: ﴿فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا﴾[2].

ئەوەی خەریکی دونیا بێت و خوا نەناسێت: ﴿فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا﴾[3].

کەواتە.. . ئەی داواکەرانی خۆشیو بەختەوەری! لەخۆشـی بگەڕێن لـەناو ڕێبازی حەزرەتی محمد(ﷺ).

چـونکە دونیـا فانیـە، خۆشـیەکەی دەڕوات، تەمـەنمان کەمـە، دەگەڕێنـەوە لای خوایەکی تاك و تەنیا.

عەبدولمەلیکی کوڕی مەروان، کە لەو سـەری دونیـا تـاکو ئـەو سـەری لەبـەر دەسـت دابوو کە ئەجەلی هات چوە لای پەنجەرەی کۆشکەکەی سەیری باغەکەی کـردو دیتـی جل شۆرێك خەریکی جل شوشتنەو هەر گۆرانی دەڵێت، ئەویش دونیای هەموو لـەژێر دەست دا بوو و دڵی ئەوەندە غەمناك بوو هـەر مەپرسە! ئەوجا دەسـتی بـەرزکردەوەو وتی خوایە (ياليتني كنت غسالاً، ياليتني ماعرفت الخلافة، ياليتني ماتوليت الملك).

١-سورة طه: (١٢٤).

٢-سورة طه: (١٢٤).

٣-سورة طه: (١٢٤).

وتـی: خوایـه خۆزگـه جـل شـۆرێك بـام، خۆزگـه، نەبومایـه خەلیفـه خۆزگـه قـەت نەبومایه دەسەڵاتدار، پاشان وەفاتی کرد. کە ئەم قسەیان گەیانده (سەعیدی کوڕی موسەیەب)[1] فەرمووی (الحمدلله الذي جعلهم يفرون الينا في سكرات الموت ولانفر اليهم) سوپاس بۆ خوا کەوای لێ کردوون لەکاتی سەرە مەرگ بەرەو ئێمە دەهێنەوە، وە ئێمە بەرەو ئەوان ناچینەوە.

کەواتە ئەوەی خۆشی دەوێت باروو بکاتە مزگەوت، قورئان، جێبەجێ کردنی سوننەتی پێغەمبەر(ﷺ). چونکە خۆشی لەبەرنامەی خودا دایە.

یارەبی خوایە هیداتمان بدەی، روحممان پێ بکەی خۆش بخەیتە دڵ و دەرونمان، شارەزامان بکەی، موسڵمانان پارێزراو بکەی.

١-یەکێك لە پیاو چاکەکانی تابعین بووە ئیمامی مزگەوتی پێغەمبەر(ﷺ).

خوتبەی دووەم مانگی (جەمادی دووەم)

الحَمْدُ للهِ الْوَاحِدِ الأَحَدِ، الْفَرْدِ الصَّمَدِ، الَّذي لَمْ يَلِدْ ولَمْ يولَدْ، ولَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً احَدٌ، نَحْمَدُهُ حَمْداً لايُحَدُّ، ونَشْكُرُهُ شُكْراً لايُعَدُّ، وأَشْهَدُ انْ لاَ إِلَهَ إلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَشَريكَ لَهُ ولاَ صَاحِبَةً ولا وَلَداً، وأَشْهَدُ انَّ سَيدَّنا مُحمَداً عَبْدُهُ ورَسُولُهُ إلى الأَبْيَضِ والأَحْمَرَ والأَسْوَدِ.

عِباد اللهِ. . . أُوصيكُمْ وايَّايَ بِتَقْوى اللهِ، وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يَرْزُقْهُ سَعَادَةَ الْأَبَدِ، وَيُبَارِكْ لَهُ في الأَهْلِ والْمَالِ والْوَلَدِ، فَطُوى لِمَنْ وَحَّدَ رَبَّهُ وَعَبَدَ وصَامَ وقَامَ، وصَلَّى وزَكَّى، وانْفَقَ وَتَصَدَّقَ، وَبَرَّ وأَحْسَنَ وَجَادَ بِمالَدَيْهِ، وَعَلى جُودِ رَبِّهِ اعْتَمَدَ.

فَاتَّقُوا اللهَ عِبَادَالله وَصَلُّوا وَسَلِّموا عَلَى سَيِّدِّنا مُحَمَدٍ، عَلَى مَنْ امِرْتُمْ بِالصَّلاَةِ والسَّلاَمِ عَليهِ حَيْثُ قال تعالى: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلاَئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾[1].

١-سورة الأحزاب: (١٥٦).

مافی موسڵمان لەسەر موسڵمان

لەوتاری ئیمڕۆماندا باسی مافی موسڵمان لەسەر موسڵمان دەکەین، چونکە ئەو ئایینەی کە خوای گەورە بۆ ئێمەی داناوە، ئیسلامە، وە کردوویەتی بەپەیڕەو بۆ ژیانمان، بۆ ئەوەی لەژێریەوە پەیڕەوانی ببنە یەك خێزان، بەڵکو یەك جەستە، کە ئەندامێکی ئەو جەستەیە ئازاری پێ گەیشت هەموو جەستەکە گەرم دابێت و هەمان ئازاری پێ بگات[1]، چونکە موسڵمانان دەبێت وەکو دیوارێکی پتەوبن کە یەکتری بکێشن و هێز لەیەکتری وەربگرن و هەندێکیان هەندێك بپارێزن.

وە لەو هۆیانەی کە ئەو پەیوەندیە دەهێلیتەوەو پارێزگاری لەساغی کۆمەڵگای ئیسلام دەکات زانینی مافی هەریەکەمانە بەرامبەر بەبرای موسڵمانان.

موسڵمانان.. ئایینی ئیسلام ئایینی خۆشی و شادییە، ئایینی لەگەڵ یەکتر گونجانە، ئەگەر مرۆڤ پەیڕەوی بکات، ژیانی خۆش دەبێت دڵی ئارام دەگرێت.

ئیبن عەباس: لەمانای ئەم ئایەتە کە دەفەرمووێت: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾[2].

واتە: محمد(ﷺ) ڕەوانەی کراوی خوایە، ئەوانەش کە لەخزمەتیدان و شوێنی کەوتوون توندوتیژن بەرامبەر بێ باوەڕان و بەبەزەیی و میهرەبانن لەنێوان خۆیاندا، دەیانبینیت سەرگەرمی نوێژو خواپەرستین، کڕنوش و سوژدە دەبەن، هەردەم ئاواتیان بەدەستهێنانی ڕەزامەندیی و پایە بەرزییە لەلای خوا، نیشانەی چاکی و پاکییان لەناوچەوانیاندا دیارەو دەدرەوشێتەوە لەئەنجامی سوژدە بردن و خواپەرستییاندا، جا ئەو بەڕێزانە ئەوە نموونەو پێناسەیان لەتەوراتدا، نموونەو پێناسەشیان لەئینجلیشدا وەك ڕوەکێك وایە کە لەسەرەتاوە چەکەرە بکات، جا

١-ئاماژە بە ئەو فەرموودەیە: (مثل المؤمنين في توادهم وتراحمهم وتعاطفهم مثل الجسد اذا اشتكى منه عضو تداعى له سائر الجسد بالسهر والحمى) رواه الشيخان عن النعمان بن بشير (التاج ج٢ ص١٨).

٢-سورة الفتح (٢٩).

چەکەرەکەی بەهێز کردبێت پاشان ئەستوور ببێتو پێ بگات کشتیارەکان (جوتیارەکان) سەرسام بکاتو پێیان سەیر بێت: چۆن واپێگەیی؟! چۆن ئاوا خۆی گرت؟ ئەم پێناسەیە بۆ ئەوەیە خوا کافران داخ لەدڵ بکات، جا خوای بەدەسەڵات بەڵێنی بەوانە داوە کە باوەڕیانهێناوەو کردەوە چاکەکانیان ئەنجام داوە لەوان: کە لێخۆشبوونو پاداشتی گەورەو بێ سنووریان پێببەخشێت.

دەفەرموویێت[1]: (يدعو صالحهم لطالحهم وطالحهم لصالحهم، فاذا نظر الطالح الى الصالح من أمة محمد﴿ﷺ﴾ قال: اللهم بارك له فيما قسمت له من الخير، وثبته عليه، وانفعنا به، واذا نظر الصالح الى الطالح قال: اللهم اهده وتب عليه واغفر له عثرته)[2].

واتە: (پیاو چاکەکان دوعا بۆ خراپەکانو پیاوە خراپەکان دوعا بۆ چاکەکان بکەن، جا ئەگەر پیاوی خراپ سەیری پیاوچاکی ئوممەتی محمد﴿ﷺ﴾ کرد بڵێت: ئەی پەروەردگار.. بەرەکەت بخە ئەو چاکیەی کە بۆت بەش کردووە، وە راگری بکە لەسەری، وە ئێمەش سوودمەند بکە لێ یی. وە ئەگەر پیاو چاك سەیری پیاوی خراپی کرد بڵێت: ئەی خوایە، هیدایەتی بدە، وە پەشیمانی بێ ببەخشەو لێی قبول بکە. وە لەهەڵەکانی خۆش ببە).

وە دەبێت ئەوەی بۆ خۆمان پێ خۆشەو باشە، بۆ ئیماندارانیشمان خۆشو باش بێت، دەبێت بەرامبەر برای ئیماندار رقو کینە بەلاوە بنێین.

وە نابێت ئیماندارن ئەزیەت بدەین، چ بەقسە یاخود بەکردەوە چونکە پێغەمبەر(د.خ) دەفەرموێت: ﴿اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِه وَيَدِه..﴾[3].

واتە: موسڵمان ئەو کەسەیە کە موسڵمانان لەزوبانو دەستی پارێزراوبن. نەك هەر ئەمانە بەڵکو ئەگەر سەیری فەرموودەکانی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بکەین، دەیەها فەرموودەیی لەسەر مافی موسڵمان لەسەر موسڵمان فەرمووە، چونکە ژیانی دونیا لەسەر پەیوەندی پەیوەستە، ئەگەر پەیوەندی پچڕا ئەوە ژیانیش تاڵ دەبێت.

١- ئیبن عەباس.

٢- مكاشفه القلوب، الغزالى ص٤٦٢.

٣-رواه البخاري/ كتاب الايمان/ باب: المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده/ رقم (٩) عن عبدالله بن عمر.

پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرمووێت: ﴿حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلى الْمُسْلِمِ سِتٌّ: قِيلَ: مَاهُنَّ يَارَسُولَ اللهِ قَالَ: إذا لَقِيتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ، وَإذا دعَاكَ فَأَجِبْهُ، وإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ، وَإذا عَطَسَ فَحَمِدَ اللهَ فَشَمِّتْهُ، وَإذا مَرِضَ فَعُدْهُ وإذا مَاتَ فَاتَّبِعْهُ﴾[1].

واتە: مافی موسڵمان لەسەر موسڵمان شەش شتن: وتیان: ئەوانە چین ئەی نێردراوی خوا: فەرمووی: ئەگەر پێی گەیشتی سەلامی لێ بکە، ئەگەر بانگی کردی برۆ بەپیر قسەی، ئەگەر داوای ئامۆژگاری لێ کردی ئامۆژگاری بکە، ئەگەر پژمی و سوپاس و حەمدی خوای کرد بڵێ: خوا رەحمەت پێ بکات، ئەگەر نەخۆش کەوت سەردانی بکە، ئەگەر وەفاتی کرد، بەدوای جەنازەی برۆ.

برژێ سەلات و سەلام بەسەرتا ئەی پێغەمبەری خوا!

ئەی خۆشەویستی خوا!

ئەگەر تەنها ئەم وتەی پێغەمبەر(ﷺ) جێبەجێ بکەین، ئەوە ژیانمان دەگۆڕێت و ئاسوودە دەبین لەژیانمان.

بەڕێزان.. ئەگەر سەیری فەرموودەکە بکەین دەبینین یەکەم وشە کە پێغەمبەر(ﷺ) فرمانی پێ کردووە، سەلام کردنە، بۆ ئەوەی ببێتە نیشانەی موسڵمانیەتی، وە هەروەها ناوێکە لەناوەکانی خوای گەورە.

خوای گەورە دەفەرمووێت: ﴿وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا﴾[2].

واتە: هەر کاتێك سڵاوو چاك و چۆنیەکتان لەگەڵ کرا ئەوە بەجوانتر لەسڵاوەکەی ئەو یاخود وەکو خۆی وەڵام بدەنەوە، بێگومان خوا لەهەموو شتێك دەپرسێتەوە.

سڵاوکردن دڵ ئاسوودە دەکات، وە ترس لادەبات، وە خۆشەویستی زیاد دەکات.

هەر لەبەر ئەوە پێغەمبەر(ﷺ) فەرموویەتی: ﴿وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لاَ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلاَتُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَفَلاَ أَدُلُّكُمْ عَلَى أَمْرٍ إِذا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلاَمَ بَيْنَكُمْ﴾[3].

واتە: سوێند بەو کەسەی گیانی منی لەبەر دەستدایە ناچنە بەهەشت تائیمان نەهێنن، وە باوەڕتان کامل و تەواو نابێت تایەکترتان خۆش نەوێت، بەڵام ئایا

١-رواه الخمسة عن ابي هريرة (التاج ج٥ ص١٦).

٢-سورة النساء (٨٦).

٣-رواه ابوداود والترمذي ومسلم (ولكن مسلم في كتاب الايمان) عن ابي هريرة.

شتێکتان نیشان نەدەم ئەگەر کردتان یەکترتان خۆش بووێت، سڵاو لەیەکتر بکەن و لەنێوانتا بڵاوی بکەنەوە.

خۆشەویستانم.. سڵاوکردن سوننەتێکی موئەکەدەیە، ئەگەر موسڵمان بیکات خێری پێ دەگات و ئەگەر تەرکی بکات گوناهی پێ دەگات.

وە خاڵی دووەم کە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ ئاماژەی پێ کرد سەردانی نەخۆشەوە دەبێت لەکاتی سەردانکردنی نەخۆش ئەم خاڵانە ڕەچاو بکەین:

* دانیشتنی کەم وە کەم پرسیار کردن وە دەربڕینی غەم و هاوسۆزی وە دوعا کردن بۆیی وە چاوپۆشین لەکەم و کوڕی جێگایەکە.

نەك وەکو هەندێك لەئێمە دەیکەین زۆر جار کە سەردانی نەخۆش دەکەین دانیشتنەکە گەرم دەکەین بەقسەی دونیاو مەجلیسەکە دەکەینە هی خۆمان، لەلای تریش نەخۆشەکە لەوپەڕی ئەزیەت و ئازار دایە بگرە هەتا ئازار زیاتر دەخوات.

وە سەردانکردنی نەخۆش پاداشتێکی زۆری هەیە، چونکە دەبێتە هۆی دڵ خۆشکردنی نەخۆشەکەو دڵ ئاسوودە بوونی.

* وە پلەی بەرز دەبنەوەو گوناهەکانی لادەبرێن.

پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموویێت: ﴿اذا عاد المسلم أخاه أو زاره قال الله تعالى طبت وطاب ممشاك وتبوأت منزلاً في الجنة﴾[1].

وە هەروەها ئەگەر موسڵمانێك داوای ئامۆژگاری لێکـ دەبێت ڕێگای چاکی نیشان بدات.

بەڵام بەداخەوە لەم زەمانە وای لێهاتووە کەمێك نەبێت ئەگینا زۆربەیان، ئەو زانستەی دەیزانین دەیشارینەوە بۆ ئەوەی کەس سوودی لێ وەرنەگرێت، بۆ ئەوەی کەس نەگاتە پلەی ئێمە موسڵمان دەبێت وەکو ئاوێنە بێت بۆ برای موسڵمانی کەم و کوڕیەکانی پێ بڵێت و ئامۆژگاری بکات و لەخراپەو ئەزیەت دووری بخات هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت: ﴿ان احدکم مرآة أخيه فاذا رأى فيه شيئاً فليمطه عنه﴾[2].

واتە: (هەر یەکێك لەئێوە ئاوێنەی براکەیتی، جا ئەگەر شتێکتان لێ بینی لەسەری لابدەن).

١-رواه الترمذي وابن ماجة من حديث أبي هريرة إلا انه قال ناداه مناد/ إحياء علوم الدين ج٢ ص١٨٦.

٢-رواه أبو داود والترمذي/ إحياء/ ج٢ ص١٨٧.

چونكە وەكو باسمان كرد موسڵمانان هەموويان يەك جەستەنە، يەك پەيڕەو يەك ئامانجن، دەبێت هەموويان بەشداری ئازاری يەكتر بكەنو هەموويان يەكتريان خۆش بوێت.

ئەوەيە ياسای ئيسلام!

دەبێـت موسـڵمان لەهـەموو كاتێـك لەگـەڵ براكـەی خـۆی بێـت پێغەمبـەر(ﷺ) دەفەرمووێت: ﴿انصـر أخـاك ظالمـاً أو مظلومـاً فقيـل كيـف ينصـره ظالمـاً قـال يمنعـه مـن الظلم﴾[1].

واتـە: يارمـەتی بـرات بـدە لـەو كاتـەی زوڵـم دەكـاتو ئـەو كاتـەی زوڵميشـی لێ دەكرێت، وتيان: چۆن يارمەتی بدات لەو كاتەی زوڵم دەكات، فەرمووی: بيگێريتـەوەو دەرفەتی نەدات زوڵم بكات.

دەگێڕنەوە: كە ڕۆژێك (عەلی كوڕی فوضەيل) گريا، پێيان وت: بۆ دەگری؟ ئـەويش فـەرمووی: دەگـريێم بـۆ ئـەو كەسـەی زوڵمـی لـە مـن كـردووە ئەگـەر بـەيانی لەبەرامبـەر خوای گـەورە ڕاوەسـتاو خـوا پرسـياری لێ كـرد ئـەو زوڵمەيـەت بـۆ كـردو ئـەويش هـيچ بەڵگەی پێ نەبوو لەبەر ئەوە دەگريێم.

وە مافێكی تـر لەمافەكانی موسـڵمان لەسـەر موسـڵمان ئەوەيـە ئەگـەر وەفـاتی كـرد بـەدوای جـەنازەی بـڕوات تاگـۆڕسـتانو هـەر لـەوێ بێـت تـا دەيشـارنەوە، چـونكە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرمووێت: ﴿من شيع جنـازة فله قيراط من الأخرة فـان وقـف حتـى دفـن فله قيراطان﴾[2].

واتە: ئەوەی بەدوای جەنازەيێك بڕوات (قيراط)ێك[3] خێری پێ دەگات وە ئەگـەر ڕاوەستا هەتا دەشاردرێتەوەو دەنێژرێت ئەوە دوو (قيراط) خێريەتی.

بەڵام ئەوەی حەز دەكەم ئاماژەی پێ بدەم لەم خاڵەيە ئەوەيە زۆر كـەس لەئێمـە كە كەسێكی لێ دەمرێت، بانگی يەكێك دەكاتو نوێژی لەسەر دەكاتو تەواو.

ئەمەی لەياد نييە كە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرمووێت: ﴿مامن ميت يصلي عليـه أمـة مـن المسلمين يبلغون مائة كلهم يشفعون له : إلا شفعوا فيه﴾.

١-متفق عليه من حديث انس بن مالك.

٢- رواه الشيخان من حديث ابي هريرة.

٣-قيراط وەكو چيای ئوحودە هەروەكو ئيمامی موسلم ڕوايەتی كردووە لەثەوبان.

واتە: هەر مردوێك كۆمەڵە موسڵمانێك كە ژمارەیان بگاتە سەد كەس نوێژی لەسەر بكەن‌و هەموویان گەردەنی ئازاد بكەن‌و داوای لێ خۆشبوونی بۆ بكەن، ئەوە خوای گەورە بەوانی دەبەخشێت. لەبەر ئەوە نەكەن نوێژی بەكۆمەڵ لەدەست خۆتان بدەن لەسەر مردووەكانیان.

برایانم.. ئەوەی باسمان كرد كەمێك لەو مافانە بوون كە موسڵمان هەیەتی لەسەر برای موسڵمانی، ئومێدەوارم هەموومان جێبەجێ یان بكەین بۆ ئەوەی كۆمەڵگایەكی پتەوو یەكگرتوو ئاسوودەمان بۆ دەستەبەر ببێت.

خوایە لەو كەسانەمان بگێری كە مافی تۆ جێبەجێ دەكەین‌و مافی موسڵمانان جێبەجێ دەكەین‌و مافی خۆمان جێبەجێ دەكەین. خوایە لەكەم‌و كوڕیمان ببوورە،و ڕوحممان پێ بكەن. ئامین[1].

١-اشارەت بەهاتنی مانگی رەجەب‌و گەورەیی بكرێت لەخوتبەی دووەم.

دواخستنی گەڕانەوە بۆ خوا

الحمدلله العليم الوهاب، خالق مكور الليل على النهار، بفجر الماء من جلاميد الأحجار، غافر الذنب وقابل التوب شديد العقاب، عظيم سبحانه بفضله شهر رجب، وانزل الرحمة فيه وصب.

احمده سبحانه وتعالى وهو الكريم التواب، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له الملك الوهاب، وأشهد ان سيدنا محمد عبده ورسوله النبي الأواب، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه عدد الرمل والتراب.

موسڵمانانی بەڕێز.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی و تەوبەکردن لەگوناهەکان، چونکە هەر خودایە لەگوناهی عەبدی خۆی خۆش دەبێت.

برایانی خۆشەویست.. زۆربەی خەڵك زیرەکن بۆ دونیاو دەزانن چۆن دەگەنە ئامانجەکانیان، ئەگەر ئەوەی بۆ هەوڵ دەدەن بچووکیش بێت و هیچ نەبێت، وە زۆربەی تەمەنی خۆیان لەخواردن و خەواردنەو جل و بەرگ سەرف دەکەن، ئەوەی جێگای داخە، لەپێناو دونیا هەوڵ دەدەن بەڵام ڕۆژی دواییان لەیاد چووە، هەروەکو ئەوەی کە ڕۆژی دوایی پەیوەندی بەوانەوە نیە، کەچی ئەمرە خواییەکان بەئێمە دەڵێن پەلەبکەن بۆ چاکە: ﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾[1]. پێشبڕکێ بکەن لەچاکەکاندا.

بەڵام دەبینین تەمبەڵێك هەیە لەکاری چاکە، کابرا دڵی خۆی دەداتەوەو دەڵێت.. هێشتا زووەو کات ماوە، بەیانی دەست پێ دەکەم یاخود پاش مانگێك، یاخود کە ڕەمەزان هات تەوبە دەکەم بەم شێوەیە ژیانمان دەڕوات، وەهیچ ناکەین.

کەواتە.. هەر لەسەر گوناهەکانمان بەردەوام دەبین و کەچی بەڵێن دەدەین کە تەوبە بکەین.

موسڵمانان.. ئەم دیاردەیە، دیاریەیێکی ترسناك و زۆر خراپە وە چەندەها هۆی هەیە:

١–سورة البقرة: (١٤٨).

١-دايك و باب زۆرجار هۆی ئەم دیاردەیەنە، کوڕەکەیان دەیەوێت کارێکی باش بکات، بەڵام دایك و باوکی مەنعی دەکەن، گوایە تەمەنی بچوکە، بەم شێوەیە کوڕەکەش کە گەورەبوو، رەوشتی ئەوان هەڵدەگرێت.

وينشأ ناشيء الفتيان فينا　　　على ماكان عوده ابوه

لەبەر ئەوە دەبینین پێغەمبەری خودا﴿ﷺ﴾ تأکید دەکاتەوە لەسەر ئەوەی کە بەرامبەر منداڵەکانمان بەوەفاء بین و ئەگەر بەڵێنی شتێکمان پێ دان بۆیان جێبەجێ بکەین.

عەبدوڵڵای کوڕی عامیر دەڵێت: (دعتني امي يوماً ورسول الله﴿ﷺ﴾ عندنا فقالت: تعال أعطك، فقال لها الرسول﴿ﷺ﴾ (ما أردت ان تعطيه) فقالت: اردت ان اعطيه تمرة، فقال لها (أماوأنك لولم تعطه شيئا كتبت عليك كذبة)[1].

دەڵێت: رۆژێك دایکم بانگی کردم و پێغەمبەریش﴿ﷺ﴾ لەماڵمان بوو وتی: وەرە شتێکت بدەمێ، وە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی (دەتویست چی بدەیێ؟، دایکم وتی: دەمویست قەسپێکی بدەمێ، پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی (ئەگەر هیچت پێ نەدابا ئەوە درۆیەکت لەسەر دەنوسرا).

٢-نەفس نزمی و برادەرایەتی تەمبەڵان:

چونکە نەفسی مرۆڤ ئەمردەکات بەخراپەو حەز بەپاڵدانەوەو حەسانەوە دەکات، وە ڕقی لەئەزیەت و کاری گرانە، بەتایبەتی ئەگەر برادەرایەتی پیاوی تەمبەڵیش بکات، ئەوە هەر زیاتر تەمبەڵ دەبێت، لەبەر ئەوە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (لا تصاحب الإ مؤمناً، ولايأكل طعامك إلا تقي)[2].

٣-لەیادکردنی مردن و رۆژی دوایی:

ئیمامی غەزالی (رەزای خوای لێبێت) دەفەرموێت (اعلم ان من له أخوان غائبان ينتظر قدوم احدهما في غد وينتظر قدوم الآخر بعد شهر او سنة فلايستعد للذي يقدم بعد شهر او سنة ودائماً يستعد للذي ينتظر قدومة غدا).

(بزانە.. ئەوەی دوو برای لەسەفەری هەبێت، کە چاوەڕێ بکات بگەڕێتەوە، یەکێکیان بەیانی بێتەوە، وە ئەوی تریان پاش مانگێك یان ساڵێك بێتەوە، ئەوە

١-اخرجه ابو داود(٢٩٨/٤) روضة الخطباء، ص١٧٩.

٢-ابوداود (٢٥٩/٤) والترمذي.

چاوەڕێی‌و ئامادە باشی ناکات بۆ ئەوەی پاش مانگێك یان ساڵێك دێتەوە!، بەڵکو ئامادە باشی بۆ ئەوە دەکات کە بەیانی دەگەڕێتەوە.

یعمر واحد فیفر یوما   وینسی من یموت من الشباب

٤-بەکەم زانینی کارو پشت بەستن بەهێزو توانای خۆی.. .

هەروەکو مەسئەلەی (کەعبی کوڕی مالیك) کە دواکەوت لەشەڕی تەبوك[1].

موسڵمانانی خۆشەویست.. هەڵگرتن و هێشتنەوەی کاری ئیمڕۆ بۆ بەیانی شتێکی زۆر خراپە، وە موسڵمان توشی چەندەها زەرەرو زیان دەکات لەوانە:

١-پەشیمانی لەکاتێك کە پەشیمانی داد نادات: ﴿وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾[2]. لەو ماڵ‌و سامان‌و زانستی‌و هێزو دەسەڵاتەی کە پێمان بەخشیوون ئێوەش لێی ببەخشن‌و دەستی بەسەردا مەگرن‌و قۆرخی مەکەن، پێش ئەوەی کە مردن یەخە بە یەکێکتان بگرێت‌و بڵێت: پەروەردگار، خۆزگە ماوەیەکی کەمی تر مۆڵەتت بدامایە تاخێرو چاکەم بکردایەو ماڵ‌و سامانم ببەخشیایەو بچوومایەتە ریزی چاکانەوە.

٢-کۆبونەوەی گوناهێکی زۆر، چونکە هەر گوناه دەکات و دەڵێن، بەیانی تەوبە دەکەم و ناشیکات.

٣-بێ بەش بوونی لەیارمەتی ئیلاهی: چونکە یارمەتی‌و مەدەدی خودا بۆ خۆشەویستانی خودایە: ﴿وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى﴾[3]. ئەوانەی ڕێبازی هیدایەت‌و ئیمانداریيان گرتۆتەبەر بەگوفتاری پێغەمبەر هیدایەت‌و دینداریيان گەشە دەکات‌و پەرە دەسێنێت.

بەڵام ئایا چارەسەری ئەم دەردە چۆن بکەین؟!

ئایا چارەسەری هەیە؟!

بەڵێ.. موسڵمانان هیچ دەردێك نیە کە دەرمانی نەبێت! وە دەرمانی ئەم دەردە ترسناکەش ئەوەیە:

١-بەرزی نەفس و کاری چاك:

١-سەیری (السیرة النبویة) لابن هشام لاپەڕە (١٨٦) ج٤ بکە.

٢-سورة المنافقون: (١٠).

٣-سورة محمد: (١٧).

چونكه ئیمرۆ خۆت ماندوو بكەیی و بەیانی بحەسێیەوە باشترە لەوەی ئیمرۆ بحەسێیەوەو بەیانی ماندوو ببی: ﴿وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ﴾[1]. هەوڵ بدەن هەمیشەو بەردەوام شوێنی دڵتان لای خوا بێت و بگەڕێنەوە بۆ لای پەروەردگارتان و تەسلیمی ئەوبن، پێش ئەوەی كە سزای خوا یەخەتان بگرێت لەوەو دواش سەركەوتوو نابن و كەس نایێت بەرگریتان لێ بكات.

٢-تەركردنی برادەرایەتی پیاوی خراپ و تەمبەڵ:

بەڵكو دەبێت لەگەڵ برادەری چاك و لەخواترس دۆستایەتی بكەین چونكە برادەری خراپ و باش هەروەكو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (مثل الجليس الصالح والجليس السؤ كحامل المسك ونافخ الكير، فحامل المسك إما ان يحذيك واما أن تتباع منه واما ان تجد منه ريحاً طيبة، ونافخ الكير إما ان يحرق ثيابك واما ان تجد منه ريحاً خبيثة)[2].

٣-بەردەوام مردن و ڕۆژی دواییمان لەپێش چاو بێت:

چونكە مردن لەناكاو دێت و پێغەمبەریش(ﷺ) دەفەرموێت

(بادروا بالأعمال الصالحة سبعاً، هل تنتظرون إلافقرا منسياً، او غنىً مطغياً او مرضاً مفسداً، او هرماً مفنداً او موتاً مجهزا، أو الدجال شر غائب ينتظر أو الساعة فالساعة أدهى وأمر)[3].

٤-بەكەم نەزانینی هیچ كارێك:

هەر چەندە ئەگەر كارەكەش بچوك بێت، چونكە نازانی پاشان توشی چی دەبێت. موسڵمانان.. . ئایا كات نەهاتووە بەخۆمان بڵێین، ئەی نەفس تاكەی؟! ئەی نەفس دەست بكە بەچاكە پێش ئەوەی مردن پێت بگات، ئەی نەفس نوێژ بكە كەس نیە لەدوای مردنت نوێژت بۆ بگێڕێتەوە؟! ڕۆژوو بگرە كەس نیە ڕۆژووت بۆ بگرێت.

یارەبی خوایە هیدایەتمان بدەیت- ڕوحممان پێ بكەی.

١-سورة الزمر: (٥٤).

٢-متفق عليه.

٣-روضة الخطباء ص١١٢/ رواه الترمذي وحسنه.

(شەورەویی و بەرزبوونەوە)(١)

الحمدلله الذي أسرى بعيده ليلا من المسجد الحرام الى المسجد الأقصى، الذي فضل أمة محمد على سائر الأمم كما هو مذكور في القران قصصا.

احمده سبحانه وتعالى حمدا يكون به مختصا، وأشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له، شهادة عبد لم يكن معاندا ولا عصى، واشهد أن سيدنا محمدا عبده ورسوله الذي صار بالشفاعة لعظمى مختصا، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه الذين نالوا بصحبته فضائل لاتعدو لاتحصى.

موسلمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو جێبەجێکردنی فرمانەکانی.

لەشەوی (٢٧)ی مانگی رەجەب، وەسالێك پێش کۆچ کردنی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ گەورەترین موعجیزەی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ رووی دا[1]. کەوێنەی نەبوو لەمێژووی مرۆڤایەتی کە ئەویش شەورۆی پێغەمبەر بوو بۆ قودس و لەوێوە بۆ ئاسمان.

وە ئەم بەرزکردنەوەش، گەورەیەك بوو بۆ پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ وە دڵ دانەوەی بوو چونکە لەو ساڵە دوو یارمەتی دەری بەهێزی لەدەست دان کە یەکەمیان باپیرەی بەرێزی بوو (عبدالمطلب) وە ئەویتریان خێزانی بەرێزی بوو (خديجه) و، هەروەها توشی ئەزیەت و ئازارێکی زۆر هات لەشاری (طائف) کەچووە لایان بۆ ئەوەی یارمەتی بدەن، چووە لای سەرۆکەکانی لەبەنی ثەقیف کەسێ برابوون[2]. بەڵام ئەوان بەناشیرینترین شێوە وەڵامیان دایەوە، یەکێکیان وتی: قوماشی کەعبە دەدڕێنم ئەگەر خودا تۆی ناردبی، وە ئەویتر وتی: ئایا خودا کەسی تری غەیری تۆ نەدۆزیتەوە هەتا رەوانی بکە؟!، وە سێیەمیان وتی: قەت قسەت لەگەڵ ناکەم چونکە ئەگەر تۆ پێغەمبەر بیت هەروەکو دەڵێی، ئەوە تۆ لەوە گەورەتری وەڵامت بدەمەوە، وە ئەگەر درۆ بکەی لەگەڵ خودا، بە ئەوە نابێت قسەت لەگەڵ بکەم.

ئەوجا کە سوودی نەبوو، پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ داوای لێ کردن کە هەواڵە بۆ قورەیش نەبەن، بەڵام ئەوان بەقسەیان نەکردو منداڵ و بەندەکانی خۆیان بەردایە گیانی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ کە بەرد بارانیان دەکردو قسەی ناشیرینیان پێ دەگوت.

ئەوجا پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ خۆی گەیاندە دیواری باخچەیێك کە هی (عوتبەی کوڕی

١-لەپاش موعجیزەی قورئان.

٢-(١)عبد ياليل (٢)مسعود (٣)حبيب (کوڕانی عمرو بن عمير).

رەبیعـە) بـوو. وە لـەژێر سـێبەری دار تـریێ یێـك حەسـایەوەو كوڕەكـانی عوتبـەش سەیریان دەكرد، ئەوجا پێغەمبەر(ﷺ) دەستی بەرزكردەوە ئاسمان و فەرمووی:

(اللهم اليك اشكو ضَعْف قوتي، وقلة حيلتي، وهواني على الناس، يا ارحم الراحمين، انتَ رب المستضعفين، وانت ربي، الى من تكلني؟ الى بعيد يتجهمني؟ ام الى عدو ملكته أمري؟ ان لم يكن بك عليَّ غضب فلا أبالي، ولكن عافيتك هي أوسع لي، اعوذ بنور وجهك الذي اشرقت له الظلمات وصلح عليه امر الدنيا والآخرة من ان تنزل بي غضبك، او يحل علي سخطك لك العتبى حتى ترضى، ولا حول ولاقوة الا بك)[1].

كە ئەم دوعایەی كرد، ئیرادەی ئاسمان تەدەخولی كرد، وە خودای گەورە ویستی بۆ خۆشەویستی خۆی رووبكاتەوە، ئەگەر خەڵكی سەر زەمین وازی لێ بهێنن، ئەوە ئاسمان وازی لێ ناهێنێت، بەڵكو یارمەتی دەدات و: نزیكی دەكاتەوە لەخۆیی و شتی زۆری نیشان دەدات ئەوە بوو لەشەوی دووشەممە ئەم موعجیزە گەورەیە رووی دا.

كە پێغەمبەری خودا(ﷺ) لەماڵی أم هانی كچی ابو طالب خەوتبوو[2] و بوراقی بۆ هات و حەزرەتی جوبرائیلی(ع) لەگەڵ بوو و سواربوو هەتا چووە (بيت المقدس) لەوێ ئەرواحی پێغەمبەران ئامادەبوون لەگەڵ فریشتەكانی خوداو نوێژی بۆ كردن بەئیمامی.

موسڵمانان.. ئەگەر یەكێك بپرسی ئایا بۆ یەكەمجار چووە (بيت المقدس) ئەوجا بۆ (سدرة المنتهى) بۆ یەكسەر لەمەككە نەچوو بۆ ئاسمان؟!

وەڵامەكەی ئەوەیە.. . چونكە (بيت المقدس) جێگای هاتنە خواری وەحی بوو، وە روناكیكەری زەوی بوو، وە جێگای زۆر لەپێغەمبەران بوو.

وە هەروەها[3]:

١-لەبەر ئەوە یەكسەر نەچوو بۆ ئاسمان، بەڵكو چووە (بيت المقدس) بۆ ئەوەی بەڵگەی لەسەر قورەیشیەكان بێت، چونكە قورەیشیەكان ئاگاداری ئاسمان نین، بەڵام ئاگاداری (بيت المقدس)ن چونكە جێگای بازرگانی ئەوان بوو.

وە هەر لەبەر ئەوە زۆر پرسیاریان لێ دەكرد دەربارەی (قدس) چونكە دەیانزانی پێغەمبەر(ﷺ) نەیبینیوە، وەكە نیشانەكانی هەموو راست دەرچوون، زانیان راستە.

١-سەیری (السيرة النبوية) ج٢ ص٣٢-٣٤ بكە.

٢-سەیری (السيرة النبوية) ج٢ ص٩-٢١ بكە.

٣-(بهجة النفوس) للامام محمد بن أبي حمزة.

٢-چونكه (بيت المقدس) يەكەمين قيبلەی موسڵمانان و سیٚیەمین مزگەوتی پیرۆزی تێدایە.

وە کە گەیشتە (بيت المقدس) پێش نوێژی بۆ ئەوراحی پێغەمبەران کرد بۆ ئەوەی ئەم پێش نوێژییە ببێتە هۆیەکی رون و ئاشکرا بۆ هەموو خەڵك کە ئایینی ئیسلام، قسەی خودای کۆتاییە بۆ خەڵك[1].

موسڵمانان.. إسراو والمعراج بەروبومی زۆری لێ بەدیار دەکەوێت:

١-ئامادەکردنی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بۆ رووبەڕوو بوونەوەی کافرەکان، چونكە ئەم شەورۆیە ساڵێك پێش کۆچ بوو، وە لەپاشان شەڕی بەدری گەورە روویدا، کەواتە ئەم کارە پێویستی بەئامادەکاری هەبوو.

٢-لەم شەوە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ زۆر شتی بەچاو بینی وەکو (فریشتەکانو بەهەشتو جەهەننەم و.. هتد، بۆ ئەوەی شتەکان بۆ خەڵك بباتەوەو پێیان بڵێت.

وە بۆ ئەوەی ببێتە لەیادکردنی رووداوە تاڵەکانی رابردووی.

٣-شادبوونی بەدیتنی جەماڵی خودای گەورە، ئایا بەچاو بووە یان بەدڵ یان بە هەر شێوەیێك بووە نازانین.

٤-لەئاسمان کەهاتەوە، دیارییێکی زۆر بەنرخی لەگەڵ خۆی هێنابوو بۆ موسڵمانان کە ئەویش (نوێژ)ە، بۆ ئەوەی خەڵك لەخراپە بگێڕێتەوە: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾[2]. بەڕاستی نوێژ بەرهەڵستی لە گوناهو تاوانو نادروستی دەکات.

بۆ ئەوەی لەکاتی نوێژ دڵەکان بحەسێنەوەو غەم و نارحەتی ژیان لاببات[3].

وە ئەوەی ئێمە لەم موعجیزەیە سوودی لێ وەردەگرین ئەوەیە کە دڵی خەڵك جێگیر بکات لەسەر ئەوەی کەحەق هەر دەبێت رۆژێك بێت سەر بکەوێت، دەبێت رۆژێك بێت تەنگانە بڕوات و خۆشی بێت.

یارەبی خوایە رزگارمان بکەی لەئاگری جەهەننەم

رەحممان پێ بکەی.. شیفای نەخۆشانمان بدەی

لەبەلاّو موسیبەت رزگارمان بکەی.. ئیسلام سەرکەوتوو بکەی.

١-فقه السيرة ص١٤١.

٢-سورة العنكبوت: (٤٥).

٣-المعراج النبوي ص٥٢-٥٧ (بديع الزمان سعيد النورسي).

(شەوڕەویی و بەرزبوونەوە) (٢)

الحمدلله الذي أسرى بعبده ليلا من المسجد الحرام الى المسجد الأقصى، ثم عرج به الى السموات العلى، ليريه من آياته الكبرى، فأعاده في نفس الليلة الى فراشه وهو ما انطوى.

احمده سبحانه وتعالى في علاه، وأشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له إله تنزه عن كل ماسواه، وأشهد أن سيدنا محمدا عبده ورسوله الذي اصطفاه اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى اله واصحابه إلى يوم لقاه.

موسڵمانی خۆشەویست.. وەسیەتتان لێ دەكەم بەتەقوای خودای گەورەو دەرنەچوون لەفرمانەكانی، چونكە دونیاو قیامەتمان لەدەست دەچێت.

بەردەوامین لەسەر باسی شەوڕۆی حەزرەتی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ ووتمان كە پێش نوێژی بۆ پێغەمبەران كرد لە (بیت المقدس) ئەوجا پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت[1] (لما فرغت مماكان في بيت المقدس، أتي بالمعراج ولم ار شيئا قط احسن منه، وهو الذي يمد اليه مينتكم عينيه اذا حضر، فاصعدني صاحبي فيه، حتى انتهى بي الى باب من ابواب السماء، يقال له: باب الحفظة، عليه ملك من الملائكة، يقال له: اسماعيل، وتحت يديه اثنا عشر الف ملك تحت يدي كل ملك منهم اثنا عشر الف ملك: قال: يقول رسول الله (ص) حيث حدث بهذا الحديث ﴿وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلاَّ هُوَ﴾[2] فلما دخل بي، قال: من هذا ياجبريل؟ قال: (هذا) محمد. قال: اوقد بُعث؟ قال: نعم. قال: فدعا لي بخير وقاله).

پاشان كەداخیلی ئاسمانی دونیا بوو، هەموو فریشتەكان بەدەم بەپێكەنین پێشوازیان لە پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ دەكردو دوعای خێریان بۆ دەكرد. تەنها فریشتەیێك نەبێت كەپێنەكەنی، پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ دەڵێت: منیش بەجبرئیلم وت: ئەوە كێ یە؟ ئەویش فەرمووی: ئەگەر لەگەڵ كەس دەم بەپێكەنین بابە، ئەوە لەگەڵ تۆ پێدەكەنی، بەڵام ئەوە قەت پێناكەنی، ئەوە (مالیكە دەرگەوانی دۆزەخ).

١-السيرة النبوية ج٢ ص١٧

٢-سورة المدثر: (٣١).

پاشان دەڵێت بەجبرائیلم وت: ئایا ئەمری پێ ناکەی جەهەننەمم نیشان بدات، دەڵێت جەهەننەم هات و بەرزبویەوە، هەتا ترسام وتم ئەمری پێ بکە بیگەڕێنیتەوە جێگای خۆی[1].

وە لەبەهەشتی یەکەم حەزرەتی ئادەمی (علیە السلام) چاو پێکەوت، کەروحی نەوەکانی بەپێش تێدەپەڕی، ئەگەر باش بایە خۆش حاڵ دەبوو ئەگەر خراپ بایە غەمناك دەبوو.

پاشان بەرەو ئاسمانی دووەم کەوتە ڕێ کە لەوێش، حەزرەتی عیسی و حەزرەتی یحیی)ە بینی.

وە لەئاسمانی سێیەم دەڵێت: یەکێکم چاو پێ کەوت دەتوت: مانگە لەجوانی کەپرسیم لەجبرائیل (ع) وتی: ئەمە یوسفی کوڕی یەعقوبە وە لەئاسمانی چوارەم چاوی بەحەزرەتی ئیدریس (علیە السلام) کەوت، وە لەئاسمانی پێنجەم چاوی بەحەزرەتی (هارون)ی برای موسی کەوت، وە لەئاسمانی شەشەم چاوی بەحەزرەتی (موسی) (علیە السلام) کەوت وە لەئاسمانی حەوتەم پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (ثم اصعدني الی السماء السابعة، فاذا فیها کهل جالس علی کرسي الی باب البیت المعمور، یدخله کل یوم سبعون الف ملك، لایرجعون فیه الی یوم القیامة. لم ار رجلاً اشبه بصاحبکم، ولاصاحبکم اشبه به فیه، قال: قلت: من هذا یا جبرائیل؟ قال: قال أبوك إبراهیم.. .)[2].

پاشان کە زیاتر چوونە سەرەوە، حەزرەتی جبرائیل دوا کەوت، پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ پرسی: ئەوە بۆ دواکەوتیت؟. بۆ ڕاوەستای؟! حەزرەتی جبرائیل (ع) فەرمووی: زۆرم پێ ناخۆشە جێت بهێڵم ئەی پێغەمبەری خودا؟!

پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی: ئایا لەم کاتەو لەو شوێنە برادەر برادەری خۆی جێ دەهێڵی ئەی جبرائیل؟!

جبرائیل (ع) فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خودا[3] (انكَ إنْ تَقَدَمْتَ اخْتَرَقْتَ، وانَا إذا تَقَدَمْتَ احْتَرَقْتُ، وما منا إلالَهُ مقام معلوم) تۆ ئەگەر بچیە پێش دەبری و تێ دەپەڕی، بەلاَم من ئەگەر زیاتر بێمە پێشەوە دەسوتێم، ئێمە هەر یەکێکمان شوێنێکی دیاری کراومان هەیە.

١-السیرة النبویة ج٢ ص١٧-١٨.

٢-السیرة النبویه ج٢ ص٢٠-٢١/ مکاشفة القلوب (ص٥٧١-٥٧٢).

٣-خطب الشیخ عبدالحمید کشك.

پاشان پێغەمبەر(ﷺ) چووە خزمەت خودای گەورەو چەندەها شتی نیشان داو چەندانی تری لەسەر فەرز کرد، کە لەوان (٥٠) نوێژ بوو کە تەواو بوو گەڕایەوە، پێغەمبەر(ﷺ) لەگەڕانەوەی بەلای حەزرەتی موسی (علیه السلام) هاتەوە، کە لەپێغەمبەری پرسی: چیت لەسەر فەرزکراوە؟ پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی (٥٠) نوێژ وتی: نوێژ گرانە، وە ئوممەتی تۆ بێ هێزەو تەمەنیان کورتە، بگەڕێوە بۆ لای خوداو داوای کەم کردنەوەی لێ بکە، دەفەرموێت گەڕامەوەو داوای کەم کردنەوەم لێ کردو کردیە (٤٠) نوێژ کەچومەوە لای حەزرەتی موسیی (علیه السلام) وتی: هێشتا زۆرەو برۆ لای کەمتر بکە دەفەرموێت: بەم شێوەیە هەتا کردیە (٥) نوێژ و زیاتر نەمتوانی و شەرمم کرد داوای کەمتر بکەم.

موسڵمانانی بەڕێز.. لەم سەفەرە پێغەمبەری خودا(ﷺ) دۆزەخی بینی و زۆر لەو خەڵکانەی دیت کەسزا دەدرێن لەجەهەننەم لەو خەڵکانە: خەڵکانێکی بینی دانیان دەچاندو لەهەمان رۆژیش دەیاندوریەوە وە کە دەیاندوریەوە، یەکسەر وەکو خۆی لێ داتەوە، کە لەجبرائیلی پرسی ئەمەکێن؟ ئەویش فەرمووی (انهم المجاهدون في سبيل الله، تضاعف لهم الحسنة سبعمائة ضعف)[1].

وە خەڵکانێکی بینی بە بەرد لەسەریان دەدراو سەریان دەشکاو پارچە پارچە دەبوو، دووبارە چاك دەبویەوەو لێیان دەدرایەوە. کە لەجبرائیلی پرسی: وتی ئەمانە (أولئك الذين تتشاقل روؤسهم عن الصلاة السكتوبة)[2].

وە خەڵکانێکی بینی کە لێوەکانیان وەکو لێوی حوشتر وایە، وە پارچە ئاگریان پێیەو ئەو ئاگرە دەخۆن و لەخوارەوەیان دێتە دەرەوە، کە لە جبرائیلم پرسی کە ئەمانە کێن فەرمووی (هولاء أكلة اموال اليتامى ظلماً)[3].

وە پیاوێکی بینی پشتەدارێکی گەورەی پێیە، کە توانای نیە هەڵیبگری کەچی ئەو هێشتا دار کۆدەکاتەوەو باری گرانتر دەکات، کە لەجبرائیلم پرسی، وتی ئەمانە (هذا الرجل من امتك، تكون عليه امانات الناس لايقدر على ادائها، وهو يريد ان يحمل عليها)[4].

١-منهل المؤمنين ص١٢٤.
٢-هەمان سەرچاوە.
٣-السير النبوية ج٢ ص١٩.
٤-منهل المؤمنين ص١٢٤.

وه خـەڵكانێكی بینـی كـە سـكەكانیان ئەوەنـدە گەورەیـە هـەر مەپرسـەو لـەزەوی دەخشێت و ناتوانن بجوڵێن لەجێگای خۆیان و سزاش دەدرێن كە لە جبرائیلم پرسی: وتی ئەمانە (هولاء اكلة الربا)[1].

وه ئافرەتی بینی كە بە مەمك هەڵواسرایە، كەپرسی لـەجبرائیل وتـی ئـەوە (اللاتي ادخلت على الرجال من ليس من أولادهم) ئەمەو چەندان دیمەنی تر.

موسڵمانان.. پێغەمبـەری خـودا(ﷺ) لـەپاش ئـەم هـەموو شتە كـەبینی هـەر بـەو شەوەیەوە گەڕایەوە مەككە.

كـە ئەمـەی بـۆ خـەڵكی مەككـە بـاس كـرد، وتیـان: ئەمـە سـەیرە، كـاروانی ئێمـە بـەمانگێك دەگاتـە شـام و بـەمانگێك دەگەڕێتـەوە، ئایـا محمـد بەیـەك شـەو بچێت و بهێتەوە؟!.

كە ئەم هەواڵەیان بۆ ئەبوبەكری صدیق برد: وتی: ئایا محمد ئەو قسەیە دەكات؟ وتیان: بڵێ: وتی: ئەگەر موحەممەد ئەوە بڵێت ئەوە راست دەكات.

وه هەر لەم رۆژە پێغەمبەری خودا(ﷺ) ناوی لەئەبوبەكرنا (الصديق).

پاشـان زۆر پرسـیاریان لێ كـرد دەربـارەی قـودس و كـاروانی ئـەوان كـە لەرێگایـە هـەمووی بـۆ بـاس كـردن و خـەڵكی زۆر موسـڵمان بـوون لـەو رۆژە، چـونكە هـەموو نیشانەكانی راست دەرچوون.

یارەبی خودایە هیدایەتمان بدەی.. لەشەڕی شەیتان رزگارمان بكەی

موسڵمانان سەركەوتوو بكەی.. . دوژمنەكانیان لەناو ببەی.

هەمووڵاییێكمان بە بەهەشت شاد بكەی.

1-السيرة النبوية ج٢ ص١٩.

خوتبەی دووەم مانگی (رەجەب)

الحَمْدُ للهِ الَّذي بَيدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُون، وَإذا قَضى امْراً فَإنَّما يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكونْ، وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمواتِ والأَرْضِ وَعَشِيّاً وَحِينَ تُظْهِرون.

وَأَشْهَدُ أنْ لاَ إِلَهَ إلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَشَرِيكَ لَهُ فِي شَأْنٍ مِنَ الشُّؤنِ، وَاشْهَدُ أنَّ سَيِدَّنا مُحمَداً عَبْدُهُ ورَسُوْلَهُ الأَمينُ الْمأمونُ، والْجَوْهَرُ الْمَكْنونُ، وصاحِبُ السِّرِّ المَصُونِ.

عِبادَ اللهِ. . . مَالَكُمْ عَنِ اللهِ مُعْرِضُونَ، وَعَنِ الْمَوْتِ غَافِلُونَ، وَبِأَوَامِرِ الدِّينِ مُتَسَاهِلُونَ، فَلاَ الصَّلاَةَ تُقِيمُونَ، وَلاَ الزَّكَاةَ تُؤَدُّونَ، وَلا بِمَعْروفٍ تَأْمُرونَ، ولاَعَنْ مُنْكَرٍ تَتَناهونَ، أَفَبِهَذِهِ الدُّنْيَا تَفْرَحونَ وَفِيها تَمْرَحُون.

فَاتَّقُوْ اللهَ حَقَّ تَقْوَاهُ ولاَتَمُوتَنَّ إلا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونُ، ولاتَكونُوا مِنَ الَّذينَ فَرَّقوا دِيَنُهمْ فَكَانُوا شِيَعاً كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ.

وَصَلُّوا وَسَلِّموا عَلَى نَبِيِّكُمْ الْمأْمُون، كَمَا أُمِرْتُمْ بِذَلِكَ إِرْشَاداً وَتَعْليماً بِقَوْلِهِ تَبارَكَ وتَعَالى: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلاَئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾[1].

١-سورة الأحزاب: (١٥٦).

مافی دراوسێ لەسەر دراوسێ

الحمدلله المعز لمن أطاعه واتقاه، والمذل لمن خالف أمره وعصاه، ومن توكل عليه فهو حسبه وكفاه، شرع القوانين والانظمة الاجتماعية من أجل خير البشر وهداه، ولحفظ كرامته ورقيه في مدراج العز الى مبتغاه.

واشهد ان لااله الاالله وحده لاشريك له، ولامعبود بحق سواه، واشهد ان سيدنا محمدا عبده ورسوله ومجتباه ومصطفاه.

اللهم فصل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

موسڵمانان.. تەقوای خوا بكەن و چاك بن لەگەڵ جیرانەكانتان، چونكە چاك بوون لەگەڵ جیران پەیوەندییەكە كە ئایینی پیرۆزی ئیسلام فرمانی پێ داوە. بۆ ئەوەی ژیانمان دوور بێت لەهەموو ناخۆشیو پەژارەیێك خوای گەورە دەفەرموێت ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلاَ تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ﴾[1].

واتە (ئەی خەڵكینە) تەنها خوا بپەرستن و هیچ جۆرە شەریك و هاوەڵێكی بۆ بڕیار مەدەن و چاكە كار بن لەگەڵ دایك و باوكتان و خزمان و هەتیووان و هەژاران و دراوسێی خزم و دراوسێی نزیك و دراوسێی بێگانەدا..).

وە هەروەها پێغەمبەری خۆشەویستمان﴿ﷺ﴾ ئەوەندە گرنگی بە دراوسێ داوە هەتا حەزرەتی عائیشە (ڕەزای خوای لەسەر بێت) دەفەرمووێت (كە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرموویەتی (مازال جبريل يوصيني بالجار حتى ظننت انه سَيُورِّثُه)[2]. (ئەوەندەو بەردەوام حەزرەتی جبریل ئامۆژگاری دەكردم بەچاكە لەگەڵ دراوسێ هەتا گومانم برد كە دراوسێ میرات لەدراوسێ دەگریت).

برایانی بەڕێزم.. دەبێت لەگەڵ دراوسێكانمان چاك بین و، جا جیاوازی نیە دراوسێی ماڵ بێت یان دراوسێی گوندو عەشیرەت و میللەت بێت یان دراوسێی وڵات بێت.

دەبێت تەواوی باوەڕمان بسەلمێنین! ئەویش بەچاكە لەگەڵ دراوسێمان چونكە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرمووێت (من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم جاره)[3].

١-سورة النساء (٣١).

٢-رواه الأربعة (التاج ج٥ ص١٥).

٣-تحفة الخطيب (ص٣٤٧).

(ئەو کەسەی باوەڕو ئیمانی بەخواو بەڕۆژی دوایی هەیە باڕێز لەدراوسێی بگریت و چاك بێت لەگەڵی).

خۆشەویستانم.. ئامان و سەد ئامان نەکەن لەگەڵ دراسێ کانتان خراپ بن، چونکە دراوسێ زۆرجار لەدایك و باوك و خزم و کەس و کار چاکترە، ئەگەر تووشی کێشە هاتی، ئەوە بەهانات دەهێت، ئەگەر نەخۆش کەوتی زوو دەهێت بۆ لات و فریات دەکەوێت وە ئەزیەت دانی دراوسێ بەهەر شێوەیێك نیشانەی ناتەواوی باوەڕەو دەبێتە هۆی توڕەبوونی خوای گەورە، ئەوەتە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرمووێت (والله لایؤمن والله لایؤمن والله لایؤمن قیل من یارسول الله؟ قال: الذي لایأمن جاره بوائقه)[1].

(سوێند بەخوا باوەڕی تەواو نیە، سوێند بەخوا باوەڕی تەواو نیە، سوێند بەخوا باوەڕی تەواو نیە، وتیان: کێ ئەی نێردراوی خوا؟ فەرمووی: ئەوەی دراوسێیەکەی ئەمین نیە لەخراپەی.

چونکە دراوسێ مافی زۆرە لەسەر دراوسێی ئەوەتە ئیمامی تەبەرانی دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەر(ﷺ) کە فەرموویەتی: الجیران ثلاثة: جار له حق وهو المشرك له حق الجوار، وجار له حقان وهو المسلم له حق الجوار وحق الأسلام، وجار له ثلاثة حقوق، جار مسلم له رحم، له حق الجوار والأسلام والرحم)[2].

واتە (دراوسێ سێ بەشن: ١-دراوسێیێك یەك مافی هە ،، ئەویش دراوسێی غەیرە دینە، کە ئەویش مافی دراوسێیەتیە. ٢-دراوسێیێك دوو مافی هەیە ئەویش موسڵمانە، کە مافی دراوسێیەتی و موسڵمانیەتیە. ٣-وە دراوسێیێك سێ مافی هەیە، ئەویش دراوسێی موسڵمانی خزمە، کەمافی دراوسێیەتی و موسڵمانیەتی و خزمایەتیە.

ئەی ئەوانەی ئەزیەتی دراوسێیەکانیان دەدەن، تاکەی؟! تاکەی بەردەوام دەبیت لەسەر ئەم کردارە خراپە؟! ئایە، لەتوڕەبوونی خوای گەورە ناترسن؟!

ئەی ئەوانەی ناپاکی دەکەن لەگەڵ دراوسێکانیان؟! ئایە چۆن ئەم کارە دەکەن لەو کاتەی ئەو پشتی بەئێوە بەستووە!

١-رواه البخاري ومسلم من ابي شريح، التاج ج٥ ص١٥.

٢-التاج الجامع للأصول ج٥ ص١٥/ تنبیه الغافلین ص٥٣/ تحفة الخطیب ص٣٤٩.

دەگێڕنەوە[1]: کەڕۆژێك پیاوێك هاتە لای پێغەمبەر(ﷺ) و سکاڵای دراوسێی لەلا کرد کەزۆر لەگەڵی خراپە، پێغەمبەریش(ﷺ) فەرمووی بڕۆ بۆ ماڵ و ئارام بگرە، بەم شێوەیە دوو سێ جار هەر هاتەوە ئینجا پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی (بڕۆ کەل و پەلی ماڵەکەت فڕێ بدە سەر ڕێگا، ئەویش گەڕایەوەو کەل و پەلی ماڵی هەمووی هێنایە دەرەوەو فڕێی دایە سەر ڕێگا، خەڵکەکە کەبەلای تێ دەپەڕی لێیان دەپرسی: بۆ لەسەر ئەم ڕێگایەی، ئەویش دەیوت: لەبەر خراپی دراوسێیەکەم. ئەوانیش لەعنەتیان لەدراوسێیەکەی دەکردو قسەی خراپیان پێ دەوت، کە دراوسێیەکەی ئەمەی زانی بەپەلە خۆی گەیاندە لاو پێی وت کەل و پەلەکەت بگەڕێنەوە ماڵەکەت و لەمەودوا هیچ خراپییێك لەمن نابینی.

کەواتە.. دەبێت مافی دراوسێمان بدەین: ئەگەر نەخۆش کەوت دەبێت سەردانی بکەین، ئەگەر وەفاتی کرد دەبێت بینێژین، ئەگەر داوای پارە یان هەر شتێکی تری کرد دەبێت پێی بدەین، ئەگەر تووشی بەڵاییێك هات دەبێت دڵی بدەینەوە، ئەگەر برسی بوو دەبێت تێری بکەین، لەخۆشی و ناخۆشی لەگەڵی بین.

دەگێڕنەوە[2]: کە هۆی لێکدابرانی حەزرەتی یەعقوب و حەزرەتی یوسف (سەلامی خوایان لەسەر بێت) ئەوە بوو کە ڕۆژێك حەزرەتی یەعقوب (سەلامی خوای لەسەر بێت) لەگەڵ حەزرەتی یوسف(سەلامی خوای لەسەر بێت) دانیشتبوون لەسەر سفرەی نانخواردن و گۆشتی سوورکراویان لەبەردەم بوو، وە دراوسێیەکی بێ سەرپەرشتیکاریان هەبوو، ئەو یەتیمە بۆنی گۆشتی سوورکراوی کردو حەزی لەخواردنی کردو دەستی بەگریان کرد وە داپیرەییێکی پیری هەبوو، ئەویش دەستی بەگریان کرد، لەبەر ئەمە خوای گەورە حەزرەتی یەعقوبی تاقیکردەوە بەدابرانی حەزرەتی یوسف و گریان بۆی.

کەواتە دەبێت ئازاری دراوسێمان نەدەین و ئارامیش بگرین لەسەر ئەزیەت دانی دراوسێمان، وە نابێت خراپەی لەگەڵ بکەین ئەگەر ئەو خراپەی لەگەڵ کردین، بەڵکو دەبێت چاکەی لەگەڵ بکەین، بۆ ئەوەی لەخراپەی بگەڕێتەوە، دەبێت هەروەکو ئیمامی ئەبی حەنیفە بین کە دراوسێیەکی هەبوو بەیانی تائێوارە کاری دەکرد، وە کە شەو دەگەڕایەوەو نانی دەخوارد پاشان دەستی دەکرد بەخواردنەوەی مەشروب

١-رواه ابو داود/ التاج ج٥ ص١٥.

٢-تحفة الخطيب ص٣٤٨.

تامەست دەبوو، پاشان بەدەنگێکی بەرز دەیوت: أضاعوني، أضاعوني، وأي فتى أضاعوا ليوم كريهة وسداد ثغر.

ئەم شیعرەی هەر دووبارە دەکردەوە تا خەوی لێ دەکەوت، وە ئیمام ئەبی حەنیفەش هەر خەریکی نوێژو یادی خوابوو. هەرچەندە زۆر ئەزیەتی بەم دراوسێیە دەخوارد بەلاّم ئارامی دەگرت. تاشەوێك گوێیی لەدەنگی نەبوو، کە پرسیاری کرد، وتیان ئەوە گیراوەو لەبەندیخانەیە.

ئیمامی ئەبی حەنیفە(رەزای خوای لێ بێت) کە نوێژی بەیانی کرد سواری ئێسترەکەی بوو بەرەو ماڵی پێشەوا (امیر) کەوتە ڕێ‌و پێشوازییێکی باشیان لێ کردو پرسیاری هۆی هاتنی لێ کرد، ئەویش وتی: بۆ بەردانی دراوسێیەکەم هاتووم، ئەویش لەبەر ئیمام ئازادی کرد، ئینجا ئەبی حەنیفە وتی: ئەی گەنجە ئایا تۆمان بزر کردووە، ئەویش وتی: نەخێر بەڵکو منت پاراستووەو خوا جەزایی بەخێرت بداتەوە، وە گەنجەکە تەوبەی کردو ئەو کارە خراپەی دەکرد تەرکی کرد[1].

ناري ونار الجار واحدة	واليه قبلي تنزل القدر
ما ضرَّ جارا لي أجاوره	أن لايكون لبيته ستر

ئیمام حەسەنی بەسری فەرموویەتی: (ليس حسن الجوار كف الأذى عن الجار ولكن حسن الجوار الصبر على الأذى من الجار)[2].

واتە: (چاك بوون لەگەڵ دراوسێ ئەوە نییە خراپەی لەگەڵ نەکەیت، بەڵکو چاك بوون لەگەڵ دراوسێ ئەوەیە ئارام بگریت لەسەر ئەزیەتی دراوسێ).

موسڵمانان.. .. دراوسێ پایەتی زۆر گرنگە، وە خۆ ماندوو کردنی دەیەوێت. ئایە چ شتێك لەوە ناخۆشترە مرۆڤ بڕوای بەدراوسێی خۆ نەبێت؟! چ شتێك لەوە خراپترە دراوسێیت ئەزیەت و ئازارت بدات؟!

چ لەوە گەورەترە دراوسێ هیچ حیسابێکت بۆ نەکات؟! بەلاّم.. ئەی ئەگەر دراوسێیت پیاوێکی خواناس و باش بێت، ئەوە نیعمەتی خوایە.

باهەموومان چاك بین لەگەڵ دراوسێکانمان و مافی تەواوی خۆیی پێ بدەین، بۆ ئەوەی ژیانێکی خۆش و ئاسوودە ببەینە سەر.

خوایە هیداتمان بدەیت، ڕوحممان پێ بکەیت. ئامین.

١-وفيات الأعيان.

٢-تنبية الغافلين ص٥٣.

شەوی نیوەی شەعبان (شەوبەرات)

الحَمْدُللّه مُسْتَحِقٌ الحَمْد، وحَقٌّ لَهُ أنْ يُحْمَد، الوَاحِدِ الأَحَدِ المَعْبُود، ولَيْسَ لِغَيْرِهِ أَنْ يُعْبُد، أَوْجُدَ المَوجُوْداتِ مِنَ العَدَمِ على غَيْرِ مِثَالٍ يُعْهَد، تَقَدَّسَ سُبْحَانَهُ فِي جَلاَلِهِ عَمَّا لايَليقُ بِكَمالِهِ فَتَبّاً لِمَنْ جَحَدَ وأَلْحدَ، شأنُهُ جلَيلٌ وعَطاوُءهُ جَزِيلٌ وخَزَائِنُهُ لاَتَنْفَد..

احْمَدُه سُبحانَه وتعالى وَهُوَ أحَقٌّ أَنْ يُحْمد، واشْهَدُ أنْ لاَ آلـه الاَّ الله وَحْدَهُ لاَشَرِيكَ لَهُ، شَهادةً بِهَا على الدَوامِ نَشْهَدُ، واشْهُدُ أَنَّ سَيِّدَنا مُحَمَداً عَبْدُهُ وَرَسولُه نَبيُّ مَاطَلَعَ الشَّمْسُ على أعْلَمَ مِنْهُ ولا اعْبَدُ، اللّهُم صَلِّ وَسَلِّمْ عَلى سَيِّدِنا مُحَمَدٍ وَعَلى آلهِ واصْحَابه وسَلِّم كثيراً.

موسـڵمانانی خۆشەویسـت.. وەسـیەتتان لێ دەکـەم بەتـەقوای خـواوو لەدەسـت نەدانی ئـەو وەختانـەی کـە خـوای گـەورە رەحمـەت و بەرەکـەتی خـۆی دادەرێـژێت، بـۆ ئەوەی بە بەر ئەو رەحمەتە بکەوین، آمین یارب العالمین وە یـەکێك لـەو شـەوە پیرۆزانـە شەوی نیوەی شەعبانە کە ئێمە بەشەوی (شەو بەرات) ناوی دەبەین.

وە پێغەمبـەری خۆشەویستمان(ﷺ) ئـەم شـەوەی زیندوکردوتـەوەو نوێـژی زۆر دەکردو زۆر دوعای دەکرد هەروەکو لەحەزرەتی عائیشە رەزای خوای لێ بێـت هـاتووە: (قام رسول الله(ﷺ) من الليل فصلى فأطال السجود، حتى ظننتُ قد قبض، فلما رأيت ذلك قمت حتى حركت ابهامه فتحرك، فرجعت فسمعته يقول في سجوده (اعوذ بعفوك من عقابك، واعوذ برضاك من سخطك، واعوذ بك منك اليك، لااحصي ثناء عليك انت كما اثنيت على نفسك).

دەفـەرموێت: شـەوێك پێغەمبـەری خـوا(ﷺ) هەڵسـایەوەو دەسـتی بەنوێـژکردو ئەوەندە سوجدەکەی درێژ کرد، هەتا وامزانی مردووە، کە ئەمەم دیـت منـیش هەڵسـام و دەسـتم گەیانـدە ئەنگوسـتی دیـتم دەبزوێـت، گـوێم لێ بـوو دەیـوت (خوایـە پشـت دەبەسـتم بـەڵێ بـوردەی خـۆت لەسـزات، پشـت دەبەسـتم بەرەزامەنـدیت لـەتورەبونت، پشت دەبەستم لەتۆ بەتۆ ناتوانم مەدح و سەنات بکەم، هەر تۆ دەتوانی..).

ئەوجا کەسەری بەرزکردەوە وتـی عائیشـە (اظننت ان النبي قد خاس بك؟. دەڵێ منـیش وتم: نـەخێر ئـەی پێغەمبـەری خـوا، بـەڵام وام گومـان بـرد کـەوەفاتت کردبێـت

لەبەر درێژی سوجدەت (یارسول الله، ولكنی ظننت انك قد قبضت لطول سجودك؟ ئەوجا وتی: ئایا دەزانی ئەم شەوە چییە؟ وتم: خواو پێغەمبەری خوا دەزانن، وتی (هذه لیلة النصف من شعبان ان الله عزوجل یطلع علی عباده في لیلة النصف من الشعبان، فیغفر للمستغفرین ویرحم المسترحمین، ویؤخر اهل الحقد كماهم)[1].

كەواتە لەسەر موسڵمانان ئەوەیە كە لەم شەوە پیرۆزە دەست بكەن بەنوێژو زیكری خواوو قورئان خوێندن إقتدا بەپێغەمبەری خۆشەویستمان(ﷺ).

وە هەتا هەندێك لەتابیعەكان لەوڵاتی شام زۆر رێزیان لەشەوی شەعبان دەگرت وەكو (خالیدی كوڕی مەعدان)[2] وە (مەكحول)[3] وە (لوقمان كوڕی عامیر)[4].

وە خەڵكی شامیش لەبەر ئەوان زیاتریان رێز لەشەوی نیوەی شەعبان گرت.

وە هەروەها روایەت كراوە لەعومەری كوڕی عبدالعزیز كە نامەیەكی نوسیوە بۆ كاربەدەستێكی خۆی لەبەسرە كە تێداهاتووە:

(علیك بأربع لیالٍ من السنة، فان الله یفرغ فیهن الرحمة إفراغاً، اولِ لیلةٍ من رَجَب، ولیلةِ النصفِ من شعبان، ولیلة الفطر، ولیلة الآضحی)[5].

(ئاگاداری چوار شەو بە لەساڵ، كەخوا رەحمەتی خۆی دادەبەزنێتە خوارێ یەكەم شەوی رەجەب، نیوەی شعبان، شەوی جەژنی رەمەزان و یەكەم شەوی قوربان).

وە هەروەها ئیمامی شافعیش رەزای خوای لێ بێت فەرموویەتی:

(بلغنا ان الدعاء یستجاب في خمس لیالٍ، لیلة الجمعة، والعیدین، واول رجب ونصف شعبان)[6].

(پێمان گەیوە كەدوعا قبوڵ دەبێت لەپێنج شەو، شەوی هەینی، شەوی هەردوو جەژن، شەوی یەكەمی رەجەب، شەوی نیوەی شەعبان).

١-منهل المؤمنین ومورد الخطباء ص١٣٥، رواه البیهقي.

٢-خالد كوڕی مەعدان، بەناوبانگ بوو لەخواپەرستی، بە اصل یمنی بوو- لەحمص دادەنیشت، گەورەی شام بوو ساڵی ١٠٣هـ وەفاتی كرد.

٣-گەورەی سەردەمی خۆی بوو.

٤-پیاو چاكێك بوو زۆر حەدیثی لەابو درداء وابو هریرة گێڕایتەوە.

٥-لطائف المعارف ص٢٦٢.

٦-لطائف المعارف ص٢٦٣.

فقم ليلة النصف الشريف مصليا فأشرف هذا الشهر نصفه
فكم من فتى قدبات في النصف غافلا وقد نسخت فيه صحيفة حتفه
فبادر بفعل الخير قبل انقضائه وحاذر هجوم الموت فيه بصرفه
وصم يومها لله واحسن رجاءه لتظفر عند الكرب فيه بلطفه.

كەواتە لەسەر موسڵمانان پێویستە خۆیان ئامادە بکەن، چونکە کەس لەئێمە کەفالەتی تەمەنی خۆی پێ ناکرێت، کەس کەفالەتی لەش ساغی خۆی پێ ناکرێت، چونکە ساغ نەخۆش دەبێت، زیندوو دەمرێت، لەم شەوە پیرۆزە خوای گەورە رەحمەتی خۆی دادەبەزینێت و لێ بوردنێکی گشتی دەردەکات کە لەهەموویان خۆش دەبێت، تەنها لەچەند کەسانێك نەبێت:

(أتاني جبريل فقال: هذه ليلة النصف من شعبان، ولله منها عتقاء من النار بعدد شعور غنم بني كلب، ولاينظر الله فيها الى مشرك، ولا الى مشاحن، ولا الى قاطع رحم ولا إلى مسبل، ولا الى عاق لوالديه، ولا الى مدمن خمر)[1].

تەنها رەحمەتی خوا شمولی ئەمانە ناکات (کابرای موشریك، ئەوەی لەسێ رۆژ زیاتر قسە لەگەڵ برای موسڵمانی خۆی نەکات، ئەوەی قەطعی رەحمی کردیە ئەوەی شەلواری خۆی بەدەعیەو گەورەیی درێژ دەکات و لەدوای دەخشێت، ئەوەی لەگەڵ دایك و بابی خراپە، ئەوەی عەرەق دەخواتەوەو بەردەوامە لەسەری.

موسڵمانان.. با ئەم شتانە تەرك بکەین بۆ ئەوەی ئەم رەحمەتە ئێمەش بگرێتەوە، ئایا بۆ خراپە بکەین؟! بۆ رق و کینەمان هەبێت بەرامبەر موسڵمانان؟!

چەند خۆشە مرۆڤ بەدڵێکی ساف و بێ گەرد مامەڵە لەگەڵ خەڵك بکات.

وە لەو مانگە دوو رووداوی گەورە روویدان: یەکەمیان دووکەرت بوونی مانگ: ﴿اقْتَرَبَتْ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ﴾[2].

وە ئەوی تریان گۆڕینی قیبلە بوو لەبەیت و المەقدس بۆ کەعبە چونکە بەردەوام جولەکەکان دەیانوت: محمد نوێژ بەرەو قیبلەی ئێمە دەکات و ئاینی ئێمەشی تەرك کردووە؟! وە پێغەمبەریش(ﷺ) بەردەوام دوعای دەکرد کەقیبلەی بگۆڕێت بۆ

١-منهل المؤمنين ص١٣٥/ رواه البيهقي.
٢-سورة القمر: (١).

کەعبەو بەردەوام سەیری ئاسمانی دەکردو چاوەڕوانی وەحی بوو دابەزی، ئەوەبوو پاش (١٦) مانگ وە لەڕۆژی نیوەی شەعبان لەساڵی دووەمی کۆچی، وە لەو کاتەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) لەنوێژی نیوەڕۆ[1] بوو لەبەنی سەلەمە، لەو کاتە وەحی دابەزیو فرمانی پێ کرد قیبلە بگۆڕێت بۆ کەعبە، یەکسەر قیبلەیان گۆڕی، ئەمەش ئایەتەکە بوو: ﴿قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾[2]. واتا: (ئەی پێغەمبەر(ﷺ) بەڕاستی چاوگێڕانو هەڵسورانی رووخسارت روو بەئاسمان دەبینین "کە بەهیوای رووگەیەکی تایبەتیت، ئێمەش ئاگاداری نیازی دڵت بووین" سوێند بەخوا ئێمەش رووت وەردەچەرخێنین بۆ رووگەیەك پێی رازیو خۆشنوود بیت، دەرووت وەربچەرخێنە بەرەو لای کەعبە "المسجد الحرام"و ئێوەش ئەی موسلمانان لە هەر کوێ بوون، بەرەو لای ئەوێ رووتان وەربچەخێنن).

وە مزگەوتەکەش تائێستا بە (مسجد ذي القبلتين) بەناوبانگە.

دەپارینەوە لەخوا لەو رۆژە پیرۆزە کەرۆژی هەینیە، یارەبی خوایە لەگوناهەکانمان ببوری، دڵ و دەرونمان هیدایەت بدەی، شیفای نەخشانمان بدی، رەحم بەمردوانمان بکەیت.

برایەتیمان لەناو زیاد بکە، خراپەو بەڵامان لەسەر دەفع بکە، ئیسلام سەرکەوتوو بکەیت..

١-هەندێك ریوایەت دەڵێت لەنوێژی عەسر بوو.

٢-سورة البقرة: (١٤٤).

سەڵەوات لێ دان لەسەر گیانی پێغەمبەر(ﷺ)

الحَمْدُللّهِ الّذي ارْشَدَ العُقولَ الى تَوْحيده وهَداها، واوْضَحَ أدِلَّةَ وَحْدانيته وَجَلاها، وأَبْطَلَ بِبرَاهِينِ الحَقّ شُبَهَ البَاطِلِ ومَحَاها، وَثبَّتَ كَلِمةَ الأيمانَ في قُلوبِ ذوي الإيقَانِ بِيَقينِ الأيمانِ كَما أثبَتَ الأرْضَ بالَجِبالِ وأرْسَاها.

أَحْمَدُهُ سبُحانَهُ علَى نِعَمٍ لاتَتَناهى، واشْكُرُهُ شُكْرَ مَنْ عَرَفَ نِعمَهُ فَرعاها واشْهَدُ انْ لاَ آلـه الاّ الله وَحْـدَهُ لاَشَـرِيكَ لَـهُ، شَـهادةَ مَـنْ عَـرَفَ وَعَمِـلَ ظَـاهِراً وَبَاطِنـاً بِمُقتَضـاها، واشْهَدُ أنَّ سَيّدَنا مُحَمَداً عَبْدُهُ وَرَسوُلُه خَيْرُ الخَليقَة وأزْكاها.

اللّهُم صَلِّ وَسَلّمْ عَلى عَبْدِكَ وَرسُولِكَ مُحَمَدٍ وَعَلى آلهِ واصْحَابِهِ الذين عَضُّوا علَى سُننه بالنَّواجِدِ وَتَمَسَّكُوا بِمحتواها.

موسـڵمانانی بـەڕێز.. وەسـیەتتان لێ دەکـەم بەتـەقوای خـواو و جێبـەجێ کردنـی فرمانەکانی، وە وەسیەتتان لێ دەکەم بەخۆشەویستی حەزرەتی محمد(ﷺ) چونکە خۆشەویستی خوایەو گەورەی هەموو پێغەمبەرانە.

موسـڵمانان.. ئێمـە بـەزوبان دەڵـێین پێغەمبـەرمان خـۆش دەوێـت، بـەلاّم ئایـا لـەم دەعوایە راست دەکەین؟! بایر لەخۆمان بکەینەوەو لەو دەعوایە بکەینەوە؟!

ئـەوەی پرسـیاری لێ بکـەی دەڵێـت: مـن لەهـەموو کـەس زیـاتر پێغەمبـەرم(ﷺ) خۆش دەوێت، بەلاّم دەبێت ئێمە بەڵگەمان هەبێت! موستەمسەکمان هەبێت بۆ ئەم خۆشەویستە.

ئایا پێغەمبەری خوامان لەنەفسی خۆمان خۆشتر دەوێت؟! ئایا لەمنداڵی خۆمان خۆشتر دەوێت؟! ئایا لەباوك و دایکی خۆمان خۆشتر دەوێت؟! ئایا لەهەموو خەڵکمان خۆشـتر دەوێـت؟! والله دەبێـت لەهـەموو لەوانـەی گـوتم، پێغەمبـەرمان لەهـەموویان خۆشـتر بوێـت ئەگـەرنا ئیمانمـان کامیـل و تـەواو نابێـت، هـەروەکو پێغەمبـەر(ﷺ) دەفەرموێت (لایؤمن احدکم حتی اکون احب الیه من ولده ووالده والناس اجمعین)[1].

١-رواه البخاري (الدعاء المستجاب ص٣٦.

کەواتە دەبێت لەهەموو شتێکمان خۆشتر بوێت، وە ئەگەر سەیری قورئانی پیرۆزیش بکەین، دەبینین خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾[1].

واتا: خوای گەورە رەحم بەپێغەمبەری دەکات و مەرتەبەی بەرز دەکات و فریشتەکانیش دوعاء بۆ پێغەمبەر دەکەن و داوای لێ خۆشبونی بۆ دەکەن و داوای بەرزی پلەو پایەی دەکەن[2]، ئیمامی قورتوی دەفەرموێت (والصلاة من الله رحمة ورضوانه، ومن الملائكة الدعاء والاستغفار، ومن الامة الدعاء والتعظم لأمره[3]. وە ئەم ئایەتە ئەوە دەگەیەنێت کە پێغەمبەری خوا﴿ﷺ﴾ گەورەو چاکترینی ئەوەل و ئاخیرە[4].

ئەوجا خوای گەورە هەر بەم مەرتەبەو گەورەیە ناوەستێت بۆ پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بەڵکو داوا لەهەموو خەڵك دەکات، ئەوانەی کەباوەڕیان هیناوە بەخوای گەورەو پێغەمبەری خۆشەویست﴿ﷺ﴾ کە صەلەوات لێ بدەن لەسەر پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ چونکە هەر ئەو نازدارەیە کە ئێمەی رزگارکرد لەگومرایی‌و لەتاریکایی بەرەو روناکی بردین. کە دەفەرموێت: ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾[5].

صلوا على الهادي البشير محمد   تحظوا من الرحمن بالغفران
فالله قد أثنى عليه مصرحا   في محكم الآيات والقرآن

موسڵمانانی خۆشەویست: بابزانین ئایا چۆن صەلەوات لێ بدەین لەسەر پێغەمبەر﴿ﷺ﴾؟

کە لەپێغەمبەریان پرسی چۆن صەلەواتت لەسەر لێ بدەین فەرمووی (قولوا: اللهم صل على محمد عبدك ورسولك كما صليت على إبراهيم وبارك على محمد وعلى آل محمد كما باركت على إبراهيم وآل ابراهيم)[6].

١-سورة الاحزاب: (٥٦).

٢-صفوت التفاسير ج٢ ص٣٦٦.

٣-تفسير القرطبي ٢٨٧/١٤.

٤--حاشيةی صاوی ٢٨٧/٣.

٥-سورة الاحزاب: (٥٦).

٦-التاج، ج٥ ص١٤٢، رواه البخاري عن ابي سعيد. (وە بە زۆر شێوە هاتووە).

وه هەروەها هەر لەبەر گەورەیی پێغەمبەرە﴿ﷺ﴾ کە لەوکاتەی موسڵمان دوعا دەکات، دوعایەکەی رادەوەستێت لەنێوان ئاسمان و زەوی‌و بەسەر ناکەوێت هەتا صەلەوات لێ نەدرێت لەسەر پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ هەروەکو ئیمامی عومەر دەفەرموێت (انَّ الدُعاء مَوقوفُ بَيْنَ السَماءِ والارْضِ لايُصْعَدُ منه شيءٌ حتى تُصَلّي على نبيك)[1].

وه هەروەها هاتووە[2]: کە لەوڵاتێکی ئیسلامی لەگوندێکی سەرچاوەی ئاویان تەنها کانیاوێك بوو، رۆژێك ئەو کانیاوە وشك بوو و ئاوی تیا نەما، وە خەڵکەکە خەریك بوو لەبێ ئاوی تیابچن و خەڵکەکە دەستیان کرد بەگریان، لەو کاتە ئافرەتێکی جل شۆری لاوازە هات دەستی کرد بەدوعاو پاڕانەوە لەسەر کانیاوەکە، لەناکاو ئاوەکە هاتەوە کانیاوەکە خەڵك هەمووی کەیفی خۆش بوو، کەزانایێك کە لەو گوندە بوو کەناوی (ئیمامی جزولی) بوو، بەمەی زانی، چوە لای ژنەکەو داوای لێ کرد ئایا بە چ شتێك گەیشتۆتە ئەم پلەیە، ژنەکەش وتی: بەصەلەوات لێ دانی بەردەوام لەسەر پێغەمبەر﴿ﷺ﴾. ئەوجا ئیمامی جزولی لەخوا پاڕایەوە کەخوا یارمەتی بدات بۆ ئەوەی کتابێك لەسەر گەورەیی صەلەوات و مەدحی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دابنێت، ئەوە بوو خوای گەورە یارمەتی داو کتابی (دلائل الخيرات)ی دانا. موسڵمانان: بابزانین ئایا بەهۆی صەلەواتی زۆر چەند استفادە دەکەین لەو بەروبومە:

١-جێبەجێ کردنی فرمانی خوای گەورە کە ئەمری پێ کردوین بەصەلەوات لێ دان لەسەر پێغەمبەر﴿ﷺ﴾.

٢-گەیشتنی پاداشتی (دە) صەلەوات، بەهەر صەلەواتێك کە لەسەر پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ لێ دەدرێت (من صلى علي واحدة صلى الله عليه عشرا)[3].

٣-صەلەوات لێ دان دەبێتە هۆی شەفاعەتی پێغەمبەر (د.خ) بەتایبەتی ئەگەر داوای وەسیلەش بکەی بۆ پێغەمبەر﴿ﷺ﴾.

٤-دەبێتە هۆی لابردنی غەم و هەموو ناخۆشییێك، هەر وەکو لەحەدیثی زەیدی کوڕی تەلحە هاتووە کە بەپێغەمبەری ووت: دوعایەکەی خۆم هەمووی بۆ تۆ دەکەم و پێغەمبەریش فەرمووی (اذن يكفيك الله هم الدنيا وهم الاخرة)[4].

١-رواه الترمذي عن ابي قرة الاسدي عن سعيد بن المسيب عن عمر بن الخطاب موقوفاً.

٢-التاج، ج٥ ص١٤٦.

٣-التاج، ج٥ ص١٤٥. رواه مسلم عن ابي هريرة.

٤-البحر الرائق في الزهد والرقائق ص٩٦/ اخرجه الترمذي والحاكم.

٥-خاوەنەکەی ڕێگای بەهەشتی بۆ دەدۆزێتەوە، وە ئەوەی تەرکی بکات ڕێگای بەهەشتی لێ وون دەبێت، هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (من ذكرتُ عندَه فَخَطِىءَ الصلاةَ عليَّ خَطِىءَ طريقَ الجنة)[1].

٦-هۆیێکە بۆ بەردەوامی خۆشەویستی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾. وە هەروەها بۆ زیادبوونی ئەم خۆشەویستە.

صلوا على النور البهي محمد	ان الصلات عليه تنجي من لظى
فهو الدليل اذا اهتديت بنوره	وهو الرسول فذال مصباح الهدى

موسڵمانان.. صەڵەوات زۆر لێ بدەن لەسەر پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بەتایبەتی لەرۆژی هەینی چونکە گەورەترین رۆژە هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت **(من افضل أيامكم يوم الجمعة فيه خلق ادم، وفيه قبض، وفيه النفخة، وفيه الصعقة فأكثروا عليَّ من الصلاة فيه، فان صلاتكم معروضة عليَّ، قالوا: يارسول الله وكيف تُعْرَض صلاتنا عليك، وقد أرَمْتَ يعني بُليت؟ فقال: ان الله عزوجل حَرَّم على الأرض ان تأكُلَ اجسادَ الانبياء)**[2].

واتا: لەباشترین رۆژەکانتان، رۆژی هەینیە، لەو رۆژە حەزرەتی ئادەم دروست بوو و لەو رۆژەش وەفاتی کرد، لەو رۆژە نەفخی صور لێ دەدرێت و لەو رۆژیش زیندوو دەکرێنەوە، زۆر صەڵەوات لەسەر من لێ بدەن چونکە صەڵەواتەکەتان بەمن دەگات، ئەوانیش وتیان: ئەی پێغەمبەری خوا، چۆن بەتۆ دەگات، ئەی تۆ لاشەت نەرزاوە، وتی: خوای گەورە حەرامی کردوە لەسەر زەوی کە لاشەی پێغەمبەران بخوات.

کەواتە.. بەڵگەی خۆشەویستیمان بۆ پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ ئەوەیە کە دوای ڕێبازی ئەو بکەوین و بەردەوام صەڵەواتی لەسەر لێ بدەین بۆ ئەوەی رەزامەندی خوا مسۆگەر بکەین.

یارەبی خوا هیداتمان بدەی.. لەگوناهەکانمان ببوری، ببەر شەفاعەتی پێغەمبەرمان بخەی.

١-الترغيب والترهيب ج٢ ص٣٠٢/ رواه الطبراني عن حسين بن علي.

٢-الترغيب والترهيب ج٢ ص٣٠٠/ رواه الامام احمد وابو داود ابن ماجه عن اوس بن اوس.

پێشوازیکردنی مانگی ڕەمەزانی پیرۆز

الحمدالله الذي خص شهر رمضان بمزيد التكريم والتشريف من بين سائر الشهور، ففتح فيه أبواب الجنات لكل عبد صبور شكور، واغلق فيه أبواب السعير، فويك لمن عصى فيه ربه وله قلب قاس كفور.

احمده سبحانه وتعالى فهو أحق محمود واجل مشكور، واشهد أن لا اله الا الله وحده لاشريك له شهادة يشرح الله لنابها الصدور، واشهد أن سيدنا محمدا عبده ورسوله ياله من نبي قرب من ربه حتى زج في النور، اللهم صل وسلم على سيدنا ونبينا محمد وعلى آله وأصحابه على صمر الأيام والدهور.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو دەرنەچوون لەفرمانی، وە بەلەدەست نەدانی خێرو بەرەکەت لەو مانگە پیرۆزەی کە خەریکە بەرەو روومان دێت.

مێوانێکی خۆشەویستە، مانگی چاکەو تەوبەکردنە لەگوناهەکان. وەباشترین دیاری پێیە بۆ ئەوانەی ڕێزی لێ دەگرن.

ڕەمەزان.. دەستکەوتێکی باشە بۆ پەیداکردن و کۆکردنەوەی چاکە، وەتاقیکردنەوەییێکە بۆ ورە بەرزان و هیمەتداران، بۆ ئەوەی باشترین خەڵات بەدەست بهێنن، کە ناتوانن بەدەستی بهێنن لەو مانگە نەبێت.

الله..الله.. موسڵمانان.. ئەم مانگە لەدەست خۆتان مەدەن، چونکە مانگێکە وەکو مانگەکانی تر نیە، چونکە گوناهی تێدا لێ دەبوردرێت، وە خۆماندی کردنی تێدا دەژمێردرێت، شەیتانی تیا بەندو زنجیر دەکرێت.

مانگێکە.. هەتا ئەهلی گۆرستانان خۆش حاڵ دەبن بەهاتنی هەمووی چەند رۆژێك ماوەو ئەو مانگە پیرۆزە دەگات پێمان کەخوای گەورە فرمانی پێ کردین کە رۆژەکانی بگرین: ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾[1].

واتا.. ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە، ڕۆژووی ڕەمەزان لەسەرتان پێویست کراوە هەروەکو لەسەر گەلانی پێش ئێوە پێویست کراوە بۆ ئەوەی خواناس و پارێزگاری بکەن.

١-سورة البقرة: (١٨٣).

ئەو ڕەمەزانەی کە دڵەکان بەهاتنی خۆش حاڵ دەبن، وە دەیانەوێت لەقوتابخانەی ڕەمەزان دابمەزرێن، کە هەموو ساڵێك دەرگاکانی دەکاتەوە.

قوتابخانەی ڕەمەزان بۆ ئەوەیە کە خۆشیو شادی بۆ دڵەکان بگەڕێنینەوە ساڵێك تێپەڕی بەخۆشی و ناخۆشی، خۆشیەکانی لەیادکران، بەڵام چاکەو خراپەی ناڕوات.

زۆر لەئێمە چاوەڕوانی مانگی ڕەمەزانین، بەڵام نازانین ئایا بەو بەرەکەتە دەگەین یاخود نەء: ﴿وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾[1]. هیچ کەس نازانێت سبەی چی بەسەر دێتو چی دەست دەکەوێت، هیچ کەسیش نازانێت لەسەر چ زەویەك دەمرێتو کۆتایی بەژیانی دێت، بەڕاستی خوا بەهەموو شتێك زانایاەو ئاگادارە.

ئەوە ڕەمەزان بەڕێوەیە.. کە دەرگەکانی ئاسمان دەکرێنەوە، وە دەرگای دۆزەخ دادەخرێت و شەیتانەکان قۆڵ بەست دەکرێن.

هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت:

اذا كان اول ليلة من شهر رمضان، فتحت ابواب الجنان كلها. فلم يغلق منها باب واحد الشهر كله، وغلقت ابواب النار كلها فلم يفتح منها باب واحد الشهر كله وغلت عتاة الجن ونادى مناد من السماء الدنيا كل ليلة إلى انفجار الصبح ياباغي الخير تمم وأبشر، وياباغي الشراقصر وأبصر.

هل من مستغفر يغفر له؟

هل من تائب يتوب الله عليه؟

هل من داع يستجاب له؟

هل من سائل يعطى سؤله[2].

بەڵێ.. شەوی یەکەم دەرگای بەهەشتەکان دەکرێنەوەو تامانگ دەڕوات داناخرێنو دەرگای دۆزەخ دادەخرێن و ناکرێتەوە تامانگ دەڕوات وەشەیتانەکان زنجیر دەکرێن و یەکێك لەئاسمان هاوار دەکات هەموو شەوێك تا بەرەبەیانی، ئەی ئەوەی مەبەستی چاکەیە، کارەکەت بکەو مژدەت لێ بێت، ئەی داواکەری خراپە تەرك بکەو ببینە. ئایا کەس هەیە داوای لێ خۆش بوون بکات بۆ ئەوەی لێی خۆش ببین؟ ئایا کەس هەیە داوای تەوبە بکات بۆ ئەوەی خوا تەوبەی قبوڵ بکات؟

١-سورة لقمان: (٣٤).

٢-منهل المؤمنين ص١٣٩ عن الكنز.

ئایە کەس هەیە داوا بکات بۆ ئەوەی بۆی جێبەجێ بکەین؟

موسڵمانانی بەڕێز... ڕۆژوو خێرو پاداشتی گەلێك زۆرەو هەر خوا دەزانی چۆن پاداشتی ڕۆژووگر دەداتەوە، چونکە هەموو کردەوەکانی مرۆڤ بۆ خۆیەتی تەنها ڕۆژوو نەبێت کە بۆ خوایە.

هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (كل عمل ابن ادم له، الحسنةُ بعشر امثالها الى سبعمائة ضعف، قال عزوجل: الأ الصيامَ فانَّهُ لي وأنا أجْزي به، انه ترك شهوته وطعامَهُ وشرابه منَ اجلى..)[1].

واتا... هەموو چاکەیەکی مرۆڤ بۆ خۆیەتیو هەر چاکەیێك بەرامبەر (دە) چاکەی بۆ دەنوسرێت و بۆی زیاد دەبێت تا (٧٠٠) چاکە) تەنها ڕۆژوو نەبێت کە بۆ منەو من بەخۆم جەزای دەدەمەوە چونکە ئەو ئارەزوو خواردن و خواردنەوەی لەپێناو من تەرك کردووە.

کەواتە.. هەموو چاکەیێك بە (دە) چاکە دەنوسرێت و زیاد دەبێت تا (٧٠٠) چاکە، تەنها ڕۆژوو نەبێت کە ناچێتە ناو ئەو هاوکێشەیە بەڵکو خوای گەورە زۆر زیاتر پاداشتی دەداتەوە، چونکە ڕۆژوو گرتن لەصەبرەو صەبر گرەکانیش پاداشتیان بێ حساب دەدرێتەوە: ﴿إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾[2].

بەڕاستی تەنها خۆگران پاداشتیان بێ سنوورو بێ ئەندازەیە.

لەبەر ئەوە مانگی رەمەزان بەمانگی ئارام گرتن ناو دەبرێت.

کەواتە تەنها خوای گەورە دەزانێت پاداشتی ڕۆژوو گران چەندە. بەڵام دەبێت بزانین کە ڕۆژوو سێ بەشە.

١-صوم العموم (ڕۆژووی خەڵکی سادە).

کە ئەویش لەکاتی بەڕۆژوو بوون زگ و دامێنت لەئارەزوو بپارێزی.

٢-صوم الخصوص (ڕۆژووی تایبەت).

ئەویش ڕۆژووی پیاو چاکانە، کەهەموو ئەندامەکان لەخراپە بپارێزی.

٣-صوم خصوص الخصوص (ڕۆژووی تایبەتی تایبەت)

ئەویش ئەوەیە کەدڵت لەهەموو ختورەو بیرکردنەوەیەکی دونیای دوور بگریت.

١-لطائف المعارف ص٢٨٣/ اخرجه البخاري ٤/ ١٠٣-١١٠ رقم (١٨٩٤) عن ابي هريرة.

٢-سورة الزمر: (١٠).

موسڵمانان.. ئەو مانگە مانگی تەوبەیە. دەبا تەوبە بکەین لەو مانگە لەهەموو گوناهەکان کە ئەنجامەمان داون و بەدڵێکی ساف و پاك چاوەڕێی ئەم مانگە بکەین و طاعەتێکی چاکیش ئەنجام بدەین.

موسڵمانان.. با شەرم بکەین لەخوای گەورە کە لەو مانگە خراپەمان بەرز بکرێتەوە، کە بەخۆی مانگی لێ خۆشبوون و رەحمەتە ئاگاداربە، نەکەی ئەم هەلەت لەدەست بدەی.

وە ئەگەر مانگەکەشن گەرم بوو، ئەوە بڵێ ئاگری جەهەننەم گەرمترە چونکە ئەوانەی دڵەکانیان دەسوتێت بەئاگری برسیەتی، لەرۆژی دوایی خودا لێیان خۆش دەبێت.

موسڵمانان.. با بەهەموو لایێکمان رێز لەو مانگە پیرۆزە بگرین و ئەگەر عوزری رۆژوو شکاندنیشمان هەبێت، نەکەین بەئاشکراو و لەبەر چاوی خەڵك شت بخۆین.

شهر الصيام لقد علوت مكرما — وغدوت من بين الشهور معظما
ياصائمي رمضان هذا شهركم — فيه اباحكم المهيمن مغنما
يافوز من فيه أطاع الهه — متقربا متجنباً ماحرما
فالويل كل الويل للعاصي الذي — في شهره أكل الحرام و اجرما

یارەبی خوایە رەحمەمان پێ بکەی.. رەمەزانی ئەمساڵ بکە رەمەزانی رەحمەت و بەرەکەت و خۆشی بۆ موسڵمانان، دەرگای خۆشیمان لێ بکەوە، برایەتیو تەبایی لەناومان زیاد بکە.

خوتبەی دووەم مانگی (شەعبان)

الحَمْدُلله واللهُ الْمُسْتَعانُ عَلَى مَانَسْمَعُ وَنَرَى وَنُشَاهِدُ، ولاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إلاَّ بِاللهِ عَظُمَ الْمَطْلُوبُ وقَلَّ الْمُسَاعِدُ، وَإِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، خَيْرُ هَذِهِ الْحَيَاةِ نَاقِصٌ وَشَرُّهَا زَائِدٌ، وَأَشْهَدُ انْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَشَرِيكَ لَهُ، وَاشْهَدُ انَّ سَيِدَّنا مُحمَداً عَبْدُهُ ورَسُوْلُهُ وَسَيِّدُ كُلِّ عَابِدٍ وَزَاهِدٍ.

عِبَادَ اللهِ. . . كَيْفَ نُوَجِّهُ أَنْفُسَنَا إلى اللهِ؟ وَمَتَى نَعودُ إلى الدِّينِ الَّذِي جَاءَتْ بِهِ رُسُلُ اللهِ؟ فَنَتَمَسَّكُ بِكِتَابِ اللهِ وَنَقْتَدِي بِهَدْيِ رَسُولِ اللهِ، وَمَا أَعْظَمَ حَاجَتَنا إلى الأُلْفَةِ وَالأتِحادِ فِي الْمَصَادِرِ والْمَوارِدِ، وَقَدْ فَرَّقَتْنَا مَعْشَرَ الْمُسلِمينَ نَزَعَاتُ الْمَذَاهِبِ، وَكَثْرَةَ الْفُروعِ وَإِخْتِلافُ الْقَوَاعِدِ، وَيُلينَا بِبُغْضِ الأَقْرَبِينَ وَحُبِّ الأبَاعِدِ، وَاتُّهِمَ الْمُتَعَصِّبُ لِدِينِهِ وَقَوْمِيتِّهِ بِأَنَّهُ رَجْعِيٌّ وَجَامِدٌ..

فَتُوبُوا إلى اللهِ أَيُّهَا الْمؤْمِنوْنَ واتَّقُوه، وَصَلُّوا وَسَلِّموا عَلَى نَبِيِّكُمْ الأمِينِ الَّذي أُمِرْتُمْ بِالصَّلاَةِ والسَّلاَمِ عَلَيهِ قَدِيماً بِقَوْلِهِ تَبارَكَ وتَعَالَى: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلاَئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾[1].

١-سورة الأحزاب: (١٥٦).

مانگی ڕەمەزانی پیرۆز

الحمدلله الذي جعل شهر رمضان سيد الشهور، وأنزل فيه القران كما انزل فيه التوراة والأنجيل والزبور، وفتح فيه أبواب الجنان، وهيأ مافيها من النعيم والولدان والقصور، واغلق أبواب النيران عن المؤمنين وأعدها لكل مشرك وكفور، وفرض صيامه وضاعف لصائمه الأجور، وفضل قيامه ورتب عليه الجزاء المأثور.

احمده سبحانه وتعالى ومن ظن انه يحصي ثناء الاله فهو جهول، وأستغفره من سهو وغفلة وذهول، واشهد أن لااله الاالله وحده لاشريك له المنزه عن كل ماتحويه العقول، واشهد أن سيدنا محمدا عبده ورسوله أكرم عبد وأعظم رسول اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه الى يوم تذهل من هوله العقول.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواوو خۆ ماندوو کردن لەو مانگە پیرۆزەو خۆ پاراستن لەکاری خراپە.

ئەوە مانگی ڕەحمەت و بەرەکەت گەیشت پێمان، پێویستە ئوممەتی ئیسلام هەمووی خۆش حاڵ بێت بەهاتنی، چونکە مانگی تەوبەو ڕەحمەتە مانگی لێ خۆشبوون و دەرەجەی بەرزە، خوای گەورە چاکە کردن لەو مانگە بەچەنداها بەرامبەر دەنوسێت، دوعاکردنی تێدا قبولە بەهەشت دەرکەکانی دەکاتەوە و دۆزەخ دەرکەکانی دادەخرێن گەورەیی و سەربەرزی بۆ ئەو کەسی ڕۆژووەکانی دەگرێت و شەوەکانی زیندوو دەکاتەوە بەتەڕاویح و زیکرو قورئان خوێندن.

موسڵمانان.. ڕۆژوو گرتن شەڕێکە لەگەڵ نەفس و ئارەزوو شەیتان و دونیا، کە هەر چواریان دوژمنی سەر سەختی مرۆڤن کە ئەگەر زاڵ بن بەسەر مرۆڤ، ئەوە بەرەو تیاچونی دەبەن.

ڕۆژوو مرۆڤ فێری صەبرو بەرگە گرتن دەکات.

دڵی پڕ لەڕەحم و بەزەیی دەکات بەفەقیرو هەژاران.

حەزرەتی یوسف (سەلامی خوای لێ بێت) ساڵ وەختی ساڵ بەڕۆژوو دەبوو، کە پرسیاریان لێ کرد، بۆ خۆت لەخۆشی دونیا بێ بەش دەکەی، کەچی گەنجینەکانی میسر لەژێر دەستی تۆن، ئەویش فەرمووی: دەترسێم ئەگەر تێر ببم هەژاران لەیاد بکەم.

هەر ڕۆژووەکە بەرەو بەهەشتمان دەبات، هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) بەعائیشەی فەرمووی: (داومي على قرع باب الجنة). بەردەوام لەدەرگای بەهەشت بدە، ئەویش فەرمووی بەچی؟! پێغەمبەر(ﷺ)فەرمووی (بالجوع) بەبرسیەتی واتا بەڕۆژوو گرتن.

موسڵمانان.. وانەبێت ئەم ڕۆژوو گرتنە تەنها لەسەر ئێمە فەرز کرابێت بەڵکو ئوممەتانی پێش ئێمەش لەسەریان فەرزکرابوو هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾[1]. ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ڕۆژووی ڕەمەزان لەسەرتان پێویست کراوە هەروەکو لەسەر گەلانی پێش ئێوە پێویست کرابوو، بۆئەوەی خواناسیو پارێزگاری بکەن.

موسڵمانانی خۆشەویست.. ڕۆژوو سەرباری ئەوەی کە عیبادەتێکە خوای گەورە لەسەر ئێمەی فەرز کردووە، بەڵام چەندەها سوودو قازانجی بۆ ئێمە هەیە کە پێغەمبەری خوا بە بەلیغترین شێوە فەرموویەتی (صوموا تَصِحُّوا)[2].

واتا.. بەڕۆژووبن لەشتان ساغ دەبێت، دوو قسەی کورتن و زیاتر لە (١٥) سەدەی بەسەر تێپەڕیوە، کەچی تائێستا زانایانی سەدەی بیستەم، نەیانتوانیوە ئامۆژگاریەکی لەمە باشتر بدەنە مرۆڤی ئەم سەردەمە!

کە هەندێك لەو قازانجانەتان بۆ دەڵێم، کە تائێستاش زانستی سەردەم هەر بەردەوامە لەدۆزینەوەی سوودی زیاتر.

هەموو لێکۆڵینەوەکان دەریانخستوە کەڕۆژوو گرتن شتێکی سروشتییە خوای گەورە لەسەر هەموو گیان لەبەرانی داناوە، ئەمەش تەنها بۆ ئەوەی ئەم گیان لەبەرانە بەهێزبین و لەناو نەچن، وە هەتا ڕۆژووگرتنی حەیوانات و کرمەکان شتێکی ئاشکرایە، هەیانە بۆ چەند مانگ هیچ ناخوات.

چونکە نەخواردنی خواردن بۆ ماوەیێك پارێزگاری لەکارێکی زۆر گرنگ و بەبایەخ دەکات لەمرۆڤ ئەویش خۆ گونجاندنە لەگەڵ کەمی خواردن، دکتۆر الکیس کاریل دەڵێت[3]:

١-سورة البقرة: (١٨٣).

٢-منهل ص١٤٤/ رواه الطبراني.

٣-(الانسان ذلك المجهول) ئەم دکتۆرە خاوەنی جائزەی نوبلە لەپزیشکی.

زۆری ژەمی خواردن و بەردەوامی کارێکی زۆر گرنگ و بە بایەخ لە لەشی مرۆڤ لەکار دەخات، کە ئەویش خۆ گونجاندنە، چونکە هەموو ئایینەکان پەیڕەوانی خۆی هاندەدات بۆ ڕۆژوو گرتن، چونکە ڕاستە یەکەمجار ڕۆژووگر هەست بەبرسیەتی دەکات، پاشان بەبێ هێزی بەلام زۆر سوودی پەنهان ڕوو دەدات، ئەو شەکرەی کۆبویتەوە لەناو جگەر حەرەکە دەکات و خۆی نوێ دەکاتەوە، وە هەروەها ئەو چەورییەی لەژێر پێستیش کۆبویتەوە ئەویش دەبزوێت، وە ڕۆژوو دەمارەکان هەمووی پاك دەکاتەوە.

جاء الصيام فجاء الخير اجمعه ترتيل ذكر وتحميد وتسبيح

فالنفس تدأب في قول وفي عمل صوم النهار، وبالليل التراويح

وە هەروەها دکتۆر عبدالجواد الصاوی دەڵێت[1]: ڕۆژوو گرتنی تەواوو شەرعی جیهازی مەناعەی مرۆڤ بەهێز دەکات، لەش دەپارێزێت لەزۆربەی نەخۆشیەکان، چونکە مەناعەی مرۆڤ (دە) بەرامبەر زیاد دەکات.

٢-وە هەروەها ڕۆژوو گرتن مرۆڤ لەقەڵەوی‌و زیانەکانی دەپارێزێت وەکو نەخۆشیەکانی دڵ و جەلتەو ڕەقبونی ماسولکەکانی دڵ و ئازارەکانی جومگەکان.

٣-لەش دەپارێزێت لەو ژەهرانەی کۆبوینەوە لەدەمارو خانەکانی لەش بەهۆی خواردن و دەرمان و هەوای پیس.

٥-ڕۆژوو شەهوەت و غەریزەی سێکسی کەم دەکاتەوە بەتایبەتی لەلای گەنجان، وە مرۆڤ دەپارێزێت لەکاری بێ ڕەوشتی، هەر لەبەر ئەوە پێغەمبەری خۆشەویستمان(ﷺ) فەرموویەتی:

(يامعشر الشباب من استطاع منكم الباءة فليتزوج، ومن لم يستطيع فعليه بالصوم فانه له وجاء)[2].

واتا.. ئەی کۆمەڵەی گەنجان ئەوەی توانای هەیە باژن بهێنی وە ئەوەی نەتوانێت با بەڕۆژوو ببێت، چونکە ڕۆژوو پەرژینێکە بۆی.

١-لەپەرتوکەکەی (الصيام معجزة علمية).

٢-رواه مسلم/ منهل ص١٤٦.

٦-رۆژووگـرتن مـرۆۋ دەپارێزێـت لەنەخۆشـیە عـەقلیو دەرونیـەکان، دکتـۆر (بـدوی نیکولایـف) لـە پـەیمانگای دەرونـی مۆسـکۆ اشـارەت پـێ دەکـات کـە (١٠٠٠) نەخۆشی دەرونی تاقیکردۆتەوە بەرۆژووگرتن و رادەی چاکبون ٦٥٪ بووە.

٧-رۆژووگرتن خرۆکە سوورەکانی لەش چالاك دەکات، کەئەوانیش بەرپرسی خوێنن لە لەش.

ئەمەو چەندانی نەخۆشی تر کەسوودی هەیەو چارەسەریان دەکات.

ئەی رەحمەت و بەرکەتی خوات لەسەر برژێت، ئەی پێغەمبەری خوا؟! کە بەم دوو وشەیە هەموو زانستی رۆژووت کۆکردۆتەوە.

أيامعشر الصّوام وافقكم البشرى وقد نشر الباري بمد حكمو ذكرا

خصصتم بشهر فيه عتق ورحمة وقد أجزل الرحمن للصائم ذكرا[1]

موسڵمانانی خۆشەویست: خاڵێکی تریش کە دەمەوێت إشارەی پێ بدەم ئەویش مەسئەلەی (پارشیو)ە.

زۆر کەس هەیە پارشیو ناخوات و هەڵناستێتەوە! دەڵێت من برسی نابم کەواتە بۆ خۆم ئەزیەت بدەم و بەو نیوە شەوە خۆم لەخەو بکەن!

بـەڕێزان.. هەڵسـانەوەی پارشـیو هـەر بـۆ ئـەوە نیـە کـە تـۆ نـان بخـۆی بـۆ ئـەوەی بەیانیەکەی برسـی نـەبیت، نـەخێر بـەڵکو گـەلێك سـودی هەیـە کەزۆربـەی سـودەکانی ئێمـە نـازانین پێغەمبـەر(ﷺ) دەفـەرموێت (تَسَـحروا فـان في السـحور برکـة)[2]. واتـا (پارشیو بکەنەوە چونکە بەرەکەت لەپارشیوە).

پێغەمبەری خوا(ﷺ) هیچ شتێکی نەوتوە کەسوودی بۆ ئێمە نەبێت وە هـەروەها دوعای کردووە بۆ ئـەوەی خـوای گـەورە بەرەکـەت بخاتـە بـەیانی زوو کە دەفـەرموێت (اللهم بارك لأمتي في بكورها)[3].

بابزانین ئەو بەرەکەتە چیە کە پێغەمبەری خوا(ﷺ) باسی کردووە.

١-الروض الفائق في المواعظ والرقائق (الشيخ البارع شعيب بن سعد) ص٦٠.

٢-رواه البخاري ومسلم.

٣-رواه الترمذي.

١-ڕێژەی گازی ئۆزون (O^3) لەهەوا لەبەیانیەکی زوو لەو پەڕی زۆری دایە، بەڵام کەرۆژ هەڵات نامینێت، وە ئەم گازە یارمەتی کۆئەندامی دەمار دەدات و، وە فکرو هۆش صاف دەکات و سودێکی زۆریشی هەیە بۆ سی یەکان، لەبەر ئەوە زۆر چاکە کە ئەگەر رەمەزانیش نەبێت، بەیانیان زوو لەخەو هەلبستین و دەرگەو پەنجەرەکانمان بکەینەوەو هەوا پڕ بەسی یەکانمان هەڵمژین.

وە هەروەها رەئییەکی تریش هەیە دەربارەی ئەوەی بۆ تەنها لەبەیانی هەیەو کە رۆژهەڵات نامینێت: چونکە بەیانیان تەنها پیاوی باش و لەخواترس هەڵدەستن و دەست بەنوێژو زیکر دەکەن و تەنها هەناسەی ئەو پیاو چاکانە لەدونیا هەیە، بەڵام کەرۆژهەڵات ئەوە پیاوە خراپەکانیش بەخەبەر دێن و هەناسەیان بڵاو دەبێتەوە.

وە هەروەها هەڵسانی زوو، خەوی قوڵ و درێژ دەبرێت، کەدەبێتە هۆی نەخۆشیەکانی دڵ، لەبەر ئەوە زۆر لەنەخۆشخانەکان نەخۆشەکانیان کە نەخۆشی دڵیان هەیە زوو لەخەویان هەڵدەستێنن کەواتە.. موسڵمانان ئیسلام کە تاعەتی لەسەر پەیڕەوانی داناوە لەگەڵ ئەو تاعەتەش، لەش و سەلامەتی پاراستوون، ئەوەی ماوەتەوە بیڵێم ئاگادار بن، ئەو مانگە بقۆزنەوە، بەتایبەت لەرووی نوێژی بەجەماعەت و گوێ راگرتنی وتاری عەسران و نوێژی تەراویح بۆ ئەوەی ئەوەی چاکەو پاداشتی تیایە بێ بەش نەبین.

یارەبی خوایە رۆژوومان قبوڵ بکەی.. تەراویح و نوێژوو زیکرمان قبوڵ بکەی، هیدایەتمان بدەی.

شەڕی بەدری گەورە

الحمدلله الذي اعز بنصره المبين، المؤمنين الأولين العادلين، وخذل وأخزى بين آونة واخرى المتجبرين الظالمين، فسبحان من رفع في شهر رمضان لواء المتقين، وحطم صروح الطغاة الكافرين، وفي ذلك عبرة للمعتبرين.

احمده سبحانه وتعالى حمد عبد معترف بصدق اليقين، واشهد أن لا اله الا الله وحده لاشريك له الملك الحق المبين، واشهد أن سيدنا محمدا عبده ورسوله الصادق الوعد الأمين، اللهم فصل وسلم على هذا النبي الكريم سيدنا محمد وعلى آله واصحابه الى يوم الدين.

موسڵمانانی بەرێز... وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو ترسان لەغەزەبی خوا، چەندی تەمەنمان درێژ بێت دەبێت رۆژێك بمرین، وە دەبێت رابوەستین بۆ لێ پێچینەوە بەرووت و قوتی، دەبێت چاکەو خراپەکانمان ئاشکرا ببێت، لەو کاتیش کەسمان بەهانا نایێت و کەسمان بەکەڵك نایێت،،.

ئەی کەواتە کوان ئەوانەی حیسابێك دەکەن بۆ ئەم رۆژە؟!

ئەوانەی تاعەتیان هەڵگرتووە بۆ ئەم کۆسپ و ناخۆشیانە؟!

موسڵمانان.. هەر لەناو مانگی رەمەزانین، مانگی خێرو خۆشی، مانگی لێ خۆش بوون و بەرەکەت، مانگی یارمەتی دانی هەژاران و لێ قەوماوان، مانگێ کە سەرەتایەکەی رەحمەتەو ناوەراستەکەی لێ خۆش بوونەو کۆتاییەکەشی ئازاد بوونە لەئاگری جەهەننەم.

وە ئەم پڕیەتی لەرووداوی گەورە، کە بەسوود گەڕایەوە بۆ ئوممەتی ئیسلام یەکێك لەو رووداوە گرنگانە شەڕی (بەدر) بوو کە خوای گەورە موسڵمانە بێ هێزو هەژارەکانی سەرخست لەسەر سەرانی زوڵم و خوانەناس، کە یەکەم شەڕبوو لەئیسلام: ﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾[1]. بێگومان خوا لە غەزای بەدرا سەرکەوتووی کردن، هەرچەندە ئێوە (لە ژمارەو چەکدا) لاوازو کەم بوون دەی کەواتە لەخوا بترسن، بۆ ئەوەی سوپاسگوزار بن.

١-سورة آل عمران: (١٢٣).

موسڵمانان.. ئەم شەڕە لە (١٧)ی ڕەمەزان بوو لەساڵی دووەمی کۆچی. ئەم شەڕە نەخشەی نیمچە دوورگەی عەرەبی گۆڕی و گەورەیی و زەعامەتی قورەیش پاشەکشەی کرد.

وە ئەم شەڕەو سەرکەوتنە شتێکی لەناکاو نەبوو، بەڵکو بەروبومی پەروەردەی (١٥) ساڵ بوو، کە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ توانی موسڵمانان هەموویان بکاتە یەك لاشەو یەك بیروباوەڕو یەك ڕەوشت و یەك ئامانج.

موسڵمانان شەڕیان دەکرد بەیەك دڵ و پشتیان بەیەك خوا دەبەست. پێش شەڕ کە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ پرسی پێ کردن[1]، کۆچکەرەکان وتیان لەسەر زوبانی (میقدادی کوڕی عەمرو): ئەی پێغەمبەری خوا، بڕۆ بۆ ئەوەی خوا ئەمری پێ کردووی ئێمە لەگەڵتین، سوێند بەخوا پێت ناڵێین هەروەکو بەنو ئیسرائیل بەحەزرەتی (موسی) یان ووت: بڕۆ تۆو خوات شەڕ بکەن ئێمە لەئێرە دەبین، بەڵکو پێت دەڵێین: بڕۆ تۆو خوات شەر بکەن ئێمەش لەگەڵ ئێوە داین و شەڕ دەکەین..)[2].

وە یارمەتیدەرەکانیش لەسەر زوبانی (سەعدی کوڕی مەعاذ) ووتیان: (سوێند بەوەی تۆی بەڕاستی ناردووە، ئەگەر بڵێی ئەو زەریایە بڕن ئەوە خۆی لێ دەدەین، پیاوێك لەئێمە دوا ناکەوێت..)[3].

ئەوجا پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ زۆر کەیفی هات و فەرمووی: (**سیروا وأبشروا فان الله تعالى قدوعدني احدى الطائفتين..**)[4].

فەرمووی: بەڕێ بکەون و مژدەتان لێ بێت، خوای گەورە گفتی یەکێکی پێداوم، یان سەرکەوتن، یاخود بازرگانی قورەیش.

ئەوجا لەشکرەکە کەوتە ڕێگا کەژمارەیان (٣١٣)[5] کەس بوون و تەنها (٢) ئەسپیان لەگەڵ بوو، پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بەخۆی ماوەیێك سوار دەبوو ماوەیێك بەپێ

١-چونکە پێغەمبەر بۆ شەڕ نەهاتبوو بەڵکو بۆ بازرگانی قورەیش هاتبوو.
٢-سيرة ابن هشام ج٢ ص٢٢٧.
٣-سيرة ابن هشام ج٢ ص٢٢٧.
٤-ابن هشام ٢/٢٢٧.
٥-هەندێك دەڵێن (٣١٤) کەس بوون.

دەڕۆیی کە داوایان لێ دەکرد کە بەپێ نەڕوات دەیفەرموو (**ماأنتما بأقوى مني على المشي وما أنا بأغنى من الأجر منكما**).

ئێوە لەمن بەهێزترنین لەرۆیشتن و منیش لەئێوە دەوڵەمەنترنیم لەپاداشت لەئێوە.

سەلات و سەلامی خوات لێ بێت ئەی پێغەمبەری خوا؟! ئەی خۆشەویستی خوا.

وەکە گەیشتنە جێگای مەبەست، ریزەکانی راست کردو گەیشتە (سەوادی کوڕی غەزییە) کە تۆزێك هاتبووە پێشەوە، پێغەمبەریش دارێکی گەیاندە سکی و وتی (استو یاسواد) خۆت راست کە سواد. سەواد وتی: ئەزیەتت پێ گەیاندم ئەی پێغەمبەری خوا، دەمەوێت تۆڵەت لێ بکەمەوە، ئەویش فەرمووی: تۆڵەت بکەوە.

سەواد وتی: تۆ جلت لەبەرەو من رووت بووم، ئەوجا کە پێغەمبەر(ﷺ) سکی موبارەکی بەدیار خست، یەکسەر سەواد باوەشی لە پێغەمبەر(ﷺ) گرت و سکی ماچ کرد، کە پێغەمبەر(ﷺ) پرسیاری لێ کرد کە بۆ وای کرد وتی: (بەخۆت دەبینی چمان لەپێشە ویستم ئاخیر دیتنم بۆ تۆ ئەوەبێت کە پێستم بەپێستت بکەوێت، پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی (لن یمس جلدك النار) پێستت ئاگر نابینێت ئەوە خۆشەویستیە موسڵمانان! وە هەر بەم خۆشەویستەو تەباییە سەرکەوتن.

لەشکرەکان بەرامبەری یەکتر بوون و لەشکری بێ باوەڕان ژمارەیان (٩٥٠) کەس بوو، وەنزیکەی (١٠٠) سوار ئەسپیان لەگەڵ بوو.

پێغەمبەر(ﷺ)دەستی بەپاڕانەوە کرد وتی (**اللهم ان تهلك هذه العصابة فلن تعبد في الأرض**).

خوایە ئەگەر ئەم کۆمەڵەیە لەناو ببەی، ئەوە تۆ ناپەرستریێی لەسەر زەوی.

ئەبوبەکریش دەیوت (ئەی پێغەمبەری خوا، خوا وەعدەکەی کە بەتۆی داوە بۆت جێبەجێ دەکات.

پێغەمبەر(ﷺ) هەر بەردەوام بوو لەسەر دوعاکردنی، ئەوەندە دوعای کردو دەستی بەرزکردەوە هەتا عەباکەی لەسەر شانی کەوتە خوارەوە، ئەبوبەکر عەباکەی هەڵگرتەوەو لەسەر شانی داناوەو فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا، بابەس بێت دوعا کردنت، خوا وەعدەکەی جێبەجێ دەکات.

پێغەمبەر(ﷺ) چاوی لەسەر یەك داناو هەڵسایەوەو فەرمووی (**ابشر یا ابابكر، اتاك نصرالله، هذا جبرئيل آخذا بعنان فرسه يقوده على ثنايا النقع**).

مـژدەت لێ بێـت ئـەی ئەبوبـەکر، ئـەوە سـەرکەوتنی خـوات بـۆ هـات، ئـەوە جبریلـە ئاوزینەی ئەسپی گرتووەو لەناو تـەپ و تۆزەکە دیـارە پاشان پێغەمبـەر﴿ﷺ﴾ مشتە خـۆڵێکی هـەڵگرت و فـەرمووی (شـاهت الوجـوە)و بـەرەو رووی بـێ باوەڕەکـانی هاوێشت.

ئەوجا شەڕ گەرم بوو و موسڵمانان سەر کەوتن و بێ باوەڕەکان شکان و (٧٠) کەسیان لێ کوژارو (٧٠)ی تریان لێ بەدیلێ گیراو موسڵمانان چواردە کەسیان لێ شەهید بوون، (٦) لەکۆچەرەکان و (٨) لەیارمەتیدەرەکان.

موسڵمانان.. ئەوەی لەشەڕی بەدر وەردەگیرێت ئەوەیە:

کەمەوقفی موسڵمانان لەپاش ئەم شـەڕە بەهێزبوو، هـەموو لایێك حیسابێکیان بۆ موسڵمانان کرد.

وە لەبـەرو بومـەکانی ئـەو شـەڕەیە، بـڕوا بـوون بەیارمـەتی دانـی خـوا لـەکاتی پاڕانەوە، ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ﴾[1].

یادی ئەو کاتە بکەنەوە کە لە پەروەردگارتان دەپاڕانەوەو داوای یارمەتیتان لێ دەکرد، خـوایش خێـرا هـات بەهاناتانـەوەو فـەرمووی بەڕاسـتی مـن بەهـەزار فریشـتەی تـر یارمەتی و کۆمەکیتان دەکەم بەشوێن ئەوانی تردا.

موسڵمانان. . . هەر وەختـێ موسـڵمان روو لـەخوا بکـات، رووی تێدەکات داوای لێ بکات دەیداتێ، پشتی پێ ببەستیت یارمـەتی دەدات با هـەموومان پشت و پـەناهمان هەر بەخوا بێت و داواو یارمەتی هەر لەخوا بکەین.

بەتایبەتی لەم مانگە پیرۆزە تاعەت و پاڕانـەوە زۆر بکـەین. داوای لێ خۆش بوونی خـوا بکـەین بـۆ خۆمـان و مـاڵ و منـداڵمان و میللـەتی خۆمـان، داوای سـەرکەوتن بـۆ ئیسلام بکەین.

خوایـە.. موسـڵمانان سـەرکەوتوو بکـەی، قسـەی حـەق و راسـت سـەرخەی هـەموو بـەلاّییکمان لەسـەر دەفـع بکـەی، رۆژوو نوێـژو تـەراویح و زیکـرو قورئـان خوێنـدن و چاکەمان لێ قبولّ بکەی.

١-سورة الانفال: (٩).

شەوی قەدری پیرۆز

الحمدالله الذي فضل العشر الاواخر من رمضان على كل عشر، وشرفها بليلة هي خير من الف شهر، ليلة تنتزل الملائكة فيها بالبركة والبر سلام هي حتى مطلع الفجر.

احمده سبحانه وتعالى آناء الليل واطراف النهار، واتوب اليه قبل انقضاء الأعمار، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له الواحد القهار، واشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله المصطفى المختار، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى اله واصحابه مادام الليل والنهار.

موسڵمانانی بەڕێزو خۆشەویست.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواوو ترسان لەبێ ئەمری خوا، چونکە عەزابی بەشیدەتە، زۆرمان خۆ ماندووکرد بۆ دونیا کەچی ئەو ماڵی غەمو هەم و ناخۆشیە، زۆرمان حەقی خوا فەوتاند، با تەوبە بکەین و پەشیمان ببینەوە لەوەی کردوومانە لەخراپەو روو بکەینە خوایەکی بەخشندەو میهرەبان کە تەوبەی بەندەی خۆی قبوڵ دەکات و لێی دەبووری.

موسڵمانان.. ئێمە ئێستا لەدەی کۆتایی مانگی رەمەزانین، زۆری رۆیشت و کەمی ماوە، مێوانێکی خۆشەویست و بە بەرەکەت بوو ئەوە خۆی پێچایتەوەو خەریکە بار بکات لەناومان، لەگەڵ خۆی دەبات رۆژوو نوێژو شەو نوێژو زەکات و قورئان خوێندن و زیکرو هەموو چاکەیێك کە کردومانە.

سەربەرزی بۆ ئەو کەسەی کە چاکەی کردبێ‌و لەدەستی نەدابێت چونکە رۆژوو قورئان رۆژی دوایی شەفاعەت دەکەن بۆ خاوەنەکەی رۆژوو دەڵێت خوایە خواردن و خواردنەوەو ئارەزووم بەرۆژ لێ مەنع کردبوو بەمنی ببەخشە، وە قورئان دەڵێت: ئەی خوایە.. نوستنم بەشەو لێ قەدەغەکردبوو بەمنی ببەخشە، وە پێیان دەبەخشرێت هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (الصيام والقران يشفعان للعبد يوم القيامة، يقول الصيام: أي ربِّ منعته الطعام والشراب والشهوات بالنهار فشفعني فيه، ويقول القرآن ربِّ منعته النوم بالليل فشفعني فيه، قال: فيشفعان)[1].

١-منهل ص١٧٢/ رواه الامام احمد.

موسڵمانان هەموو ساڵێك ئاهەنگ دەگێڕن بە بۆنەی شەوی (لیلە القدر) کەقورئانی تێدا دابەزیوە بە یەك جار لە لەوحی محفوظ بۆ بیت العزة لەئاسمانی دونیا پاشان دابەزیوە بەپێی کارەسات و رووداو: ﴿إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُّبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ * فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ * أَمْرًا مِّنْ عِندِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ * رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾[1]. واتا: بەڕاستی ئێمە لەشەوێکی بەفەڕو پیرۆزدا (کە شەوی قەدرە) دامانبەزاندووەتە خوارەوە، بێگومان ئێمە هەمیشە پێدارکەرەوەی بەندەکانمانین، لەو شەوەدا هەموو کارو کردەوەو بەرنامەیەکی پڕ لەحیکمەت و دانایی لەیەك جیادەکرێتەوە، ئەمەش فەرمان و بڕیارێکە لەلایەن ئێمەوە بێگومان ئێمەش پێغەمبەران دەنێرین، ڕەوانەکردنی ئەم قورئانە، ڕەحمەتی پەروەردگاری تۆیە بۆ ئادەمیزاد تا لەسەرگەردانی رزگاری ببێت، بەڕاستی هەر ئەویشە کە بیسەرو زانایە بەهەموو شتێك.

موسڵمانان.. ڕێزی ئەم دەشەوە بگرن، چونکە شەوی لیلە القدر خێری زیاترە لەهەزار مانگ: ﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾[2]. شەوی قەدری بەڕێز لە هەزار مانگ ڕێزدارو خێردارترە (واتا پاداشتی عیبادەت و خواپەرستی ئەو شەوە بێ سنوورە. وە پێغەمبەری خوا ﴿ﷺ﴾ زۆر ئاگاداری ئەم (١٠) شەوانە بووەو خێزانە بەڕێزەکانی خۆی بەئاگا هێنایەو هەر خەریکی خواپەرستی بووە.

هي ليلة القدر التي شرفت على	كل الشهور وسائر الأعوام
من قامها يمحو الإله بفضله	عنه الذنوب وسائر الآثام
فيها تجلى الحق جل جلاله	وقضى القضاء وسائر الأحكام
فأدعه واطلب فضله تعط المنى	وتجاب بالانعام الإكرام

وە هۆی ئەوەی کە ناوی لێ نراوە (لیلە القدر) زۆر بیرورا هەیە:

١-چونکە (القدر) واتا گەورەیی وە ئەویش شەوێکی گەورەیە.

٢-واتا (الضیق) تەنگی، چونکە شەوێکە زەوی پڕ دەبێت لە فریشتە.

٣-واتا (الحکم) چونکە لەم شەوە هەموو شتێك دیار دەکرێت.

١-سورة الدخان: (٣-٦).

٢-سورة القدر: (٣).

٤-واتا ئەوەی پلەی نەبێت، لەم شەوە پلەی دەدرێتێ.

٥-واتا قورئانێکی بەقەدرو پایەی لێ دابەزیوە لەلایەن مەلائیکەتانی بەقەدر[1].

للیلة القدر عند الله تفضیل　　وفي فضلها قد جاء تنزیل

فجد فیها علی خیر تنال به اجراً　　فللخیر عند الله تفضیل

وە بۆ زانینی ئەوەی داخوا لە چ شەوێکە، زۆر ریوایەت هەیە کە هەریەکەیان باسی شەوێك دەکات، بەلاّم هەموویان لەسەر ئەوە یەکدەنگن کە لەشەوە تاکەکانە، رۆژێك ئیمامی عومەر لەگەڵ کۆمەڵێك ئەصحاب دانیشتبوو باسی شەوی قەدریان دەکرد، هەر یەکێك باسی شەوێکی دەکردو عەبدوڵلاّ کوری عەباسیش خۆی بێ دەنگ کردبوو، ئیمامی عومەریش ووتی: قسە بکە ئەی کوری عەباس، ئەویش وتی: خوا یەکەو کەیفیشی بەتاك دێت وە رۆژەکانی کردونە بە (٧) رۆژ. وە (٧) ئاسمان هەیە، و (٧) زەوی هەیە، وە (٧) زەریای دروست کردوون، وە بەشەکانی میرات (٧)ن، وە رەجمی شەیتان (٧)ن، وە تەوافی بەیت (٧) جارە هەر خوداش دەزانی بەلاّم من دەڵێم لەشەوی بیست و حەوتەمە. ئیمامی عومەر قسەکەی زۆر پێ جوان بوو[2].

وە هەروەها هەندێکی تر دەڵێن سورەتی (القدر) (سی) و شەیە وە (حتی مطلع الفجر) کۆتاییتی کە ئەویش وشەی بیست و حەوتە وە هەندێکی تر دەڵێن وشەی (القدر) (٣) جار هاتووە وە پیتەکانی وشەکە (٩)یە کەواتە ٣×٩=٢٧.

بەهەر حاڵ دەبێت ئێمە هەر دە شەوەکان خۆماندوو بکەین بۆ ئەوەی خێری زیاترمان پێ بگات.

وە هەروەها لەو شەوە پیرۆزەدا خوای گەورە ئەمر دەکات بەحەزرەتی جبرائیل (علیە السلام) کە بەخۆیی و جەماعەتێك لە فریشتەکان دابەزێت بۆ سەر زەوی وە ئالاّیەکی سەوز لەسەربانی کەعبە دەچەقێنێت و وە (١٠٠) باڵی هەیە، لەوان دوو باڵن کە تەنها لەو شەوە دەیانکاتەوە کە کردیەوە لەرۆژهەلاّت و رۆژئاوا تێدەپەرن. دەرۆن سەلام لەوانە دەکەن کە لەو شەوە نوێژ دەکەن و زیکر دەکەن و قورئان دەخوێنن، وە تەوقەیان لەگەڵ دەکەن، هەتا بەیانی، ئەوجا حەزرەتی جوبرائیل (علیە السلام) داوا

١-الروض الفائق ص٨١.

٢-الروض الفائق ص٨١.

لەفریشتەکان دەکات کە بگەڕێنەوە بۆ ئاسمان، ئەوانیش دەڵێن ئەی جبرائیل: خوا چی کرد لەگەڵ ئوممەتی محمد(ﷺ) ئەویش دەڵێت بەچاوی بەزەیی سەیری کردن و لێیان خۆش بوو و لەگوناهەکانی بورین تەنها چوار کەس نەبێت (مشروب خۆر، ئەوەی لەگەڵ دایك و باوکی خراپە ئەوەی قەطعی سیلەی رەحمی کردووە، ئەوەی سێ ڕۆژ زیاتر قسە لەگەڵ برای موسڵمانی خۆی ناکات).

(اذا كانت ليلة القدر يامر الله عزوجل جبرائيل عليه السلام فيهط في كبكة من الملائيكة ومعهم لواء أخضر، فيركز اللواء على ظهر الكعبة، وله مئة جناح منها جناحان لاينشرهما الا في تلك الليلة، فينشرهما في تلك الليلة فيجاوزان المشرق والمغرب، فيحث جبرائيل عليه السلام الملائكة في هذه الليلة فيسلمون على كل قائم وقاعد ومصل و ذاكر، ويصافحونهم ويؤمنون على دعائهم، حتى يطلع الفجر، فاذا طلع الفجر ينادي جبرائيل عليه السلام معاشر الملائكة الرحيل الرحيل فيقول: ياجبرائيل فما صنع الله في حوائج المؤمنين من امة محمد(ص) فيقول: نظر الله اليهم في هذه الليلة فعفا عنهم، وغفرلهم إلا اربعة فقلنا يارسول الله من هم؟ قال (مدمن خمر، وعاق لوالديه، وقاطع رحم، ومشاحن قلنا: يارسول الله ما المشاحن. قال هو المصارم)[1].

وە نیشانەکانی شەوی قەدری پیرۆز هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت **(بلجة لاحارة ولاباردة تطلع الشمس من صبيحتها مشعشعة حمراء لاشعاع لها)**.

شەوێکی خۆش و سافە، نەگەرمەو نە ساردە، ڕۆژیش کەهەلآت بەیانیەکەی ئەوە موغەوەشە[2] و سوورە، ڕۆناکی نیە.

موسڵمانان.. خۆتان زۆر ماندوو بکەن لەم شەوانە چونکە ئەوەی ئەم شەوانە زیندوو بکاتەوە خوا داخیلی بەهەشتی دەکات **(من قام ليلة القدر ايماناً واحتسابا غفر له ماتقدم من ذنبه)**[3].

دەڵێت هۆی ئەوەی خوای گەورە لەم شەوە فریشتەکان دادەبەزینی بۆ زەوی بۆ ئەوەیە: چونکە وەختی خۆی کەخوا حەزرەتی ئادەمی دروست کرد مەلائیکەتەکان

١-رواه ابن حبان والبيهقي واللفظ له.

٢-لە بەر زۆری مەلائیکەت کە بەرەو ئاسمان دەچنەوە.

٣-رواه الشيخان/ لطائف المعارف ص٣٦٧.

وتیان: ﴿أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا﴾[1]. واتا: ئایا کەسێکی تیادا دەکەیتە جێنشین کە خراپەو تاوانی تیادا بچێنێت‌و خوێنرێژیی تیادا ئەنجام بدات.

وە خواش وەڵامی دانەوە ﴿إِنِّي أَعْلَمُ مَا لاَ تَعْلَمُونَ﴾ بێگومان ئەوە ئێوە نایزانن من دەیزانم.

لەبەر ئەوە فریشتەکان نازیل دەوکا بۆ ئەوەی سەیریان بکەن کە هەریەکی خەریکی نوێژو قورئان خوێندن و ذیکرە[2].

موسڵمانان.. لەم شەوە پیرۆزانە دوعا زۆر بکەن، چونکە دوعا قبوڵ دەبێت وە حەزرەتی عائیشە لەپێغەمبەری(ﷺ) پرسی کە لەشەوی قەدری پیرۆز چ دوعایێك بکات ئەویش فەرمووی: (قولي: اللهم انك عفو تحب العفو فاعف عني)[3].

خوایە تۆ لێ بوردەیی‌و کەیفت بەلێ بوردەیی دێت، لێم ببورە.

خوایە رەحممان پێ بکەی.. هیداتمان بدەی خوایە یارمەتیمان بدەی بۆ زیندوو کردنەوەی ئەم شەوانە. خوایە لەو کەسانەمان بژمێری کە ئازاد دەکرێن لەمانگی رەمەزان شیفای نەخۆشانمان بدەی.. رەحم بەمردوانمان بکەی ئایینی ئیسلام سەرکەوتوو بکەی.

هەموو لایێکمان بەبەهشتی پان و بەرین شاد بکەی.

١-سورة البقرة: (٣٠).

٢-لطائف المعارف ص٣٥٠.

٣-رواه الترمذي والنسائي وابن ماجه والامام احمد.

بەردەوام بوون لەسەر خوا پەرستی لە پاش رەمەزان

الحمدلله الحنان المنان الديان البرهان، الوداع الوداع ياشهر رمضان السلطان القهار غافر الذنب وقابل التوب شديد العقاب، الوداع الوداع ياشهر البركة والغفران، اللهم كما رددت يوسف على يعقوب، واعطيت الصبر عبدك أيوب، اجعلنا ووالدينا من عتقاء شهر رمضان.

احمده سبحانه وتعالى على جميع الأحسان، وأشهد أن لااله الاالله وحده لاشريك له شهادة تنجي قائلها من النيران، وأشهد أن سيدنا محمداً عبده ورسوله سيدنا ولد عدنان، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه في كل وقت وأوان.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواوو جێبەجێ کردنی فرمانەکانیو کارە باشەکانی خۆتان کە کردووتانە بەفیڕۆ مەدەن: ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلاَ تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾[1]. واتا: ئەی ئەو کەسانەی ئیمانو باوەڕەتان هێناوە گوێڕایەڵی فەرمانی خواو فەرمانی پێغەمبەر بن، کارو کردەوە چاکەکانتان پووچ و بێ نرخ مەکەن.

موسڵمانان.. مانگی رەمەزان سفرەیەکی راخراوەو پڕ لەئەنواعی تاعەت و خێرو بەرەکەت بوو، لەلایەك سفرەی تاعەت و عیبادەت راخرابوو، لەلایەکی تر بازاڕی عەفوو روحم و لێ خۆش بوونی خوا لەعەبدو بەندەکانی گەرم بوو، لەلایەك دەستی کەرەم و سەخاوەت بۆ لای داماوو هەژار درێژ دەکراو لەلایەکی ترەوە مزگەوت شەوو رۆژ بەقورئان خوێندن و زکرو دوعاو پاڕانەوە گرمەی دەهات.

وە ئێستاش ئێمە دەبێت بەپەرۆشەوە بەدڵی گەرم و هەناسەی سەردەوە بەچاوی پڕ لەفرمێسك و گریانەوە، بەملکەچ کردن و پاڕانەوە خوا حافیزی لەرەمەزان بکەین، بەراستی رۆیشتنی مانگی رەمەزان نەك هەر بۆ مردووان جێگای حەسرەت و مەحزوونی یە، بەڵکو بۆ ئێمەی زیندووش زۆر جێی حەسرەتە، چونکە ئەو عەفوە گشتیە تەواو دەبێت، ئەو هەوڵ و دەرفەتە لەدەست دەچێ، ئەو مردووەی ئەهلی عەزاب بێت تووشی ناخۆشی دەبێتەوە، بازاڕی تاعەت و عیبادەت ئەو برەوەی نامێنێ.

١-سورة محمد: (٣٣).

برایـانی خۆشەویسـتم.. موسـڵمانانی بـەڕێز.. مـانگی ڕەمـەزان مـانگێکی بـە بەرەکـەتو لێ بـوردەیی بـوو بـۆ تـان، دڵـەکانی پـڕ لـەنووکردین و پـاکی کردینـەوە، بەراستی سەفەرێکی دوور خایەن بوو بۆ خاوێن کردنەوەی دڵەکانمان و بەڵگەگرتنی ناخۆشی.

ڕەمەزان.. قوتابخانەییێکی باش بوو بۆ پـەروەردە، قوتابخانـەی خاوێنی و ڕەوشـت بـوو، قوتابخانـەی زانسـت و قورئـان بـوو، ئـەوە ڕۆیشـت و تێپـەڕی، بـەو شـێوەیەش تەمەنی ئێمە دەڕوات.

کەواتە موسڵمانان.. ئیمڕۆ موحاسەبەی خۆتان بکەن، پێش ئەوەی خوای گەورە موحاسـەبەتان بکـات، سـەیری صـەحیفەی کردەوەکانـت بکـە بزانـە چـەندی لـەڕۆژوو نوێژو چاکەو ڕەحم و قورئان و زیکرو تاعەت تێدایە، چونکە ئێمە تەنها دوو شتمان هەیە، ئەوەی سەرفمان کردووە بە بەلاش، ئەوە لەناوچوو وە ئەوەی کردامە چاکەو هەڵمانگرت بیر لەخۆتان بکەنەوەو پرسیار لەخۆتان بکەن! ئایا ڕۆژوو دڵەکانی خاوێن کردنەوە؟! ئایا مەبەستمان ڕەزامەندی خوا بوو؟!

سـەیری کـەمی چاکەت بکـەو بڵـێ: ﴿رَبَّنَـا ظَلَمْنَـا أَنفُسَـنَا وَإِنْ لَـمْ تَغْفِـرْ لَنَـا وَتَرْحَمْنَـا لَنَكُـونَنَّ مِنَ الْخَاسِـرِينَ﴾[1]. واتـا: خودایـە.. ئێمـە ستەممان لـەخۆمان کـرد، خـۆ ئەگـەر لێمان خۆش نەبیتو بەزەییت پێماندا نەیەتـەوە، ئەوە بەڕاستی ئێمـە سوێند بـەخوا لەخەسارەتمەندو زەرەرمەندانین.

خـوات لەگـەڵ بێـت ئـەی مـانگی قورئـان خوێنـدن و زیکـر، ئـەی مـانگی نوێـژو شـەونوێژ، ئـەی مـانگی چـاکەو ڕونـاکی دەپارێنـەوە لـەخوا، ڕۆژووەکـانی لێ قبـوڵ کردبین، آمین یارب العالمین.

موسڵمانان.. ئێمە لەڕەمەزان دەستمان بەتاعـەت و عیبـادەت کـرد، خۆمان ماندوو کرد بۆ ڕەزامەندی خوا، بەلام با لـەخۆ بایی نـەبین و بڵـێین تاعـەتی باشمـان کردووەو خوا لێمان خۆش دەبێت، چونکە کێ زەمانەتی ئەوە دەکات کە ڕۆژووەکانمان لێ قبـوڵ بووە.

١-سورة الاعراف: (٢٣).

یەکێك لەپیاو چاکەکان دەڵێت: پێشینەکان (٦) مانگ دوعایان دەکرد کە بگەنە مانگی رەمەزان، ئەوجار کە رەمەزان تەواو دەبوو، شەش مانگی تر دەپاڕانەوە کە خوا تاعەتی رەمەزانیان لێ وەربگرێت[1].

بادڵەکانمان لەهەموو کاروو کردەوەیێك لەنێوان ترس و ئومێد بێت

لیت شعري من فیه یقبل منا فیهنا یاخیبة المردود

من تولی عنه بغیر قبول أرغم الله انفه بخزي شدید

موسڵمانان.. پرسیاریان کرد لەئیبراهیمی کوڕی ئەدهەم کەهۆی چیە ئەوەندە لەخوا ترسە، ئەویش فەرمووی بەسێ شت:

١-رایتُ القبر موحشاً ولیس معي مؤنس.

سەیری قەبرم کرد زۆر چۆلەو کەسم لەگەڵ نیە.

٢-ورایت طریقاً طویلاً ولیس معي زاد.

بینیم رێگایەکی دوورو درێژم لەبەردەمە و هیچ خواردنێکم پێ نیە.

٣-ورایت الجبار قاضیاً ولیس معي حجة.

وە خواش بەخۆی دادوەرەو هیچ بەڵگەم پێ نیە[2].

نیشانەی قبول بوونی رۆژوو لەلای خوا ئەوەیە کەلەپاش رەمەزانیش هەر تاعەت بکەین، بەڵکو دەبێت باشتر بین.

نەك تەنها ئەگەر مانگی رەمەزان هات دەست بکەین بەنوێژو رۆژوو قورئان خوێندن و زیکرو تەراویح و چاکە، وە کە رەمەزان تەواو بوو ئەمانە هەمووی تەرك بکەینەوە.

دەبێت ئەوانەی نوێژیان بەجەماعەت دەکرد لەرەمەزان هەر بەردەوام بن ئەوانەی سیلەی رەحمیان لەرەمەزان بەجێ دەگەیاند تەرکی نەکەن.

موسڵمانان.. وە ئەوەی پێویستە بڵێم، کە لەم مانگەش مانگی شوال چەند رۆژێك هەیە کە پاداشتیان زۆرە ئەوانیش رۆژووی (شەشەلان)ن هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (من صام رمضان، ثم اتبعه ستا من شوال، كان كصيام الدهر)[3].

١-لطائف المعارف ص٣٧٦.

٢-ارشاد العباد لاستغداد الیوم المعاد ص٨٨.

٣-رواه مسلم (١١٦٤) و الترمذي (٧٥٩) عن ابي ایوب الانصاري.

واتـا.. . ئـەوەی رەمـەزان بـەرۆژوو بـوو، پاشـان شـەش رۆژی دایـە دوو لـەمانگی شەوال، ئەوە هەروەکو ئەوەیە کەهەموو ساڵ بەرۆژوو بووە.

چونکە هـەر چاکەیێك بـەدە چاکەیە، مانگی رەمـەزان واتـا (١٠) مانگ وە شـەش رۆژووی شەشـەکان (٦×١٠=٦٠) دەکاتـە دوو مـانگ، ئـەوە هـەمووی دەکاتـە (١٢) مانگ.

وە هـەروەها ئـەم رۆژوو گرتنـەش نیشـانەی ئەوەیـە کـەخودا رەمـەزانی لێ قبـوڵ کردووین و تەنها خوا لەرەمەزان ناپرستین.

وە هەروەها نیشانەی ئەوەیە، کەرەمـەزان گوناهـەکانی رەش کردوینەتـەوەو رۆژی جـەژنیش پاداشـتمان وەرگـرت کـە لێ خـۆش بوونـە، کەواتـە گرتنـی (٦) رۆژی شـەوال شوکرانەی خوایە بۆ ئەم لێ خۆش بوونە.

اذا انت لم تزدد على كل نعمة   لمولیکها شکرا فلست بشاكر

موسڵمانان.. . ئەگـەر رەمـەزانیش نـەما، خـوای رەمـەزان هـەر دەمێنـێ‌و نـامری، با لەپاش رەمەزانیش هەر بەردەوام بین لەسەر تاعەت و عیبادەت بۆ ئەوەی خوای گەورە لێمان خۆش ببێت.

خوایـە تـەرەقی بـەدینی ئیسـلام بـدە... خوایـە لەشـەڕی شـەیتان و بـەڵای زاڵمـان موسیبەتی دونیاو قیامەت بمانپارێزە.

خوایە وڵاتمان ئاوەدان بکە، دڵمان هیدایەت بدە

بە بەهشتمان شادبکە.

جەژنی رەمەزانی پیرۆز

وتاربێژ (٩) جار دەڵێت (الله اكبر) لەسەر یەك.

الله اكبر كلما هل هلالٌ وأبدر، الله اكبر كلما صام صائم وافطر، الله اكبر كلما تراكم سحابٌ وامطر، وكلما اورق عود واثمر، الله اكبر كلما غفر للصائمين يوم عيد الفطر، الله اكبر يوفر للصائمين يوم الحساب تمام الثواب والأجر.

احمده سبحانه وتعالیٰ هو الملك القادر، الحليم الساتر، الذي ليس لأبتدائه أول ولا لأنتهائه آخر، واشهد أن لا آله الا الله وحده لاشريك له، شهادة تُنَجّي قائلها من هول المقابر، واشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله، الذي آتخذه الله من افصح القبائل واحسن العناصر، اللهم صلّ وسلم على سيدنا محمد وعلى آله واصحابه الى اليوم الآخر.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواوو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی، ولێی بپاڕێنەوە کە ڕۆژوو شەونوێژو قورئان و زیکرو چاکە کردنتان لەو مانگە پیرۆزە قبوڵ بکات.

موسڵمانان.. ئەم جەژنە کەدانراوە، بۆ دانەوەی جەزای ڕۆژوو گرانە.

با ئەوانەی بەشداریان کردووە لەدەورەی رەمەزان ئیمڕۆ ئاهەنگ بگێڕن.

ئەوەی دڵ و دەروونی پڕبووە لەخۆشەویستی خوا خۆشحاڵ بێت لەم ڕۆژە.

ئیمڕۆ.. ڕۆژێکی پیرۆزە، جەژنێکی گەورەیە بۆ ئوممەتی ئیسلام جەژنەی تەواو بوونی کارێکی قورسە، ڕۆژی کەیف خۆشی ڕۆژوو گرانە، ڕۆژی وەرگرتنی حەقی ماندوو بوونە لەم مانگە پیرۆزە.

ئیمڕۆ فریشتەکانی خوا دادەبەزنە سەر زەوی، دەچن بۆ هەموو شارو دێهاتەکان، لەسەر ڕێگاکان رادەوەستن و هاوار دەکەن کەهەموو شتێك گوێی لێ دەبێت، تەنها مرۆڤ و جنۆکە نەبێت دەڵێن: ئەی ئوممەتی موحەممەد(ﷺ) وەرنە دەرەوە بۆ لای خوایێکی بەخشندە، کە پاداشتی باش دەدات و لەگوناهی گەورە خۆش دەبێت.

ئەوجا کە خەڵك چوو بەرەو مزگەوتەکان، خوای گەورە بەفریشتەکان دەڵێت: ئایا جەزای کرێکار چیە کە کارەکەی خۆی کرد، ئەوانیش دەڵێن: خوای ئێمە و گەورەی ئێمە جەزای ئەوەیە کرێیەکەی بدەیێ، خواش دەفەرموێت: شاهیدبن. من لەجەزای ڕۆژوو خۆماندیکردنی شەوییان جەزای ئەوان لێ خۆش بوون رازی بوونی منە لەوان،

سوێند بە گەورەیی خۆمو هەر شتێکم لێ داوا بکەن ئیمڕۆ لەو کۆبونەوەیان بۆ رۆژی دوایی دەیاندەمێ و بۆ دونیاش، بڕۆنەوە، لەگوناهەکانتان خۆش بووم منتان رازی کردو لێتان رازی بووم.

(اذا كان يوم عيد الفطر هبطت الملائيكة الى الأرض في كل بلد فيقفون على أفوه السكك ينادون بصوت يسمعه جميع من خلق الله الا الجن والانس يا أمة محمد أخرجوا الى رب كريم يعط الجزيل ويغفر الذنن العظيم، فاذا برزوا الى مصلاهم: قال الله تعالى: ياملائيكتي ماجزاء الاجير اذا عمل عمله فيقولون: الهنا وسيدنا ان توفيه اجره، فيقول اشهدكم أني قد جعلت ثوابهم من صيامهم وقيامهم رضائي ومغفرني ويقول: سلوني فوعزتي وجلالي لا تسألوني اليوم شيئاً في جمعكم هذا لآخرتكم الا اعطيتكموه ولا لدنياكم الا نظرت لكم انصرفوا مغفورا لكم قد ارضيتمونيو رضيت عنكم)[1].

سلام من الرحمن كل أوان | على خير شهر قد مضى وزمان
سلام على شهر الصيام فانه | امان من الرحمن اىّ امان
لئن فنيت ايامك الغر بغتةً | فما الحزن من قلبي عليك بفان[2].

موسڵمانانی خۆشەویست.. ئەوەی پێویستە کەئیمڕۆ بیکەین ئەوەیە سەردانی هەژارو یەتیمان و سەردانی ئەوانەی کە لەسەر هەر شتێك بێت لێمان زویر بووینە، سیلەی رەحم بەجێ بگەیەنین چونکە رەحم خۆی بەعەرشی خوا گرتوەو دەڵێت (ئەوەی بەجێم بگەینی، خوا کار ئاسانی بۆ بکات و ئەوەی قەطعم بکات خوا لەناوی ببات (الرحم متعلقة بالعرش تقول: من وصلني وصله الله ومن قطعني قطعه الله)[3].

باهەمووماں ئیمڕۆ جەژنانە لەیەکتر بکەین و دڵمان لەگەڵ یەکتر ساف بکەین و ئاداب و دەستوری ئیسلام لەو رۆژە جێبەجێ بکەین و کاری بێ شەرعی نەکەین لەم رۆژە پیرۆزەدا بۆئەوەی خوای گەورە لە هەمووماں خۆش ببێت . یارەبی خوایە رۆژوەکانمانت قبوڵ کردبێت ، خوایە رەحمان پێ بکە لەئاگری جەهەنەم رزگارمان بکە. هەموو لایەکمان بە بەهەشت شاد بکە.

١-رواه ابن حبان وابن ماجه عن ابن عباس (منهل ص١٧٩- تحفة الخطيب ص١٨٣).

٢-لطائف المعارف ص٣٨٧.

٣-رواه البخاري ومسلم عن عائشة.

خوتبەی دووەم مانگی (ڕەمەزان)

الحَمْدُ لِلّـهِ الْملِكِ الْجَليلِ، الْهَادي إلى سَوَاءِ السَّبيلِ، بَاعِثِ الّرسُولِ ومُنْزِلِ الْكِتَابِ هُدىً للنَّاسِ وبَيِّنَاتٍ منَ الّرسُولِ وَالّتنْزِيلِ.

نَحْمَدُهُ تَعالى أَمَرَنَا بِمَكَارِمِ الأخْلاقِ، ونَهَانَا عَنِ الْكُفْرِ وَالنِّفاقِ والشّقَاقِ، وَأَشْهَدُ انْ لاَ إلَهَ إلاّ اللّهُ وَحْدَهُ لاَشَرَيكَ لَهُ وَلاَ شَبيهَ لَـهُ وَلاَ نَظيرَ وَلاَ مَثِيلَ، وَاشْهَدُ أنَّ سَيِدَّنا مُحمَداً عَبْدُهُ ورَسُوُلَهُ الْمَوْصُوفُ بِالْعِصْمَةِ وَالْمَبْعُوثِ بِالْهُدىَ وَالْحِكْمَةِ.

عِبَادَ اللهِ. . . لاَدِينَ لِمَنْ لاَعَهْدَ لَهْ، وَلاَ إيمَانَ لِمَنْ لا حَيَاءَ لَهُ، وَلا إيمانَ لِمَنْ لاَ يأْمَنُ النَّاسُ بَوَائِقَهُ، (وَلا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لأَخيه مَايُحِبُّ لِنَفْسِهِ) وَمِنْ تَعَالِيمِ نَبِيِّكُم الْكَرِيمِ الْمَبْعوُثِ بِأَفْضَلِ الّتَعالِيمِ (عِفُّوا عَنْ نِسَاءِ النَّاسِ تَعِفَّ نِسَاؤُكُمْ وَبَرُّوا آبَاءَكُمْ تَبَرُكُمْ أَبْنَاءُكُمْ..) ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلاَئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾[1].

١-سورة الأحزاب: (٥٦).

زنجیرەی إعجازی قورئان لە دروست بوونی مرۆڤ

(١) سەرەتای نوتفە تا لەدایك بوون

الحمدلله الذي خلقَ آدم من طينٍ وسَواه، وقَسَمَ ذُريتَهُ على اقسامٍ مُتَفرقةٍ لايَعْلمها أحَدٌ سواه، فَفَريقٌ افْقرهُ وفَريقٌ اغْناه، وفَريقٌ ابْعَدَهُ وفَريقٌ ادْناه، وفَريقٌ أماتَهُ وفَريقٌ احْياه.

احَمَدُهُ سُبحانه وتعالى حمداً لايبلوغُ لِمنتهاه، واشْكُره شُكْرَ عبدٍ طلبَ مِنْ ربِّهِ رِضَاه، واشهدُ انْ لا الـه الا الله وحدَهُ لاشَريكَ لـهُ شَهادةً تُنَجِّي قائِلَها مِنْ عذابِ الله، واشْهدُ انَّ سيِّدنا مُحمداً عَبْدُه ورَسُولُهُ سيدُ انبياء، اللهّم صَلِّ وَسَلِم على سيِّدنا محمدٍ وعلى آلهِ وأصْحابهِ الى يوم عرضهِ ولِقاه.

اوصيكم عبادلله اولا ونفسي الخاطئة المذنبة بتقوى الله وطاعته ولزوم اومراه وكثرة مخافته، فان التقوى شعار المؤمنين ودثار المتقين ووصية الله تبارك وتعالى في وفيكم وفي الخلق اجمعين.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی خودا، چونکە سەرکەوتوو ئەو کەسەیە کەخودا لەخۆی رازی بکات.

خۆشەویستان.. لەم خوتبە دەست بەزنجیرەییێك دەکەین کە زنجیرە خوتبەییێکە گەورەیی خودای گەورەمان بۆ بەدیار دەخات وە هەروەها إعجازی قورئان ئاشکرا دەکات.

کە دەست پێ دەکەین لەدروست بوونی منداڵ لەناو سکی دایکی ئەگەر سەیری قورئان بکەین، کە شیفای دڵان و وەڵامی پرسیارانەو کەلامی خوای مرۆڤ و جنانە دەفەرموێت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإنسَانَ مِنْ سُلاَلَةٍ مِنْ طِينٍ * ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ * ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾[١].

١-سورة المؤمنون (١٢-١٤).

ئەگەر بەووردی ئەم ئایەتانە شی بکەینەوە سەرمان سوڕ دەمێنێت لە اعجازی قورئان، یەکەم ئایەت دەفەرموێت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ﴾[1] واتا: سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە ئادەمیزادمان لەئاوێتەیەکی پێکهاتوو لەقوڕ بەدیهێناوە. وە لەزۆر جێگای تر خوای گەورە ئەمە تأکید دەکاتەوە: ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ﴾[2] ئەو خوایە لەخاك ئێوەی دروست کردووە، ﴿خَلَقَ الإِنسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ﴾[3] ئادەمیزادی دروستکردووە ﴿هُوَ أَنشَأَكُمْ مِنَ الأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾[4] ئەو بەرپای کردوون لە زەویداو داوای لێکردوون کە ئاوەدانی بکەنەوە.

کە هەموویان ئەوە دووبارە دەکەنەوە کەمرۆڤ لەخۆڵ یاخود قوڕ دروست بووە، ئەگەر سەیری زانستی نوێ بکەین ئەمەمان بۆ روون دەبێتەوە کە ئاو ٥٦٪ی کێشی مرۆڤێکی ئاسایی پێك دەهێنێت، وە ئەم رێژەیەش دەگەڕێتەوە بۆ کێشی هەردوو توخمی (هایدروجین و ئوکسجین) کە ئەم ئاوە پێك دەهێنن، بەڵام ئەگەر مرۆڤ وشك بوو بەتەواوی بۆ ماوەیەکی زۆر بمێنێتەوە، ئەوە لەکێشەکەی تەنها ٤٤٪ دەمێنێتەوە کە ئەگەر وردی بکەی دەبێتەوە خۆڵ، وە مادەکانی هەموو ئەو ماددانەن کە لەخۆڵی ئاسایی هەنە. (ان الله عزوجل خلق ادم من قبضة قبضها من جميع تراب الأرض)[5] کەواتە بۆمان ئاشکرا بوو کە مرۆڤ لەخۆڵ دروست بووە.

(ثم جعلناه نطفة في قرار مكين)

پێش ئەوەی ئەم ئایەتە پیرۆزە شی بکەینەوە، بابزانین منداڵ چۆن دروست دەبێت؟!

چۆنیەتی دروست بوونی منداڵ پێش سەدەی بیستەم ئاشکرا نەبوو، هەتا یەکگرتنی ئاوی پیاو لەگەڵ هێلکەی ئافرەت تا ساڵی (١٩٧١) دیار نەبوو زاناکان هەر یەکەی بەجۆرێك وەسفی دەکرد، کەچی قورئانی پیرۆز پێش (١٤٠٠) ساڵ پێش ئەوان ئەمەی روون کردبۆوە، بەڵام زاناکانی موسڵمانان، توانایان نەبوو بسەلمێنن.

١-سورة المؤمنون (١٢).
٢-سورة غافر (٦٧).
٣-سورة الرحمن (١٤).
٤-سورة هود (٦١).
٥-مسند الأمام احمد.

کەچی ئێستا کەزانست پەرەی سەند، بۆیان ئاشکرا بوو، هەر لەبەر ئەوە زۆر لەزانایەکان ئیسلام بوون.

کابرایەکی جولەکە هاتە لای پێغەمبەر(ﷺ) وتی: یامحمد ممن یخلق الانسان؟ قال الرسول الله(ﷺ): یایهودي من کل یخلق من نطفة الرجل و نطفة المرأة)[1] وە قورئانی پیرۆزیش ئەم راستیەی روون کردبویەوە: ﴿إِنَّا خَلَقْنَا الإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ﴾[2] واتا: بێگومان ئێمە ئینسانمان دروست کرد لە تێکەڵەیەك (لەسەر مێکوتەیەکی بچووك و هێلکوکەیەك).

ئەوجا کە لەکاتی جووت بوونی پیاوو ئافرەت، ئاوی پیاو داخیلی رەحمی ئافرەت دەبێت، وە لەوێش بەرەو هەردوو (بوق)ی ئافرەت، جا ئەگەر هێلکەیەکی ئامادە هەبوو ئەوە بەر دەگرێت و بەرەو رەحم دەگەڕێنەوەو خۆی توند دەکات بەدیواری رەحم.

بەڵام ئایا ئەو حالە نوێیە چیە؟ رەحم ناوەڕاستی حەوضە، کە بەچەند دەمارێکی زۆر بەهێز لەناوەوەو دەرەوە دەورە دراوە، وەرەحم لەناو ئەو جێگایە پارێزراوە بە، پڕ بەواتا وشەی (قرار مکین)ە منالەکە پارێزراوە لەهەموو ئەزیەت و ماندوبونێك کەتوشی دایکی دەبێت ئەمەیە گەورەیی خوا! دانایی خوا! ئینجا:﴿ وَنُقِرُّ فِي الأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾[3] لەرەحم دەمێنێتەوە تا وەختی خۆی دێت و دێتە دەرەوە، بەڵام ئەگەر سەیری ئەم ئایەتە بکەین، دەبێت خودای گەورە فەرمویەتی (مانشاء) وە نەیوتوە (من نشاء) چونکە وشەی (ما) گشتیە هەموو احتمالێك هەڵدەگرێت: کوڕ- کچ- نێرەمووك پارچە گۆشت.. هتد) ئەوجا خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾[4]. لەوەو دوا نوتفەکەمان کردووە بەخۆ هەڵواسەرێك.

ئەو (نطفە)یەی کەوتمان خۆی بەدیواری رەحم هەڵدەواسیت دەبێتە (عَلَقَةً) خۆی هەڵدەواسیت تا رۆژی (٢٠) وە تەشبیهی کردووە بە (زێرو) کەخوێن دەمژێت، چونکە ئەم منالەش خوێن دەمژێت ئەو جار (فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً) (مُضْغَةً) پارە نانی جوتراوە، بەم شێوە منالەکە ئەندامەکانی دیار نابن، ئەم مەرحەلەیەش تا رۆژی (٤٢)

١-مسند الأمام احمد.

٢-سورة الانسان: (٢).

٣-سورة الحج: (٥).

٤-سورة المؤمنون: (١٣).

دەخایـەنێت، کـە لـەو ڕۆژە گۆڕانکـارییێکی گـرنگ بەسـەر ئـەم منداڵـە دادێـت (اذا مـر بالنطفـة ثنتـان واربعـون ليلـة بعـث الله اليهـا ملكـاً فصـورها وخلـق سمعهـا وبصـرها وجلدها ولحمها وعظامها، ثـم قـال يـارب أذكر ام انثـى؟ فيقضـي ربك بماشـاء ويكتـب الملك)[1].

کەواتە لەڕۆژی (٤٢) چارەنوسی ئەم منداڵە دیار دەکرێت، ئایا کوڕە یان کچە، وە هـەتا مەلائیکـەتیش نازانێـت لەبەر ئـەوە پرسـیار دەکـات. پاشـان بـەرە بـەرە لـەپاش هەفتەی شەشەم ئێسك.بە دەردەکەون بڵاودەبنەوە (فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا) پاشـان ئـەم ئێسـکانە بەگۆشـت دادەپۆشـرێن (فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا) پاشـان وورده وورده زیـاد دەکات و روحی دێتە بەرو گوێو چاو ئەندامـەکانی دروست دەبن (ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ) ئەوسا لەشێوەیەکی تردا دەرمان هێناوە، ئەمەیە دروست کراوی خوا ئایا کـەس دەتوانیـت ئەمـە بکـات؟ مرۆڤێـك دروسـت بکـات؟ ﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾[2]. بەڕاسـتی خـوای مـەزن بـەرزو پـیرۆزو موبارەکـەو چـاکترین بەدیهێنـەرو چـاکترین دروستکارە.

موسـڵمانان.. دەبـا عیـبرەت لـەم دروسـت کردنـە وەربگـرین! بـابزانین کەئێمـە خواییێکمـان هەیـە بـەم شـێوەیە دروسـتمان دەکـات! ئـەوجاش خۆمـان هەڵدەکێشـین! ئەوجاش بێ ئەمری خودا دەکـەین یارەبی خوایـە هیـداتمان بـدەی.. لەناخۆشـیو بـەلا ڕزگارمـان بکـەی، موسڵمانان عـەزیز بکـەی. شـیفای نەخۆشـانمان بـدەی. امـین یـارب العالمين.

١-صحيح مسلم.

٢-عن عبيدالله بن رافع- رواه الترمذي (١٥١٤).

٢-لەدایکبوون هەتا تەمەنی (١٠)ساڵی

الحمدلله الذي خلق الانسان وصوره من العدم، وقدر رزقه واجله وعليه بكأس المنون قد حكم، وقضى عليه إما بالشقاوة واما بالسعادة، وقد حكم بذلك وما ظلم.

احمده سبحانه وتعالى على ما أعطى وقسم، واشكره على ماأولانا من النعم واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له شهادة تنجي قائلها من الآلم واشهد ان سيدنا محمدا عبده ورسوله، ياله من نبي شرف الله به المرسلين و به ختم، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله واصحابه مادام الفضل والكرم.

موسڵمانانی خۆشەویست.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو دەرنەچون لەفرمانەکانی، چونکە ئەوەی دەرچوو لەناو چوو، بەردەوامین لەسەر زنجیرە وتاری خۆمان، لەخوتبەی رابردوو باسی چۆنیەتی دروست بوونی منداڵمان کرد، تاکاتی لەدایك بوونی، یەکەم شت کەسوننەتە بۆ منداڵەکە بکرێت لەکاتی لەدایك بوونی کە بانگ بدرێت لەگوێی راستیو قامەت بکرێت لەگوێی چەپی (بۆ ئەوەی وشەی یەکتاپەرستی (التوحید) یەکەم شت بێت کەداخیلی هزرو فکری ئەم کۆرپەیە بێت، نەك وەکو ئێستا موسڵمانان.. کەمنداڵێك لەدایك دەبێت، دەیکەنە شاییو هەڵپەرکێو گۆرانیو مۆسیقا، بۆ ئەوەی ئالەتی شەیتان یەکەم شت بێت کە منداڵەکە هەستی پێ بکات، دەبا بزانین ئایا ئێمە تاچەند سوننەتەکانی حەزرەتی محمد(ﷺ) جێبەجێ دەکەین! ئایا ئێمە ناڵێین ئێمە پێغەمبەرمان خۆش دەوێت، دەبا ئەم خۆشەویستیە بسەلمێنین.

(رأيت رسول الله(ﷺ) اذَّنَ في اذن الحسن بن على حين ولدته فاطمة بالصلاة)[١]

وەپاشان (تحنيك) بکرێت بەخورما یاخود شتێکی شیرین، خورما بجودرێت و هەندێك لەئاوەکەی بخەیتە ناو دەمی منداڵەکە، وە سوننەتە ببردرێتە لای پیاوچاك و لەخوا ترسێك بۆ تحنيك و دوعاو بۆ کردنی، چونکە زانایان دەفەرمون (يسن حمل المولود بعد ولادته الى اهل الصلاح والتقوى، لتحنيكهم، والدعاء لهم بالخير والبركه)[٢].

١-الفقه المنهجي ج١ ص٤٩٤.

پاشان ئەگەر تەمەنی گەیشتە حەوت رۆژ ئەوە (قوربانی بۆ بکرێت کە پیێ دەڵێن (العقيقه).

سوننەتێکی مۆکدەیە دەبێت باوکی یاخود وەلی بۆ بکات چونکە سەلمانی کوڕی عامری ضەبیٚ دەڵێت (سمعت رسول الله﴿ﷺ﴾ يقول مع الغلام عقيقته، فأهريقوا عنه دما، واميطوا منه الأذى)[1].

وەختەکەش لەکاتی لەدایك بوونی تا بلوغی لەسەر باببیە، پاشان لەبلوغی بەسەروە لەسەر خۆیەتی.

وە سوننەت ئەوەیە باوکی کوڕە یاخود کچە لەجیاتی کوڕ دوو مەڕو لەجیاتی کچ مەڕێك وە دەشتوانی لەجیاتی کوڕیش هەر مەڕێك بێت.

(عق رسول الله﴿ﷺ﴾ عن الحسن بشاة)[2].

موسڵمانان.. ئەم قوربانیەش هەمان شەرت و شروتی قوربانی جەژنی قوربانی هەیە لەجۆرو تەمەن و بیٚ عەیبی لەو شتانەی کە گۆشت کەم دەکەن. بەڵام لەچەند شتێك جیاوازی هەیە:

١-سوننەتە (عقيقة) بکرێتە خواردن و بەکولاٚوی بۆ خەڵك ببرێت بەپێچەوانەی قوربانی کە بەبیٚ کولاٚوی بۆ خەڵك دەبردرێت.

٢-وەباش ئەوەیە هیچ ئێسکێك لەمەڕەکە نەشکێت.

٣-وە سوننەتە رانێك بۆ مامانەکە ببردرێت چونکە حەزرەتی فاتیمە وای کردووە.

وە سوننەتە لەرۆژی حەوتەم مووی سەری بتاشرێت و بەگوێرەی توانایە زێر یان بەزیو بکێشرێت و لەسەر هەژاران دابەش بکرێت. چونکە (عق رسول الله﴿ﷺ﴾ عن الحسن بشاة وقال: يافاطمة احلقي راسه، وتصدقي بزنة شعره فضة)[3].

وە هەروەها ناوێکی باشی لیٚ بنرێت.

موسڵمانان.. ناو کاریگەری خۆی هەیە لەسەر منالٚ، لەبەر ئەوە دەبێت ناوێکی باش لەمناڵەکانمان بنرێت، بۆ ئەوەی رۆژی دوایی شەرمەزار نەبین، چونکە هەر

١-الفقه المنهجي ج١ ص٤٨٧.

٢-رواه الترمذي (١٥١٩) عن علي (رضي الله عنه).

٣-هەمان سەرچاوە.

کەسێك لەرۆژی دوایی بەناوی خۆیو بابی بانگ دەکرێت (انکم تدعون یوم القیامة بأسمائکم واسماء آبائکم فأحسنوا اسماءکم)[1].

وەباشترین ناو (عبدالله و عبدالرحمن)ن هەروەکو لەحەدیثی پێغەمبەر(ﷺ) هاتووە:

(ان احبّ اسمائکم الی الله عبدالله و عبدالرحمن)[2].

* مەرج نییە ناوی مندالْ عەرەبی بێت بەلاّم با ناوێك بێت لەگەلْ شەریعەتی ئیسلام بگونجێتو لەدوا رۆژ ئەم منالّە شەرمی بەناوەکەی خۆی نەبێت.

وە هەروەها (خەتەنە) بکرێت، چونکە خەتەنە کردن واجیبە هەم بۆ کوڕو هەم بۆ کچ[3].

وە هەروەها پیرۆزبایی لەباب و دایکەکە بکرێت.

موسلّمانان.. پەروەردەکردنی منالْ زۆر گرنگە، چونکە ئەو منالّە ساوایە کێلگەیە چی بچینێت ئەو دەدوریەوە، ئەوەی فێری بکەی ئەو فێردەبیت، لەبەر ئەوە دەبێت زۆر ئاگاداری منالّەکانمان بین وە ئەوەی منالْ پێویستی پیّیە لەمنالّی ئەمانەن:

١-خۆشەویستی ٢-جلەوگرتن ٣-پێشەوایەتی ٤-تیّ گەیاندن.

وە بەتایبەتی خالّی چوارەم کە تیّ گەیاندنە دەبێت زۆر وشیار بین چونکە منالْ زۆر پرسیار دەکات: بابە ئەمە چیە، ئەوە کیّیە دەبێت باوکی یاخود دایك زۆر بەئارام بن ولاّمەکانیان بدەنەوە وە هەر لەبچوکی خۆشەویستی خواو پێغەمبەریان لەدلْ و دەروون جێگیر بکەن و شتی بەسودیان حالّی بکەن.

برایانی بەڕێز...

لەنێوان تەمەنی (١-٧) سالْ لەم قۆناغەدا مندالْ پێویستی بە یاریو گەمەکردن هەیە، بۆ نەهێشتنی ئەو هێزو تواناو ووزەیە کە تێیدا کۆبۆتەوە، چونکە بەیاریو جولە دەروونی ئارامو هێمن دەبێت.

ئیمامی جەعفەری صادق دەفەرموێت: (دَعْ إبْنَكَ یلعب سبع سنین). رێگا لەمندالّەکەت مەگرە با لەیاری کردن بێت تاکو حەوت سالّی.

١-رواه ابو داود (٤٩٤٨).

٢-رواه مسلم (٢١٣٢) عن ابن عمر.

٣-الفقه المنهجي ج١ ص٤٩٤.

وه تـا حـەوت سـاڵی داوای لێ ناكرێـت بەئەنجامـدانیو راپەرانـدنی هـیچ كارێـك، مەگەر بەشێوەی یاریو گەمەكردن بێت، وه پێغەمبـەر(ﷺ) دەفـەرموێت: (رُفع القلمُ عن ثلاثٍ، عن النائم حتى يستيقظ، وعن الصغير حتى يكبرُ، وعن المجنون حتـى يعُقل او يفيـق)[1]. واتـا: قەڵـەم هـەڵگیراوه لەنووسـینی گونـاهو تـاوان لەسـەر سـێ كـەس: نوستوو تاوەكو لەخەو هەڵدەستێت، منداڵ تاوەكو گەوره دەبێت، شێت تـاوەكو چاك دەبێتەوه.

موسـلمانان.. منـداڵ لەدەروونیـدا كۆمـەڵێك هیـواو مەبەسـتو ئـارەزووی تێـدا كۆبۆتـەوه، جـا بـەهۆی هەڵبـەزینو دابـەزێنو راكـردنو گەمـەو گاڵتـە هیـواوو ئارەزووەكانی دێنیته دی.

چونكه یاری كردنو گەمە:

١-دەرگایەكه لەجیهانی منداڵ بۆ فێر بوون.

٢-هێنانی زەردەخەنەو خۆشییه بۆ دڵی منداڵ.

٣-هۆیەكه بۆ گەشەپێدانی ژیری منداڵ.

٤-یارمەتی دروست بوونی كەسایەتی منداڵ دەدات.

وه لەهـەمووی گـرنگتر بـۆ منـداڵ ئەوەیـە كـە دایـكو بـاوك بـەزەیی پێـدا بهێننـەوەو لەباوەشی بگرنو ماچی بكەن چونكه:

١-هەڵچوونی دەروونی هێمن دەكاتەوه.

٢-هەست بە بوونی پەیوەندییەكی بەهێز دەكات لەنێوان گەورەو بچووكدا.

٣-هەست دەكات كە گەوره ملكەچو ئامادەیه لەپێناویدا.

٤-هۆیەكه بۆ هاندانی منداڵ بەرەو رەوشت بەرزی.

٥-ئاسوودەییو دڵ خۆشی دەخاتە دەروونی منداڵ.

٦-واهەست دەكات كە لەناو قەڵایەكی پارێزراو دایه.

هـەروەكو (عـن عائشـة(رض) قـدم نـاسٌ مـن الأعـراب علـى رسـول الله(ﷺ) فقـالوا: أتُقبِّلـونِ صـبيانكم؟ فقـال عليـه السـلام: نعـم، فقـالوا: لكننـا والله مانُقبّـل فقـال عليـه

١-رواه البخاري ومسلم.

السـلام: أوَ أملـك إن كـان الله نَـزَعَ مـن قلـوبكم الرّحمـة)[1]. واتـا: كۆمـەڵێك لەخـەڵكی دەشـتەكی هـاتن بـۆ لای پێغەمبـەر(ﷺ) ووتیـان: ئێـوە منداڵـەكانتان مـاچ دەكـەن؟ پێغەمبـــەر(ﷺ) فـــەرمووی: بـــەڵی، ووتیـــان، بـــەخوا ئێمـــە ماچـــیان ناكـــەین، پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: جا من چی بكەم، چیم بەدەستە كە خوا رەحمو بەزەیی لەدڵی ئێوە لابردووە.

وە بـەهیچ شـێوەیێك نابێـت لێـدان بـەكار بهێـنن، چـونكە لێـدان چارەسـەری هـیچ كێشەیێك نیە، بەڵكو هەتا لەنوێـژكردنیش پێغەمبـەر(ﷺ) فرمانی داوە كە لەحەوتساڵی فرمان بدرێت بەنوێژ كردنیـان و ئینجا ئەگەر نـەیان كرد لەدەساڵی لێی بدرێت (مُروا أولادكم بالصلاة وهم ابناء سبع واضربوهم عليها وهم ابناء عشر)[2].

كەواتـە موسـڵمانان.. ئاگـاداری منداڵـەكانتان بـن بەتایبـەتی لـەمنداڵی بـا لەسـەر رێگایـەكی راسـت و دروسـت پـەروەردە بكـرێن، بـۆ ئـەوەی دواڕۆژ ببنـە رەحمـەت بـۆ ئێوەو میللەتی خۆیان.

یـارەبی خوایـە هیدایـەتمان بـدەی.. منداڵـەكانمان صـالح بكـەی، ولأتمـان ئـاوەدان بكەی، ئیسلام سەركەوتوو بكەی، ناخۆشیو بەلأمان لەسەر لابەری، لەشەڕی شـەیتان بمان پارێزی. امین یارب العالمین.

١-رواه البخاري ومسلم.

٢-رواه ابو داود.

٣-ماوەی گە نجایەتی

الحمدلله الذي جَعلَ الشَبابَ حُماةَ الأَوطانِ، وَنُصرَ بِهِمُ الشَرائعَ والأديانَ، واظْهَرَ بِهِم الحقَّ في سائرِ البُلْدانِ، وجَعلَ مِنْهُمْ روُاة الحَديث وحَمَلَةَ القُرانِ ورفَعَ بِهِم رايَةَ التَوحيدِ على عِبادَة الأَوثانِ، وحَفِظَ بِهِمُ الأدابِ والأَخْلاقَ والأَعْراضَ والأنْسابَ.

نَحْمَدُهُ تعالى ونَسْأَلُهُ إصْلاحَ شَبابِنَا الحاضِرِ، ونَشْهَدُ انَّ لا آله الاّ اللهُ وَحْدَهُ لاشريكَ لَهُ الظَّاهرُ الباطِنَ، الأوّل الآخِرُ، ونَشْهدُ أَنَّ سيدّناً مُحمداً عَبْدُهُ ورَسُولهُ المُؤَيَّدُ بالقُرانِ وبالشَّباب الطَّاهِرِ.

اللهم فَصَلِّ وَسَلّم على سيِّدنا ونبيّنا محّمدٍ وعلى آله وأَصْحابِهِ مِنْ انْصاريّ وَمَهاجِرٍ وعلى التَّابعينَ لَهُمْ بإحْسانٍ في مكارِمِ الأَخْلاقِ وجَميلِ الآداب.

موسڵمانان.. تەقوای خودا بکەن و ڕێگای ڕاست هەڵبژێرن لەژیانتان، ئەو ڕێگایەی کە ڕەزامەندی خوداو پێغەمبەری خوا(ﷺ) مسۆگەر دەکات وە زۆر ئاگاداری منداڵەکانتان بن، بۆ ئەوەی لەسەر ڕێگایەکی ڕاست و دروست پەروەردە بن.

وە بەتایبەتی ئاگاداری برادەرەکانی منداڵەکانتان بن، چونکە برادەر کاریگەرییێکی زۆری هەیە، زۆرجار إحتماله هەستتان پێ کردبێ. مرۆڤ هەیە کوڕێکی باشی هەیە، لەقسەی باوك و دایکی دەرناچێت خاوەنی ئەخلاق و ئەدەبە، بەڵام لەناکاو هەست دەکەی گۆڕانی بەسەردا هاتووە، ئەو منداڵە باشەی کەژیان و تەمەنی خۆت لەپێناوا سەرف کرد، ئەو منداڵەی خۆت لەپێناویا توشی هەزارەها سەرئێشەو غەم و پەژارە کرد، وورده وورده بەرەو خراپە دەچێت، لەقسەت دەردەچێت و فرمانەکان دەشکێنێت، خەریکە ببێتە بەلاّییێك بۆت، ئایا پرسیارتان نەکردووە ئایە هۆی ئەم گۆڕانکاریە چیە؟!

هۆکاری ئەمە بەسەرەکی دەگەڕێتەوە بۆ هاوەڵی خراپ، برادەری بەدکار، کوڕەکەت هەر چەندە چاك بێت بەڵام ئەگەر برادەرانی خراپ بوون ئەوە وەکو ئەوان دەردەچێت هەروەکو شێخی سەعدی دەڵێت (همنشینی صالحان صالح شود، همنشینی فاسقان فاسق شود)[1].

واتا هاوەڵ چاکان دەبێتە پیاو چاك و هاوەڵی پیاو خراپان پیاو خراپ دەبێت.

١-تحفة الخطيب ص١٤٩.

گەنجانی خۆشەویست و بەڕێزم.. ئاگاداری خۆتان بن، شەیتان لەسەر ڕێگەی ڕاست و دروستتان لانەدات، دونیاو شەهواتی واتان لێ نەکات بەهەڵە بچن. کارێکی واتان پێ نەکات کەبەیانی پەشیمان ببنەوە، بەتایبەتی ئاگاداری برادەری خراپ بن، چونکە گەلێك لەشەیتان خراپترە چونکە بەردەوام لەگەڵ ئێوە دایە.

برادەران واتان لێ نەکەن ڕۆژی دوایی پەشیمانی بگەزن هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَالَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلاً * يَاوَيْلَتِي لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلاً * لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنْ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلإِنسَانِ خَذُولاً﴾[1].

ڕۆژێك دێت ستەمکار قەپ دەکات بە هەردوو دەستی خۆیداو گاز لە هەردوو دەستی خۆی دەگرێت و دەڵێت: خۆزگە لەگەڵ پێغەمبەردا ڕێبازی ئیمانم بگرتایە، مەرگ بۆ خۆم، خۆزگە فلان کەسم نەکردایەتە هاوەڵ و دۆستی خۆم، بەڕاستی گومڕاوو وێڵی کردم لە بەرنامەی خوا دوای ئەوەی کە پێم ڕاگەیەنرابوو، شەیتان هەمیشەو بەردەوام هانی مرۆڤ دەدات بۆ گوناهو تاوان، لەکاتی تەنگانەشدا پشتی بەردەدات.

بەڵکو دەبێت برادەرو هاوەڵتان و پیاوی باش و چاك بێت، بۆ ئەوەی ئەگەر هەڵەوکرد ڕاستتان بکەنەوە، توشی تەنگاوی بوون یارمەتیتان بدەن، لەکاتی غەم دڵتان بدەنەوە، لەکاتی تەنگاوی پشتتان بگرن، یارمەتی دەرتان بن لەسەر تەقوای خواو کاری چاك.

باسەیری هاوەڵێکی گەنجی حەزرەتی محمد﴿ﷺ﴾ بکەین، بۆ ئەوەی پەندی لێ وەربگرین کەناوی (ثعلبەی کوری عبدالرحمن)[2] بوو، بەردەوام لەخزمەت پێغەمبەر بوو، ڕۆژێك بەلای دەرگایماڵێکی ئەنصاری تێ پەڕی، چاوی بەخێزانەکەی کابرای ئەنصاری کەوت، وە لەبەر ئەوەی ژنەکە جوان و ڕێك بوو و شەیتان بۆی ڕازاندەوە چەند جارێك لەسەر یەك سەیری کرد، پاشان کە ڕۆیشت بیری لەخۆی کردەوە زۆر پەشیمان بویەوەو ترسا لەوەی کە بچێتەوە لای پێغەمبەر پێی بزانێ و وەحی نازل ببێ دەربارەی، لەبەر ئەوە بەرەو چیاکان ڕۆیشت، ماوەیێکی پێ چوو، بەردەوام پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ پرسیاری دەربارەی دەکرد کەس زانیاری دەربارەی نەبوو، تا ماوەی (٤٠) ڕۆژ تا ڕۆژێك حەزرەتی جیبرائیل علیە السلام دابەزی و پێغەمبەر﴿ﷺ﴾

١-سورة الفرقان: (٢٧-٢٩).

٢-قسبات من حياة الرسول (ص١٨٤).

پرسیاری گەنجەکەی لێ کرد ئەویش وتی (ان ربك يقرئك السلام ويخبرك ان الهارب من امتك بين هذه الجبال يعوذبي من ناري). واتە.. پەروەردگارت سەلامی لێ کردیو هەواڵی داوە کە هەڵاتووەکە (گەنجەکە)ی ئومەتی تۆ لەنێوان ئەم چیایانەدایەو داوای پارێزگاریم لێ دەکات لەئاگر.

ئەوجا پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ ئیمامی عومەرو سەلمانی فارسی ناردن بۆ ئەوەی بیهێننەوە، ئەوانیش رۆیشتن تا لەقەد پاڵی چیایەکە گەیشتە شوانێك کەڵێیان پرسی ووتی (لعلك تريد الهارب من جهنم) لەوە دەگەرێیی کە لەدۆزەخ هەڵاتووە، ئیمامی عومەریش فەرمووی (وما أعلمك انه هارب من جهنم) ئایە چۆن دەزانی لەدۆزەخ هەڵاتووە، شوانەکە وەڵامی دایەوەو وتی (ئەگەر نیوەشەو داهات ئەوە کابرایێك لەو چیایە دێتە خوارەوەو دەستی لەسەر سەری داناوەو دەست بەگریان دەکات و هاوار دەکات و دەڵێت (ياليتك قبضت روحي في الأرواح وجسدي في الأجساد، ولاتجردني لفصل القضاء).

ئەوجا ئیمامی عومەر زانی ئەوە خۆیەتی، مانەوە تاکو نیوەشەو، لەناکاو پەیدابوو وەکو شوانەکە وتیو هاواری دەکرد (ياليتك قبضت روحي في الارواح وجسدي في الأجساد- متى الخلاص من النار) ئیمامی عومەر گرتیو گەنجەکە وتی: ئەی عومەر ئایە پێغەمبەری خوا﴿ﷺ﴾ بەگوناهی منی زانیوە. وتی: نازانم، تەنها ئەوە نەبێت ئێمەی ناردوە کە بتبەینە لای ئەو کە گەرانەوە وتی: یاعومەر تکات لێ دەکەم باڵەکاتی نوێژکردن بن کە دەمبەیە لای پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ کە گەیشتنە جێ دیتیان لەنوێژن. گەنجەکە کەچاوی بەپێغەمبەرو گوێی لەدەنگی بوو یەکسەر لەهۆش خۆی چوو. کەنوێژ تەواو بوو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ هاتە سەر سەریو بەهۆش خۆی هێنایەوەو پیێ وت: بۆ خۆت لێم شارد بۆوە، ئەویش ووتی لەبەر گوناهم وتی: ئایا ئایەتێکت فێر نەکەم کە گوناه رەش دەکاتەوە بڵێ: ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾[1] خودایە لەدنیادا خێرو نازو نیعمەتمان پێ ببەخشەو لەقیامەتیشدا لەنازو نیعمەتەکان بەهەشت بەهرەمەندمان بکەو لەسزای ئاگری دۆزەخ بمانپارێزە. گەنجەکە ووتی:گوناهم زۆر گەورەیە، پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ وتی: رەحمەتی خودا گەورەترە، ئەوجا بە گەنجەکەی وت کە بگەرێتەوە ماڵەوە، کە گەرایەوە، نەخۆش کەوت، وە سەلمانی فارسی پێغەمبەری﴿ﷺ﴾ ئاگادار کردەوە

١-سورة البقرة: (٢٠١).

لەنەخۆشیەکەی، کە پێغەمبەر(ﷺ) چووە لای و سەری گەنجەکەی خستە سەر رانی موبارەکی خۆی، بەلاّم گەنجەکە سەری خۆی لاداو وتی: لەبەر ئەوە لایدەدەم چونکە پڕیەتی لەتاوان.

پێغەمبەر(ﷺ) لێی پرسی هەست بەچ دەکەی، وتی: وەکو رۆیشتنی مێروو لەنێوان پێست و ئێسقانم، پێی وت چ دەخوازی، وتی: لێ خۆشبونی خوا، ئەوەی ووت و گیانی سپارد، کە شوشتیان و کفنیان کردو پێغەمبەر(ﷺ) نوێژی لەسەر کرد، پێغەمبەر(ﷺ) هەڵساو لەسەر سەری ئەنگوستەکانی پێی دەرۆی کە لێیان پرسی: وتی: نەمتوانی پێیەکانم بخەمە سەر خاك لەبەر زۆری ملائیکەتان کە هاتوونە بۆ ناشتنی موسڵمانانی بەڕێز.. گەنجانی خۆشەویست، ئەمەیە گەنج، ئەمەیە ترسان لەخوا.

ئێوەنە کە هەر لەپەیدابوونی ئیسلام پشتی ئەم ئایەنەتان گرت، وە هەر ئێوە بوون کە تەختی کیسراو قەیسەرتان رووخاند ئێوەنە پیاوی دوارۆژ کەمیللەتەکەمان چاوەڕێی هیمەتی ئێوەیە چاوی لەباشیو چاکی ئێوەیە.. . ئیسلام چاوی لەئێوەیە نەکەن دونیا لەخشتەتان ببات، ئێوەنە ئەگەر چاك بن، لەژێر سێبەری عەرشی خودا دەبن، کەهیچ سێبەرێك نیە غەیری ئەو نەبێت (وشاب نشأ في عبادة الله تعالى) کێ بۆ سەرپەرشتی ماڵ و منالّ بێت ئەگەر خاوەنەکانی نەما؟!

کێ پارەو پول بپارێزرێت؟!

کێ جێگای ریش سپیو قسە زانان بگرێتەوە؟!

کێ چاکەو پیاوەتی بکات؟!

کێ بێت بۆ مزگەوت و پەیمانگاو پلەی بەرز بەرز؟!

هەر ئێوەنە!

دە ئێوەش هەست بەمە بکەن، بگەڕێنەوە لای خوا، مەبەستتان خوابێت داواتان هەر لەخوا بێت، پشتتان هەر بەخوا ببەستن، بۆ ئەوەی خواش یارمەتیتان بدات.

یارەبی خوایە عەفومان بکەی.. گەنجانمان هیدایەت بدەی.

ولاّتمان پارێزراو بکەی.. لەخراپەمان بەدوور کەی، خۆشو هەرزانی بخەیە ولاّتمان، برایەتیو تەباییمان زیاد بکە.

ئیسلام عزیز بکەی. امین یارب العالمین.

٤-ژن هێنان

الحمدلله الذي خَلَقَ مِنَ الماءِ بَشَرا، فَجعلَ بَيْنَهُمْ نَسَباً وَصِهْراً، والذي جَعَلَ في الزواجِ سَعَادةً وحِرْزاً، والْذي خَلَقَ لكُمْ مِنْ انْفُسِكم ازْواجاً لِتَسْكُنوا اليها وَجَعَلَ بَيْنَكم مَودّةً ورَحْمة، فَسُبحانَ مَنْ يُعينُ مَنْ يَسْتَعينُ بهِ على التَّقْوى.

أَحْمَدُهُ سُبحانَهُ وتعالى حَمْداً يكونُ بهِ مُخْتَصاً، وأَشْهُد انَّ لا آلهَ الاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاشريكَ ولامثيلَ لَهُ ولاَشبيهَ لَهُ، شهادةَ عُبْدٍ لَمْ يَكُنْ مُعَانِداً ولاَعَصى، وأَشْهدُ أَنَّ سيدّناً مُحمداً عَبْدُهُ ورَسُولهُ الذي صَارَ بالشفاعَةِ العُظْمى مُخْتَّصاً، اللهم فَصَلِّ وَسَلِّم على هَذا النبي الكَريْم وعلى آله وأَصْحابِهِ الذينَ نالوُا بِصُحْبَتِهِ فَضَائِلَ لاَتُعَّد ولاَتُحصى.

موسڵمانان.. . وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو دەرنەچوون لەفرمانەکانی، چونکە ئەوەی لەفرمانەکانی خواوو پێغەمبەری خوا(ﷺ) دەرنەچێت، ئەوە سەرکەوتوو دەبێت لەدونیاو هەم لەڕۆژی دوایی. وە یەکێك لەو شتانەی کە قورئانی پیرۆزو حەدیثی پێغەمبەر(ﷺ) ئەمریان پێ کردووە (الزواج)ە، ژن هێنان بۆ کوڕو کچ بەشوودانە بۆ ماناوەی مرۆڤ بەرێگایەکی راست، وە بۆ تێکەڵ نەبوونی نەسەب و هەم بۆ پاراستنی کەرامەتی ئافرەت.

چونکە نکاح یارمەتی دەرە بۆ ئایین و ریسوا کردنی شەیانیە وە شورەییێکی توندو تۆڵە مرۆڤ دەپارێزێت، و هۆیەکە بۆ زیاد بوون[1].

باوکانی بەڕێز.. کوڕ ئەمانەتێکە لەسەر شانت، دەبێت چاوت لێ بێت وە لەکاتی گونجاو ژنێکی باش و بەتەقوای بۆ بهێنە، بۆ ئەوەی پارێزراوبێت لەشەهەواتی دونیا، و کچەکەشت بەهەمان شێوە، بەڵکو دەبێت ئیمڕۆ زیاتر غەم لەکچەکەت بخۆی، چۆن دڵت خۆش دەبێت کەژنێکی باش بۆ کوڕەکەت نیشان بکەی، بەهەمان شێوەش دەبێت دڵت خۆشتر بێت کە کچەکەت بدەیە پیاوێکی چاك.

هەر لەبەر ئەوەشە کە پێغەمبەری خوا(ﷺ) دەفەرموێت:

١-احیاء علوم الدین ج٢ص١٩.

(تنكح المرأة لأربع، لمالها ولحسبها، ولجمالها ولدينها فاظفر بذات الدين تربت يداك)[1].

کەواتە هینانی ژن بۆ چوارشتە بۆ پارەو پولی وە بۆ گەورەیی باب و باپیری وە بۆ جوانیو ڕێکی وە بۆ ئایین و خوورەوشت بەلأم.. موسڵمانان.. با سەیر بکەین ئایا پارەو پول تا سەر دەمێنێ چەندانمان دیتن خاوەنی هەزاران قەسرو قسور بوون، حیسابیان لە نەبڕان بوو، بەلأم لەناکاو نەمان، فەوتان، چەندانمان دیتن خاوەنی حەسەب و نەسەب بوون بەلأم لایانداو تیاچوون، چەندانمان دیتن خاوەنی جوانی بوون بەلأم لەکۆتایی جوانیان نەما، بەلأم ئایین، خوورەوشت هەر دەمێنێ، مرۆڤ ئەگەر جوانیش نەبێت جوانی دەکات. دەوڵەمەندیش نەبێت قانعی دەکات، کوڕی کەسێکی واش نەبێت، پلەی بۆ دروست دەکات، چونکە پلە لەلای خودا تەقوایە.

بەلأم باسەیری رۆژگاری خۆمان بکەین، ئایا ژن لەسەر بنەمای ئایین مارە دەکرێت؟!

نەخێر دەچینە داخوازی چونکە بابی دەوڵەمەندە!

دەچینە داوای چونکە بابی خاوەن پلەو پایەی دونیایە!

لەبەر ئەوە توشی هەزارەها کێشە دەبین، هەروەکو بەخۆمان دەبینین.

وە ژن هێنان سوودی گەلێك زۆرە، هەندێ لەو سوودانە[2]**:**

١-پەیدابوونی منالْ:

کە ئەساسەکەش لەژن هێنان مانەوەی توخمی مرۆڤە وە ئەویش لەچەند روویێکەوە:

أ-چونکە دەبێتە مایەی زۆربوون، وە دەبێتە مایەی زۆر بوونی پەیرەوانی پێغەمبەر(ﷺ) کە ئەمەش مایەی خۆشحالّی پێغەمبەر(ﷺ)[3].

ب-دوعا کردنی منالّەکە بۆ بابی لەپاش مردنی:

١-رواه الخمسة عن ابي هريرة (التاج، ج٢ ص٢٨١).

٢-احياء علوم الدين ج٢ ص٢٢ (آفات النكاح وفوائده).

٣-فەرمووی: (تناكحوا تكثروا فاني أباهي بكم الامم يوم القيامة حتى بالسقط) لە ئیبن عمر، هەرچەندە هەندێك بە زەعیفیان داناوە.

چونکە یەکێك لەو سێ شتانەی کە لەپاش مردوو سوود دەدەن منالێکی صالحە کە دوعا بۆ بابی دەکات.

ج-وە ئەگەر بەمنالیش مرد، ئەوە شەفاعەت بۆ باوك و دایکی دەکات. هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (من مات لە اثنان من الولد فقد احتظر بحظار من النار)[1].

وە زۆر ریوایەتی تر هەیە کە إشارەت بەوە دەکات کە منالەکان ناچن بۆ بەهەشت تاکو دایك و باوکیشیان لەگەڵ نەبێت.

٢-پاراستن لەشەیتان، وە دەبێتە هۆی گرتنی چاوو شەهوەتی.

٣-دەبێتە هۆی رەحەتی نەفس و سانەوەی دڵ.

٤-وە دەبێتە هۆی ئارام گرتن و صەبر کە ئەمەش پاداشتێکی زۆری هەیە.

وە هەر لەبەر ئەمەیە کەپێغەمبەری خوا دروودی خوای لەسەر بێت بەگەنجەکان دەڵێت (یامعشر الشباب من استطاع منکم الباءة فلیتزوج فانە اغض للبصر واحصن للفرج ومن لم یستطع فعلیە بالصوم فانە لە وجاء)[2].

وە یەکێك لەشتە باشەکانی نکاح ئەوەیە کەمارەیی کەم بێت- چونکە هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (ان اعظم النکاح برکةً ایسره مؤونة)[3].

نەك وەکو ئێستا کە دەبینین مارەیی ئەوەندە زۆرە کەوای کردووە گەنجان نەتوانن ژن بهێنن، خەڵك وا دەزانی بەمارەیی زۆر بەپارەی زۆرو زێری زۆر کچەکەیان مەکانەتی بەرز دەبێت لەلای خەڵك.

زۆر خەڵك هەیە کە بەشودانی کچەکانیان کردوتە بازرگانی، لەو پێناوی لەدوای دەوڵەمەندی دەگەڕێن.

موسڵمانان.. باسەیری (سعیدی کوڕی موسەیەب)[4] بکەین، بابزانین کچەکەی خۆی چۆن بەشوودا.

١-رواه البزار والطبراني من حديث زهير بن ابي علقمة.

٢-التاج ج٢ ص٢٧٨ عن عبدالله- رواه الخمسة.

٣-رواه احمد (٨٢/٦) عن عائشة.

٤-لەتابعین بوو- وە پێش نوێژی مزگەوتی پێغەمبەر بوو(ﷺ).

ئەو (سعید)ە کچێکی زۆر بەتەقواوو جوانی هەبوو کە ناوبانگی گەیشتبووە ولاتی شام لای (هشامی کوڕی عبدالملك)[1].

وە هیشام یەکێکی نارد بۆ ئەوەی کچەکەی بخوازی بۆ کوڕی خۆی کە کابرایەکە گەیشتە مزگەوتی پێغەمبەر(ﷺ) دیتی (سعید) خەریکی دەرس ووتنە بەقوتابیەکانی، لەپاش سەلام و خۆ پێ ناساندن. داوای کچەکەی کرد، ئەویش ئەو داوایەی رەت کردەوە، چونکە کوڕی هیشام پیاوێکی باش نەبوو، قاسیدەکە ویستی (سعید) بترسێنێت پێی ووت: ئایا قسەی خەلیفەی موسڵمانان رەت دەکەیەوە! ئایا ناترسێی (سعید) وەکو پاڵەوانێك جوابی دایەوەو ووتی (ان الله يدافع عن الذين امنوا) پیاوەکە گەڕایەوە بەدەست بەتاڵی.

کە (سعید) هاتەوە لای قوتابیانی لەوکاتە قوتابیەکی هات سێ رۆژ دیار نەبوو، کەسعید پرسیاری لێ کرد: ووتی خێزانم وەفاتی کردو خەریکی تعزیەی بووم، سعید پێی ووت: بۆ ئێمەت ئاگادار ناکردەوە بۆ ئەوەی یارمەتیمان دابای: وتی: نەمویست لەدەرس و دیراسەت بکەم.

ئیمامی سەعید ووتی :غەم مەخۆ (من) ژنت بۆ دەهێنم، قوتابیەکە سەری سوڕما ئایا مامۆستا مەبەستی لەمن چیە، ئایا یارمەتیم دەدا!، ئایا پارەم دەداتێ، نەیزانی مەبەستی چیە، کە سەعید گەڕایەوە ماڵ وەزعەکەی بۆ کچەکەی گێڕایەوە حاڵی کرد، چووە لای (ابو وداعه) پێی ووت: ئایا رازی کچی خۆمت بدەمێ؟!

أبا وەداعە سەری سوڕما، ئەوە مامۆستا چی دەڵێت، ئەوە خەلیفەی موسڵمانان هاتینە داخوازی رازی نەبووە بیداتێ چۆن دەدات بەئەو! بەهەر شێوەیێك بێت ئەم هەموو خەیاڵەوە گەڕایەوە ماڵ، کەئێوارە داهات دەنگی دەرگا هات کەچوو بیکەتەوە دیتی مامۆستای خۆی‌و کچەکەشی رازاندوتەوەو لەگەڵی دایە. هەر بەتەواوی واقی ورما لەم کارە، ئەوجا جیرانەکانی ئاگادار کردنەوە چەند رۆژێك لەگەڵ کچەکە بوو، پاشان روخسەتی لێ وەرگرت کە بچێتەوە لای بابی بۆ دەرس خوێندن کەچی کچەکە پێی ووت: غەمت نەبێت من لێرە دەرسەکانت پێ دەڵێم.

موسڵمانان.. ئەوەیە مەوقف، چونکە مرۆڤی موسڵمان دەبێت مەوقفی هەبێت.

١-ئەو وەختە خەلیفەی موسڵمانان بوو.

وە سوننەتە لەکاتی گواستنەوە ئاشکرا بکرێت و پیاوەکان لەجێگایەکی وەکو مزگەوت دابنیشن و خواردنێك ئامادە بکرێت و خەڵك بانگ بکرێت هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (اعلنوا هذا النكاح واجعلوه في المساجد واضربوا عليه بالدفوف)[1].

نەك وەکو ئیمڕۆ دەبینین ژن و پیاو تێکەڵاوی یەکتر دەبن و دەچنە نادیو سەیرانگایەکان و دەست دەکەن بەهەڵپەڕکێ و کاری نابەجێ کەدژی شەریعەتی ئیسلامە.

موسڵمانان.. دە لەخوا بترسن و بەپێی توانا هەوڵ بدەین ژنێکی بەتەقواو باش بۆ کوڕەکانتان بخوازن. وە هەروەکو چۆن هەوڵ دەدەن بۆ کوڕەکانتان بەهەمان شێوەش هەوڵ بدەن بۆ کچەکانتان، وە با لەسەر ئەساسی دین و خوو رەوشت بێت بۆ ئەوەی رەزامەندی خوا مسۆگەر بکەن.

یارەبی خوایە هیدایەتمان بدەی.. لەگوناهەکانمان ببوری خودایە کارەکانمان ئاسان بکەی، غەم و پەژارەمان لەسەر هەڵبگری تۆوی برایەتیمان لەناو بلاوبکەی. شیفای نەخۆشانمان بدەی رەحم بەمردووانمان بکەی.

هەموو لایەکمان داخیلی بەهەشت بکەی.

١-رواه الترمذي (١٠٨٩) عن عائشة.

خوتبەی دووەم مانگی (شەوال)

الحَمْدُ لِلّهِ الّذي جَعَلَ الْعِلْمَ ضِياءً والْقُرآنَ نُوراً، ورَفَعَ الّذِيْنَ اوُتُوا الْعِلَمَ دَرَجاتٍ عَلِيَةٍ، وكَانَ ذلِكَ في الْكِتَابِ مَسْطُوراً، وَجَعَلَ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةَ الأَنْبِياءِ وكَفى بِرَبِّكَ هَادياً وَنَصيراً.

وَأَشْهَدُ أنْ لاَ إلَهَ إلاَّ اللّهُ وَحْدَهُ لاَشَريكَ لَهُ، وأشْهَدُ انَّ سَيِدَّنا مُحمَداً عَبْدُهُ ورَسُوْلُهُ الْمُرْشِدُ الْحَكِيمُ، وَالْمُعَلِّمُ الْعَظيم.

عِبَاد اللهِ. . . وَيْلٌ لِلّذِينَ يَعْلَمُونَ ظَاهِراً مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ، فَمَتَى تُعَمِّرُونَ الْمُدارسَ، وَمَتَى يُعَلِّمُ فِيهَا الدِّينُ الصَّحيحُ وَقَدْ اوْشَكَتِ الْعُلومُ الأسْلامِيَةُ أَنْ تُرْفَعَ مِنْ هَذِهِ الَبِلادِ وَتَذْهَبَ، واللهُ لاَيَقْبِضُ الْعِلْمَ إنْتِزاعاً بَنْتَزِعُهُ وَلَكِنْ يُقْبِضُ الْعِلْمَ بِمَوْتِ الْعُلَماءِ وَالأعْرَاضِ عَنْهُمْ، فَرُبَّمَا آتَّخَذَ النَّاسُ رُؤسَاءَ جُهَّالاً وَأَفْتُوهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا، وآتَّقُوا اللهَ وَصَلُّوا وَسَلِّموا عَلَى مَنْ أُمِرْتُمْ بالصَّلاَةِ والسَّلاَمِ عَلَيه عُمُوماً بِقَوْلِه تَعالى: ﴿إنّ اللّهَ وَمَلاَئِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾[1].

١–سورة الأحزاب: (١٥٦).

(٥) مافی پیاو لەسەر ئافرەت

الحمدلله مُعزّ مَنْ أطاعَهُ واتّقاه، ومُذلّ مَنْ خَالفَ أمْرَهُ وعصَاه، مُجيب دَعْوة الداع اذا دَعاه، وهَادِي مَنْ تَوَجَّهَ اليه واسْتَهْدَاه، ومُحَقِّقِ رجَاء مَنْ صدَقَ في مُعامَلَتِه ورَجاء، مَنْ اقْبَلَ اليه صادِقاً تَلقّا، ومَنْ لاذَ بِحماهُ وقاهُ وحَماه.

أَحْمَدُهُ سُبحانَهُ حَمْداً يَملأُ ارْضَهُ وسَماه، واشْكُرُهُ على سوابغِ نعْماه، وأَشْهُد انَّ لا آلـه الاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاشـريكَ لَـهُ ولاَمَعْبـوُدَ بحَـقٍّ سِواه، وأَشْـهدُ أَنَّ سـيدَنَا مُحمـداً عَبْـدُهُ ورَسُولُهُ الذي اصْطفاه، اللهُمّ صَلِّ وَسَلِّم على عَبْدِكَ ورسَوُلِكَ مُحمدٍ وعلى آله وأصْحابِهِ وَمْن نَصَرَهُ وآواه.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوا، چونکە سەرکەوتووە ئەوەی إطاعەی دەکات، وە سەر شۆرە ئەوەی لەفرمانەکانی دەردەچێت تاکەی ئێوە نوستونە ئایا کاتی بەخەبەر هاتن نیە؟!

تاکەی هەر خەریکی خراپەو کاری حەرام دەبین؟! ئایا وەختی گەڕانەوە نیە بۆ لای پەروەردگاری جیهان!

برایانی خۆشەویست: ماڵ بناغەی کۆمەڵگایە، ورادەی خۆشیو شادی کۆمەڵ بەگوێرەی خۆشی خێزان دەپێورێت، وە لەبەر ئەوەی خێزان لەپیاوو ئافرەت پێك دەهێت، دەبێت هەریەکەیان واجیباتی خۆیان بزانن، بۆ ئەوەی کۆمەڵگایەکی بێ کێشەو ئاسودە دروست ببێت.

لەم خوتبەماندا باسی حەقی پیاو دەکەین لەسەر ئافرەت، با بزانین خودای گەورە چ مافێکی بۆ داناوە، بۆ ئەوەی بەپێی بەرنامەی ئەو مامەڵە لەگەڵ ئافرەت بکەین.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾[1]. واتا: ژنان مافیان هەیە بەسەر پیاوانەوە بەوێنەی ئەو مافانەی کە بۆ پیاوانە لەسەر ژنان بەگوێرەی باوو نەریتێك کە پەسەندە لەئیسلامداو پیاوان بەسەر ئافرەتانەوە یەك پلەیان (درجە) هەیە. وە خوا باڵادەستو دانایە.

بابزانین ئەو (درجة) چیە؟ هەر بەقورئانی پیرۆز شی دەکەینەوە بەسورەتی (نساء)

١-سورة البقرة: (٢٢٨).

کە دەفەرموێت: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾[1].

پیاو بالاَ دەست کراون لەسەر ئافرەتان بەهۆی ئەوەی کەخودا بەهێزتری کردوون لەعەقل و ماڵ بەڕێوەبردن، وە بە کەسایەت و سەرف کردن کەواتە ئەوان پارێزەری ماڵ و ژنن و پەیداکەری نان و سەرف کردنن.

ابو السعود دەڵێت[2]: والتفضيل للرجل لكمال العقل وحسن التدبير ورزانه الرأي ومزيد القوة، ولذلك خُصوا بالنبوة والإمامة والولاية والشهادة والجهاد وغير ذلك.

واتا: ئەم ڕێزەی پیاوان دەگەرێتەوە بۆ تەواوی عەقڵو بەڕێوەبردنی کارەکانو بەهێزی، وە هەر لەبەر ئەوەیە هەر پیاو دیاریکراوە بۆ پێغەمبەرایەتیو پێشەوایەتیو بوونە سەرپەرشتیارو چوونە جیهاد.. هتد.

هۆی دابەزینی ئەم ئایەتە پیرۆزە دەڵێت[3]:

سەعدی کوڕی ڕەبیع کێشەیەکی لەگەڵ (حەبیبەی کچی زەید)ی خێزانی پەیدابوو وە سەعد مستێکی لێدا، باوکی خێزانی لەگەڵ خێزانەکەی سەعد چونە لای پێغەمبەر (د.خ) وە بۆی گێڕایەوە ئەویش فەرمووی (لنقتص منه)[4] کە ئەمەی ووت یەکسەر ئەم ئایەتە دابەزی (الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ). ئەوجا پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی (اردنا امرا واراد الله امراً، والذي اراد الله خير).

کەواتە لێرە بالادەستی پیاومان بۆ ڕوون دەبێتەوە، وە هەروەها دەتوانی بەلێدانیش ئافرەتەکەی ئاراستە بکات.

موسڵمانانی خۆشەویست: خوشکانی موسڵمان.. مافی پیاو زۆرە لەسەر ئێوە چونکە ئەگەر دروست بێت کرنۆش بۆ غەیری خودا ببردرێت، ئەوە دەبا ژن سوجدەی بۆ پیاو بردبا، هەروەکو لەفەرموودەی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ هاتووە[5]: (... لوكنت آمرا احدا ان يسجد لأحد لامرت النساء ان يسجدن لأزواجهن لما جعل الله لهم عليهن من الحق).

١-سورة النساء: (٣٤).

٢-ارشاد العقل السليم ج١ ص٣٣٩.

٣-الكشاف/ ابي القاسم جارالله محمود بن عمر الزمخشري ص٢٣٥.

٤-وە لە صفوة التفاسير ج١ ص١٨٧ (لتقتص منه).

٥-التاج، ج٢ ص٣١٣/ رواه ابو داود والحاكم والترمذي عن قتيل بن سعد.

ئەمەش ئەگەر چ بگەیەنێت ئەوە ئەوە دەگەیەنێت کەمافی پیاو ئەوەندە زۆرە کەوای لێ هاتووە بۆ دانەوەی ماف ژن سوجدە بۆ پیاو ببات. بەلاَم کرنۆش بۆ غەیری خودا دروست نیە.

وە هەتا رازی بوونی خودا، رەزامەندی مێردە لەژنەکەی، هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (أيما امراة ماتت وزوجها عنها راض دخلت الجنة)[1].

هەر ژنێك کەمرد مێردەکەی لێی رزای بێت، دەچێتە بەهەشت چ لەمەگرنگترە موسلَمانان.. وە ئەمە هەم مژدەیەکیشە بۆ ئافرەتان کە ئەگەر فرمانەکانی خوا جێبەجێ بکەن و لەقسەی مێردەکانیان نەچنە دەرەوە، ئەوە بەهەشت بۆیان مسۆگەرە. هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) فەرموویەتی: (اذا صَلَّتِ المـرأةُ خمسـها، وصـامَتْ شهرَها، وحَفِظَتْ فرجها، وأطاعت زوجَها قيلَ لها: أدْخُلي من أيِّ أبوابِ الجنَّة شئْتِ)[2] هەر ئافرەتێك پێنج نوێژەکەی بکاتو مانگەکەی بەرۆژوو ببێتو دامێنی بپارێزێتو گوێرایەلی مێردی بکات، ئەوە پێی دەلَێن: برۆ ژوورەوە، لەکام دەرگا دەتەوێت بۆ بەهەشت.

موسلَمانانی بەرێز.. هەر لەبەر گەورەیی مافی پیاو لەسەر ئافرەت پیاوی موسلَمان کە ئەزیەت دەدرێت لەلایەن ژنەکەی، ئەوە ژنەکەی لەحوریەکانی بەهەشت، هاوار دەکات و دەلَێت (لاتؤذيه قاتلك الله فانما هو عندك دخيل يوشك ان يفارقك الينا)[3].

ئەوە ژنەکەی کابرا لەحوریەکانی بەهشت هاوار دەکات و دەلَێت ئەزیەتی مەدە، خوا لەناوت ببات، ئەوە کەم لەلای تۆ دەمێنێتەوەو زۆر نەماوە بێتە لای ئێمە.

کەواتە.. دەبێت ئافرەت لەقسەی پیاوەکەی خۆی دەرنەچێت و گوێ رایەلَی فرمانەکانی بێت. بەتایبەتی لەرووی دەرنەچوون لەمالَ بەبێ پرسی پیاوەکەی چونکە پێغەمبەر(ﷺ) فەرمویەتی (مثل الرافلة في الزينة في غير اهلها كمثل ظلمة يوم القيامة لانور لها)[4].

١-التاج، ج٢ ص٣١٤/ رواه الترمذي والحاكم عن ام سلمة.

٢-مكاشفة القلوب- الغزالي، ص٥٨٧/ رواه الامام احمد رقم (١٥٧٣).

٣-التاج ج٢ ص٣١٤ رواه الترمذي عن معاذ بن جبل.

٤-التاج ج٢ ص٣١٧، رواه الترمذي عن ميمونة بنت سعد.

واتا: نمونەی ئەو ژنەی خۆی بۆن خۆش و جوان دەکات بۆ غەیری مێردی خۆی و دەچێتە دەرەوە وەکو تاریکاییێك وایە لەرۆژی دوایی کەهیچ رۆناکی نەبێت.

بەتایبەتی ئەگەر سەیر بکەین ئیمڕۆ موسڵمانان.. ئەم حاڵەتانە زۆر بووینە، ژن دەبینین بەسەر کۆتیو سنگ رووتی دەگەڕێن لەبازاڕەکان بەکەیفی خۆیان، کە ئەمەش تاوانێکی گەورەیە، وە زۆر لەتاوانەکە لەملی مێردەکانیانە کە ئاگادارن و دەنگ ناکەن.

دەگێرنەوە[1]:

کە پیاوێك چووە سەفەرو بەخێزانەکەی وت لەماڵ نەچیتە دەرەوە، ماوەیێك تێپەڕی هەواڵ هات بۆ ژنەکە کە باوکی نەخۆشە، ئەویش خەبەری نارد بۆ پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ کە ئایا (بچێت بۆ لای باوکی) پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی: (**أطيعي زوجك**) گوێڕایەڵی مێردت بکەو لەقسەی دەرمەچوو، بەم شێوەیە باوکی وەفاتی کردو ناشتیان پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ هەر دەیفەرموو: لەقسەی مێردت دەرمەچوو.

پاشان پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ هەواڵی بۆ ژنەکە نارد کە خوای گەورە لە باوکی خۆشبووە بەهۆی دەرنەچوونی لەقسەی مێردی.

چونکە نەك چونە دەر بەبێ پرس، بەڵکو هەتا رۆژوو گرتنیش[2] بەبێ پرسی مێرد بۆ ژن دروست نیە (**لايحل لامرأة ان تصوم وزوجها شاهد إلا بأذنه ولاتأذن في بيته إلا بأذنه**)[3].

واتا: دروست نیە بۆ هیچ ئافرەتێك بەرۆژوو ببێت وە مێردەکەی حازر بێت بەبێ مۆڵەتی ئەو، و نابێت مەجال بدات هیچ کەسێك بێتە ماڵی إلا بە إزنی مێردی نەبێت.

ئایا ئیمڕۆ ئێمە ئەوە دەکەین؟! ئایا جێبەجێ مان کردووە؟!

یارەبی خوایە رەحممان پێ بکەی، هیدایەتمان بدەی، نەجاتمان بدەی ولأتمان پارێزراو بکەیت، دەردو بەلأمان لەسەر لاببەیت، رەحمەت و بەرەکەتمان بەسەر بباریێنە، هەموو موسڵمانان بە بەهەشت شاد بکەیت. امین يارب العالمين.

١-مكاشفة القلوب- الغزالي- ص٥٨٦.

٢-مەبەست رۆژووی سوننەتە نەك رۆژووی واجب.

٣-التاج ج٢ ص٣١٣/ رواه الاربعة عن ابو هريرة.

(٦) مافی ئافرەت لەسەرپیاو

اَلْحَمْدُلِلّه الّذي لاتُدرِكُهُ العُيون، وَلاَتُمَثِّلُهُ الظُنون، ولايَلْحَقْهُ رَيْبُ الْمَنوُن وتَاهَتْ في كيفِيَة عَظَمتهِ العَارِفون، وَتَحَّير في أَزَلِيَتِهِ المُتَفَكِرون، لايُقَالُ اَيْنَ كانَ ولاكَيْفَ كانَ، ولامَتَى كانَ ولا اَيْنَ يَكَونُ.

اَحْمَدُه سُبْحَانَهُ وَتَعالى وَأَتوبُ اليهِ واَشْكُره وَقَدْ فَازَ بِشُكْرِهِ الشَاكِرِوُن، واشْهَدُ انْ لاَ آلـه الاَّ الله وَحْدَهُ لاَشَرِيكَ لَهُ، العالِمُ بِمَا كَانَ قَبْلَ انْ يَكُون، واشْهُدُ أَنَّ سَيِّدَنا مُحَمَداً عَبْدُهُ وَرَسولُه نَبِيُّى شَرِّف بِهِ الأنْبِيَاء والْمُرْسَلوُن اللّهَم صَلِّ وَسَلِّمْ عَلى سَيِّدِنا مُحَمَدٍ وَعَلى آلهِ واَصْحَابه إلى يَوْمِ يُبْعَثُون.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لیٚ دەکەم بەتـەقوای خـواوو جیٚبەجیٚکردنی فرمانـەکانی، چونکە رۆژێکمان لەدوایە کە نەباب سـوودی دەبێـت بۆ کـوڕو نـەدایك سـوودی دەبێـت بۆ کچ هەر کەسەی دەیەوێت خۆی رزگار بکات.

لەخوتبـەی ئیمرۆمانـدا باسـی مـافی ئـافرەت دەکـەین لەسـەر پیـاو، بـزانین خـوای گەورە و پێغەمبەری خۆشەویستمان چ مافێکیان بۆ داناوە.

موسـڵمانان.. ئـافرەت مەکانـەتێکی گـەورەی هەیـە لەئیسـلام، چـونکە ئـافرەت پـیٚ گەیەنەری نەوەی دوارۆژن، کارگەنە بۆ جیلی داهاتوو.

جـا ئەگـەر پیـاو بەئافرەت بڵـیٚ گـویٚ بگـرە لـەمن! ئـەوە ئێمـەش بەپیاوەکـە دەڵێین دەتۆش گویٚ بگرە بۆ قسەی خـواوو خۆشەویسـتی خـودا﴿ﷺ﴾ خـوای گـەورە قسـەی لەگـەڵ پیاوەکانـەو دەفـەرموێت: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِـالْمَعْرُوفِ﴾[1] دوو وشـەی کـورتن، بـەڵام ماناکـەیان زۆرە (وعاشـروهن) فعـل ئـەمرە واتـە.. مامەڵـەیان لەگـەڵ بکـەن، بـەچ؟! بـە (بالمعروف) بەچاکە بەجوانی، چونکە پیاو بەهێزترە!

ئـەوجا: ﴿فَـإِنْ كَرِهْتُمُـوهُنَّ﴾[2] ئەگـەر خۆشـتان نەویسـتن‌ولێیان بێـزار بـوون ئـەوە: ﴿فَعَسَـى أَنْ تَكْرَهُـوا شَـيْئًا وَيَجْعَـلَ اللَّـهُ فِيـهِ خَيْـرًا كَـثِيرًا﴾[3]. (ئەوە دوور نییـەو دەشـێت حەزتان لە شتێك نەبێت‌و خوا بیکات بەمایــەی خێرو بێری زۆرو بیٚ سـنوور) ئـەمە

١-سورة النساء: (١٩).

٢-سورة النساء: (١٩).

٣-سورة النساء: (١٩).

تەرازوی خوایە بۆ مامەڵە لەگەڵ ئافرەت.

وە تەرازوی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ کە دەڵێت (خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لأهْلِهِ، وأنَـا خَيـرُكُمْ لأهْلِهِ)[1] باشترینی ئێوە ئەو کەسەیە کە بۆ خێزانەی باش بێت، وەمنیش باشترینی ئێوەم بۆ خێزانەکانم.

کەواتـە.. ئایـا ئێمـە ئوممـەتی ئـەو پێغەمبـەرە نـازدارە نـین؟! کـەواتا قسـەکانی جێبەجێ بکەین!

ئایا چەند لەئێمە ئەم دوو تەرازومانە جێبەجێ کردووە؟!

وە پێغەمبەری خوا﴿ﷺ﴾ باشترین مێردبوو بۆ خێزانەکانی، بەقسەی دەکردن و دڵی نەرەنجاندوون و چوێنی پێ نەداون و کاری لەجیاتی دەکردن. ئەگەر دەتەوێت رێزت بگیرێت رێزی بگرە، بەئینسانی بزانە، دەبا بزانین ئایا مافی ئافرەت لەسەر پیاو چیە؟

١-مارەیی ئافرەت: ئێمەی موسڵمانان ئەم شتەمان لەیاد کردووە، مارەیی ئافرەت حـەقێکی شـەرعی خۆیـەتی دەبێـت بـدرێت بـەئافرەت، چـونکە ئـەو پیـاوەی مـارەی ئافرەت نادات و مەبەستیشی دانەوە نیە، ئـەوە رۆژی دوایـی لەبەرامبـەر خـوای گـەورە بەزیناکەر دەژمێردرێن.

٢-بـەمرۆڤ سـەیری بکرێـت، چـونکە ئەگـەر ئـافرەت کـەس پشـتگیری نـەکات، ئـەوە خوای گەورە پشتگیری دەکات.

٣-یـاخود قسـەیێك هەیـە دەڵێـت (پـرس بـەئافرەت بکـە بـەلام بەقسـەی مەکـە) ئـەم قسەیە لەئیسلامدا نیە، بەڵکو پێغەمبەری خوا﴿ﷺ﴾ پرسی پێ کردوون و بەقسەشی کردوون)[2].

٤-زانینی مامەڵە لەگەڵ ئافرەت.. چونکە پیـاو دەتـوانێ مامەڵـە لەگـەڵ پیـاو بکـات بەبێ هیچ گرفت، بەلام مامەڵە کردن لەگەڵ ئافرەت زۆر زەحمـەتترە، وە هـەروەها ئـارام و صبر گرتن لەگەڵ ئافرەت لەلای خوا بە (جهاد) دەژمێردرێت هەروەکو دەگێڕنەوە:

یـەکێك لـەپیاو چـاکان، خێزانێکـی زۆر خراپـی هـەبوو، بـەلام ئـەو زۆر چـاك بـوو لەگـەڵی و صـەبری گـرت لەسـەر خراپـەی خێزانەکـەی، پـاش ماوەیێـك خێزانەکـەی

١-الترغيب والترهيب ج٢ ص٣١ رواه ابن ماجه عن عائشة.

٢-لە صولحی (حدیبیە) پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ پرسی بە ام سەلەمە کردو بەگوێی کرد.

وەفاتی کرد، خزم و کەس و کاری وتیان ژن بهێنەوە، ئەویش وتی: مامەڵە کردن لەگەڵ ئافرەت زۆر زەحمەتە، وەمن ئەو تەعامولەم نەماوە، نایهێنم، کە شەو پیاوە چاکەکە نوست، دیتی لەئاسمان مەلائیکەت دادەبەزن و دەچنەوە ئاسمان، کەدەگەیشتە راستی ئەو دەیان وت (انت المشؤم) واتا تۆ بێ شانسی، بێ طالعی، بێ بەختی ئەویش وتی: ئەوە لەگەڵ کێ تانە؟ وتیان: لەگەڵ تۆمانە وتی: بۆچی وتیان: چونکە هەتا ژنەکەت مابوو وەتۆش صبرت گرتبوو لەبسەر خراپی ئەو، ئێمە کردەوەکانی تۆمان لەگەڵ (المجاهدون في سبيل الله) بەرز دەکردەوە، بەلام لەوەتەی ژنەکەت مردووە کردەوەکانی تۆ لەگەڵ (المخالفون) بەرز دەکەینەوە، کە بەخەبەرهات بانگی کەس و کاری خۆی کردوو وتی (زوجوني) ژنم بۆ بهێنن، بۆ ئەوەی کردەوەکەی هەر لەگەڵ ئەوان بەرز بکرێتە.

چونکە هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: (..فانهن خُلقنَ من ضِلع وان اعوج شيء في الضلع اعلاه، فان ذهَبْتَ تُقيمُهُ كَسَرْتَهَ وان تركتَهُ لم يزل احوج فاستَوْصوا بالنساء خيراً)[1].

کەواتە.. ئافرەت دروست کراون لەئێسقانێکی خوار، ئەگەر بمانەوێت راستی بکەینەوە دەشکێت، کەواتە دەبێت بەو خوارییە لەگەڵی بڕۆین، موسڵمانانی بەڕێز.. . بۆ ئەوەی بتەوێت هێلانەو لانەت لێ تێک نەچێت، ئەوە بەچاکە مامەڵە لەگەڵ خێزانەکەت بکە، وە چاو لەهەندێك لەهەڵەکانی بپۆشە، چونکە ئەگەر هەڵەش بکەن، ئەوە زۆر کاری چاکیشیان بۆمان کردووە، کابرایێك هاتە لای ئیمامی عومەر (رەزای خوای لێ بێت) کەشکایەت لەخراپی خێزانەکەی بکات، بەلام کە گەیشتە لای دەرکەی ماڵی گوێی لەدەنگی خێزانی عومەر بوو کە هاواری دەکرد بەسەر ئیمامی عومەر، کە ئەمەی بیست گەڕایەوە، ئیمامی عومەر بانگی کردو لێی پرسی، ئەویش وتی: ئەی ئیمام من هاتبووم شکایەت لەخێزانم بکەم دەربارەی زمان درێژیو خراپی، بەلام دیتم حاڵی تۆش وەکو حاڵی منە لەبەر ئەوە گەڕامەوە، گوێی بدەنە وەلامی گەورەی موسڵمانان، ئیمامی عومەر فەرمووی: من لێی دەبورم لەبەر چەند مافێك کە هەیەتی لەسەر من:-

---

١-التاج، ج٢ ص٣١٧، رواه الشيخان عن ابي هريرة.

١-خێزانەکەم پەردەیەکە لەنێوان من و ئاگر، چونکە بەهۆی ئەو دڵم رەحمەت دەبێت لەحەرام.
٢-ئەگەر لەماڵ چومە دەرەوە دەبێتە پارێزەری ماڵم.
٣-جلەکانم دەشوات.
٤-دایکی منداڵەکانمە، وە خواردنم بۆ ئامادە دەکات.
ئەوجا پیاوەکە وتی: کەتۆ لێی ببووری ئەوە منیش لێی دەبورم[1].
بەڵام دەبێت.. ئافرەتیش پێشەواییێکی هەبێت بۆ ئەوەی چاوی لێ بکات وا لەسەر رێگای ئەو بڕوات.
با ئافرەتان.. ئەسمای کچی ئەبوبەکری صدیق بکەنە نموونەی بەرزی خۆیان، کەخۆی دەخستە مەترسی لەو کاتەی بەپێ چەند کیلۆ مەترێکی دەبڕی‌و نانی بۆ پێغەمبەری خواوو ئەبوبەکر دەبرد کە لەئەشکەوتی (ثور) بوو.
با.. سومەیەی خێزانی یاسر بکەنە پێشرەوی خۆیان لەو کاتەی کەبەرامبەر فرعەونی ئەو سەردەم (ابو جهل) وەستاو تفی بۆ هاوێشت کە پێی گوت (هەڵگەرێوە لەئاینی محمد) کە ئەویش کوشتی‌و بووە یەکەم شەهیدی ئافرەتان لەئیسلام.
با.. . خێزانانی پێشینە چاکەکان بکەنە قودوەی خۆیان کەپیاو لەماڵ دەردەچوو بۆ نان پەیدا کردن پێیان دەگوتن: (یافلان إیاك وکسب الحرام فانا نصبر علی الجوع ولکنا لانصبر علی حر النار وغضب الجبار).
ئەی فلان.. نەکەی کاری حەرام بکەی‌و بۆمان بهێنیەوە، چونکە ئێمە ئارام دەگرین لەسەر برسیەتی، بەڵام ئارامان پێ ناگیرێت لەسەر گەرمی ئاگرو توڕەبوونی خوا.
با ئافرەتانمان ئەوانە بکە سەر مەشخەڵی خۆیان و لەسەر رێبازی ئەوان بڕۆن، بۆ ئەوەی هەم لەدونیا روو سپی بن و لەدواییش خوای گەورە بەرەحمی خۆی لەگەڵیان بکات.
یارەبی خوایە هیداتمان بدەیت.. خراپەو فەسادی لەناو ببەی.. لەگوناهەکانمان ببوری... حاڵمان چاك بکەیت.. وڵاتمان ئاوەدان بکەیت.. ئیسلام عەزیز بکەیت.. شیفای نەخۆشانمان بدەیت.. رەحم بەمردوانمان بکەیت.. هەموولاییێکمان بە بەهەشت شاد بکەیت.

١-تنبیه الغافلین ص١٩٤ ل(مضر بن محمد ابن ابراهیم السمرقندي).

سەردانی ماڵی خوا

الحمدلله الذي فرض على القادرين زيارة بيته الحرام، وجعل حجه احد اركان الاسلام، وغفر لمن حجه ولم يرفث ولم يفسق الذنوب والآثام، وهو الكريم الذي اذا دعا الى بابه افاض على المستجبين شآبيب رحمته واكرمهم جزيل الاكرام.

احمده سبحاته وتعالى على ماأولانا من النعم الغزار، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له، شهادة تنجي قائلها من عذاب النار، واشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله المصطفي المختار، اللهم صلّ وسلّم على سيدنا محمدٍ وعلى آله واصحابه ماظلم الليل واضاء النهار.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو جێبەجێکردنی فرمانەکانی خودا کە لەسەر ئێمەی داناوە، وە یەکێك لەو پێنج روکنەی کەئاییینی ئیسلامی لەسەر نیاتنراوە (حج)ە.

کە روکنی پێنجەمەو لابەری گوناهەکانە، وە مرۆۃ خاوێن دەکاتەوە هەروەکو ئەوەیە کەتازە لەدایك بوبێت.

هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (من حج ولم يرفث، ولم يفسق رجع من ذنوبه كيوم ولدته أمه)[1].

برایانی خۆشەویستم: حەج لەزمانەوانیدا واتا: مەبەست وە لەشەرعدا: نیازو مەبەست بۆ سەردانی ماڵی خوا بۆ جێبەجێ کردنی خواپەرستێکی تایبەت بەچەند مەرجێکی تایبەتی.

موسڵمانان.. چوونە ماڵی خودا باشترین کارە لەپاش باوەڕهێنان بەخودای گەورەو پێغەمبەرەکەیو جیهاد لەپێناو خودا. چونکە لەپێغەمبەریان پرسی (اي العمل افضل؟) کام کردەوە لەهەموویان باشترە، ئەویش فەرمووی (ايمان بالله ورسوله) فەرمووی: باوەڕهێنان بەخوداو پێغەمبەرەکەی، وتیان: پاشان چی؟ فەرمووی (الجهاد في سبيل الله) جیهادکردن لەپێناو خودا.

١-رواه البخاري ومسلم والنسائي.

وتیان: ئەی پاشان؟. فەرمووی (حج مبرور)[1].

موسـڵمانان.. خـودای گـەورە بانگـەوازی خـەڵکی کـردووە بـۆ حـەج کـردن کـە دەفەرموێت: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْ الْعَالَمِينَ﴾[2]. خوای گەورە بڕیاریداوە لەسەر خەڵکی حەج و سەردانی (بیت الحرام) بکەن بەتەنها ئەوانەی کە توانای (دارایی و تەندروستیان) هەیە جا ئەوەی کە باوەڕی نەهێناوە، ئەوە بابزانێت بەڕاستی خوا بێ نیازە لەهەموو خەڵکان (پێویستە بەچاکەو پەرستنی کەس نیە).

کەواتە (استطاعة) مەرجی واجب بوونە کە ئەویش:

١-ئەوەیە مەسرەفی چوون و گەڕانەوەی ببێ.

٢-ئەوەیە بۆ کەسێ کە مەسافەی بەینی ماڵی ئەوو مەککە دوو مەنزڵ زیاتر بێت هۆی سواری دەس بکەوێ.

٣-ڕێگایەکە ئەمین بێت.

٤-حەج کەرەکە خۆی بگرێت بەسەر ولاخەوە یان لەناو ئۆتۆمۆبیل و تەیارەدا بەبێ نارەحەت بوونێکی نابار[3].

موسڵمانان.. حاجیانی ماڵی خودا مێوانی خودان، وە هەر خودا دەزانێت خودا پاداشتیان بەچۆن و چەند دەداتەوە.

حەزرەتی داوۆد علیه السلام فەرمووی: (الهي ما لعبادك ان زاروك في بيتك؟) وتی: خودایە چ بە بەندەکانت دەبەخشی ئەگەر سەردانی ماڵی تۆیان کرد؟ خوداش فەرمووی (قال: لكل زائر حق على المزور، حقاً ياداود، ان لهم أن اعافهم في الدنيا، واغفرلهم اذا لقيتهم)[4].

فەرمووی: هەموو مێوانێك مافی هەیە لەسەر خاوەن ماڵ، لەسەر من ئەوەیە لەدونیا ساغیان بکەم و لێیان خۆش ببم ئەگەر پێیان گەیشتم.

١-رواه البخاري ومسلم.

٢-سورة آل عمران: (٩٧).

٣-شەریعەتی ئیسلام- بەرگی یەکەم لاپەڕە (٢٥٧-٢٥٨) ملا عەبدولکەریم مودەڕیس.

٤-رواه الطبراني في الأوسط.

موسـڵمانان.. حـەج قوتابخانەیـەکی ئیمانیـە، موسـڵمانان پـاك دەکاتـەوە وە گوناهەکانیان ناهێڵێت، چونکە حەج کردن هەر وەك چۆن ئاو پیسی پاك دەکاتەوە، ئەوهاش حەج گوناه لادەبات، هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (حجوا، فان الحج یغسل الذنوب کما یغسل الماء الدرن)[1].

موسـڵمانانی خۆشەویسـت... حـەج کـردن سـودێکی گـەلێك زۆری هەیـە، هـەم دونیایی‌و هەم لەرۆژی دواییش لەو سودانە:

١-حەج کردن کۆبونەوەیێکی جیهانیە، کەهەموو موسڵمانان بەیەك دەگەن، بۆ ئەوەی لەوەزع و دوارۆژی خۆیان بکۆڵنەوە! وە ئاگاداری کێشەو ئازاری یەك بن.

٢-وە لەئیحرام بەستن لەمیقات: مرۆڤ فێری ئارام گرتن و یاسا دەکات[2].

٣-وە لـەخۆ رووت کـردن تـەنها لـەجلی إحـرام نـەبێت: روو وەرگێڕانـە لـەدونیاو جوانیـەکانی، وەهاتنـەوە بـیری جلـی مردنـە، وە دێتـەوە یـادی کـە بـەم شـێوە هەڵدەستیتەوە بۆ رۆژی دوایـی، بەسـەر رووتـی‌و لـەش رووتـی، کەرۆژێکە کـەس دادی کەس نادات.

٤-وە لەگوتنی تلبیە (لبیك اللهم لبیك، لبیك لاشریك لك لبیك، ان الحمد والنعمة لك والملك لاشریك لك):

ئاشکراکردنی زیکری خودایە، و پەیمانێکە لەگەڵ خودا کە جارێکی تر گوناه ناکات.

٥-وە لەوەستان لەسەر چیای عەرەفە:

نیشـانەیێکە بـۆ گـەورەیی خـودا، وە ئاشـکراکردنی یەکسـانیە، کەهـەموو کـەس چ دەوڵەمەندو چ فەقیر لەلای خودا وەکو یەکن، کەهەموویان لەیـەك جێگـاو یـەك کـات و یەك جل لەخودا دەپاڕێنەوە.

موسـڵمانانی بـەرێز.. سـودەکانی حـەج کـردن گـەلێك زۆرن، بـەڵام لەهـەموویان گرنگتر (یەکیەتی ئوممەتی ئیسلامە).

چـونکە یـەکریزی موسـڵمانان و هانـدانی برایـەتی‌و یـەك هەڵوێسـتی مەبەسـتی گـەورەی حەجـە، چـونکە ئەگـەر ئـەم ئامانجـە جێبـەجێ ببێـت، ئـەوە حـاڵی ئوممـەتی

١-رواه الطبراني في الأوسط.

٢-منهل المؤمنین ص٢٢٣.

ئیسلام دەگۆڕێت، لەبێ هێزی بۆ بەهێزی، لەپارچە پارچە بوون بۆ سەرکردایەتی جیهان بەگشتی.

وە لەسەر سەرکردەکانە یەکەم جارو پاشانیش میللەت، کە هەوڵی یەکگرتن بدەن.

ئەگەر سەیری جیهان بەگشتی بکەین، دەبینین لەهەموو لایێك هەوڵی یەکگرتن دەدەن، چونکە دەزانن یەکگرتن هێزە، وە هەموومان دەبینین، ئەوە (یەکیەتی ئەوروپا)یەو ئەوە (مجلس التعاون الخليجي)ەو ئەوە (حلف شمال الاطلسي)یەو.. هتد.

هەتا لەو ماوەیە زۆربەی وڵاتانی ئەوروپا پارەکەی خۆیان کردە یەك پارە کە ئەویش (یۆرۆ)یە.

هەتا ئەمریکا.. کەئێستا دەستی بەسەر هەموو جیهان گرتووە، ئەگەر سەیری بکەین لەناو خۆی لەچەند دەوڵەتێك پێك هاتووە کە بەهەموویان (ئەمریکا)یان دروست کردووە.

وە هەر لەبەر ئەوە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾[1]. هەر هەمووتان بەتوندی دەست بگرن بەئاینی خواوەو پەرت‌و بڵاو مەبن.

وە ئەگەر دەتەوێت بزانی ئەو شتەی ئەم ئایەتە جێبەجێ دەکات چیە؟ ئەوە بزانە حەجە، چونکە هەموو خەڵك کۆدەکاتەوە.

ئایا موسڵمانان هەست بەم یەکگرتنە ناکەن؟!

ئایا هەست بەرێنمایەکانی قورئان ناکەن کە پێمان دەڵێت:

ئێوە هەمووتان یەکن، هەمووتان برای یەکترن، هەمووتان یەك لەشن!

موسڵمانان.. لەم زەمانە حەج بەتاڵ کراوە لەمەبەستەکەی کەخودا دەفەرموێت: ﴿لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ﴾[2]. بۆئەوەی سوودو کەڵکی ماددی‌و مەعنەوی بەدەست بهێنن‌و ببینن‌و یادی خواش بکەن‌و ناوی پیرۆزی بەردەوام لەسەر زاریان بێت.

چونکە دەبینین خودای گەورە (منافع)ی پێش خستووە بەسەر (ذکر).

١-سورة آل عمران (١٠٣).

٢-سورة الحج: (٢٨).

کەواتــە هــەروەکو ئەوەیــە کــە بڵێــت: ئەگــەر ســودتان نــەکرد، یــەکتان نــەگرت و چارەســەری کێشــەکانتان نــەکردو خۆتــان پــاك نــەکردەوە، ئــەوە ســوودی نیــە ئــەم عیبادەتە.

بەڵام سەیر ئەوەیە.. کابرا هەیە دەچێتە حەج و خۆی لەگەڵ حاجییێکی تر تێکەڵ ناکات و نایناسێت!

کە ئەم خاڵەمان زانی ئەوجا بزانە:

١-دەبێــت پارەیــەکی پــاك و حــەلاڵ ئامــادە بکــەیت بــۆ حــەج، هــەروەکو پێغەمبــەر دەفەرموێت (**ان الله طیب لایقبل الا طیباً**).

٢-حەج عیبادەتێکە کە برێك ئاڵۆزە، برۆ لای زانایان و خۆت فێر بکە پێش چونت بۆ حەج. یاخود لەحەج پرسیار لەمەلایەکان بکە کە لەگەڵت دانە.

٣-تەوبەییێکی خالیس بکە.

٤-نیەتت پاك بکەو مەبەستت تەنها رەزامەندی خودا بێت.

٥-پێش چونت بۆ حەج نێوان خۆت و خەڵك پاك بکەوە، ئەگەر حەقی خەڵکت لەلابێت بیاندەوە یان گەردنت پێیان ئازاد بکە.

٦-ئەگــەر جارێــك حــەجت کردبێــت، ئــەوە بەســە، لــەجیاتی حــەجی دووەم یارمــەتی هەژاران بدە، بەپارەکە کاری چاك بکە.

٧-لەحــەج کاتــت بــەفیرۆ مــەدە، وە نوێژەکان بەجەماعــەت بکــەو بزانــە هــەر نوێــژێك لــە (بیــــت) بــــە (١٠٠٠٠٠) هــــەزار نوێــــژ هەیــــە، وە هــــەر نوێــــژێك لەمزگــــەوتی پێغەمبەر(ﷺ) بە (١٠٠٠) نوێژ هەیە.

وە نیشانەی قبوڵ بوونی حەج ئەوەیە لەپاش حەج مرۆڤ باشتر بێت و چاکە زیاتر بکە.

خودایە رەحممان پێ بکە. حەجمان بەقسمەت بکە.

خوتبەی دووەم مانگی (زیلقەعیدە)

الحَمْدُ لله فَارِجِ الْكُرُبَاتِ وَمُجِيبِ الدَّعَوات، وَمُضَاعِفِ الْحَسَنَاتِ وَغَافِرِ الْخَطَايَا وَالزَّلاَّتِ، وَمُحِيلَ الشَّدائِدِ والْمَكْرُوهَات، أَحَاطَ عِلْماً بِجَمِيعِ الْكَائِنَاتِ وَنَفَذَ بَصَرَهُ جَمِيعِ المُبْصِرَاتِ، وَوَسِعَ سَمْعُهُ جَمِيعَ الأصْوات.

أَحْمَدُهُ حَمْداً يَمْلأُ الْكائِنَاتِ، وَأَشْهَدُ انْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَشَرِيكَ لَهُ، وَاشْهَدُ انَّ سَيِّدَنا مُحَمَداً عَبْدُهُ ورَسُولُهُ سَيِّدُ السَّادَاتِ.

فَيَاأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللهَ تَعَالى، عِبَاد اللهِ إلى مَتَى اللَّهْوُ وَالْغَفَلات، وَإِيثَارُ الأَهْواءِ والشَّهَوات، وَالتَّخَلُّفُ عَنْ اسْبَابِ النَّجَاةِ والاشْتِغَالُ بِمَا لايُجْدِي إلاَّ النَّدَمَ وَالْحَسَرات.

آبْنَ آدَمَ يَامَنْ تُحْصَى عَلَيْهِ اللَّحَظَاتُ وَالخَطَراتُ، يَامَنْ تُكْتَبُ عَلَيْهِ اللَّفَظَاتُ وَالْخَطَوات، يَامَنْ لايُغَادِرُ كُتَّابُ عَمَلِهِ حَتَّى الذَّرَات، امَا انَ لَكَ أَنْ تُفِيقَ مِنْ هَذِهِ السَّكَرَات.

وَصَلُّوا وَسَلِّموا عَلَى سَيِّدنا مُحَمَدٍ حَيْثُ قَالَ تَعالى: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾[1].

١–سورة الأحزاب: (١٥٦).

گەورەیی دە رۆژی حاجیان

الحمدلله مُشَرّفِ الأيام بعضَها على بعض، ومصرف الاحكام بالأبرام والنقض، ومؤلف الاجساد باعتدال الطول والعَرض، وموقظ القلوب الغافلة بالتذكير والوعظ، احمده سبحانه على ماولانا من احسانه وافضاله، واشكره على جزيل بره ونواله واشهد ان لا اله إلا الله وحده، لاشريك له في ربوبيته والهيته وصفات كماله، شهادةً مبرأة من ادناس الشرك وضلاله، ادّخرها لشدائد يوم القيامة واهواله، واشهد ان سيدنا محمد عبده ورسوله المفضل بأشرف الرسالة واوضح الدلالة، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

موسڵمانیه.. وەصیەتتان لیّ دەکەم بەتەقوای خوداو جیّبەجیّ کردنی فرمانەکانی خودا، دەست و بازوتان هەڵکەن و مەجال مەدەن ئەم خێرو بەرەکەتان لەکیس بچێت کەئەویش خێرو بەرەکەتی (دەی حاجیانە) کە خودای گەورە سوێندی پیّ خواردوە ئەمەش نیشانەی گەورەییو شەرەفی ئەم رۆژانە دەگەیەنێت هەر وەکو دەفەرموێت: ﴿وَالْفَجْرِ * وَلَيَالٍ عَشْرٍ * وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ﴾[1] اقسم بضوء الصبح عند مطاردته ظلم الليل لانها أيام الاشتغال باعمال الحج.

وەخودا لەم رۆژانە رەحمەت و لیّ بوردەیی خۆی دادەبەزێنێت بۆ سەر حاجیان و هەموو خەڵك وە هەروەها پێغەمبەری خۆشەویستمان﴿ﷺ﴾ گرنگی داوە بەم رۆژانەو فەرمویەتی عن ابن عباس (مامن ايام العمل الصالح فيهن احب الى الله من هذه الأيام العشر فقالوا: يارسول الله ولا الجهاد في سبيل الله؟ فقال: ولا الجهاد في سبيل الله إلا رجل خرج بنفسه وما له فلم يَرْجِعْ من ذلك بشيء)[2].

موسڵمانان.. ئەمە کاتی سڕینەوەی گوناهەکانە.. کاتی بەرزبونەوەی پلەکانە، کاتی دوو بەرامبەربونی چاکەکانە، کاتی گیرابوونی دوعاکانە، کاتی رژانی رەحمەتو بەرەکەت، کاتی تەواف لەدەوری بەیت و هاواری تکبیری حاجیانە، ئەمە وەرزی خێرو بێرو سەرکەوتنە، ئەم (١٠) رۆژانە گەورەترین رۆژن لەلای خوا، بەرۆژوو

١-سورة الفجر: (١-٣).

٢-ترمذي وبخاري وابوداود تاج ج٢، ص٨٤.

بـونی هـەر ڕۆژێـك مەرامبـەر خێـری بـەڕۆژو بـونی سـاڵێكەو -شـەو نوێـژی شـەوێك بەرامبەر شەونوێژی لیله القدر- و چاكەكردن لەم ڕۆژانە چەند بەرامبەر دەبێتـەوەو تـا (٧٠٠) بەرامبـەر هـەروەكو پێغەمبـەر(ﷺ) دەفـەرموێ: (مـامن ایـام افضـل عنـدالله ولا العمل فیهن احب الی الله عزوجل من هذه الایام (یعـني مـن العشـر) فـاكثروا فیهن مـن التهلیـل والتكبیر وذكر الله تعالی -وان صیام یوم منها یعدل صیام سنة وقیام كل لیلة منها كقیـام لیلـة القدر- والعمل فیهن مضاعف سبعمائة ضعف)[1].

موسڵمانان... ئـەم ڕۆژە گـەورانـە كـەخودا بەئومـەتی موحەممـەدی بەخشـیوەو هـەر خێرێـك بـە (٧٠٠) خێـرە) هـەمان ئـەو ڕۆژەن كـە خـودا وەعـدەی بەموسـی دا كـە (٣٠) ڕۆژبوو پاشان تەواوی كرد بە (١٠) ڕۆژی تـر ئـەم (١٠) ڕۆژە (١٠)ی ذی الحجة بوون: ﴿وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾[2]. واتـا: بـەڵێنی سـی شـەومـا بـە موسـادا (كـە خواپـەرستی تێدا بكات، تـا ئامـادە بێـت بـۆ وەرگرتنـی تەورات)و بە دە شەوی تر ماوەكەمان تەواو كرد، ئینجا كاتی گفتوگۆی موسا لەگەڵ پەروەردگاریدا تەواو بوو كە گەیشتە چل شەو..

بۆ ئەوەی موسا ئامادەبێت بۆ دیداری خودا. ئەوەبوو پاش ئەمانە خودا قسـەی لەگەڵ كرد[3].

لەلای خودا ٣ دەیی زۆر بەخێرن:

١-(١٠)ی ئەخیری ڕەمەزان- لەبەر هەبوونی بەرەكەتی (لیله القدر).

٢-(١٠)ی حاجیان لەبەر گەورەیی ڕۆژی (ترویة- عرفة- أضاحي).

٣-(١٠)ی محرم- لەبەر بەرەكەتی ڕۆژی (تاسوعاء- عاشوراء).

حـەزرەتی موسـی داوای لـەخوا كـردو وتـی: خودایـە بـانگم كـردی بـەلام وەلامـت نەدامەوە شتێكم فێربكە بۆ ئەوەی پێت بانگ بكـەم. خـودا فـەرموی: یاموسـی ئەگـەر دەی حاجیان هات بڵێ (لا اله إلا الله) دوعات گێرا دەكەم. موسی وتـی: خودایـە هـەموو بەندەكانت ئەمە دەڵێن. خودا فەرموی: یاموسی ئەگەر كەس لەم ڕۆژانە بڵێ (لا الـه إلا الله) ئەگـەر ئاسمـان و ئـەرز لەسـەر پـێ تـەرازوییێك دابنـرێن و (لا الـه إلا الله) لەسـەر لایەكەی تر دابنرێن، ئەوە ئەم ذكرە گرانتر دەبێت.

١-بیهقي- منهل ص٢٢٩.

٢-سورة الأعراف: (١٤٢).

٣-منهل ص٢٣٠.

وه شاعیر دەڵێت:

لیالي العشر اوقات الأجابه　　　　فبادر رغبة تلحق ثوابه[1].

دەگێڕنـــەوە کـــە ســـوفیانی ســـەوری دەفـــەرموێت ئێوارەیـــەك لەســـەر قەبرســـتانی موسڵمانان دەرۆیشتم لەبەسرە. مردنم دەهێنایەوە یادو دڵە رەقەکەم نەرم دەکردەوە بەدیتنی قەبرو قەبرستان، لەناکاو نورێکم بینی لەقەبری یەکێك هاتە دەرەوە، دەڵێت منیش واقم وڕماو سەرم سوڕما. پاشان گوێم لەدەنگێك بوو کە کەسم نەدیت وتی: یاسُفیان گەر دەتەوێت تۆش نورێکی ئەوهات هەبێت ئەوە (١٠) حاجیان بگرە.

کەواتە برایانی موسڵمان.. ..

دە ئەم ئەم رۆژانە لەکیس خۆت مەدە. چونکە ئەمە مەیدانی تاقیکردنەوەی راستەقینەیە، وە ئەم چاکەشت بۆ گۆڕەپانی دوایی دەمینێتو یارمەتێت دەدەن، ئەمە هەڵە دەستکەوتێکی باشە، دەبا تەوبەیێکی نەصوحی بکەین و قوڵمان هەلمالین لەچاکەو خودا پەرستی بۆ ئەوەی خوای گەورە لێمان خۆش بێت و ڕوحمان پێ بکات.

یارەبی عەفومان بکەی.. خودایە ڕوحممان پێ بکە.. خودایە نەجاتمان بدە، هەموو بەلاییێك لەسەر ئیسلام و ئێمەی موسڵمان هەڵبگرە، دینی ئیسلام عەزیز بکە. شیفای نەخۆشانمان بدەیت، ڕوحم بەمردووەکانمان بکە. هەموو لایەکمان بە بەهەشت شاد بکە.

١-لطائف المعارف ص٤٧٦.

رۆژی عەرەفە- قوربانی

الحمدلله الذي فضل يوم عرفة على سائر الأيام، واكمل فيه الدين واتم الانعام ورضي الاسلام لعباده دينا موصلا الى دار السلام، وجعله موسما لعتق الرقاب ومغفرة الذنوب والآثام، ومتجرا لنيل الافاضات والمواهب الجسام.

احمده سبحانه وتعالى على ما اولانامن النعم الغزار، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له، شهادة تنجي قائلها من عذاب النار، واشهد ان سيدنا محمدا عبده ورسوله المرتضى المختار، اللهم وصل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

موسڵمانیە.. وەسیەتتان لیّ دەکەم بەتەقوای خوداو لەدەست نەدانی رۆژووە گەورەکان. وتاری ئەمرۆمان لەسەر (عرفه)یە.

پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (عن ابی قتادە: عن النبی﴿ﷺ﴾ (صیام یوم عرفة إني احتسب على الله ان يكفر السنة التي قبله، والسنة التي بعده)[1] رواه الخمسة إلا البخاري، واتا: رۆژوو گرتنی رۆژی عەرەفە ئومێدەوارم لەخوا ان کەفارەتی ساڵێکی پێشوو ساڵێکی پاش بێت.

بەڵێ.. موسڵمانان، رۆژی عەرەفە رۆژێکی گەورەیە، رۆژێکە هەمووی خێرو بەرەکەتە، با لەدەست خۆمان نەدەین، وە ئەو رۆژەیە کەخودا لەگوناهان خۆش دەبێت هەروەکو عائشە دەفەرموێت: (قال رسول الله﴿ﷺ﴾: **مامن يوم اكثر من ان يعتق الله العباد فيه من النار -من يوم عرفة- ويقول ياملائكتي انظروا الى عبادى اتونى شعثا غبرا اتوني من كل فج عميق- يسالون رحمتي ويتعوذون من عذابي فيغفر لن يشاء)**[2]. بەلآم وامەزانن ئەمە تەنها هەر بۆ حاجیەکانە- نەخێر بەڵکو بۆ ئێمەشە، چونکە رەحمەتی خودا شاملە.

وەیەکێك لەگەورەیەکانی (عرفه) ئەوەیە کە لەو رۆژە بوو کەخودا ئاینی ئیسلامی (تەواو) کردو ئاخیر ئایەت دابەزی: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾[3] وەهەر لەرۆژی عەرەفەو لەسەر خاکی (عرفات) بوو خاوەنی ریسالەت وەستاو لەتەنیشتیەوە برادەرو

١-التاج ج٢ ص٩٥. مسلم (١٦٨/٣) ترمذي (١٢٥/٢).

٢-تحفة الخطيب- ص٢٢٠.

٣-سورة المائدة: (٤).

وەزیرەکـانی وەسـتابوون (ابـوبکرو عمـر) وە پیـاوانی ئیسـلام چـوار دەوریـان دابـوو لەپاش ئەوەی ئەو ناوەیان پڕکردبوو بەدەنگی (لبيك اللهم لبيك) کە ئەویش وتارێکی بۆ دان کە دوایین وتاری بوو لەم شوێنە وە دەبێت مرۆڤی موسڵمان هەر لەم ڕۆژە خۆی ئامادە بکات بۆ قوربانی کردن کە وەختەکەی لەپاش نوێژو خوتبەی ڕۆژی جەژن تا ئاخیر ڕۆژی (ايام تشريق)ە خودا دەفەرموێت: ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ﴾[1] تۆ نوێژ بکە بۆ خودا حەیوان بکوژەوە.

موسڵمانان.. قوربانی کردن خێری گەلێك زۆرە کە لە حیساب نایێت.

ئیمامی عەلی دەفەرموێت:

ئەوەی لەماڵی خۆی دەرچوو بۆ کڕینی قوربانی ئەوە هەر هەنگاوێك (١٠) خێری بۆ دەنوسرێتو (١٠) گوناهی ڕەش دەبێتەوە، (١٠) دەرەجەی بەرز دەبێتەوە، وە ئەگەر خەریکی معامەلەی بوو ئەوە وتەکانی بە (تسبيح) حساب دەکرێن، ئەگەر پێك هات و پارەکەی ژمارد ئەوە هەر دینارێکی بەرامبەر (٧٠٠) خێر بۆ دەنوسرێت. ئەگەر بردیەوە ماڵ و دای بەزەوی بۆ سەر بڕین ئەوە هەموو فریشتەکان داوای لێ خۆشبونی بۆ دەکەن. ئەگەر کوشتەوە ئەوە بە یەکەم دلۆپە خوێن خودا لەگوناهی ئەو دایك و بابی خۆش دەبێت.

حیکمەت لەقوربانی کردن:

١-عیبادەتە (کەخێرمان دەگاتێ).

٢-زیندوکردنەوەی یادی قوربانیە گەورەکەی (ابراهيم عليه السلام).

٣-یارمەتی فەقیرو دڵ خۆش کردنیان.

وە قوربانی کردن سونەتە بەڵام واجب دەبێت بە (٢) هۆ:

١-إشارەت بکات بۆ ناو ژوورێك یان پەرژینێك کە حەیوانی تێدا بێتو بڵێ (ئەمانە قوربانی منن).

٢-بڵێ (لەسەر من بێت قوربانی بکەم).

وە ئەوەی بۆ قوربانی بشێت (وشترو مانگاو بزن و مەڕ)ن بەنێرەکانیانەوە وشترو مانگا لەجیاتی (٧) کەس دەبێت.

وە شەرتەکانی قوربانی دوانن:

١-سورة الکوثر: (٢).

١-تەمەنی مەرجی چێل و بزن ئەوەیە دوو ساڵی تەواو کردبێت:

بەڵام مەر- ساڵێکی تەواو کردبێت.

٢-سەلامەت بوون لەعەیب:

هەروەکو براء بن عازب کە گوێی لە پێغەمبەر(ﷺ) بوو کە فەرموویەتی: (**اربع لاتجزى في الأضاحي: العوراء البين عورها، والمريضة البين مرضها والعرجاء البين عرجها، والعجفاء التي تنقى**).

وە هەروەها ئەوەی گوێی دەرهاتووە. بەهەرحال خودا دەیەوێت حەیوانێکی رێك و پێك و بێ عەیب و عار بکەیە قوربانی. هەر عەیبێك ببێتە هۆی کەمی گۆشت ئەوە بۆ قوربانی ناشێت.

وە قوربانی دوو جۆرە:

١-واجبە (کە نەذر کراوە) ئەوە نابێت نە بەخۆی و نە ئەوانەی نەفەقەیان لەسەر ئەوە بخۆن.

٢-اعتیادی- دەتوانیت بەکەیفی خۆی لێی بخوات بەڵام باشتر وایە کەمێك بخوات بۆ بەرەکەت وە سونەتە بەخۆی بکوژێتەوە ئەگەرنا لەسەر سەری بوەستێت چونکە پێغەمبەر(ﷺ) بە فاطمەی فەرموو (**یافاطمة قومي الى اضحيتك فاشهديها، فان لك باول قطرة من دمها ان يغفرلك ما سلف من ذنوبك قالت: يارسول الله لنا خاصة أهل البيت اولنا وللمسلمين: قال (بل لناو للمسلمين)**- ترغيب عن ابي سعيد.

وە هەروەها سونەتە هەر لە ئەوەلی ذي الحجة ریش و نینۆکی خۆی نەکات تاکو قوربانی دەکات (اذا رايتم هلال ذي الحجة واراد احدكم ان يضحي فليمسك عن شعره واظافره) مسلم.

شتێکی زۆر سەیر پەیدا بووە لەناو ئێمە کە پێستەکەی قوربانی دەدەنە قەسابەکە لەجیاتی کوشتنەوەکە کە ئەویش نابێت چونکە پێستیش قوربانیە، بەڵام دەتوانی ببەخشی- یان بەخۆت سودی لێ وەربگری. چونکە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (**من باع جلد اضحيته فلا اضحيه له**) -بیهقی-[1] وە دوور رەکەعەت نوێژ بکات.

١-الفقه المنهجي.

موسڵمانان.. ئەو وەختەی مرۆڤ لەقەبر هەڵدەستێتەوە بۆ حەشر خودا ئەمر بەملائیکەتان دەکات: ئەی ملائیکەتینە بەندەکانی من بەپێ مەرۆێنن چونکە ئەمانە لەدونیا فێری سواری ببوون:

یەکەم جار سواری پشتی بابیان بوون- پاشان زگی دایکیان، دوای کۆشی دایکیان پاشان سکوردی بابیان- پاشان ئەسپ و شتر لەوشکایی‌و بەلەم لە دەریا پاشان کە مردن لەسەر ملی برایەکانیان بوون بۆ سەر قەبر، دە ئێستاش با بەپێ نەرۆن.

وە ئەوەی قوربانی کردبێت لەدونیا ئەوە کە هەڵسایەوە، دەبینیی لەسەر سەری وەستاوە (موەکانی لەزێرو چاوەکانی وەکو یاقوت دەدرەوشێنەوە وە قۆچەکانی لەئالتونن) کابرا سەری سور دەمێنێت پێی دەڵێ تۆ کێی؟ وە تۆ چی؟ وە کەسم لەتۆ جوانتر نەدیوە؟ وەڵامی دەداتەوە (من قوربانی تۆمە کە کردتتە قوربانی وە پێی دەڵێ سواری پشتم بە- وە دای نابەزینی تا نەیبەتە بەهەشت.

کەواتە موسڵمانان.. ئاواتی هەموومان. ماندوکردنی خۆمان تەنها بۆ ڕەزامەندی خودایە. تەنها بۆ گەیشتنە بە بەهەشت. کەواتە باخۆمان ماندو بکەین لەم دوو ڕۆژە موبارەکە بە طاعەت و عیبادەت و چاکەکردن بۆ ئەوەی خودا ڕەحممان پێ بکات.

یارەبی خودایە عەفومان بکەی. خودایە عیبادەتمان قبول بکەی.

خودایە هیداتمان بدەیت، قوربانیەکانمان قبول بکەی.

جەژنی قوربانی پیرۆز

الله اکبر (تسعاً)

الله اکبر ماتحرکت قلوب الحجاج الی بیت الله الحرام، الله اکبر ماکبَّروا ولبُّوا ولبسوا ثیاب الاحرام، الله اکبر ماطافوا بالکعبة واستلموا الحجر الاسود ففازوا بالطواف والاستلام، الله اکبر ماسعوا بین الصفا والمروة وشربوا ماء زمزم وصلوا خلف المقام، الله اکبر ماوقفوا بعرفة وباتوا بمزدلفة ورموا ونحروا وحلقوا بمنی وذكروا الله عند المشاعر العظام، الله اکبر ما اجتمع المسلمون في هذا الیوم وهو اشرف الأیام، الله اکبر ماصلوا ونحروا وشکروا الله علی نعمة الاسلام.

احمده سبحانه وتعالی جعلنا مسلمین، وهدانا سنة سیعد المرسلین، واشکره عزوجل صیرنا مؤمنین، وبالحق قائمین وعن الباطل مائلین.

واشهد ان الا اله إلا الله وحده لاشریك له جعل الاعیاد مواسم افراح الطائعین وایام سرور المتعبدین، واشهد ان سیدنا ونبینا محمدا عبده ورسوله المفضل، السید العظیم المبجل. اللهم وصل وسلم علی سیدنا محمد وعلی آله وصحبه وسلم.

موسڵمانینە. . . وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو خۆ پاراستن لەگوناه کردن بەتایبەتی لەرۆژە موبارەکەکان و چەژنەکان. ئەمڕۆ ئێوە لەرۆژێکن کە پیرۆزیەکەی چەند بەرامبەرە، وە بەرەکەتەکەی پەرش و بڵاو بێ حیسابە، رۆژی (حج الاکبر)ە، چەژن دانراوە بۆ شوکرانەی خودا لەسەر تەواوبوونی کارێکی قورس (رۆژوو لەچەژنی رەمەزان و کاروباری حەج لەچەژنی قوربان).

وە ئەمڕۆ رۆژی خۆشیو شادییە، رۆژی ئاشت بونەوەی تۆراوانە، سەردان کردنی خزمان و دۆستانە، (لایحل لمسلم ان یهجر اخاه فوق ثلاث لیال)[1].

وە دەبێت زۆر خۆتان بپارێزن لەگوناه و موخالەفاتی شەرعی چونکە گوناه کردن لەم رۆژە گوناهێکی گەورەیە- وە هەروەها خاوەن تعزیەو مردوو با ئەم عادەتە فرێ بدەن کە (شین) دائەنێن و دەست دەکەن بەشین و گریان. بەڵکو لەجیاتی ئەمە دەتوانن سەردانی گۆڕەکانیان بکەن و دوعاو چاکەیان بۆ بکەن باشترە. بازمانت دائم تەڕبێت

١-تحفة الخطیب ص٢٢٢.

بە زکرو سوپاس و ستایشی خوای گەورە وە هەروەها ئەمڕۆ یادی ئێوە یادی قوربانی گەورە دەکەنەوە، وە سونەتی باوکە گەورەتان حەزرەتی ابراهیم زیندو دەکەنەوە، بەو خوێنەی کە لەم ڕۆژە دەڕێژن. چونکە ئەمڕۆ ئەو ڕۆژەیە کە خەریك بوو کوڕی خۆی. جەرگی خۆی سەر ببڕێت لەپێناو جێبەجێ کردنی فرمانی خوای گەورە.

چۆنیەتی کوشتنەوە

لەپاش ئەوەی خودای گەورە حەزرەتی ابراهیمی لەئاگری نمرود رزگار کرد: ﴿وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي سَيَهْدِينِي﴾[1] واتا: حەزرەتی ئیبراهیم وتی: من بەڕاستی ئێوە بەجێ دەهێڵم و دەڕۆم بەرەو رەزامەندی پەروەردگارم، لەئاییندەشدا بەردەوام ڕێنموویم دەکات. (رب هب لي من الصالحين) (خوایە منداڵێکی کوڕی صالحم پێ ببەخشە· (فبشرناه بفلام حليم) (دوعامان گیرا کردو مژدەی کوڕێکی لەسەرخۆو گوێ رایەڵمان پێدا. (فلما بلغ معه السعي) (لەپاش ئەوەی گەورەبوو وای لێ هات لەگەڵ بابی بچێتە ئیش و کارەکان– ١٣ ساڵ)

ئەلەم کاتە لەشەوی (٨) ذي الحجة ابراهیم لەخەوی دیت پێی دەڵێن (خودا فرمانت پێ دەکات کوڕی خۆت سەر ببڕی. کە بەیانی هەڵسایەوە چوو دالغەو فکری کردەوە ئایە چۆن کوڕی خۆی– جەرگی خۆی سەرببڕیت، ئایە دەبێت ئەمە لەخواوە بێت، یان لەشەیتانەوە لەبەر ئەوە ناوی لێ نرا (یوم التروية) شەوی پاشتر هەمان خەونی بینیووە ئەوجا زانی کە ئەمە لەخوایەوە لەبەر ئەوە ناونرا ڕۆژی (عرفە) شەوی سێیەم هەمان خەونی دیتەوە ئەوجا بەیانی نیازی کوشتنەوەی کرد لەبەر ئەوە ناونرا (یوم النحر) ئەوجا حەزرەتی ابراهیم وتی بە هاجەر (کوڕەکەت) ئامادە بکەو جلی جوان و پاکی لەبەر بکەو بەخۆشی پەتێك و چەقویەکی هەڵگرت، چونکە دەبێت فرمانی خوا جێبەجێ بکات. ئایا چۆن لادان دەکات لەفرمانی خودا. ئێ باشە خۆ ئەم کوڕە پاش پاڕانەوەیەکی زۆر– پاش بێ ئومێدی– پاش پیری– خودا پێی بەخشیون، خۆ کەسی تر شك نابەن– هیچ کوڕێکی تریان نیە، بەلاَم.. موسڵمانان

١–سورة الصافات: (٩٩).

ئەمری خوا.. ترسان لەعەزابی خوا.. کە دەبێت لەپێناو جێبەجێکردنی فرمانی خوا سەرو ماڵی فیدا بکەن- لەبەر ئەمە حەزرەتی ابراهیم خۆی ئامادە کردو ڕۆیشت بەرەو (مینا) شەیتان ویستی ئەم خێزانە چاك و ڕێکە پەرتەوازە بکات توشی عەزابی خوایان بکات، هاتە لای هاجەر، وتی ئەی هاجەر ئەوە ابراهیم دەیەوێت بۆ خاتری خەونێك کوڕت سەر ببڕێ، ماڵت وێران بکات- جەرگت سوتاو بکات. هاجەر خان وتی ئەگەر ئەمری پێ کرابێت ئەوە دەبێت جێبەجێ بکات پاشان هاتە لای حەزرەتی ابراهیم وتی: دە سەیری قەدو قامەتی بکە؟! سەیری جوانیو بەژن و باڵای بکە، ئایا چۆن بۆ درۆ خەونێك جەرگی خۆت دەسوتێنی؟ حەزرەتی ابراهیم شەیتانی ناسی: پێی وت بڕۆ ملعون ئایا دەتەوێت بێ ئەمری خوای بکەم. وە بەردی تێ گرت لە (حجرة العقبة) پاشان هاتە لای اسماعیل پێی وت: باوکت دەیەوێت سەرت ببڕێت منیش دەمەوێت ئامۆژگاریت بکەم، اسماعیل فەرمووی: ئەگەر خودا فرمانی پێ دابێت ئەوە توانای گەڕانەوەی ئەمری ئەوم نیە.

پاشان هاتەوە لای ابراهیم و قسەکانی پێشووی پێ وتەوە ئەویش دووبارە بەردبارانی کردەوە لە (حجرة الوسطی)- و جاری سێیەم هاتەوەو ڕەجمی کردەوە لە (جمرة الثالثة هەر لەبەر ئەمەش ڕەجم کردنی (ئەمانە) دانرا بۆ حاجی.

پاشان گەیشتە (منحر) حەزرەتی ابراهیم ویستی پرس بەکوڕەکەی بکات و پێی وت: ﴿يَابُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى﴾[1] بەڵام حەزرەتی اسماعیل بەزمانێکی پاراو وتی: ﴿يَاأَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾ واتا: بابە گیان.. هەر فەرمانێکت پێ دراوە جێبەجێ بکە، دەمبینێت ئەگەر خوا حەز بکات، خوا بیەوێت، لەئارامگران دبم. ئا لەم کاتە حەزرەتی ابراهیم زانی دوعاکەی قبول بووە کەوتبووی (رب هب لي من الصالحين).

ئینجا حەزرەتی ابراهیم دەست و باسکی هەلگردو دەستی (اسماعیل)ی بەستەوەو چەقوی دەرهێناو ئینجا حەزرەتی اسماعیل فەرمووی: بەڵام بابە گیان: تۆ تەماشای دەم و چاوم مەکە مەبادا ڕوحمم پێ بکەی و توشی بێ ئەمری خودا بیت باوکی شیرینم.. . وە دەستەکانم باش ببەستە مەبادا خۆم هەڵباوێم و ئەزیەتت بدەم..

١-سورة الصافات: (١٠٢).

باوكه.. وه جلەكانی خۆت باش بپێچه نەبادا پشكه خوێنت پێ بكەوێو دایكم ئەم خوێنه ببینیو مەحزون ببێت، وه چەقوەكەت باش تیژبكەو بەپەلە بەسەر گەردەنم دابهێنه، بۆ ئەوەی زوو بمرم چونكه مردن زۆر ناخۆشه، وه ئەگەر گەڕایەوه ماڵ ئەوه كراسەكەم بۆ دایكم ببەو وه سەلامی منی پێ بگەینەو پێی بڵێ (صەبر بگرێت و پێی مەڵێ چۆن سەرت بڕیم و چۆن دەستەكانت بەستمەوه.. باوكی شیرینم.. ئەگەر منالی لەتەمەنی منت بینی ئەوه سەیری مەكه بۆ ئەوەی غەمگین نەبیت. ئینجا ابراهیم وتی: نعم العون انت یاولدي على امرالله.

ئینجا ﴿فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ﴾[1] واتا: كاتێك هەردووكیان تەسلیمی فەرمانی پەروەردگار بوون، ئیبراهیم، ئیسماعیلی بەرروودا. خستە سەر خاك بۆ ئەوەی سەری بڕێت. چەقوی زۆر بەهێز بەسەر گەردەنی داهێنا بەلاْم نەیبڕی. جاری دووەم هەر نەیبڕی. ئا ئەلەم كاتە: دەنگی گریان و هاوار بڵند بوو لەئاسمان، چونكه مەوقفێك بوو كه جەرگی شەق دەكردن و دڵی دەهەژاند، ملائیكەتان بەدەم گریانەوه هاواریان كرد.. خودایه ڕەحم بەو پیرەمێردە بكه.. . خودایەی ڕەحم بەو منداڵه بكه.. لەم كاتە مژدەی الهی هات و هاواری كرد: ﴿وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَاإِبْرَاهِيمُ * قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ * إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ * وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ﴾[2] ئینجا بەرانێكی لەبەهەشت بۆ هێناو بۆ ئەوەی لەجیاتی كوڕەكەی بكوژێتەوه، لەوكاتەی كە كوشتیەوه جبرائیل فەرمووی (الله اكبر الله اكبر الله اكبر) و اسماعیل فەرمووی: (لا اله الا الله والله اكبر) و ابراهیم فەرمووی (الله اكبر ولله للحمد)

ئەمەش بووه سوننەت لەرۆژەكانی جەژن.

موسڵمانینه.. ئەمه ئەوپەڕی قوربانییه.. ئەوپەڕی ملكەچیه بۆ خودا مرۆڤ جەرگی خۆی بەدەستی خۆی بكوژێتەوه، بەراستی ئەمه شتێكی گەورەیه.

دەگێڕنەوه كه فریشتەكان سەریان سوڕما لەگەورەیی اسماعیل لەلای خوای گەوره كه خوا بەرانێكی لەبەر خاتری ئەو نارد لەبەهەشت خودا وتی (ئەی ملائیكەتینه تعجب مەبن سوێند بەگەورەیی خۆم ئەگەر هەموو فریشتەكان هەریەكەو بەرانێكیان

١-سورة الصافات: (١٠٣).

٢-سورة الصافات: (١٠٤-١٠٧).

لەسەر ملی داناباو بۆیان بردبا هێشتا بەرامبەر قسەی اسماعیل نایێت کە وتی: ﴿يَاأَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾.

موسڵمانان ئەمە بوو بەکورتی (قصة الذبح).

ئێوەش ئەم رۆژە پیرۆزە یادبکەنەوە بەجەژنانە کردن و قوربانی کردن و چونە لای نەخۆش و پەککەوتان و ئەوانەی قسەتان لەگەڵ ناکەن برۆنە لایان و ئاشتیان بکەنەوە. صیلەی رەحم جێبەجێ بکەن. دڵی جیران و دۆستانتان خۆش بکەن. بەوەی ئەگەر حاڵتان خۆش بوو یارمەتیان بدەن و ترسی خواتان هەر لەدڵ بێت و خۆتان بپارێزن لەم رۆژە گەورەیە لەگوناه چونکە (من عصى الله يوم العيد فكانما عصاه يوم الوعيد)[1].

خودایە دەپارێینەوە لەو رۆژە مبارەکە. هیدائەتمانبدە.. روحممان پێ بکە ئەم جەژنە بگێرە بەجەژنێکی خۆش و بەرەکەت- دوورمان بگرە لەبەلاو موسیبەت و نەخۆشیو خراپە. شیفای نەخۆشانمان بدە روحم بەمردوانمان بکە. ئایینی ئیسلام عەزیز بکە.

١-تحفة الخطيب ص٢٢٢.

ئەگەر بەزەیی خوا نەبێت حاڵمان پەرێشانە

الحمدلله المحمود أزلاً وأبداً، المعبود المقصود دائماً سرمداً، المجزل لمن أطاعه عطاءً ومدداً، يغفر الذنوب، ويستر العيوب، ويفرج الكروب ويكون للمؤمنين ملجأً وسنداً.

أحمده سبحانه وتعالى ولن يحصى أحد حمده ولو داب مجتهداً، وأشهد أن لا آله الا الله وحده لاشريك له، الذي لم يزل إلهاً واحداً فرداً صمداً، واشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله الذي ارتضاه عبداً، واصطفاهُ حبيبا وسماه محمداً، اللهم فصل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه أبدا.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواوو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی.

خۆشەویستانم.. پێغەمبەری خۆشەویستمان(ﷺ) دەفەرموێت (قَارِبُوا وَسَدِّدُوا واعْلَمُوا أنَّهُ لَنْ يَنْجُوَ أَحَدٌ مِنْكُمْ بِعَمَلِه قَالوا: وَلاَ أنْتَ يارسولَ الله؟ قَالَ: وَلا أنَا إلاَّ أنْ يَتَغَمَّدنِيَ اللهُ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ)[1].

لەم فەرموودەیە پێغەمبەری خۆشەویستمان(ﷺ) ئاگادارمان دەکاتەوە کە کارەکانمان بکەین بەرێك و پێکی و بێ کەم و کوڕیو بێ زیادەڕۆیو توندڕەوی.

دەیەوێت لەکارەکانمان مامناوەندی بین، هەم لەکارەکانی دونیاو هەم لەکارەکانی دوایی.

یەکێك بەئیبن عەباسی وت: میللەتی عەرەب دەڵێن (حب التناهي شطط، خير الأمور الوسط..) ئایە ئەمە لەقورئاندا هەیە؟ ئیبن عەباس فەرمووی: بەڵێ لەچوار جێگا هەیە:

١-لەو کاتەی باسی مانگایەکەی حەزرەتی موسی (سەلامی خوای لێبێت) دەکات:

﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لاَ فَارِضٌ وَلاَ بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ﴾[2].

(وتیان: لەپەروەردگارت داوا بکە بۆمان روون بکاتەوە ئەو مانگایە کامەیە؟ موسا وتی: بەڕاستی خوا دەفەرموێت: ئەو مانگایە نەپیرەو نەپارێنە بەڵکو میانەساڵە).

١-رواه مسلم وابن ماجه عن ابي هريرة.

٢-سورة البقرة: (٦٨).

٢-وه لەبارەی سەرف کردن: ﴿وَلاَ تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَى عُنُقِكَ وَلاَ تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ﴾[١].

(نەکەی ئەوەندە دەست نوقاو بیت وەك ئەوەی کە دەستی بەکۆت و زنجیر بەگەردنیدا هەڵواسرابێت، هەروەها ئەوەندەش دەست بڵاو مەبە لەوەو دوا بکەویتە بەردەم لۆمەو سەر زەنشی ئەمو ئەوو هیچت بەدەستەوە نەمێنێت و هەناسەی ساردی و نائومێدی بۆی دانیشیت).

٣-وه لەکاتی خوێندنی قورئان: ﴿وَلاَ تَجْهَرْ بِصَلاَتِكَ وَلاَ تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلاً﴾[٢].

(لەکاتی خوێندنی قورئان لەنوێژەکاندا دەنگ بەرز مەکەو زۆریش نزمی مەکە، لەو نێوانەدا حاڵەتێکی لەبارو مامناوەندی ئەنجام بدە).

٤-وه لەکاتی مامناوەندی لەژیان: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾[٣].

(ئەوانەی کاتێك ماڵ و سامانیان دەبەخشن و خەرجی دەکەن، نە زیادە ڕەوی تێدا دەکەن و بەزایەی دەدەن، نەدەست نوقاو ڕەزیلیشن بەڵکو لەو نێوانەدان).

لەمەوە بۆمان دەردەکەوێت کە ئایینی پیرۆزی ئیسلام ئایینی ئاسانی‌و خۆشیە.

دەگێڕنەوە[٤]: کەرۆژێك کابرایێك هاتە لای پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ و پاشان ڕۆیشت، پاشان ساڵێك تێپەڕی‌و هاتەوە بەڵام ڕەنگ‌و شێوەی گۆڕابوو، وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ئایا نامناسیتەوە؟ پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی: تۆ کێی؟ ئەویش وتی: من ئەو کەسەم کەساڵی پار هاتمە لای تۆ، پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی: ئەی بۆ گۆڕاوی) ئەویش وتی: من هەر بەرۆژوو بوویمە، پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی: خۆت ئەزیەت داوە، وە پاشان فەرمووی: صم شهر الصبر، ویوما من کل شهر) مانگی ئارام گرتن بەرۆژووبە (مانگی ڕەمەزان) وە ڕۆژێك لەهەموو مانگ) کابرا وتی: بۆم زیاد بکە، پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی: دوو ڕۆژ لەهەموو مانگێك، کابرا وتی: بۆم زیاد بکە، پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی (سێ ڕۆژ لەهەر مانگێك، کابرا وتی: بۆم زیاد بکە،

١-سورة الاسراء: (٢٩).

٢-سورة الاسراء: (١١٠).

٣-سورة الفرقان: (٦٧).

٤-مجيبة الباهلية عن أبيها أو عمها.

پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی (صم من الحرم واترك، صم من الحرم واترك، صم من الحرم واترك)[1].

لەمانگە حورمەکان (چونکە شەڕیان تێدا حەرام بوو) بەرۆژوو ببەو باقی تر بەجێ بهێڵە).

وە هەروەها پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (ان الدين يسر..)[2].

کەواتە.. بۆ ئێمە بەزەحمەتی بکەین!!.

چونکە ئەوانەی شیدەت لەغەیری جێگای خۆی بەکار دەهێنن، ئەوە بەهیلاك چوونە، هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (هلك المتنطعون)[3]. قالها ثلاثا.

وە (متنطعون) ئەو کەسانەن کە زیادەرەوی دەکەن.

موسڵمانانی خۆشەویست.. مرۆۋ دەبێت لەهەموو کارو کردەوەیێکی مامناوەندی بێت.

چونکە ژیانیش دەیەوێت، بەڵام دەبێت ئیماندار دونیا برەخسێنێت بۆ قیامەت.

باسی پیاوێك کرا لەلای پێغەمبەر(ﷺ) کە زۆر لەخوا ترسەو دەستی لەدونیا شۆریوە، پێغەمبەریش(ﷺ) فەرمووی: کێ بەخێوی دەکات، وتیان: برای، پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: برای لەخۆی خواناسترە.

ولاخير في حلم اذا لم تكن له   بوادر تحمي صفوه ان يكدرا[4]

لێرەوە ئاوڕێك لەفەرموودەی پێغەمبەر(ﷺ) دەدەینەوە کەفەرمووی (... واعلموا أنه لن ينجوا احد منكم بعمله..)

(ئێوە باش بزانن کە کەس لەئێوە بەکرداری خۆی رزگاری نابێت).

کەواتە... کەسمان بەکردەوەی خۆی ناچێتە بەهەشت، بەڵکو بەلێبوردەیی و رەحمەتی خوا، ئەمەش هەر بۆ ئێمە نیە، بەڵکو هەتا پێغەمبەریش هەر بەرەحمەتی خوا دەچێتە بەهەشت (.. ولا أنا إلا ان يتغمدني الله برحمة منه وفضل). چونکە خۆشەویستانم.. بەزەیی خوا گەلێك زۆرە، هەر لەم بارەیەوە پێغەمبەری خۆشەویستمان(ﷺ) دەفەرمویت: (ان لله مائة رحمة انزل منها رحمة واحدة بين الجن

١-رواه ابوداود.

٢-رواه البخاري عن أبي هريرة.

٣-رواه مسلم عن ابن مسعود.

٤-النابغة الجعدي.

والانس والطير والبهائم والهوام فيها يتعاطفون، وبها يتراحمون واخر تسعاً وتسعين رحمة يرحم بها عباده يوم القيامة)[1].

واته: خوای گەورە صەد رەحمەتی هەیە تەنها یەك رەحمەتی ناردۆتە سەر زەوی‌و دابەش کراوە بەسەر جنۆکەو ئادەمیزادو باڵندەو ئاژەڵەکان‌و جانەوەرەکاندا بەهۆی ئەو تاکە رەحمەتەوە سۆزو بەزەییان دەجۆشی بەیەکتر، خوای گەورە (٩٩) رەحمەتی هەڵگرتووە بۆ ئەوەی دابەشی بکات لەنێوان بەندە موسولمانەکاندا لەرۆژی قیامەتدا.

وە لەفەرموودەیەکی (قودسی) هاتووە خوای گەورە دەفەرموێ: **(یاابن ادم انك ما دعوتني ورجوتني غفرت لك على ماكان منك ولا أبالي، ياابن آدم لو بلغت ذنوبك عنان السماء ثم استغفرتني غفرت لك، ياابن ادم انك لو اتيتني بقراب الارض خطايا ثم لقيتني لاتشرك بي شيئاً لاتيتك بقرابها مغفرة)**[2].

واتە (خوای گەورە دەفەرموێ: ئەی ئادەمیزاد تۆ هەرچەندە لێم بپاڕێیتەوە، تەماداری من بیت من لێت دەبوورم لەوەی کردوتەو باکیشم نیە، ئەی ئادەمیزاد ئەگەر تاوانەکانت بگەنە بەرزایی ئاسمان لەپاشا داوای لێبوردن لە من بکەن من لێت دەبوورم، ئەی ئادەمیزاد ئەگەر بێیتە بارەگای من نزیك بە ئەندازەی زەوی تاوانت هەبێ، بەڵام کاتێ دەگەیتە من هاوەڵت بۆم بڕیار نەدابێ من بەو ئەندازەیە لێ بووردنت پێ دەبەخشم).

کەواتە.. دەبێت موسولمان لەبەزەیی خوا نائومێد نەبێت.

برایان.. . باسەیری ئیمامی ئەبوبەکر (رەزای خوای لێبێت) بکەین کە پێغەمبەر(ﷺ) دەربارەی فەرمویەتی **(لو وضع ايمان أبي بكر في كفة وايمان الامة في كفة لرجح ايمان أبي بكر)**.

(ئەگەر بیروباوەڕی ئەبوبەکر لەپێ تەرازوێك بێت و باوەڕی هەموو خەڵك لەپێ یەکەی تر بێت، ئەوە باوەڕی ئەبوبەکر گرانتر دەبێت) ئەوجاش ئەبوبەکری صدیق (رەزای خوای لێبێت) دەیوت **(لو كانت إحدى رجلي في الجنة والأخرى على بابها مأأمنت من مكرالله)**.

(ئەگەر یەکێك لەپێیەکانم لەبەهەشت بێت و ئەویتر لەبەر دەرگای بێت ئەوجاش هەر دەترسێم لە (مکرالله) نەخشەو پلانی خوا).

١-اخرجه الامام مسلم (المغني عن حمل الأسفار: ٤/٤٩٩).

٢-الترمذي، وقال حسن غريب.

ئەمە هەمووی لەبەر ترسی خودابوو.. چونکە دەبێت ئیماندار لەخودا بترسێت: ﴿وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ﴾[1].

واتا (بۆ ئەو کەسەش لەمەقامی پەروەردگاری خۆی ترسابێت، دوو باخی رازاوە ئامادەیە).

یاخود: ﴿ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ﴾[2].

واتا (ئەوەش بۆ هەموو ئەو کەسانەیە کە لەوەستانیان لەبەردەم دەسەڵاتی مندا دەترسن و لەهەڕەشەکانی من ببم و ترسیان هەیە).

بەڵام نابێت لەرەحم و بەزەیی خودا بێ ئومێد ببین: ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لاَ تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾[3].

واتا (ئەی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ پێیان بڵێ: خوا دەفەرموێت: ئەی بەندەکانم.. ئەوانەی کەخۆتان گوناهبار کردووە و هەڵەتان زۆرە، نائومێد مەبن لەرەحمەتی خوا، چونکە بەڕاستی ئەگەر ئێوە تەوبەی راست و دروست بکەن، خوا لەهەر هەموو گوناهو هەڵەکانتان خۆش دەبێت، چونکە بێگومان ئەو خوایە زۆر لێخۆشبوو لێبوردەیەو زۆر بەسۆزو میهرەبانیشە).

خودایە لەگوناهەکانمان ببوری.. . خودایە بەرەحمی خۆتمان لەگەڵ بکە، شیفای نەخۆشانمان بدەیت.

١-سورة الرحمن: (٤٦).

٢-سورة ابراهيم: (١٤).

٣-سورة الزمر: (٥٣).

لێبوردەیی خوای گەورە

الحمدلله ذي الجلال و الكرام، على ما اكمل لنادين الاسلام، القوي الذي يحب العفو وانابة العبد اليه في الصباح والمساء ويقبل التوبة من عباده بعدما يسيؤن ويغفر لمن يشاء.

واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له غافر الذنب وقابل التوب شديد العقاب، واشهد ان سيدنا محمدا عبده ورسوله، المعترف به من قبل اعدائه، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله واصحابه الى يوم الدين.

موسڵمانانی خۆشەویست.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو جێبەجێ کردنی فرمانەکانیو تەوبەکردن لەگوناهەکان، چونکە هەر خودایە تەوبەی عەبدی خۆی قبوڵ دەکات و لێی خۆش دەبێت خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿قُلْ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لاَ تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾[1]. ئەی پێغەمبەر پێیان بڵێ: خوا دەفەرموێت: ئەی بەندەکانم.. ئەوانەی کە خۆتان گوناهبار کردووەو هەڵەتان زۆرە، نائومێد مەبن لەرەحمەتی خوا چونکە بەراستی ئەگەر ئێوە تەوبەی راستو دروست بکەن، خوا لەهەر هەموو گوناهو هەڵەکانتان خۆش دەبێت، چونکە بێگومان ئەو خوایە زۆر لێخۆشبوو لێبوردەیەو زۆر بەسۆزو میهرەبانیشە.

ئەمە بانگەوازێکە لەخودای بەرەحم کەپڕە لەرەحم بۆ گشت گوناهباران کە ئاگاداریان دەکاتەوە کەلێ بوردەیی خودا زیاترە لەگوناهەکانیان، وە هەر چەندە گوناه زۆر بن، ئەوە ئەگەر خاوەنەکەی تەوبە بکات ئەوە خودا لەهەموو تاوانەکانی دەبورێت.

موسڵمانان.. زۆربەی خەڵك توشی گوناه دەبێت، بەڵام ئەساس ئەوەیە زۆربەشمان تەوبە بکەن، خودای گەورە داوامان لێ دەکات کە تەوبە بکەین: ﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾[2]. کەواتە هەمووتان ئەی ئیمانداران بەرەو لای خواو بەدەستهێنانی رەزامەندی ئەو بگەڕێنەوە بۆ ئەوەی رزگارو سەرفراز بن.

١-سورة الزمر: (٥٣).

٢-سورة النور: (٣١).

کەواتە.. وەکو دەبینین دەرگای تەوبە کردن کراوەتەوە لەسەر پشتە، وە ڕێگای لێ خۆشبوون ئاسانە بۆ گشت تاوانباران، هەرچەندە گوناهەکانیشمان زۆر بێت، نابێت بێ ئومێد ببین لەرەحمی خودا! هەروەکو لەصەحیحەین هاتووە: کە پێغەمبەر(ﷺ) فەرموویەتی (أن رجلا قتل تسعة وتسعين نفسا ثم ندم، وسأل عابدا من عباد بني اسرائيل، هل له من توبة؟ فقال: لا، فقتله، وكمل به المائة، ثم سأل عالماً من علمائهم، هل له من توبة، فقال: ومن يحول بينك وبين التوبة؟ ثم أمره بالذهاب الى قرية يعبد الله فيها، فقصدها، فأتاه ملك الموت في اثناء الطريق، فاختصمت فيه ملائكة الرحمة، وملائكة العذاب، فأمر الله عزوجل ان يقيسوا مابين الأرضين، فإلى ايهما كان أقرب فهو منهما، فوجدوه اقرب الى الارض التي هاجر اليها شبراً، فقبضه ملائكة الرحمة)[1].

ئای لەگەورەیی خودای گەورە؟! ئای لەفراوانی لێ خۆشبونی خودا؟!

موسڵمانان.. تەوبە کردن پێویستی بەوەعدەو بەڵێن نیە هەروەکو لە مەسیحیەت، وە پێویستی بەسەنەد نوسین نیە، بەڵکو تەوبەکردن پەشیمان بوونەوەیە لەگوناه و نەگەڕانەوەیە بۆی جارێکی تر.

عش مابدا لك سالماً	في ظل شاهقة القصور
يُسعى عليك بما اشتهيت	لدى الرواح وفي البكور
فاذا النفوس تقعقعت	في ضيق حشرجة الصدور
فهناك تعلم موقناً	ماكنت الا في غرور

موسڵمانان.. پەلە بکەن لەتەوبە کردن پێش ئەوەی مردن بگات پێتان.

چونکە پەلەکردن لەشەیتانە تەنها لەپێنج جێگا نەبێت[2]:

١-نان هێنان بۆ مێوان.

٢-ئامادەکردن و شاردنەوەی مردوو.

٣-بەشوودانی کچ ئەگەر پێ گەیشت.

٤-دانەوەی قەرد ئەگەر پەیدابوو.

٥-تەوبەکردن لەگوناهان.

١-عن ابي سعيد الخدري/ منهل المؤمنين ص٤١٩/ مكاشفة القلوب ص٣٧٩.

٢-حاتم الأصم (تحفة الخطيب) ص٤٤٥.

بەلاّم دەبێت تەوبەکەمان بەراست و تەواو بێت، نەك ئیمڕۆ تەوبە بکەین و بەیانی گوناه بکەین.

ئیمامی کەلبی دەفەرموێت (ان یستغفر باللسان، ویندم بالقلب، ویمسك بالبدن).

موسڵمانان.. تەوبە کردن مەرجی تایبەتی خۆی هەیە:

١-ئەگەر تاوانەکە مافی خودابوو ئەوە دەبێت:

أ-پەشیمان بێتەوە. ب-واز بهێنێت لەگوناهەکە، ج-جارێکی تر نەگەڕێتە سەری.

٢-بەلاّم ئەگەر مافی خەڵك بوو: ئەوە دەبێت بچێتە لای کابراو رازی بکات و گەردەنی خۆی پێ ئازاد بکات هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (من كان لاخيه عنده مظلمه من حال او عرض فليتى لله اليوم من قبل ألا يكون دينار ولا درهم إلا الحسنات والسيئات)[1].

تأهب للذي لابدَّ منه	من الموت المُوَكَّل بالعباد
اترضى ان تكون رفيق قومٍ	لهُم زادٌ وانتَ بغير زاد

موسڵمانی خۆشەویست: داواکارم لەخودای گەورە تەوبە بەنصیب هەموو لایێکمان بکات! وە لەهەمووومان خۆش ببێت، ئامین.

بەلاّم دەبێت تەوبەکار لەپاش تەوبەکردنی چەند نیشانەیەکی لێ پەیدا ببێت، کە دەلالەتی تەواوی تەوبە کردنە:

أ-دەبێت لەپاش تەوبەکردن باشتر بێت لەجاران، چاکە زیاتر بکات.

ب-دەبێت بەردەوام بترسێت و تا ئەو کاتەی گوێی لەقسەی فریشتەکانی روح کێشان دەبێت کە پێی دەڵێن: ﴿أَلاَّ تَخَافُوا وَلاَ تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾[2]. واتا: هیچ ترس و بێمێکتان نەبێت لەداهاتوو، هیچ غەم و پەژارەیەکتان نەبێت بۆ رابوردوو، مژدەتان لێ بێت بەو بەهەشتەی کە کاتی خۆی بەڵێنتان پێ دەدرا.

ج-کەرت بوونی دڵی لەترس و پەشیمانی ئەمەش بەگوێرەی گەورەیی و بچوکی گوناهەکانی، کە ئەمەش لێکدانەوەی ئیبن و عوییینە بە دەربای ئایەتی: ﴿لاَ يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْاْ رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلاَّ أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ﴾[3]. واتا: ئەو بینایەی

١-البحر الرائق ص١٢٩/ رواه البخاري.

٢-سورة فصلت: (٣٠).

٣-سورة التوبة: (١١٠)

دووڕووەکان دروستیان کرد بەردەوام هۆی گومان‌و زیاد بوونی دڵە ڕاوکێیە لەدڵیاندا هەتا ئەو کاتەی کە دڵیان دەپچڕێت‌و دەمرن، بێگومان خوا زانایە دانایە.

یامن ألوذ به فیما أؤمله ومن أعوذ به مما أحاذره

لایجبر الناس عظماً انت کاسره ولایهیضون عظماً انت جابره

موسڵمانان.. . خودای گەورە لەهەموو گوناهەکان خۆش دەبێت گەورە، بچوك، بەو شەرتەی ئێمە تۆبەیێکی تەواو بکەین چونکە ئەگەر خودای گەورە بیویستبا موسڵمان عەزاب بدات و ئەبەدی بکات لەجەهەننەم، إلهامی نادا موسڵمانەکە تەوحیدی خودا بکات چونکە ئەوانەی دەچنە جەهەننەم ئەمانەن: ﴿لاَ يَصْلاَهَا إِلاَّ الأَشْقَى * الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى﴾[1]. واتا: ناچێتە ناوی مەگەر کەسانی ناپوخت‌و دڕندەو خوانەناس نەبێت، ئەوەی حەقیقەت‌و ڕاستی بە درۆ داناوەو پشتی هەڵکردووە (لەبەرنامەی خوا).

لاتقنطن فإن الله منان وعنده للوری عفوو غفران

ان کان عندك إهمال ومعصية فعند ربك أفضال واحسان

دەگێڕنەوە کە کابرایەکی دەشتەکی هاتە لای پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ و وتی: ئەی پێغەمبەری خودا کێ حیساب لەگەڵ خەڵك دەکات؟ پێغەمبەریش﴿ﷺ﴾ فەرمووی (خودا) کابرایەکە وتی: خودا بەخۆی، پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی (بەڵێ، بەخۆی)، کابرایەکە پێکەنی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی (بەچ پێدەکەنی ئەی کابرا؟) ئەویش وتی: (لأن الكريم اذا قدر عفا واذا حاسب سامح)

پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی (وصدق الأعرابي، ألا لاكريم اكرم من الله هو اكرم الاكرمين).

موسڵمانان.. کەواتە بێ ئومێد نەبن، چونکە عەرەبێك گوێی لەئیبن عەباس بوو کە ئایەتی: ﴿وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ﴾[2] واتا: وە ئێوە لەسەر لێواری چاڵێکی ئاگر وەستابوون‌و (خەریك بوو بکەونە ناوی) بەڵام خوا (بەڕەحم‌و میهرەبانی خۆی) لەو ئاگرە ڕزگاری کردن. دەخوێند عەرەبەکە وتی: سوێند بەخودا، بۆ ئەوە ڕزگاری نەکردوین بۆ ئەوەی جارێکی تر بمانگەڕێنێتەوە ناوی، ئیبن عەباس فەرمووی (خذوها من غیر فقیه)[3].

١-سورة الليل: (١٥-١٦).

٢-سورة آل عمران: (١٠٣).

٣-الروض الفائق ص٤٧١.

موسڵمانان.. . باهەموومان تەوبەییێکی نەصوح بکەین، بۆ ئەوەی گوناهەکانمان ڕەش ببنەوەو داخیلی بەهەشتی پان و بەرین ببین.

چەندان خەڵك هەبوون دەستیان بەگوناه کردبوو و روویان لەخودا وەرگێڕابوو، بەڵام کە تەوبەیان کرد بوونە پیاو چاکی گەورە.

تعاظمني ذنبي فلما قرنته بعفوك ربي كان عفوك اعظما

ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە دڵەکانمان بەخەبەر بێت؟

بۆ ئەوەی خۆمان لەغەزەبی خودا بپارێزین.

باهەموومان تەوبە بکەین بۆ ئەوەی خودای گەورە لێمان خۆش ببێت

یارەبی خودایە تەوبەمان قبوڵ بکەی.. .. هیداتمان بدەی

ئاخیری عومرمان خێر بکەی.. .. رەحممان پێ بکەی.

خوتبەی دووەم مانگی (زیلحەجە)

الحَمْدُ للّه الَّذي نَدَبَنَا إلى حجٍّ بَيْتِه الْحَرام، وَشَوَّقَنَا إلَيْه بِالآيَاتِ الْقُرْآنِيَة وَأَحَادِيثِ سَيِّدِ الأَنَام، ثُمَّ جَعَلَهُ رُكْناً اسَاسِياً مِنْ أرْكَانِ الأسْلام، فَهُوَ عَلى الْغَنيِّ الْمُسْتَطِيعِ فَريضَةٌ كَفَرِيضَةِ الصَّلاةِ والصِّيَام، فَمَنْ أجَابَ دَاعِيَ الله إلَيْه فَقَدْ فَازَ بِالأجْرِ الْعَظِيم وَمَغْفِرَةِ الآثَام، وَمَنْ أعْرَضَ فَقَدْ فَاتَهُ الْخَيْرُ وَالْوُقُوفُ بَيْنَ يَدي الْمَلِك الْعَلاَّمِ.

نَحْمَدُهُ تَعالى وَهُوَ القَائِلُ: ﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّه﴾[1] وَأَشْهَدُ انْ لاَ إلَهَ إلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَشَريكَ لَهُ وَهُوَ الْقَائِلُ: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّه﴾[2]، وَاشْهَدُ انَّ سَيِدَّنا مُحمَداً عَبْدُهُ ورَسُولُهُ وَهُوَ الْقَائِلُ ﴿الحُجَّاجُ وَالعُمَّارُ وَفْدُ الله﴾.

فَيَا عِبَادَ الله. . . إتقُوا اللهَ تَعالى وَشَمِّروُا لِطَلَبِ الْخَيْرَاتِ في أوْقَاتِها فَإنَ التَّشْميرَ بِالأدْرَاكِ ضَمين، وَإيَّاكُمْ والتَفْريطَ فَإنَّ التَّفْرِيط بِالْهَلاَك قَمِين فَيَاذَوي الْهِمَمِ الْعَالِيَةِ والنَّظَر، وَيَا طَالِبي التِّجَارَةِ الْمُرْبِحَة ولِمَنْ اَتَّجَرَ، إغْتَنِمُوا الأعْمَالَ الصَّالِحَةَ في هَذهِ الأيَامِ العَشْر.

وَصَلُّوا وَسَلِّموا عَلَى سَيِّدنا مُحَمَد حَيْثُ قَالَ جلَّ وَعلا: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾[3].

١-سورة البقرة: (١٩٦).

٢-سورة البقرة: (١٥٨).

٣-سورة الأحزاب: (١٥٦).

بەشی سێیەم
هەندێ بابەتی جیاجیا

ژەهرەكانی دڵ

(١) نەخۆشیەكانی زوبان

الحمدلله الذي احسن خلق الانسان وعدله والهمه نور الايمان، فزينه به وجمّله وعلمه البيان، فقدمه به وفضله وامده بلسان يترجم به عما حواه القلب وعقله فاللسان من نعم الله العظيمه، ولطائف صنعه الغريبه، فانه صغير، جرمه عظيم.

واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له، واشهد ان سيدنا محمدا عبده ورسوله. اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

موسڵمانی بەڕێز.. .. وەسیەتتان لێ دەكەم بەتەقوای خودای گەورە وە ئاگاداری ژەهرەكانی دڵ بن، چونكە ئەگەر دڵتان ژەهراوی بوو، ئەوە ژیانتان تاڵ دەبێت و لەناو دەچن.

یەكێك لەو ژەهرە كوشندانە كەتوشی دڵ دەبێتو دڵ لەكار دەخات زوبانە، چونكە زوبان تەرجومانی دڵە.

ئایا دەزانن دەبێت موسڵمان چۆن بێت؟!

ئایا دەزانن موسڵمان بەرامبەر برای موسڵمانی خۆی دەبێت چۆن بێت؟ ئایا كەی ئیمانمان تەواوو كامیل دەبێت؟!

وەرن باگوێ لەقسەی پێغەمبەر(ﷺ) رابگرین كە دەفەرموێت (**المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده**)[1].

موسڵمانان ئەو كەسەیە كە موسڵمانان پارێزراو بن لەزوبان و دەستی یاخود دەفەرموێت (**من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيرا او ليصمت**)[2]. ئەی باوەڕی بەخواو رۆژی دوایی هەیە باقسەی چاكو باش بكات ئەگەرنا قسە نەكات.

موسڵمانان.. ئایا بۆ زوبان ئەوەندە ترسناكە؟!

ئایا دەزانن بۆ ئەوەندە تأكیدی لەسەر كرایتەوە؟!

چونكە:

١-چونكە یەكەمین ئەندامە لە لەش كە چەندەها دەماری تێدایە، دڵ كە خوێن بۆ هەموو لەش دەگوازێتەوە تەنها یەك دەمارە، بەڵام زوبان (١٧) دەمارە.

١-صحيح البخاري (باب الايمان).

٢-رواه البخاري ومسلم.

٢-یەکەمین ئەندامە لە لەش کە دەتوانێت جولە بکات بەهەموو لایێك.

٣-وەیەکەمین ئەندامە کەهەموو رۆژێك، هەموو ئەندامەکانی لەش پێی دەڵێن (اتق الله فینا، فانما نحن بك، فان استفمت استقمنا، وان اعوججت اعوججنا)[١].

٤-زوبان زۆرترین گوناه دەکات (اکثر خطایا ابن ادم في لسانه)[٢].

موسڵمانان... دەبێت زوبان بەند بکرێت، دەبێت ئاگاداری قسەکانمان بین، چونکە ئەوەی بەسەرمان دێت هەمووی لەزمانەوەیە چونکە وەکو کورد دەڵێت (زوبان بەلای سەرە).

وە یەکێك لەو گوناهانەی بەزوبان دەکرێت:

١-قسەکردن لەو شتەی پەیوەندی بەتۆوەنیە:

موسڵمانان.. ئێوە باش بزانن کە سەری ماڵی مرۆڤ (کاتە) جا هەر کەسێك ئەم کاتە بەشتی پڕوپوچ و هیچ سەرف بکات ئەوە خۆی بەفەوتان دا.

ئەوەی دەبێتە هۆی ئەم نەخۆشیەش ئەوەیە کەئێمە بیر لەوەختی خۆمان ناکەینەوە، لەیادمان چووە کە چ بەزممان لەپێشە.

مورقی عجلی دەفەرموێت (کارێکە من چەندەها ساڵێکە لەدوایمەو زاڵ نەبوومە بەسەری‌و وازی لێ ناهێنم هەتا ماوم؟

وتیان: چیە ئەو کارە، وتی: تەرك کردنی ئەو شتەی پەیوەندی بەمنەوە نیە.

موسڵمانان.. قسەکانمان حیساب دەکرێت، خراپەکانمان حفظ دەکرێن کردەوەمان دەنوسرێت، ﴿مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلاَّ لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾[٣]. واتا: هەر قسەیەکی لەدەم دەرچێت خێرا چاودێرێکی ئامادە، تۆماری دەکات.

ئایا شەرم نەکەین کە دەفتەری کردەوەکانمان هەمووی بەشتی بێ مانا پڕ بکەینەوە؟!

موسڵمانان.. تاکەی روو لەخودا وەربگێڕین، ئایا کات نەهاتووە بگەڕێینەوە بۆ لای خودا؟

کات نەهاتەوە واز لەگوناهەکان بهێنین؟!

دەست بکەین بەکاری چاکەو خودا لەخۆمان رازی بکەین.

١-منهل المؤمنین ص٢٨/ رواه الترمذي.

٢-رواه الطبراني.

٣-سورة ق: (١٨).

گوناهی یەکەم:

غەیبەت کردن

الحمدلله الذي وصىّ الانسان، بأن يتحلى بصفاة الكمات ويبتعد عن الذل والهوان، ليعيش في الدنيا مستريح البال.

والصلاة والسلام على سيدنا محمدٍ الذي فاق النبين في خلق وفي خلق ثم الرضا عن آله واصحابه ناشري العدل والحكم والقيم.

واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له واشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله، اللهم صل على سيدنا محمد وعلى له واصحابه ومن والاه الى يوم الدين.

موسڵمانان.. . وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواوو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی خوا.

دووهەمین ژەهر کەتوشی دڵ دەبێت (غيبه)تە.

ئایا دەزانن غەیبەت چیە؟!

پێغەمبەر(ﷺ) وەڵامی ئەم پرسیارەی داوەتەوەو دەفەرموێت (**اتدرون ما الغيبة؟ قالوا: الله ورسوله، اعلم. قال: ذكرك اخاك بما يكره، قيل ان كان في اخي ما اقول؟ قال: ان كان فيه ماتقول فقد اغتبته وان لم يكن فيه ماتقول فقد بهتّه**)[1].

کەواتە.. غەیبەت ئەوەیە برای موسڵمانی خۆت باس بکەی بە شتێك کە تێیدا هەبێتو دڵی پێ برەنجێت، جا ئەم باسکردنە عەیبێك بێت لە لەش یاخود لە نەسەبی یان لە رەوشتی یان لە قسەکانی یان لە کردارەکانی یان لە حیلەکانی یان خانووی یاخود لەوڵاغی سواری[2].

خوای گەورە ئەمری پێ کردوین کەغەیبەت نەکەین: ﴿**وَلاَ يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا**﴾[3]. لە پاش ملە باسی یەکتریو ناوی یەکتری بەخراپ مەبەن.

١-رواه مسلم عن ابي هريرة.

٢- احياء علوم الدين، ج٣ ص١٢٥.

٣-سورة الحجرات: (١٢).

چونکە غەیبەت کردن هەروەکو ئەوە وایە کە گۆشت بخۆیت: ﴿أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ﴾[1]. ئایا کەستان خۆش دێت لەوەی گۆشتی برای خۆی بەمردوویی بخوات؟!

ئیمامی شافعی دەفەرموێت:

اذا شئت ان تحيا سليماً من الاذى
وذنبك مغفور وعرضك صيّن
لسانك لاتذكر به عورة امرىء
فكلك عورات وللناس السن

موسڵمانان.. باسەیری دانیشتنەکانی خۆمان بکەین و بزانین ئایا کات بەچ دەبەینە سەر؟!

ئایا بەناوی خوداو قسەی باش، یان بەغەیبەت و باسی خەڵك؟

هۆیەکانی غەیبەت کردن:

١-توڕەبوون: چونکە ئەگەر لەیەکێك توڕەببیت ئەوە باسی دەکەی‌و عەیبەکانی بۆ خەڵك ئاشکرا دەکەیت.

٢-برادەری خراپ: چونکە ئەگەر دیتی برادەرەکانی باسی خەڵکیان دەکرد ئەویش فێر دەبیت.

٣-بەرزکردنی پلەو پایەی خۆی: باسی خەڵك دەکات و دەڵێن فلان نەزانەو هیچ نیە، لەهەمان کاتیشدا مەدحی خۆی دەکات.

٤-بۆ پێکەنینی خەڵك: مەجلیسیان بۆ گەرم دەکات بەغەیبەتی خەڵك بۆ ئەوەی خەڵك بڵێت: قسە خۆشە.

٥-ئەگەر هەستی کرد یەکێك دەیەوێت باسی بکات لەناو خەڵکێك، ئەوە ئەو باسکردنەکەی پێش دەخات.

٦-ئەگەر شتێکیان دایە پاڵ کەوا نەبێت، ئەوە دەیەوێت لەسەر خۆی لاببات‌و باسی ئەو کەسە دەکات کە کردویەتی‌و زیادەرۆیی تیادەکات.

٧-زۆر جار ئەگەر دیتی خەڵك باسی یەکێك بە چاکە بکەن، ئەوە حەسوودی پێ دەبات‌و باسی بەخراپە دەکات.

١-سورة الحجرات: (١٢).

موسڵمانان.. زوبان مارە، ئەگەر ئاگاداری نەبیت ئەزیەتت دەدات ئیمامی عەلی دەفەرموێت:

احفظ لسانك ايها الانسان
لا يلد غنك انه ثعبان[1]

چارەسەرکردنی غەیبەت:

خۆشەویستانم.. ئێوە بزانن کە چارەسەری هەموو شتێك بەزانستو کردار دەکرێت، وە یەکەم جار دەبێت بزانین کە غەیبەت کردن توشی تورەبوونی خومان دەکاتو چاکەکانمان لادەباتو دەگوازیتەوە بۆ ئەو کەسانەی غەیبەتمان کردوون.

دەبێت ئینسان بزانێت کە بەغەیبەت کردنی خەڵك توشی غەزەبی خودا دەبێت، وە کردارە چاکەکانمان بۆ ئەو دەچێت. وە ئەگەر چاکەمان نەبێت، ئەوە خراپەی ئەو بۆ ئێمە دێت.

وە ئەگەر ویستمان باسی خەڵك بکەین، دەبێت کەم و کوڕی خۆمان بێتەوە یاد و چارەسەریان بکەین، چونکە زۆر عەیبە یەکێك کەم و کوڕی هەبێت و باسی کەم و کوڕی خەڵك بکات.

فان عبت قوما بالذي فيك مثله — فكيف يعيب الناس من هو اعور
وان عبت قوما بالذي ليس فيهم — فذلك عندالله والناس اكبر

موسڵمانان.. چاك بزانن بەغەیبەت کردن ئێمە دوو تاوانمان کردووە:

١-حەقی خودا: کەشتێکمان کردووە کەخوا نەهی لێ کردووە، وە کەفارەتی بەوە دەبێت تەوبە بکەین و پەشیمان بینەوە.

٢-حەقی خەڵك: چونکە دەست درێژیمان کردووتە سەر خەڵك، ئەوجا ئەگەر غەیبەتەکەی پێ گەیشتبێت، ئەوە دەبێت بچینە لایو گەردەنی خۆمانی پێ ئازاد بکەین، وە ئەگەر پێی نەگەیشتبێت ئەوە دەبێت مەدح و سەنای بکەین لەلای ئەوانەی غەیبەتمان لەلاکردون.

یارەبی خوایە زوبانمان محفوظ بکەیت.

موسڵمانان سەرکەوتوو بکەیت.

١-تحفة الخطيب ص٣٩٤.

گوناهی دووەم:

(٢) دوو زوبانی

الحمدلله الذي انعم على الناس بنعمه تشريع دين الاسلام، دين كله قيم ومعال ثم طريق الى الحب والوئام، دين حبب في قلوب الناس السيرة الحسنة والآداب الكريمة، وكره في قلوبهم السيرة السيئة والخصال الذميمه، سيما منبع الشرور والفساد و مفرق الاحبة والاخوان الاوهي، رذيلة النميمة.

واشهد ان لا اله الا الله الذي يجزي الجزاء الاوفى على التحلي بالكمالات النفسيه واشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله صاحب السرائر النقية، والظواهر التقيه اللهم صلّ على سيدنا محمد وعلى آله واصحابه الذين هم خير البرية.

موسڵمانان.. . وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خودای گەورەو پاراستنی زوبانتان لەهەموو خراپەییێك، چونکە زوبان بەڵای سەرەو لەناوبەری بەشەرە.

وە یەکێك لەو سیفەتە خراپانەی کەبەزوبان دەکرێت و دەبێتە هۆی دوژمنایەتی و ناخۆشی لەنێوان خەڵك دوو زوبانیە (النمیمە) کە ئەویش قسەی کەسێك بۆ کەسێکی تر بەریت لەپێناو ئەوەی نێوانیان تێك بچێت، لەبەر ئەوە خوای گەورە ئێمەی ئاگادار کردوتەوە کە بەقسەی قسە گێرەوە نەکەین: ﴿وَلاَ تُطِعْ كُلَّ حَلاَّفٍ مَّهِينٍ * هَمَّازٍ مَّشَّاءٍ بِنَمِيمٍ﴾[1]. بەقسەی هەموو ئەوانە مەکە کە سوێند دەخۆنو زۆر سووكو ریسوان، ئەوانەی کە بەشوێن عەیبو عاردا دەگەرێنو دوو زمانی دەکەنو فیتنە دەگێڕنو حەزیان لەئاشووبە.

وە هەروەها ئێمەی ئاگادار کردوتەوە کە هەواڵێکمان بۆ هات، ئەوە دەبێت بەدروستی لێی بکۆڵینەوەو راستیەکان وەربگریت، ئەوجا بریار بدەین، ئەگینا پەشیمان دەبینەوە: ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ﴾[2]. ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە، ئەگەر کەسێکی متمانە پێ نەکراو هەواڵێکی گرنگی بۆ هێنان، خێرا بڕوای پێ مەکەن،

١-سورة القلم: (١٠-١١).

٢-سورة الحجرات: (٦).

بەڵکو سەرنج بدەن، لێی بکۆڵنەوە تابۆتان رون دەبێتەوە، نەوەکو ئازارو ناخۆشیو گیروگرفت بۆ خەڵکی دروست بکەن بەنەزانی، جا دوای پەشیمان ببنەوە لەو کارەی کە پێی هەستاون.

موسڵمانانی خۆشەویست.. . پیاوی دووزوبان خراپترین کەسە لەدونیا، چونکە فیتنەو ئاژاوە دروست دەکات لەنێوان خەڵك، هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) فەرمویەتی (**ألا أخبركم بشراركم قالوا: بلى، قال المشائون بالنميمه المفسدون بين الاحبة الباغون للبراء العنت**)[1].

برایانی بەڕێز.. ئاگاداری ئەم سیفەتە خراپە بن، چونکە پیاوی نەمیم سزایەکی زۆری هەیە لەلای خودای گەورە، پێغەمبەر(ﷺ) بەسەر دوو قەبر تێپەڕی و فەرمووی (**انهما يعذبان، وما يعذبان في كبير**) فەرمووی: ئەوانە عەزاب دەدرێن، وە لەکارێکی زۆر گەورەش سزا نادرێن.

(**أما أحدهما فكان يمشي بالنميمة وأما الآخر فكان لايستتر من بوله**)[2].

یەکێکیان نەمیمی دەکرد لەنێوان خەڵك وە ئەوی تر خۆی پاك ناکردەوە لەمیز.

وە ئەوەی قسە دەهێنێت و دەبات لەنێوان خەڵك بەخراپە، یا ئەوەتا مەبەستی خراپەیە، وە یا دەیەوێت خۆی خۆشەویست بکات لەلای ئەوەی قسەی بۆ دەبات، وە یا ئەوەتا مەبەستی گاڵتەو فشەیە.

کابرایێك هاتە لای عومەری کوڕی عەبدولعەزیزو باسی کابرایەکی بەخراپە بۆ کرد، عومەریش فەرمووی: ئەگەر دەتەوێت لەو مەسئەلەیە دەکۆڵمەوە ئەگەر درۆت کرد ئەوە تۆ لەو کەسانەی: ﴿**إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا**﴾[3]. وە ئەگەر قسەکەت راست بوو، ئەوە تۆ لەو کەسانەی ﴿**هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ**﴾[4]. وە ئەگەرنا ئەوە عەفوت دەکەم، ئەویش وتی عەفوم بکە.

کەواتە.. ئایا ئەگەر یەکێك هات و باسی یەکێکی تری بۆ کردین و قسەی ئەوی بۆ ئێمە گێڕایەوە چی بکەین؟! دەبێت لەو حاڵەتە:

١-تحفة ص٣٩٧/ رواه الامام احمد.

٢-متفق عليه.

٣-سورة الحجرات: (٦).

٤-سورة القلم: (١١).

١-قسەکەی بڕوانەکەین، چونکە کابرایەکی دوو زوبانە، وە پیاوی دوو زوبان فاسقە: ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ﴾[1].

٢-دەبێت ئامۆژگاری بکەین، بۆ ئەوەی واز لەم جۆرە کارانە بهێنێت.

٣-رقمان لێ ببێتەوە بۆ خوا، چونکە ئەو کابرایە خوا رقی لێ یەتی.

٤-بەقسەی ئەو گومانی خراپ بە کەس نەبەین: ﴿اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ﴾[2].

٥-نەکەی بەقسەی بکەیو بچیت لەو قسەیە بکۆڵیەوەو جاسوسی بکەی لەسەری: ﴿وَلاَ تَجَسَّسُوا﴾[3].

٦-نەکەی تۆش ئەو قسەیە لەلای یەکێکی تر باس بکەی، چونکە ئەو کاتە تۆش (دوو زوبانیت کرد). رۆژێك کابرایێکی زاناو دانا برادەرێکی هاتە سەردانیو باسی برادەرێکی تری بۆ کردو قسەکانی ئەوی بۆ زانایەکە گێرایەوە، پیاوە زاناکەش وتی: ئەی کابرا.. تۆ ماوەیەکی زۆرە نەهاتوتیە لای منو ئێستاش سێ تاوانت ئەنجام دان: (١) برادەرێکمت لە پێش چاوی منت خست، (٢) دڵی منت مەشغول کرد، (٣) وخۆشت لەلای من بێ بڕوا کرد.

موسڵمانان.. ئەوەی باسی خەڵکت بۆ بکات، ئەوە دڵنیابە کەباسی تۆش بۆ خەڵك دەبات.

باهەموومان شتە خراپەکان لەناو خۆمان بنبڕ بکەین، بۆ ئەوەی رەحمەتی خودا بمانگرێتەوە.

یارەبی خودایە عەفومان بکەی.

١-سورة الحجرات: (٦).

٢-سورة الحجرات: (١٢).

٣-سورة الحجرات: (١٢).

ژەهرەکانی دڵ[7]

(٢) نەزەرکردن[(١)]

الحمدلله الذي تفرد بالبقاء واحتجب عن الأبصار، الحليم الذي لايعجل بالعقوبة على من عصاه ولايهتك الاستار، العليم الذي لايعزب عن علمه هو اجس الضمائر وخفي الأسرار.

احمده سبحانه وتعالى وهو الملك القهار، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له، شهادة من شهدها صار من الأخيار، واشهد ان سيدنا محمد عبده ورسوله، نبيٌ ايده الله بالمهاجرين والأنصار.

موسڵمانانی خۆشەویست.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خودای گەورە، وە بەجێبەجێ کردنی فرمانەکانی.

خاڵی دووەم لەژەهرەکانی دڵ، کەتوشی لەناوبردنی دەکەن (نەزەرە)، واتا پڕ بەچاو سەیری شتێك بکەی کە بۆت شیاو نەبێت سەیری بکەی.

موسڵمانان.. خودای گەورە ئەمری کردووە بەموسڵمانان کەچاوەکانی خۆیان بگرن و شەهوەتی خۆیان بپارێزن: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ * وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ﴾[(٢)]. (ئەی پێغەمبەر) بەپیاوانی ئیماندار بڵێ: چاویان بپارێزن (لەسەرنجدانی ئافرەتانی نامەحرەم) هەروەها نامووس و عەورەتی خۆیان لەحەرام بپارێزن، بێگومان ئەوە پاکترو پوختترە بۆیان، بەڕاستی خوا ئاگادارە بەو هەڵس و کەوت و ڕەفتارانەی کە دەیکەن، وە بەئافرەتانی ئیمانداریش بڵێ: چاویان بپارێزن (لە تەماشای نامەحرەم) داوێنی خۆیان بپارێزن لە گوناه.

ئەگەر سەیری ئەم ئایەتە پیرۆزەی سەرەوە بکەین، دەبینین خودای گەورە (چاوو فەرجی) لێك گرێ داوە بەئەمر کردنەکە، وە سەرەتا چاوی باس کردووە، چونکە چاو ڕێ نیشاندەری دڵە:

١-سەیری (الجواب الکافی) و(اغاثة اللهفان) بکە.

٢-سورة النور: (٣٠-٣١).

ألم تر أن العين للقلب رائد   فما تألف العينان فالقلب آلف

وە هەروەها چونکە پاراستنی چاو دەبێتە پاراستنی (دامێن).

موسـڵمانان.. وا مـەزانن کەسـەیرکردنی ئـافرەت و شـتی حـەرام خۆشـیێك دەبەخشێت بەدڵ، بەڵکو گەورەترین خۆشی لەوە دایە کەچاوت بپارێزی لەنەزەری حەرام، هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (**النظرة سهم مسموم من سهام ابليس، من تركها مخافتي ابدلته ايمانا يجد حلاوته في قلبه**)[1].

نەزەر تیرێکی ژەهراوییە لەتیرەکانی شەیتان، ئەوەی وازی لێ بهێنێت لەترسی من، لەبەرامبەر باوەڕێکی پێ دەبەخشم کە تام و شیرینەیەکەی لەدڵ هەست پێ دەکات.

برایانی خۆشەویست.. نەزەر زەرەو زیانی گەلێك زۆرە:

١-نەزەرکردن گوناهەو لادانە لەئەمری خودا، وە باشترین شت بۆ بەندە لەدونیاو ڕۆژی دوایی ئەوەیە کە لەئەمرەکانی خودای گەورە دەرنەچێت.

٢-نەزەرکردن دڵی مرۆڤ موشاوەش دەکات و لەخوای دوور دەکات. وە خراپترین شت بۆ مرۆڤ ئەوەیە دڵی لەخودا غافیل بێت.

٣-نـەزەرکردن تاریکاییـەك دەبەخشـێتە دڵ، وە ئەگـەر دڵ ڕەش بـوو، ئـەوە بـەڵاو موسیبەتی زۆر دەبێت، چونکە کارەکانی دونیا لەچاك و خراپە مرۆڤ بەڕووناکی دڵ جیایـان دەکاتـەوە، بـەڵام کـەدڵی تاریك بـوو جیاوازی لـەنێوان چاکەو خراپـە ناکات.

٤-نەزەرکردن دڵ بێ هێز دەکات و توشی غەمی دەکات، بەڵام چاو پاراستن دڵ بەهێز دەکات.

٥-نەزەرکردن دڵ ڕەق دەکات و دەرگای فێربوونی لەسەر دادەخات، چونکە ئەگەر دڵ ڕووناك بوو، زانستەکانی بۆ ئاسان دەکات.

٦-نەزەرکردن هۆی سەرەکییە بۆ چونە ژوورەوەی شەیتان بۆ ناو دڵ. کەشەیتانیش داخیلی دڵ بـوو، ئـەوە وێنەکـەی لـەلا جـوان دەکـات و دەیکاتـە بتێك و دڵ واڵـی دەکات بیپەرستێت و پاشان ئاگری ئارەزوو دەداتە دڵ.

١-رواه الطبراني والحاكم عن عبدالله بن مسعود.

٧-نەزەرکردن وەکو لێدانی تیروایە بۆ دڵ، ئەگەر نەیکوژێت، ئەوە برینداری دەکات، وە هەروەها وەکو پروسکە ئاگر وایە بۆ ناو گیای وشک، ئەگەر هەمووشی نەسوتێنێت، ئەوە هەندێکی دەسوتێنێت.

كل الحوادث مبداها من النظر ومعظم النار من مستصغر الشرر
كم نظره فعلت في قلب صاحبها فعل السهام بلا قوس ولاوتر.

٨-نەزەرکردن دڵ توشی غەم و پەژارە دەکات، چونکە دڵ ئارەزووی دەکات و نایگاتێ:

وكنت متى اسلت طرفك رائدا لقلبك يوما اتعبتك المناظر
رايت الذي لاكله انت قادر عليه ولا عن بعضه أنت صابر

٩-نەزەرکردن، دڵ بریندار دەکات، وە هەتا زیاتر نەزەر بکەی ئەوە برینەکانت زیاتر دەبن:

مازلت تتبع نظرة في نظرة في أثر كل مليحة ومليح
وتظن ذاك دواء جرحك وهو في التحقيق تجريح على تجريح

١٠-نەزەرکردن روناکی چاو ناهێڵیت.

١١-نەزەرکردن دڵ دەخاتە داوی ئارەزوو، وە هەر کاتێ دڵ بووە بەندی ئارەزوو ئەوە شەیتان توشی گێژاوی دەکات.

کەواتا... موسڵمانان.. ئەوە هەندێك لەزیانەکانی نەزەر کردنمان زانی، کە بۆمان دەرکەوت نەزەرکردن توشی چ بەڵاییێکمان دەکات باخۆمان بپارێزین لەنەزەر بۆ ئەوەی توشی غەزەبی خودای گەورە نەبین خودایە رەحممان پێ بکەی، هیداتمان بدەی.

ژەهرەکانی دڵ:

(٣) تێکەڵاوی[1]

الحمدلله على إحسانه، والشكر له على توفيقه وامتنانه، واشهد أن لا اله الا الله وحده لاشريك له تعظيما لشانه، واشهد أن سيدنا محمدا عبده ورسوله الهادي إلى رضوانه.

اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه وأعوانه.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی چونکە سەرکەوتوو ئەو کەسەیە لەئەمرەکانی خودا دەرنەچێت.

ژەهری سێیەم لەژەهرەکانی دڵ (تێکەڵاو)[2]یە.

چونکە تێکەڵاوی دەردێکی کوشندەیەو مرۆڤ توشی زۆر نەهامەتی دەکات.

موسڵمانان.. چەندان نیعمەت هەبونە تێکەڵاوی لای بردوون!

چەندان دوژمنایەتی و کێشەی دروست کردوون!

چونکە برادەرایەتی پیاو خراپ مرۆڤ توشی کاری خراپ دەکات، ئەگەر مرۆڤ باشیش بێت خراپی دەکات.

وە رۆژی دواییش پەنجەی پەشیمانی دەگەزین بەڵام دادمان نادات، هەروەکو خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَالَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلاً * يَاوَيْلَتِي لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلاً﴾[3]. رۆژێك دێت ستەمکار قەپ دەکات بەهەردوو دەستی خۆیداو گاز لە هەردوو دەستی خۆی دەگرێت و دەڵێت: خۆزگە لەگەڵ پێغەمبەردا رێبازی ئیمانم بگرتایە، مەرگ بۆ خۆم، خۆزگە فلان کەسم نەکردایەتە هاوەڵ و دۆستی خۆم.

چونکە لەدونیا برادەرایەتی و دۆستایەتیان بۆ خودا نەبووە، بەڵکو بۆ سوودێکی دونیایی بووە، هەر کاتێ ئەو سودە نەما ئەوە دەبنە دوژمن.

١-سەیری (تفسير المعوذتين) (لابن القيم واحياء)ی غزالی و (تلبيس ابليس)ی إبن الجوزی بکە.

٢-مەبەستمان تێکەڵاویە لەگەڵ پیاوی خراپ، ئەگەرنا برادەرایەتی پیاوی باش نیعمەتە.

٣-سورة الفرقان: (٢٧-٢٨).

وە هەروەکو بەخۆمان ئاگادارین، ئەگەر کۆمەڵێك کاری خراپ بکەن، کەگێران ئەوە هەر یەکەی تاوانەکە دەخاتە ئەستۆی ئەوی تر.

کەواتا.. باهەوڵ بدەین دۆستایەتی ئەو جۆرە مرۆڤانە نەکەین، وە ئەگەر توشی ئەوان بووین دەبێت هەوڵ بدەین قسەکان بگۆڕین و باسی ترس لەخوایان بۆ بکەین و مەجال نەدەین قسەی خراپ بکرێت لەو دانیشتنە وە دەبێت ئێمە بزانین کە خەڵك چوار بەشە:

١-بەشێکیان وەکو خواردن وایە، نەتوانی وازیان لیٚ بهێنی بەرۆژو شەو ئەمانەش (زاناکان)ن کەخودا دەناسن و تاعەتی خودا دەکەن و کردەوەیان چاکە، لەتێکەڵاوی و برادەرایەتی ئەمانە مرۆڤ قازانج دەکات.

٢-بەشێکیان وەکو دەرمان وایە، تەنها لەکاتی نەخۆشی پێویستیت پیٚ یان هەیە، بەڵام ئەگەر نەخۆشیت نەما پێویستیت پێیان نیە.

٣-بەشێکیان وەکو دەرد وایە، هەیانە نەخۆشیەکەی گەورەیەو هەیانە بچوك. هەیانە دەردێکی کوشندەیە، ئەوانیش ئەوانن کەدونیاو قیامەتت بەفیڕۆ دەدەن وە هەیانە ئازارەکەی وەکو ئازاری ددانە، ئەگەر وازت هێنا نامێنیٚ.

٤-بەشێکیان وەکو ژەهر وایە، برادەرایەتی کردنیان لەناو چونمانە وە لەو زەمانە ئەم بەشەیان گەلێك زۆرن، ئەوانیش ئەوانەن کە لایانداوە لەرێبازی خوداو پێغەمبەری خودا(ﷺ).

رۆژێك کابرایێکی موعتەزیلە هاتە لای طاوس، کە بە لەگەڵ کوڕەکەی دانیشتبوو، کابرایەکە دەستی بەهەندێك قسە کرد، طاوس دەستی نایە ناو گوێچکەی و وتی: کوڕم گوێچکەت بگرە، هەر ئەمەی دووبارە کردەوە هەتا کابرایەکە هەڵسا.

ژەهری چوارەم: خواردنە[1]

ئارەزووی خواردن گەورەترین لەناو بەرە بۆ مرۆڤ، وە هەر ئەو ئارەزووەبوو کە حەزرەتی ئادەم (علیه السلام) و دایکە حەوای توشی لەیادچونی پەیمانی خوا کرد.

١-سەیری (احیاء علوم الدین)ی غزالی و (جامع العلوم والحکم)ی ابن رجب بکە.

وه زگ زلکـــاوی ئارەزووەکانـــە وە جێگـــای دەردو نەخۆشـــیەکانە، چـــونکە بەتێربوونی، ئارەزوو پەیدا دەبێت، پاشان ئارەزووی گەورەیی و پلەو پایە دروست دەکات پاشان بەربەرەکانیێ و ئاژاوە دروست دەکات.

ئەمەش هەمووی بەهۆی إهمال کردنی زگ پەیدا دەبێت.

هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (**ماملأ ابن آدم وعاءاً شراً من بطنه..**)[1].

وە پێغەمبەری خودا(ﷺ) لەهەموو کەس زیاتر ئەمەی جێبەجێ کردووە، کە بەردەوام زگی برسی بوو.

چونکە ئەوەی ئاگاداری زگی خۆی نەبێت ئاگاداری ئایینی خۆی نابیت (**من ضبط بطنه، ضبط دينه..**)[2].

وە برســی بــوون ســوودی گــەلێك زۆرە: چــونکە ئــارەزوو لادەبــات وە گــەورەیی ناهێڵێت، چونکە ئەگەر مرۆڤ بێ دەسەلاّتیو کەمیایەتی خۆی هەست پێ نەکات، ئەوە گەورەیی خودای بۆ بەدەر ناکەوێت.

ژەهری پێنجەم: نوستنە[3]

زۆر نوستن دڵ دەمرێنێت و لەش گران دەکات و کات بەفیڕۆ دەدات وە باشترین نوستن ئەو کاتەیە کە پێویستیت پێ هەیە، وە نوستنی سەرەتای شەو باشترە لەکۆتاییەکەی، وە نوستنی پاش نوێژی بەیانی زۆر خراپە هەتا ڕۆژ هەڵدێت، چونکە کاتی قازانجە، چونکە سەرەتای ڕۆژێکی نوێیەو کاتی دابەزینی ڕۆزبەو هاتنی بەرەکەتە.

ئەمە بەکورتی ژەهرەکانی دڵ بوون.

یارەبی خوایە دڵەکانمان ساغ بکەی.

١–رواه الامام والترمذي والنسائي وابن حاجه عن مقداد بن معد بكرب.

٢–ابراهيم ابن ادهم.

٣–سەیری (مدارج السالكين) لا بن القيم بكه.

(١) نیشانەكانی ساغی دڵ

الحمدلله الذي أكرمنا بمحمد صفوته، وجعلنا من أتباع ملته، ونسئله المزيد من فضله ورحمته، واشهد أن لا اله الا الله وحده لاشريك في ربوبيته والهيته، واشهد أن سيدنا محمد عبده ورسوله المؤيد بعصمته، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله واصحابه ومن أيدته بنصرته.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەكەم بەتەقوای خودای گەورە.

ئێمە باسی نەخۆشیەكانی دڵمان كردو باسی ئەو ژەهرانەشمان كردن كەتوشی دڵ دەبن. لەم خوتبەیەدا باسی نیشانەكانی ساغی دڵ دەكەین:

١-یەكەم نیشانەی ساغی دڵ و خۆشەویستی خوا. (یادی خودایە)، چونكە ئەگەر دڵ پڕ بوو لەخۆشەویستی خودا ئەوە ئەو خۆشەویستە بەرەو سەرەوە دێت و زوبان هان دەدات بەیادی خودا، بەپێچەوانەوە ئەگەر دڵ پڕبوو لەكوفرو خراپەو گوناه، ئەوە زوبان هان دەدات بەغەیبەت و نەمیمیو قسەی خراپ.

چونكە خۆشەویستانی خودا تام و چێژ لەدونیا ناكەن بەزیكری خودا نەبێت.

٢-نیشانەیەكی تر ئەوەیە كە دڵی مرۆڤ هانبدات كە بگەڕێتەوە بۆ خودا، وای لێ بكات بەبێ خوداو ناسینی خوداو جێبەجێ كردنی فرمانەكانی خودا نەژیت.

٣-یەكێكی تر لەنیشانەكانی ساغی دڵ ئەوەیە، لەش ماندوو ببێت لەتاعەتی خودا، بەلاّم دڵ وەرەس نەبێت، چونكە پێغەمبەر(ﷺ) ئەوەندە خوا پەرستی دەكرد هەتا پێیەكانی ئەستوور دەبوون و ئەوجاش دەیفەرموو (أفلا أكون عبداً شكورا)[1].

وەئیبن مسعود بەپیاوێكی ووت (داو قلبك فان حاجة الله الى العباد صلاح قلوبهم)

وكن لربك ذا حب لتخدمه | ان المحبين للأحباب خُدام

وە یەكێكی تر دەڵێت[2]:

تعصي الآله وانت تزعم حبه | هذا لعمري في القياس بديع
لوكان حبك صادقاً لأطعته | ان المحب لمن يحب مطيع

١-رواه البخاري ومسلم.

٢-ئیبن موبارەك.

٤-یەکێکی تر لەنیشانەکانی ساغی دڵ ئەوەیە، ئەگەر داخیلی نوێژ بوو هەموو غەم و ناخۆشیەکی لەیاد بچێتەوە هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (وجعل قرة عيني في الصلاة)[1].

٥-دەبێت دڵ زۆر بەخیل بێت بەفیڕۆدانی کات لەغەیری تاعەتی خودا. چونکە کاتی مرۆڤ لەهەموو شتێك گران بەهاترە.

٦-دەبێت گرنگی دانی دڵ بەچاکردنی کردەوە لەخودی کردەوەکە زیاتر بێت، چونکە گرنگ ئەوە نیە کارێك بکەی، بەڵام گرنگ ئەوەیە ئەو کارە چاکە بپارێزی.

٧-دەبێت دڵ غەمناك ببێت بە لەدەست دانی چاکەیێك کە لەدەستی دەچێت، وا بزانێت زەرەرێکی زۆری کردووە.

٨-لەنیشانەکانی ساغی دڵ: دەبێت هەموو ئاوات و ئامانجی دڵ ئەومبێت خودا لەخۆی رازی بکات، چونکە ئەوەی مرۆڤ هان دەدات بۆ چاکە خۆشەویستی خودایە: ﴿وَمَا لأحَد عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى * إلاَّ ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الأَعْلَى﴾[2]. لەکاتێکدا کە کەس چاکەیەکی وای بەسەریەوە نییە کە پاداشت بدرێتەوە، چونکە تەنها مەبەستی بەدەستهێنانی رەزامەندیی پەروەردگاری بەرزو بڵندە.

وە ئیمامی عەلی دەفەرموێت (من شغله امردينه كفاه الله امر دنياه. . .).

٩-دەبێت قسەی خودای لەهەموو قسەیێك زیاتر خۆش بوێت، هەروەکو ئیبن مەسعود دەفەرموێت (من كان يحب ان يعلم انه يحب الله، فليعرض نفسه على القران فان احب القران فهو يحب الله فانما القرآن كلام الله).

واتا.. هەر کەسێك دەیەوێت بزانێت ئایا خودای خۆش دەوێت، با قورئان بینێتە پێشە خۆی ئەگەر قورئانی خۆش ویست، ئەوە خودای خۆش دەوێت چونکە قورئان قسەی خودایە.

موسڵمانان.. ئەوجا دەهێینە سەر باسی ژیاندنەوەی دڵ و خواردنە بەسودەکانی:

چونکە کردەوەی چاك پێویستە بۆ مانەوەی دڵ، وە دڵ پێویستی بەچاکەو کاری چاك هەیە، هەروەکو چۆن مرۆڤ پێویستی بەخواردن و خواردنەوە هەیە.

١-رواه احمد والنسائي.

٢-سورة الليل: (١٩-٢٠).

وە یەکێك لەو خواردنە بەسودانە بۆ دڵ: یادی خواو قورئان خوێندنە[1].

موسڵمانان.. یادی خودا گەورەترین مەبەستە کەخۆشەویستانی خودا هەوڵی بۆ دەدەن وە یادی خودا خواردنی دڵانەو هەر کاتێك نەمێنێت، ئەوە دڵەکان دەفەوتێن.

هەر بەهۆی زیکری خودا بەڵاوو موسیبەت بچوك دەبنەوەو نامێنن.

وە زیکری خودا دڵ ساف دەکاتەوە، وە زیکری خودا سودی گەلێك زۆرن لەوانە:

١-زیکری خوا دەبێتە مایەی دەرکردنی شەیتان، وە غەم و ناخۆشی لادەبات.

٢-دڵ بەهێز دەکات و لەش و دەم و چاو رۆشەن دەکات.

٣-خاوەنەکەی خۆشەویست دەکات لەلای خەڵك و سام و هەیبەتێکی پێ دەبەخشێت.

٤-دەبێتە هۆی ئەوەی خودا یادت بکات: ﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ﴾[2]. ئەی ئیمانداران ئەگەر یادی من بکەن، منیش یادی ئێوە دەکەم.

٥-دەبێتە مایەی ژیانەوەی دڵ هەروەکو ئیبن تیمیە (رەزای خوای لێبێت) دەفەرموێت: (الذكر للقلب كالماء للسمك فكيف يكون حال السمك اذا فارق الماء؟).

واتا.. یادی خودا بۆ دڵ وەکو ئاو وایە بۆ ماسی. حاڵی ماسی چۆن دەبێت ئەگەر لەئاو جیاکرایەوە؟

٦-گوناهەکان رەش دەکاتەوە، چونکە زیکری خودا گەورەترین چاکەیە، وەچاکە گوناهەکان لادەبەن.

٧-دەبێتە هۆی دابەزینی رەحمەت و بەرەکەتی خودا، هەر وەکو پێغەمبەر (د.خ) فەرمویەتی:

(وما اجتمع قوم في بيت من بيوت الله يتلون كتاب الله يتدارسونه بينهم الا نزلت عليهم السكينة وغشيتهم الرحمة وحفتهم الملائكة وذكرهم الله فيمن عنده)[3].

١-سەیری (مدارج السالكين) (الوابل الصيب)ی ابن القيم و(تبيان في اداب حملة القرآن) ئیمامی نەوەوی بکە.

٢-سورة البقرة: (١٥٢).

٣-رواه مسلم.

٨-زیکری خودا هۆیێکه بۆ ئاگا لێ برانی زوبان لەغەیبەت و دوو زوبانیو درۆو قسەی پڕوپوچ، چونکه ئەو زوبانەی پیشەی یادی خودایە لەهەموو قسەیەکی خراپ پارێزراوه.

٩-یادی خودا دەبێتە دارچاندن لەبەهەشت، هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) فەرمویەتی (من قال سبحان الله العظیم وبحمده غرست له نخلة في الجنة)[١].

١٠-بەردەوامی زیکری خودا دەبێتە هۆی ئەوەی بەندە خوا لەیاد نەکات، وە ئەگەر بەندە خودای لەیاد نەکرد، ئەوە خوداش ئەو لەیاد ناکات: ﴿وَلاَ تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُوْلَئِكَ هُمْ الْفَاسِقُونَ﴾[٢]. نەکەن وەکو ئەو کەسانە بن کە خوایان فەرامۆش کرد، شوێنی بەرنامەکەی نەکەوتن، خوایش ئەوانی لەبیر خۆیان بردەوه، لە سنوور دەرچوو تاوانبارەکانن.

١١-بەردەوامی یادی خودا ئەمانە لە نفاق، چونکه دووڕووەکان کەم زیکری خودا دەکەن هەروەکو خودای گەورە دەربارەی دووڕووەکان فەرمویەتی: ﴿وَلاَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلاَّ قَلِيلاً﴾[٣]. زۆر کەم یادی خوا دەکەن.

وە دەربارەی پاداشتی قورئان خوێن:

باشترین زیکری خودا قورئان خوێندنە، چونکه دەرمانی دڵە: ﴿وَنُنَزِّلُ مِنْ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾[٤]. ئێمە لەقورئان ئایەتو سوورەتانێك دادەبەزێنین، کە ببێتە هۆی شیفاو چارەسەربۆ نەخۆشییە دەروونیو جەستەییەکان هەروەها رەحمەتو میهرەبانیش.

وە پێغەمبەر(ﷺ) فەرمویەتی (خيركم من تعلم القران وعلمه)[٥]. باشترینی ئێوه، ئەو کەسەیە کە فێری قورئان بووەو خەڵك فێر دەکات.

وە بە هەر پیتێك خودای گەورە چاکەیێك دەنوسێت بۆ قورئان خوێنەکە.

خودایە دڵمان سەلامەت بکەی.. بمانپارێزی لەفیتنەی شەیتان.

١-رواه الشيخان عن جابر بن عبدالله.

٢-سورة الحشر: (١٩).

٣-سورة النساء: (١٤٢).

٤-سورة الاسراء: (٨٢).

٥-رواه البخاري عن عثمان بن عفان.

دەرمانەکانی دڵ
(٢) الاستغفار

الحمدلله الملك الديان، الكريم المنان، خالق الأنس والجان، ذاكر من ذكره وشاكر من شكره، وناصر من نصره، وغافر ذنب من آسنغفره.

احمده حمدا يدوم على الدوام، وأشكره على الخير والأنعام، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك لـه الملك الـديان، واشـهد ان سـيدنا محمـدا عبده ورسـوله سـيد ولـد عـدنان، اللهم صـل وسـلم علـى سـيدنا محمـد وعلـى آلـه وأصـحابه علـى ممـر الليـالي والزمان.

موسـڵمانان.. وەسـيەتتان لێ دەکـەم بەتـەقوای خـوای گـەورەو دەرنەچـوون لەفرمانەکانی.

دەرمـانی دووەممـان بـۆ دڵـە زامـدارەکانمان (إسـنغفار)ە کـە داواکردنـی لێ خـۆش بوونە.

ئەگـەر سـەیری قورئـانی پـیرۆز بکـەین، دەبیـنین زۆرجـار باسـی لێ خـۆش بـوونی کـردووە جارێـك ئـەمر دەکـات بـەداوای لێ خـۆش بـوون: ﴿وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾[1]. داوای لێخۆشـبوون هـەر لـەخوا بکـەنو دڵنیـابن ئـەو خوایـە لێخۆشـبوو میهرەبانە.

وە جـارێکی تـر مـەدحی ئـەو کەسـانە دەکـات کـە إسـتغفارە دەکـەن: ﴿وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالأَسْحَارِ﴾[2]. لەبەرەبەیانەکاندا داوای لێخۆشبوون دەکەن.

و جارێکیتر خودای گەورە باسی ئەوە دەکات کە ئەوەی داوای لێ خۆش بوونی لێ بکات عەفوی دەکات: ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرْ اللَّهَ يَجِدْ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾[3]. ئـەوەی خراپەیـەك بکـات یـان سـتەم لـەخۆی بکـات لـەوەو دواو داوای لێخۆشبوون لەخوا بکات، ئەوە خوایەکی لێخۆشبوو و میهرەبانی دەستدەکەوێت.

١-سورة المزمل: (٢٠).

٢-سورة آل عمران: (١٧).

٣-سورة النساء: (١١٠).

وه حوكمی إستغفار وەكو حوكمی دوعا وایه، ئەگەر خودا حەز بكات ئەو، له بەندەكەی خۆش دەبێت، بەتایبەتی ئەگەر لەدڵێكی پڕ لەئیمان و ساغەوە دەربهێت.

وه باشترین داوای لێ خۆش بوون ئەوەیه، كەسەرەتا مەدح و سەنای خوای لەگەڵ دابێت لەپاشان إقرار بەتاوانەكانی بكات هەروەكو پێغەمبەر(ﷺ) فەرمویەتی (سید الاستغفار: ان يقول العبد اللهم انت ربي لا آله الا انت خلقتني وانا عبدك وانا على عهدك و وعدك مااستطعت اعوذ بك من شر ما صنعت ابؤ لك بنعمتك عليّ وابؤ بذنبي فاغفرلي فانه لايغفر الذنوب الا انت)[1].

ولما قسا قلبي وضاقت مذاهبي	جعلت الرجا مني لعفوك سلما
تعاظمني ذنبي فلما قرنته	بعفوك ربي كان عفوك أعظما

موسڵمانان.. إستغفار كردن پاداشتی گەلێك زۆره، حەزرەتی عائشه (رەزای خوای لێبێت) دەفەرموێت (طوبى لمن وجد في صحيفته إستغفاراً كثيراً). سەربەرزیو خۆشگوزەرانی بۆ ئەوەی لەدەفتەرەكەی إستغفارێكی زۆری دەست بكەوێت.

موسڵمانان.. ئەگەر گوناهمان ئەوەندە زۆر بن، هەتا دەگەنە ئاسمان، ئەگەر تەوبەمان كردو إستغفاری خودامان كرد ئەوە خودای گەوره لێمان خۆش دەبێت.

ئیمامی حسن (رەزای خوای لێبێت) دەفەرموێت (اكثروا من الاستغفار في بيوتكم وعلى موائدكم وفي طرقكم وفي أسواقكم وفي مجالسكم وأينما كنتم فاتكم ماتدرون متى تنزل المغفرة).

دەرمانی سێیەم بۆ دڵەكانمان (الدعاء)یه، ئێمه خوتبەیەكی تەوامان لەسەر دوعاكردن هەیه لەلاپەڕه ( ) بگەڕێوه سەری بەڵام بەكورتی اشارەت بەهەندێك شت دەدەین.

موسڵمانان.. دوعاكردن بەهێزترین هۆیه بۆ لابردنی ناخۆشیەكان وه باشترین دەرمانه، چونكه دوعاكردن سێ حاڵەتی هەیه لەگەڵ ناخۆشیەكان:

١-یان ئەوەته لەبەڵایەكه بەهێزتره و لەناوی دەبات.

٢-وەیان بێ هێزتره، بەڵام هەر سوكی دەكات.

٣-وەیان وەكو یەكن، ئەوه وەكو یەك دەبن.

بەڵام دوعاكردن چەند مەرجێكی هەیه:

١-دوعا بكات و بڕوای بەقبوڵ بوونی هەبێت.

---

[1] ١-رواه البخاري عن شداد بن أوس.

٢-دوعایەکە بەردەوام دووبارە بکاتەوە، هەروەکو ئیبن مەسعود دەفەرموێت (کان رسول الله(ﷺ): اذا دعا، دعا ثلاثا، واذا سأل، سأل ثلاثا)[١].

٣-پەلە نەکات و بڵێت: خودایە ئەوە ماوەیەکی زۆرە دوعا دەکەم، تۆ قبوڵی ناکەیت، هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: (**یستجاب لاحدکم مالم یعجل یقول دعوت فلم یستجب لي**)[٢].

٤-هەوڵ بدات بۆ دوعا کردن، کاتە پیرۆزەکان هەڵبژێرێت وەکو: ڕۆژی عەرەفە لەساڵ و مانگی رەمەزان لەمانگەکان و ڕۆژی هەینی لەڕۆژەکانی هەفتەو وەختی سەحەر لەکاتژمێرەکانی شەو، وە هەروەها کاتی بە یەکگەیشتنی ریزەکانی موسڵمانان و کافرەکان، یان کاتی هاتنی باران و کاتی سوجدە بردن (اقرب مایکون العبد من ربه وهو ساجد فأكثروا من الدعاء)[٣].

٥-پاڕانەوەکەی دەست پێ بکات بەحەمدو سەنای خوداو صەلەوات لێ دان لەسەر حەزرەتی محمد(ﷺ).

٦-دەبێت خواردنی حەلاڵ بێت هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) فەرمویەتی (..**ثم ذكر الرجل يطيل السفر اشعث اغبر يمد يديه الى السماء يارب يارب و مطعمه حرام ومشربه حرام وملبسه حرام وغذي بالحرام فاني يستجاب لذلك**)[٤].

٧-باشتر وایە لەکاتی دوعاکردن ڕووی لەقیبلە بێت، وە دەستەکانی بەرز بکاتەوە، وە داوای شتی خراپ نەکات.

٨-وە ئەساسی هەموویان تەوبە کردنەو حەقی خەڵك بداتەوەو ڕوو لەخودا بکات و بەقسەی بکات.

وە دەرمانی چوارەم زامدارەکانمان (سەلەوات لێ دانە لسەر خۆشەویستی خودا حەزرەتی محمد مصطفی).

دەتوانیت بگەڕێیتەوە لاپەڕە ( ) چونکە خوتبەیەکی تەواومان لەسەر ئەم بابەتە داناوە.

١-رواه مسلم.

٢-رواه البخاري ومسلم عن ابي هريرة.

٣-رواه مسلم عن ابي هريرة.

٤-رواه مسلم.

دەرمانی پێنجەم (شەونوێژ)ـە

خۆشەویستانم.. پیاوێ کەشەو نوێژ دەکات پاداشتێکی گەورەی هەیە لەلای خودای گەورە.

وە خودا مەدحی ئەوانی کردووە: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾[1]. (ئەو ئیمانداره بەختەوەرانە) نێوانیان خۆش نییە لەگەڵ راکشان لەجێگەو رێگەی گەرمو نەرما (واتە بەنوێژو خواپەرستی بەشێکی شەو دەبەنە سەر). هەمیشە نزاو پاڕانەوەیان روو بە پەروەردگاریانە لەخەشمو قینو دۆزەخی دەترسن، ئاواتی رەزامەندیو بەهەشتیان هەیەو وە هەروەها پێغەمبەریش﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت[2]:

(عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيلِ، فَإِنَّهُ دَأْبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ، وَقُرْبَةٌ إلى رَبِّكُمْ، وَمَكْفَرَةٌ لِلسَّيِئَاتِ، وَمَنْهَاةٌ عَنِ الإِثْمِ).

واتا (پارێزگاری بکەن لەشەونوێژ، چونکە شەونوێژ پیشەی پیاوچاکانی پێشئێوەیەو هۆی نزیك بوونەوەیە لەخوای گەورەو لابەری گوناهەکانەو گێرانەوەیە لەکاری خراپە).

خۆشەویستانم.. نەکەن ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ لەیاد بکەنو سوودی لێ وەربگرن.

* کە دەفەرموێت پیشەی پیاوچاکانی پێشئێوە بووە،.. ئەوە ئیشارەتە بۆ ئەم ئایەتە پیرۆزە دەربارەی حەزرەتی داود(سەلامی خوای لێ بێت): ﴿وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾[3] واتا (یادی بەندەمان داود بکە کە تواناییو دەسەلاتمان پێبەخشیبوو، بەڕاستی ئەو هەمیشە دڵی لای ئێمە بوو، بەتەنگ رەزامەندی ئێمەوە بوو).

١-سورة السجدة: (١٦).

٢-رواه ابن خزيمة والحاكم عن ابن امامة/ من وصايا الرسول﴿ﷺ﴾، ج٢ ص٤٣٩.

٣-سورة ص: (١٧).

ئیمامی قورتوبی دەربارەی (ذا الأید) دەفەرموویێت[1]: (ذا القوة في العبادة، وكان يصوم يوماً ويفطر يوماً وذلك أشد الصوم وافضله، وكان يصلي نصف الليل) واتا: خاوەن هێزو توانا لەخواپەرستی، وە حەزرەتی داود ڕۆژێکی دەگرتو ڕۆژی پاشتری دەخوارد کە ئەمەش گرانترین و باشترین ڕۆژوو گرتنەو وەشەونوێژی دەکرد.

ئیمامی عەلی(کرم الله وجهه) دەفەرموویێت: شەوێك حەزرەتی (یحیی)(سەلامی خوای لێبێت) خۆی تێرکرد لەنانی جۆو نوستو ویردەکانی خۆی نەکردن، کە بەیانی هات خوای گەورە نیگای بۆ ناردو پێی وت: یایحیی.. أوجدت داراً خيراً من داري؟ أم وجدت جواراً خيراً من جواري؟ ئەی یەحیا.. ئایاماڵێکی لەماڵی منت باشتر دۆزیتەوە؟ یاخود..

سوێند بەگەورەیی خۆم ئەگەر یەك جار سەیری (فردوس) بکەیت ئەوە بەزو گۆشتی لەشت دەتوێتەوەو گیانت دەردەچێت لەخۆشی ئەو جێگایە، وە ئەگەر یەك جار سەیری دۆزەخ بکەی، ئەوە لەشت دادەرمێتو لەجیاتی فرمێسك خوێنت لەچاوان دەهێت لەناخۆشیو ترسی ئەو جێگایە.

ئەمە حاڵی پیاوچاکانی پێش ئێمە بووە! بەردەوام لەخواپەرستی! ئەی هەر مەپرسە لەخواپەرستی پێغەمبەری خۆشەویستمان﴿ﷺ﴾.

وە هەتا هاوەڵانی بەڕێزی پێغەمبەریش﴿ﷺ﴾ هەمان حاڵەتیان هەبوو. زۆر جار ئیمامی عومەر(ڕەزای خوای لێبێت) گوێی لەئایەتێك دەبوو چەندان ڕۆژ نەخۆش دەکەوتوخەڵك سەردانی دەکرد.

وە ئیبن مەسعود کە شەو دەهات دەنگێکی لێوە دەهات دەتوت دەنگی پورەی هەنگە.

وە باشترین پیاو ئەو کەسەیە کە شەونێژ دەکات، چونکە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەربارەی (عەبدوڵلا کوڕی عومەر) فەرمویەتی (نعم الرجل عبدالله لوكان يصلي من الليل)[2]: (فكان بعد لاينام من الليل إلاقليلا).

کەواتە ئەوەی شەونوێژ بکات (نعم الرجل). واتا باشترین پیاوە. وە لەپاش نوێژی واجیب: شەونوێژ باشترین نوێژە (افضل الصلاة بعد المكتوبة قيام الليل)[3].

١-تفسير القرطبي ج٥ ص١٠٤.

٢-رواه البخاري.

٣-رواه مسلم عن ابي هريرة.

ئەو هۆیانەی یارمەتی هەڵسانەوە دەدەن بۆ شەونوێژ[1]:

١-ئـەو هۆیانـەی ئاشـكران كـە چـوارن (٢)ئەوانـەی پـەنهانن كـە چـوارن هۆیـە ئاشكرایەكان:

نابێت زۆر بخوات، چونكە ئەگەر زۆری خوارد، ئاو زۆر دەخواتەوە، كە ئاوی زۆر خواردەوە، خەوی دەهێت، هەروەكو یەكێك لەپیاوچاكەكان وتویەتی: (لاتأكلوا كثيراً، فتشربوا كثيراً، فترقدوا كثيراً).

ب-بـەرۆژ خـۆی زۆر هـیلاك نـەكات بـەكاركردن، چـونكە مانـدوبونی ئەندامـەكان دەبێتە هۆی نوستن.

ج-چێشتەخەو تەرك نەكات بەرۆژ، چونكە یارمەتیدەرە بۆ شەونوێژ.

د-بـەرۆژ گوناهــان زۆر نــەكات، چــونكە گونــاه دڵ رەق دەكــات و لایــدەدات لەشەونوێژ. چونكە كابرایێك هاتە لای ئیمامی حەسەن(رەزای خوای لێبێت)و پێی وت: ئەی باوكی سەعید.. من لەشم ساغەو حەزدەكەم شەونوێژ بكەم، وە خۆم ئامادە دەكەم.. بەلام بەخەبەر نایێم؟! ئەویش فەرمووی: گوناهەكانت ناهێڵن!

ئیمامی ثـەوری دەفەرموێت: پێنج مانگ بێبەش بووم لەشەونوێژ لەبەر گوناهێك كە كردم.. لێیان پرسی: گوناهەكەت چی بوو؟ ئەویش فەرمووی: كابراییكم بینی دەگریێت منیش لەدڵی خۆم وت ئەوە لەبەر خەڵكە (بۆ ئەوەی بڵێن پیاوی لەخوا ترسە).

٢-هۆیە پەنهانەكان:

أ-دڵت لەگەڵ خەڵك ساف و بێ گەرد بێت، وە دوور بێت لەدونیا، چونكە كابرای بەغەم نەتوانیت شەونوێژ بكات، وە ئەگەر كردیشی فكری هەر لەلای دونیایە.

يخبرني البواب أنك نائم	وأنت اذا استيقظت ايضا نائم

ب-ترسانی دڵ لەعـەزابی خـودا، چـونكە ئەگـەر ئەمـەی هاتـەوە نـاو دڵ خـەوی لەچاوان دەڕوات:

هەروەكو ئیبن موبارەك دەفەرموێت:

اذا ما الليل اظلم كابدوه	فيسفر عنهم وهم ركوع
اطار الخوف نومهم فقاموا	واهل الأمن من الدنيا هجوع

١-سەیری (إحياء علوم الدين)ی ئیمامی غەزالی بكە.

ج-دەبێت پاداشتی هەڵسانەوە بۆ شەونوێژ بزانێت، بۆ ئەوەی زیاتر هەوڵی بۆ بدات.

هەروەکو دەگێرنەوە[1]: کە کابرایێك لەغەزا گەڕایەوە، خێزانەکەی خۆیی بۆ ئامادەکردو دانیشتن چاوەڕوانی دەکرد، بەلام ئەو چووە مزگەوت و دەستی کرد بەنوێژ تابەیانی، کە هاتەوە ماڵ خێزانەکەی وتی: ئێمە چاوەڕوانمان کردی، بەلام تۆ هەر نوێژت کرد تابەیانی! ئەویش فەرمووی: سوێند بەخوا بیرم لەحۆریەکانی بەهەشت دەکردەوە لەبەر ئەوە خێزان و ماڵم لەیاد کردن!

د- خۆشەویست بەهێزی باوەڕ کە ئەمەش گرنگترین هۆیە.

برایانی بەڕێزم.. چاك بزانە کە زیندووکردنەوەی شەو لەڕووی چەندایەتی (٧) پلەی هەیە:

١-زیندووکردنەوەی هەموو شەو:

کە ئەمەش پیشەی پیاوچاکانی بەهێزە کە خۆیان تەرخان کردووە بۆ خوا کە دڵیان تەنها بەخواپەرستی دەحەوێتەوە.

٢-نیوەی شەو هەلسێتەوە:

وە باشتر ئەوەیە کە سێیەکی ئەوەلی شەو بنوێت لەگەڵ شەشیەکی کۆتایی، بۆ ئەوەی نیوەی شەو خواپەرستی بکات.

٣-سێیەکی شەو هەڵسێتەوە:

ئەویش دەبێت نیوەی یەکەمی شەوو شەشیەکی کۆتایی بنوێت.

٤-شەشیەکی کۆتایی هەڵسێتەوە.

٥-حیسابی ئەمە نەکات، بەڵکو هەر وەختێك هەڵسایەوە دەست بکات بەخواپەرستی.

٦-بەشی شەشەم کە لەهەموویان کەمترە ئەوەیە: ئەگەر هەر نەبێت بەقەدەر چوار رەکەعەت یان دوو رەکەعەت هەڵسێتەوە.

٧-ئەگەر هەر ئەمەشی پێ نەکرا با ویردەکانی پاش نوێژی عیشا لەیاد نەکات.

وەشەو بەخێرەکانیش بۆ شەونوێژ:

هەموو شەوەکان خێریان هەیە، بەلام هەندێك شەو زیاتر تاکیدی لەسەر کراوە کە ئەوانیش (١٥) شەون:

١-من وصايا الرسول(ﷺ) ج٢ ص٤٥١.

(١-٦) لەمانگی رەمەزان:

پێنج شەو لەشەوە تاکەکانی دە شەوی کۆتایی رەمەزان، بۆ داواکردنی شەوی (لیلە القدر، وە (شەوی (١٧)ی رەمەزان.

(٧) یەکەم شەوی موحەرەم.

(٨) شەوی عاشوراء.

(٩) شەوی یەکەمی رەجەب.

(١٠) شەوی نیوەی رەجەب.

(١١) شەوی (٢٧)ی رەجەب.

(١٢) نیوەی شەعبان.

(١٣) شەوی عەرەفە.

(١٤)و (١٥) شەوی جەژنی رەمەزانو قوربان.

موسڵمانان.. لەکۆتاییدا دەڵێم:

خودایە تەرەقی بەئاینی ئیسلام بدەی.. دوژمنانی لەناوبەی.

خودایە رەحم بەموسڵمانان بکەی.. . لەشەڕی شەیتان نەجاتمان بدەی.

میللەتی ئێمە سەلامەت بکەی.. هەموو بەڵاو موسیبەتمان لەسەر لاببەی

خودایە رەحمەتمان بەسەر برێژە.. . لەئاگری جەهەنەم رزگارمان بکە.

هەموو موسڵمانان بە بەهەشتی پان و بەرین شاد بکە.

ترسان لەگوناه کردن

الحمدلله العظيم شأنه، الدائم سلطانه، الواضح برهانه، الشديد انتقامه ممن خالفه وعصاه، الواهب نعمه من شكره واتقاه.

واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك لە، واشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله واصحابه ومن والاه.

موسـڵمانانی خۆشەویسـت.. وەسـیەتتان لێ دەکـەم بەتـەقوای خـودای گـەورەو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی‌و دونیا لەخشتەتان نەبات، چونکە ژیانی دونیا فانیـەو بۆ کەس هەتا سەر نابێت.

ئەوەیە دونیا.. ئەگەر ماوەیێك بەدڵت بێت، ماوەیەکی زۆرتر دڵت غەمگین دەکات،

یاخاطب الدنیا الی نفسه　　　　تنح عن خطبتها تسلم

ان التي تخطب غدارة

موسڵمانان.. ..

گوناه و دەرچوون لەفرمانەکانی خودا زەرەرو زیانێکی زۆری هەیە، هەم لەژیانی دونیاو هەم لەرۆژی دوایی.

چونکە هەر میللەتێك ئەگەر دەستی بەگوناه کردو سنوری خودای بەزاند، ئەوە خودا لەناوی دەبات و ژیانی تاڵ دەکات.

بابپرسین! ئایا بەهۆی چیبوو باوکە ئادەم و دایکە حەوا دەرکران لەبەهەشت، لەنازو نیعمەت دەرکران بۆ ئازارو ئەزیەت؟!

ئایا بەهۆی چیبوو رەشە با هات بۆ سەر قەومی عادو یەکی لێ نەهێشتن؟!

ئایا بەهۆی چیبوو دەنگێکی گەورە بۆ قەومی ثەمود هات و جەرگ و دڵی شەق شەق کردن و هەمووی لەناوبردن؟!

ئایا هۆی چیبوو گوندەکانی قەومی حەزرەتی لوط (علیه السلام) بەرز کرانەوە ئاسمان هەتا فریشتەکان گوێیان لەدەنگی کەلەشێرەکانیان بوون، ئەوجا بەریاندانەوە زەوی؟!

ئایا هۆی چیبوو فیرعەون و قەومەکەی خنکان؟!

ئایا هۆی چیبوو قارون‌و سەروەتەکەی نقومی ئەرز بوو؟!

ئەمانە هەموویان بەهۆی گوناه بوون!

هەر گوناه کردنە، شاران وێران دەکات، دڵان کاول دەکات مرۆڤ توشی غەزەبی خودا دەکات!

موسڵمانان.. ئامان و سەد ئامان خۆتان بپارێزن لەگوناه کردن چونکە گوناه زەرەرو زیانی گەلێك زۆرە[1].

١- ئیبن عباس دەفەرموێت (ان للطاعة ضياءً في الوجه، ونوراً في القلب، وسعة في الرزق، وقوة في البدن، ومحبة في قلوب الخلق، وان للمعصية سواداً في الوجه، وظلمه في القلب، ووهنا في البدن، ونقصاً في الرزق، وبغضاً في قلوب الخلق)[2].

واتا (گوێڕایەڵی خودا روناکێك دەبەخشێت بەدەمو چاوو دڵ روناك دەکاتو رزقو رۆزی زیاد دەکاتو هێزێك بە لەش دەبەخشێتو خۆشەویستێك لەدڵی خەڵك دروست دەکات، وە گوناه کردن دەمو چاو رەش دەکاتو دڵ تارێك دەکاتو لەش بێ هێز دەکاتو رزقو رۆزی کەم دەکاتو تورەبوونێك لەدڵی خەڵك دروست دەکات.

خاڵێکی تر لەزیانەکانی گوناه، نەمانی زانستە، چونکە زانست روناکییە خودا دیهاوێتە ناو دڵان، وە گوناه ئەم روناکیە دەکوژێنێتەوە، هەروەکو ئیمامی شافیعی (ر) کە دەفەرموێت:

شكوت الى وكيع سوء حفظي فأرشدني إلى ترك المعاصي
وأخبرني بأن العلم نور ونور الله لا يؤتاه عاصي

لەزانایەکیان پرسی بۆ گوێ لەزانست دەگرین و سودی لێ وەرناگرین؟ ئەویش فەرمووی (لخمس خصال أولها قد انعم الله عليكم فلم تشكروه والثاني اذا أذنبتم فلم تستغفروه والثالث لم تعملوا بما علمتم من العلم، والرابع صحبتم الأخيارو لم تقتدوا بهم، والخامس دفنتم الأموات فلم تعتبروا بهم) واتا (لەبەر پێنج شت یەکەم خودا نیعمەتی زۆری لەگەڵ کردون بەڵام ئێوە سوپاستان نەکردوە، دووەم لەکاتی گوناه کردن داوای لێ خۆشبوونتان نەکردووە، سێیەم، کارتان نەکردووە بەو زانستەی هەتانە، چوارەم دۆستایەتی پیاوی چاکتان کردووە بەڵام لەسەر رێگای ئەوان نەرۆیشتون، پێنجەم مردوەکانتان شاردونەتەوەو پەندتان لێ وەرنەگرتون.

١-بگەڕێوە لاپەڕە () بۆ زیاتر ئاگادار بوون.

٢-منهل المؤمنين ص١٧١٤.

٢- بەرزنەبونەوەی کردارەکان:

چونکە لەو کاتەی ئەم ئایەتە دابەزی: ﴿يَاأَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الأَرْضِ حَلالاً طَيِّبًا وَلاَ تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾[1]. واتا: ئەی خەڵکینە لەرزق و رۆزی حەڵاڵ و پاکی زەوی بخۆن (توخنی قەدەغە کراوەکان مەکەون)و شوێن هەنگاوەکانی شەیتان مەکەون.

سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص وتی: ئەی پێغەمبەری خودا، دوعام بۆ بکە کە دوعایەکانم قبوڵ بکرێن.

پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمووی (**یاسعد اطب مطعمك تكن مستجاب الدعوة والذي نفس محمد بيده ان الرجل ليقذف اللقمة الحرام في جوفه مايتقبل منه عمل اربعين يوما، وأيما عبد نبت لحمه من السحت فالنار أولى به**)[2].

(ئەبی سەعد خواردنت پا حەڵاڵ بێت دوعات گێرا دەبێت، سوێند بەوەی گیانی موحەممەدی لەدەستە، پیاو پارو نانێکی حەرام دەهاوێتە ناو زگی و کردەوەکانی لێ وەرناگیرێت تا (٤٠) رۆژ، وە هەر بەندەیێك گۆشتەکەی لەسەر حەرام بنیاتنرابێت، ئەوە ئاگر بۆ ئەوە.

موسڵمانان.. لەوکاتەی ئیمامی عومەر لەسەرە مەرگ بوو، سەری لەسەر رانی عەبدوڵلاّ کوڕی بوو، ئیمامی عومەر فەرمووی (سەرم بخەرە سەر زەوی، دایکت مرێت، هاوار و ئەی هاوار! ئەگەر خودا رەحمم پیّ نەکات! عەبدوڵلاّی کوڕی عەباس وتی (ئەو ترسە چییە، ئەی پێشەوای موسڵمانان، خودا لەسەر دەستی تۆ چەندان ولاّتی ئازاد کردووە چەندان.. چەندان.. هتد) ئیمامی عومەر فەرمووی (خۆزگە من دەربچم، نەخێری بۆ من بایەو نەگوناه[3].

وە ئیمام زەین و العابدینی کوڕی عەلی کوڕی حوسەین (رەزای خوای لێبێت) کەدەست نوێژی هەڵدەگرت و تەواو دەبوو لەشی دەهەژا و دەلەرزی، کەلێیان پرسی: فەرمووی (ويحكم أتدرون إلى من أقوم؟ ولمن اريد أن اناجي؟)[4].

رۆژێك ئیمامی مالیکی کوڕی دینار (رەزای خوای لێبێت) لەرۆژێکی زۆر سارد سەیری کرد (عتبة الغلام) لەبەر ئەو سەرمایەیەو کراسێکی دڕاوی لەبەرەو ئارەقەی

١-سورة البقرة: (١٦٨).

٢-رواه الطبراني.

٣-مكاشفة القلوب ص٣٦٢.

٤-مكاشفة القلوب ص٣٦٢.

کردووه، ئیمامی مالك (ڕەزای خوای لێبێت) پـێی وت: بۆ لـەم جێگایە وەستاوی؟!
ئەویش فەرمووی: ئەی مامۆستای من، لەم جێگایە گوناهێکم کردووە[1].
وە لەبـەر گوناهەکـەی کـە کردویـەتی لەشـەرمی خـودا ئارەقـەی پـێ دادەهاتـە
خوارەوە.

يارب أنت رجائي	وفيك حسّنت ظني
يارب فاغفر ذنوبي	وعافني واعفُ عنّي
العفوُ منكَ إلهي	والذنب قد جاءَ منّي
والظنّ فيك جميلٌ	حقّقْ بحقّك ظنّي

بەڵام موسڵمان.. هـەر چـەندە گوناهـەکانمان زۆر بن، ئـەوە رەحمـەت و لێ بـوردەیی
خودا گەورەترە.

باهـەموو لایێکمـان تەوبـە بکـەین لەگوناهـەکانمان و کـاری چاك بکـەین بـۆ ئـەوەی
خودای میهرەبان لێمان خۆش بێت.

خودایە رەحممان پێ بکەی.. .. هیداتمان بدەی
لەگوناهەکانمان ببووری.

1-تنبيه الغافلين ص١٣٩.

زینا

الحمدلله الذي احكم الاشياء كلها صنعا، وانشأ البشر من قطرة ماء فاذا هو يسعى، وضم اليه قرينته ليسكن اليها وتمنعه من الفاحشة منعاً، فتعدى قوم الى الفعلة الشنعاء، فرجموا بالحجارة فجوزوا اوفى الجزاء.

احمده سبحانه وتعالى حمدا لابلوغ لمنتنهاه، واشهد ان لا اله الا الله وحده له شريك شهادة تنجي قائلها من عذاب الله، واشهد ان سيدنا ونبينا محمدا عبده ورسوله سيد انبياه، اللهم فصل وسلم على سيدنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم.

موسڵمانینە.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو گوێ رایەڵی بۆ فەرمانەکانی. چونکە سەرکەوتن و سەرفرازی لەدواییە.

لەخوتبەی ئەمڕۆماندا باسی یەکێك لەتاوانە گەورەکان دەکەین، کە پیاوەتیو مرۆڤایەتی ناهێلیت و دەبێتە هۆی ئاژاوەیەکی گەورەو بەئاگری ئەو چەندەها کەس دەسوتێن، کە ئەویش تاوانی (زینا)یە زینا لەهەموو ئایینەکان حەرامە، هەتا لەسەردەمی تاریکیو نەزانیندا هەموو پیاوێکی بەشەرەف، شانازی دەکرد بە سومعەو شەرەفی خۆیی، وە ناموسی خۆی دەپاراست، ئەم کارەیان بەشتێکی زۆر گەورە دادەنا، هەتا لەو کاتەی (هندی کچی عتبە) کە هاتە لای پێغەمبەر(ﷺ) بو ئیسلام بوون قسەی پێغەمبەری(ﷺ) ئەوەبوو (هاوەل پەیدامەکە بۆ خوداو زینامەکە) هند وتی (أَوَ تَزْنِي الحُرَّةُ یارسولَ الله)؟ واتا: ئایا ژن زینا دەکات ئەی نێردراوی خوا.

ئای موسڵمانان.. زینا چەند نیعمەتی لاداوە؟!! چەند خراپەی هیناوە؟! چەند ناخۆشی بۆ خاوەنەکەی هیناوە؟! موسڵمانان.. ئیسلام موحارەبەی (فطرة) ناکات، وە بەرەنگاری نابێتەوە، بەلاّم دەیەوێت ئەم شەهوەتە رێك بخات و بیخاتە رێگای خاوێن و دروست، بەڵکو ئیسلام موحارەبەی ژیانی ئاژەل دەکات، کە نایەوێت مرۆڤ توشی ببێت.

موسڵمانان.. خۆتان بپارێزن لەزینا، چونکە ئەوانەی خۆیان دەپارێزن، رۆژی دوایی کە خەڵك هەمووی لەبەر گەرما وەستاوە کەس بەکەس نیە، باب ئاگای لەمناڵ

نیـە، ئـەو ڕۆژەی گـەنجان پـیر دەبـن لەئەزیـەتی ئـەو ڕۆژە، ئـەو ڕۆژە لـەژێر سـێبەری عەرشی خودایە (.. ..ورجل دعته امراة ذات منصب وجمال فقال اني اخاف الله)[1].

چونکە مرۆڤی خوا ناس دەبێت لەو کات خودای بێتەوە یاد، ترسی خوای بێتەوە یاد، لـەڕۆژێك بترسێت کەخودا سزای ئەو کردەوە خراپـەی دەدات. سلیمانی کوڕی یسار[2] لەگەڵ بەندەیەك چوو بۆ سەفەری حج لە (الأبـواء) دابـەزین برادەرەکەی چوو بۆ شار بۆ خواردن کڕین. سلیمانیش لـەبن (خیمە)کەی دانیشتبوو ژنێکی شوان کە لەنزیکی خیمەکەی بزنی ئەلەوەڕاند چاوی بەجوانی (سلێمان) کەوت و هات و وتـی (دڵم خۆش بکە) ئەویش خواردنی بـۆ هێنـا وای زانـی داوای خـواردن دەکات، بـەلاَم ژنەکـە وتـی: ئەمـەم ناوێـت، بـەڵکو دەمـەوێت کـاری خـراپم لەگـەڵ بکـەی، بـەلاَم (سلێمان)ی خواناس سەری بەردایەوەو دەستی کرد بەگریان، ژنەکە کە ئەمەی بینـی ڕۆیشت، کە عەبدەکەی هاتەوە دەبینی گەورەکەی دەگریێت، لێ پرسی بۆ دەگری: وتـی غوربـەتم هەسـتاوە بـۆ منالـەکانم ئـەویش وتـی: ئێمـە سـێ ڕۆژە منالـەکانتمان جـێ هێشتووە بەڵکو دەبێت هۆیەکی تر هەبێت: ئەویش بۆی گێڕایـەوە، عەبدەکە دەستی کرد بـەگریان سلێمان پرسـی: تـۆ بـۆ دەگـری: عەبدەکـە وتـی: لانـي اخشـى ان لوکنت مکانك لماصبرت عنها) چونکە ئەگەر من لەجێگای تۆ بامایە سەبرم نەدەگرت و توشی خراپە دەبووم، کە چونە مەککە، سلێمان چاوی بە یوسف کەوت لەخـەودا: وتـی تـۆ (یوسف)یت ووتـی: بـەڵێ: وتـی والله مەسـئەلەی تۆ لەگـەڵ زلیخا زۆر سـەیرە؟ یوسف وتی: والله مەسئەلەی تۆ لەگەڵ ژنە شوانەکە لە (ابواء) سەیر ترە.

موسڵمانان.. خودا دەفەرموێت: ﴿وَلاَ تَقْرَبُوا الزِّنَى إِنَّـهُ كَـانَ فَاحِشَـةً وَسَـاءَ سَبِيلاً﴾[3] واتا: هـەرگیز نەکـەن تـوخنی زینـا بکـەونو لێـی نزیـك ببنـەوە، چـونکە ئـەوە بەڕاستی گوناهو تاوانو هەڵەو ڕێچکەیەکی زۆر نامۆلاَیە.

خودا فەرموی (ولاتقربوا) واتا نزیك مەبنەوە واتا (ماچ کردن و خـۆ جـوان کـردن و وێنەی ڕووت و فلیمی خراپ.. هتد ئەمانە هەمووی حرامن).

١-التاج ج٥ ص٧٦.

٢-پیاوێکی عابد بوو زۆر جوان بوو.

٣-سورة الاسراء: (٣٢).

موسڵمانان.. خودا هەر شتێکی حەرام کردبێت لەسەر ئێمە دەبێت حیکمەتێکی هەبێت، دەبێت زەرەرو زیانێکی زۆری هەبێت، ئەگینا لەسەری حرام نەدەکردین هەندێك لەزیانەکانی زینا.

١-نەمانی (ئیمان): چونکە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت:

(**اذا زنى الرجل خرجَ منه الأيمان فكان كالظلة فاذا اقلع رجع اليه الايمان**)[1].

وەهەروەها دەفەرموێت:

(**لايزني الزاني حيث يزني وهو مؤمن..**)[2].

٢-سزای دۆزەخ و نەفرەت و تورەیی خودا: چونکە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت:

(**ثلاثة لايكلمهم الله يوم القيامة، ولايزكيهم ولاينظر اليهم، ولهم عذاب أليم شيخ زان، وملك كذاب، وعائل مستكبر**)[3].

٣-نەخۆشی:

پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت: (**لم تظهر الفاحشة في قوم قط حتى يعلنوا بها إلا فشا فيهم الطاعون، والأوجاع التي لم تكن في اسلافهم الذين مضو**)[4]. واتا: هەر وەختەی زیناو خراپە پەیدا بوو لەناو خەڵکێك بەئاشکرا ئەوە یەکسەر نەخۆشیان لەناو پەیدا دەبن، کە لە ئوممەتانی پێش ئەوان نەبووە.

الله اکبر، موسڵمانان.. دەبینین چۆن ئەمڕۆ ئەم فەرمودەیە هاتۆتە جێ چونکە ئەگەر بەپەلە سەیری ئامارەکانی بلاْوبونەوەی نەخۆشیەکان بکەین، سەرمان سوڕ دەمێنێت: بنکەی (میرك)ی پزیشکی کە گەورەترین بنکەی پزیشکی جیهانیە دەڵێت: ئەو نەخۆشانەی پەیدا دەبن لەجنس (زیناو عیلاقاتي جنسي) بلاْوترین و زۆرترین نەخۆشینە ئەمڕۆ لەجیهان، وە هەموو ساڵێك چەند بەرامبەر زیاد دەبن.

لەو نەخۆشیە ترسناکانە:

١-الأيدز (A.I.D.S).

ئەم نەخۆشیە وا دەکات کە لەشی مرۆڤ بەرگری نەمێنێت و میکرۆب و ڤایروسات

١-منهل ص٥٤٨.

٢-رواه البخاري ومسلم عن ابي هريرة (الترغيب والترهيب) ج٣ ص١٦١.

٣-منهل ص٥٤٨/ رواه مسلم والنسائي.

٤-اخرجه الحاكم، منهل ص٥٤٩.

بەئاسانی لەش توشی نەخۆشی دەکەن، وە ترسناکی ئەم نەخۆشیەکە لەوە سەرچاوە دەگرێت کە پاش دوو ساڵ یان سێ ساڵ نەخۆشەکە دەمرێت.

٢-الزهري (داء الافرنجي):-

توشبوانی ئەم نەخۆشیە بە (١٠٠ ملیۆن) کەس مەزندە دەکرێت، وە هەموو لەش توش دەبێت، چونکە میکرۆبی ئەم نەخۆشیە زۆر حەزیی لە (تقلید)ی نەخۆشیەکانی ترە لەبەر ئەوە زانایان ناویان ناوە (المقلد الاعظم) چونکە تقلیدی هەموو نەخۆشیەکان دەکات و توشی هەموو ئەندامانی لەش دەبێت .

٣-سووزنەك (سیلان):

یەکێکە لەنەخۆشیە بەربلاوەکان، وە توشبوانی بە (٣٥) ملیۆن کەس مەزندە دەکرێن، وە چەندەها (مضاعفات) پەیدا دەکات وەکو التهابی (برنج) و پرۆستات لەپیاوان و التهابی رەحم و نەزۆکی لەئافرەتان.

٤-سارس (الالتهاب الرئوي القاتل):

کە ئەم ساڵ پەیدابووە[1] توشی سیپەلاك دەبێت و یەکسەر دەیکوژێت زۆر بە پەلە بلاودەبێتەوە.

ئەمەو چەندان نەخۆشی تر کەهەموویان هەتا ئێستا بەبێ دەرمان ماینەوە هەموو جیهان بەو هەموو عیلم و زانستە چارەسەریان پێ ناکرێت. جا.. ئەلێرە فەرموودەی پێغەمبەرمان(ﷺ) دێتەوەیاد و سەرمان سور دەمێنێت لە (اعجاز)ی:

کەواتە ئایا بەچ شێوەیەك پێشوازی لەوەسیەتە جوانەکانی خوا بکەین؟!! چۆن پاداشتی پێغەمبەر(ﷺ) بدەینەوە؟!.

موسڵمانان.. دەبا خۆمان بپارێزین لەزیناو لەدەرکەی کەس نەدەین چونکە لەدەرکەمان دەدرێت: وە ئەم بەسەرهاتەش بکەینە (بنەمایێك) بۆ ئەم کارە:

رۆژێك پێغەمبەر(ﷺ) قسەی بۆ هاوەڵان دەکرد لەناکاو گەنجێك خۆی کرد بەژورەوەو هاواری کرد (ائذن لي بالزنا يارسول الله) (رێگام پێ بدە بەزینا کردن ئەی نێردراوی خودا)

١-واتە ساڵی ٢٠٠٣.

دانیشتوان سەریان سوڕما، وەتوڕەبوون دایی گرتن. بەلاّم خۆشەویستی خوا خۆی تێك نەداو هاوەلاّنی کڕ کردنەوەو بانگی گەنجەکەی کرد بەهێمنایەتی مامۆستا لەگەلّ قوتابیو حیکمەتی دکتۆر لەگەلّ نەخۆشی لێ پرسی: چیت دەوێت ئەی لاو؟ گەنجەکە وتی: ڕێگام بدە زینا بکەم، پێغەمبەر(ﷺ) فەرموی (ئایا رازی دەبیت لەگەلّ دایکت زینا بکەن؟ وتی: نەخێر، وتی: ئایا رازی دەبی لەگەلّ خوشکت بکەن؟ وتی: نەخێر، ئایا رازی لەگەلّ پلکت لەگەلّ مەتیت: وتی نەخێر پێغەمبەر(ﷺ) فەرموی: خەلّکیش رازی نابن لەگەلّ دایك و خوشك و پلك و مەتیان زینا بکرێت، ئینجا گەنجەکە فەرموی دوعام بۆ بکە. ئەوجا پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: (**اللهم حصن فرجه، وطهرّ قلبه، واغفر ذنبه**)[1].

یەکێك لە صەحابییەکان دەیفەرموو: (نەکەن زینا بکەن، چونکە شەش شتی هەیە: سێ شت لەدونیاو سێی تر لەرۆژی دوایی، ئەوانەی دونیا: (١) کەم بوونی رزقو رۆزی، (٢) دوورکەوتنی لەرەحمەتی خودا، (٣) رەش بوونی دەمو چاوی.

وە ئەو سێ شتەی دوایی: (١) توڕە بوونی خودا، (٢) توندی حیساب، (٣) چوونە ناو ئاگری دۆزەخ)[2].

حەزرەتی موسی(سەلامی خوای لێبێت) وتی: خودایە ئەوەی زینا بکات چ سزای هەیە؟ خودا فەرمووی: ئەی موسی من زرێیەکی ئاگرینی لەبەردەکەم، ئەگەر ئەم زرێیە لەبەر چیایێك بکرێت دەبێتە تۆزو تۆزەران).

یارەبی خوایە لە زینا پارێزراومان بکە. رزگارمان بکە لەشەڕی شەیتانی بەدفەر، روحممان پێ بکە. نەجاتمان بدە لەئاگری دۆزەخ.

١-بڕوانە انیس المؤمنین ص٢١.

٢-مكاشفة القلوب ص١٢٧/ تنبیه الغافلین ص١٣٥.

ستەم (ظلم)

خۆشەویستانم..

ستەم (ظلم) تاریکاییە لەرۆژی دوایی[1]، وە یاساو دەستوری ستەمکارانە لەدونیا، وە هەروەها کلیلی خراپەو رووخانی دەسەلاتدارانە،و لێکترازانی میللەتانە.

ئەگەر ستەم لەناو هەر میللەتێك بلاوبویەوە ئەوە لەناوی دەبات. چونکە وادەبێت (کفر) بەردەوامی هەبێت، بەلام ستەم بەردەوامی نابێت.

ئەگەر بتانەوێت ئەم راستیە بزانن، ئەوە سەیری رابردووی میللەتانی پێش خۆتان بکەن، لەو کاتەی ستەمیان کرد خوای گەورە چی بەسەر هێنان و چۆن لەناوی بردن.

وە ئێستاش لەسەردەمی خۆمان با پەندو عیبرەت لەرژێمی گۆڕ بەگۆڕی تیاچوو وەربگرین[2].

ئەم کابرایە لەهیچی کەم نەبوو، ولاتێکی دەولەمەندی لەبەر دەست بوو، بەلام دەستی کرد بەستەم کرد لەگەلّ میللەتەکەی، خەلّکی بەزیندوویی ژێرخاك دەکردو کیمیایی بەسەردا دەکردن و پیاوەکانی دەکوشتن و ئافرەتەکانی ئەتك دەکردو دەیفرۆشتنە ولاتەکانی دەوروبەر، لەیادی کرد کە ئەو خوایەی ئەم دەسەلاتەی پێ داوە دەتوانێت رووتی بکاتەوە! کە ستەممی گەیشتنە خەتی سوورو لەسنور دەرچوو، خوای گەورە دەردەسەری بەسەر هێناو بەچاوی خۆی تەرمی رۆلّەکانی خۆیی بینی و دەسەلات و سامانی لەناوچوو خۆیی حەشار دابوو هەر رۆژێك لەجێگاییێك و بەشێوەییێك هەتا لەکۆتایی لەناو چالێکی بچووك دەریانهێنا کە ئەوانی دەستگیریان کرد سەرسام بوون، ئاخۆ دەبێت ئەمە (بطل النصر والسلام) بێت؟! دەبێت ئەمە (قائد الضرورة) بێت.

بەلّێ.. ئەمە خۆیەتی، بەلام خوا بێ هێزی کردووە، بێ دەسەلاتی کردووە، چونکە لەسنوور لایداو ستەمی کرد. ئەمە دەبێت پەندییێك بێت بۆ هەموو ستەمکارانی سەردەم، کە ئەگەر چاو بەخۆیان نەخشێننەوە هەمان چارەنووس چاوەڕوانیان دەکات.

١-ئاماژەیە بە (الظلم ظلمات یوم القیامة) رواه الشیخان والترمذي عن ابن عمر.

٢-مەبەست رژێمی (سەددام حوسێن)ە.

برایانی بەڕێزم.. موسڵمان برای موسڵمانە نابێ ستەمی لێبکات، نابێ ریسوای بکات، نابێت بەچاوی سووك تەماشای کات!

هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموویێت: ﴿المُسْلِمُ أَخُو المُسلِمِ لاَ يَظْلِمُهُ ولايخذلە ولايحقرە..﴾[1].

وە (ستەم) گەلێك جۆری هەیە، پاشا زوڵم لەژێر دەستەکانی بکات، منداڵ زوڵم لەدایك و باوکی بکات، یان پێچەوانەکەی، مێرد زوڵم لەژن و منداڵەکانی بکات، یان پێچەوانەکەی، ئەوانە هەمووی هەر زوڵمن.

خوای گەورە مۆڵەت بە ستەمکار دەدات بەڵام ئەگەر سزای دا ناتوانێت خۆی رزگار بکات.

لاتظلمن اذا ماكنت مقتدراً

فالظلم مصدره يفضي الى الندم

تنام عيناك والمظلوم منتبه

يدعو عليك وعين الله لم تنم[2].

موسڵمانان.. ستەم کردن دەسەڵات لادەبات و گەورەیی ناهێڵێت دەگێرنەوە[3]: کە پاشایەکی ستەم کار کۆشکێکی گەورەو جوانی دروست کرد، وە پیرەژنێکی هەژاریش کە پرەیێکی لەلای کۆشکەکە بۆ خۆیی دروست کرد، کە پاشا هات و سەیری کۆشکەکەی کرد زۆر دڵی خۆش بوو بەڵام کەپرەکەی پیرەژنەکە جوانیەکەی کەم کردبۆیەوە، ئەویش پرسی: ئەمە هی کێیە؟ وتیان: هی پیرەژنێکە، یەکسەر پاشا فەرمانی دەکرد کە تێکی بدەن، کە پیرەژنەکە گەڕایەوە ماڵ، تەماشای کرد تێك دراوە، ئەویش وتی: کێ تێکی داوە، وتیان: پاشا فەرمانی کرد بەرووخاندنی، ئەوجا پیرەژنەکە دەستی بەرز کردەوە ئاسمان و وتی: ئەی پەروەردگار، ئەگەر منیش لەماڵ نەبووم کە نەهێڵم تێکی بدات، ئەی تۆ لەگوێ بوویی؟!

کە ئەم دوعایەی کرد یەکسەر خوای گەورە فرمانی دا بەحەزرەتی جبرائیل کە کۆشکەکەی پاشایەکە سەرەنقوم بکات.

١-رواه الأربعة عن ابن عمر وبلفظ (المسلم اخو المسلم لايظلمه ولايُسلمه..).

٢-مكاشفة القلوب ص٣٨٢/ الكبائر ص١٢٠/ من وصايا الرسول(ﷺ) ص٨٣.

٣-الكبائر ص١٢٠.

ئەمەیە تیری ستەم لێکراوان! ئامان خۆتان بپارێزن لەدوعای ستەم لێکراوان، چونکە پەردەیێك نییەو یەکسەر بەرزدەبێتەوە. خوا لەگەڵ ستەم لێکراوانە، دوعایەکەی قبول دەکات، عەبدوڵلای کوڕی سەلام دەڵێت[1]: کە خوای گەورە دروستکراوەکانی دروست کردو هەڵسانە سەر پێیان، سەریان بەرزکردەوە ئاسمان‌و وتیان: خوایە، تۆ لەگەڵ کێ دای؟ خوای گەورە وتی: من لەگەڵ ستەم لێکراوم تا مافەکەی بۆ دەگەڕێنمەوە.

کە هارون الرشید بنەماڵەی (برمك)ی[2] گرتن‌و بەندی کردن، کوڕی خالیدی کوڕی بەرمەك بەباوکی وت: یا أبتي بعد العز صرنا في القيد والحبس (ئەی باوکە.. لەپاش گەورەیی‌و دەسەڵات کە هەمانبوو خۆمان لە بەندیخانەوەو کۆت‌و زنجیر دۆزیەوە). باوکی وتی: (يابني دعوة المظلوم سرت بليلٍ غفلنا عنها، ولم يغفل الله عنها) ئەی کوڕم.. دوعای ستەم لێکراوان (کە ئەوان ستەممیان لێ کردوون) بەشەو دەڕۆیی‌و ئێمە ئاگامان لێ نەبوو و پشتگوێمان کردبوو، بەڵام خوای گەورە پشتگوێیی نەکردبوو.

با ستەمکاران بزانن! کە دەسەڵاتی خوا لەدەسەڵاتی ئەوان زیاترە! ئایا وادەزانن خوای گەورە ئاگادار نییە؟! وادەزانن توانای ستەمکارانی نییە؟!

﴿وَلاَ تَحْسَبَنَّ اللّهَ غَافِلاً عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الأَبْصَارُ * مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ لاَ يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ﴾[3].

واتە: (ئەی پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾، ئەی ئیماندار) وا گومان مەبە کە خوا بێ ئاگایە لەو کارو کردەوەیەی ستەمکاران دەیکەن، بەڕاستی خوا سزاکەیان دوادەخات بۆ ڕۆژێك کە چاوەکانیان تیایدا ئەبلەق دەبن (جاری وایش هەیە هەر لەدنیادا ستەمکاران ریسوا دەکات‌و تۆڵەیان لێدەسێنێت) بەپەلەو شپرزەییەوە دێن، سەریان بەرز کردۆتەوەو لەترس‌و سامناکی ئەو ڕۆژەدا چاویان ناتروکێت، دڵەراوکێیانەو دڵ‌و دەروونیان بەتاڵەو هیچ حاڵی نین.

١-مكاشفة القلوب ص٣٨٤: الكبائر ص١٢٠،

٢-بنەماڵەیەکی بەدەسەڵات بوون، دەستیان بەسەر خەلافەتی ئیسلام گرتبوو لەسەردەمی خەلیفەی عەباسی هارون الرشیدو هەموو پلە سەرەکیەکانی وڵات لەژێر دەستی ئەوان دابوو، ئەوانیش بەکەیفی خۆیان مامەڵەیان لەگەڵ خەڵك دەکردو کە ستەممیان لەسنوور دەرچوو، خوا لەناوی بردن.

٣-سورة ابراهيم (٤٢-٤٣).

برایانم.. کەواتە با واز لەستەم کردن بهێنین چونکە ڕۆژی دوایی چاکەکانمان دەدرێتە ئەوانەی ستەممان لێکردوون، چونکە ڕۆژی دوایی مافی کەس نابێت لەسەر کەس بمێنێت هەروەکوە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموویێت: ﴿لَتُؤَدُّنَّ الحُقُوقَ إلى أهْلِهَا يَوْمَ القِيَامَةِ حَتَّى يُقَادَ لِلشَّاةِ الجَلْحَاءِ مِنَ الشَّاةِ القَرْنَاءِ﴾[1]. واتە: (دەبێ هەمووتان ئەو مافانەی لەسەرەتانە بیدەنەوە بەخاوەنی تەنانەت مەڕی بێ شاخ هەقەکەی وەردەگیرێ لەمەڕی شاخدار).

وە نەك هەر ئەمە بەڵکو نابێت دۆستایەتی و ڕەفاقەتی ستەممکاران بکەین، وەهەتا نابێت دڵمان مەیلی لەگەڵیان بێت.

هەروەکو خوای گەورە دەفەرموویێت: ﴿وَلاَ تَرْكَنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لاَ تُنصَرُونَ﴾[2].

واتە: (نەکەن مەیلی دڵتان لەگەڵ ئەوانەدا بێت کە ستەمیان کردووەو لەخوا یاخی بوون، چونکە ئەو کاتە ئاگر دەتانسوتێنێت، کەسیش جگە لەخوا پشتیوانتان نابێت، لەوەودواییش یارمەتی نادرێن.

بەڵام کە سەیری ئەم سەردەمە دەکەین، سەرمان سور دەمێنێت، برادەرایەتی و ڕەفاقەتی ئەم سەردەمە لەسەر بناغەی بەرژەوەندی و دەوڵەمەندی و دەسەڵاتە، کابرا ڕەفاقەتی یەکێك دەکات جا جیاوازی نییە لەلای ئەو ستەمکار بێت یان نەء! گرنگ ئەوەیە پارەییێکی زۆری هەبێت، یان دەسەڵاتێکی چاکی هەبێت و کارەکانی بۆ جێبەجێ بکات.

کەواتە.. دەبێت هەموومان یەکتری ئامۆژگاری بکەین و یەکتری لەستەم کردن قەدەغە بکەین، بۆ ئەوەی خوای گەورە هەموو لایێکمان بە بەهەشت شاد بکات.

خوایە.. سینەمان بەنوری خۆت نوورانی کەیت، لەتاریکی و گەردو تۆزی گوناه پاکمان کەیتەوە. ئامین.

١-رواه مسلم والترمذي عن ابي هريرة (التاج ج٢ ص٢٠).

٢-سورة هود (١١٣).

کرداری خۆکوژی (تیرۆر)

لەپاش سوپاس و ستایش بۆ خوای گەورەو سەلاَت و سەلام بۆ سەر گیانی حەزرەتی محمد المصطفی(ﷺ) و گشت یاران و شوێن کەوتوانی تارۆژی دوایی.

موسڵمانانی بەڕێزو خۆشەویستم..

ئیسلام لەڕووی زمانەوانییەوە بەسێ مانا لێك دراوەتەوە:

١-خۆ بەدەستەوەدان و خۆ یەك لاكردنەوە بۆ خوای گەورە.

٢-ئاشتی و ئاسایش.

٣-گوێڕایەڵی و ملکەچ بوون.

کەواتە یەکێك لەمەبەستە سەرەکیەکانی ئەم ئایینە پیرۆزە بڵاوکردنەوەی ئاشتی و ئاسایشە لەنێوان بەندەکانی خوا، ئایینی بەرزی ئیسلام ئایینی یەکسانی و برایەتی و دادپەروەری و راستگۆیی و بەیەکەوە ژیانی خەڵکە لەسەر ئەم گەردوونە. وە مافی تەواویش دەدات بەهەموو خەڵك بەبێ جیاوازی کردن لەنێوانیان وە دژی هەر کارێکە کەزیان بەخەڵك بگەینێ و ئاشتی و ئاسایشی وڵات تێکبدات.

وە هەق نییە لەکەدار بکرێ بەکردەوەی ناشیرین، وە بکرێتە پەناگەیەك بەمەرامی گڵاوی شۆڤێنییەت.

وە لەسەر هەموو موسڵمانێك پێویستە کەدژایەتی کاری تیرۆریستی بکات بەهەموو جۆرەکانیەوە، چونکە ئەمە دەست درێژیە بۆ سەر گیانی موسڵمان و ناپاکیەو کوشتن و تێکدانی ئارامیە.

وە هەندێك کەسی نەفس نزم هەیە کە رێگای تەقینەوەو تیرۆرکردنی گرتۆتە بەر کە وادەزانێت ئەمە (جیهاد)ە و سەرو ماڵی خەڵك بەحەڵاڵ دەزانێت.

برایانم.. گومانی تیانیە کەدیاردەی تەقینەوەو تیرۆرکردن و رفاندن هۆکاری سەرەکین بۆ دروست بوونی نائارامی و پەیدابوونی ترس، وەتێکچوونی ئاسایش، وە هەروەها وا لەخەڵك دەکات کە بەردەوام لەحاڵەتێکی ترس دابژین، چونکە بەرەو هەر جێگایەك بڕۆن دەترسن بتەقێتەوە، بەم شێوەیە ژیانی ڕادەوەستێت.

بەلاَم بائێمە پرسیار بکەین:

ئایا بۆ خەڵك دەکوژن یاخود تیرۆری دەکەن؟!!

ئایا بەکافری دەزانن لەبەر ئەوە تیرۆری دەکەن؟!!

ئایا ئەگەر بەکافری بزانن، ئایا داوای تەوبەیان لێ کردووە؟!!

ئایا قازانج لەکرداری کوشتن و تیرۆر دەکرێت؟!!

ئایا دروستە غەدر بکرێت؟!!

ئەم پرسیارانەو چەندانی تر دەبێت وەلاّم بدرێنەوە پێش کردنی ئەم کارانە.

مامۆستا صالح السدلان دەفەرمووێت[1]:

ئەوانەی دەردەچن و ئەم جۆرە کارانە دەکەن و خەڵك دەکوژن مەبەستیان یەك شتە، ئەویش تەنگاوکردنی دەسەلاّتە، چونکە ئەوان ئەو کەسانە دەکوژن و کوشتنیان بەحەلاّل دەزانن کە لەگەڵ دەسەلاّتەکە دانەو لەژێر حکومەتی ئەوەوە کار دەکەن.

کەواتە خوێنیان بۆ بەحەلاّل دەزانن؟!

چونکە حاکمەکە بەقسەی خۆیان پەیڕەوی شەرعی خوا ناکات چونکە مەشروبات دەخورێتەوەو کاری خراپە بەئاشکرا دەکرێت بەلاّم لەو کەسانە دەپرسین:....

ئایا چیتان قازانج کرد؟!!

وەچتان دەست کەوت؟!!

ئایا نەتان بینیوە کە پێغەمبەر(ﷺ) فەرموویەتی (لذهاب الدينا كلها اهون من سفك دم امرى مسلم)[2].

یاخود فەرموویەتی (لزوال الدينا اهون عندالله من قتل رجل مؤمن) واتە (تێکدانی دونیا لای خوای گەورە ئاسان ترە لەکوشتنی یەك باوەڕدار بەناهەق).

برایانم...

ئەوانەی ئەم کارانە دەکەن، نازانن چارەنووسی ئەم کارانە چیە! ئێمە داوایان لێ دەکەین ئایا لەو کاتەی دەستیان بەم کارانە کردووە تاکو ئیمڕۆ چ شتێکیان قازانج کردووە؟!!

ئایا لەزەرەرو کێشەو غەزەبی خوا چی تریان دەست کەوتووە؟!!

هەندێك کەس وادەزانێت کە ئەم جۆرە کردەوانە (جیهاد)ە وە ئەگەر خۆیان بتەقێننەوە ئەوە شەهیدن!

١-مراجعات في فقه الواقع السياسي والفكري ص٧٨.

٢-اخرجه الترمذي (١٣٩٥) و النسائي (٢٩٩٧) من حديث عبدالله بن عمرو.

بۆ ڕوونکردنەوەی ئەم قسەیە دەبێت یەکەمجار بزانین شەهید کێیە؟

شێخ ئەبوبەکردی جەزائری دەڵێت[1]:

١-موسڵمانان غەزای کافران بکەن و موسڵمانێك شەهید بکرێت.

٢-کافران هێرش بکەنە سەر موسڵمانان و موسڵمانیش بەرگری لەوڵاتی خۆیان بکەن و شەهید بکرێت.

٣-وە مەرجێکی سەرەکی هەیە بۆ هەردوو حاڵەتەکە ئەویش دەبێت بەئیزنی ئیمام بێت[2].

بەڵام ئێمە پرسیاریان ئاراستە دەکەینەوەو پێشیان دەڵێین:

ئایا چیتان قازانج کردووە؟!!

وە چیتان دەست کەوت لەم کارانە؟!!

ئایا گوێ بیست نەبووینە کە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرمووێت (**لزوال الدنيا اهون عندالله من قتل رجل مؤمن**) واتە (تێکدانی دونیا لەلای خوای گەورە ئاسان ترە لەکوشتنی یەك باوەڕدار بەناهەق).

موسڵمانانی بەڕێزم..

ئەوانەی خۆیان دەتەقێننەوە (بەهەر شێوەیێك بێت) ئەوانە بکوژو قاتیلی نەفسی خۆیانن وە ڕۆژی دوایی سزا دەدرێن بەو شتەی کەخۆیان پێ کوشتووە، هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرمووێت (**من قتل نفسه بحديدة فحديدته في يده يتوجأ بها في نار جهنم خالدا مخلدا فيها أبدا..**)[3].

وە سەیر تر لەوەیە خوای گەورە نەهی کردووە لەئەوەی موسڵمان خۆی بکوژێت ﴿**وَلاَ تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا**﴾[4].

واتە (خۆتان مەکوژن و بەڕاستی خوا مهرەبانە پێتان).

کەچی ئەوان هەر بەردەوامن لەسەر ئەم کارانە!

١-واعظه لەمزگەوتی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾.

٢-بەمانە دەڵێن شەهیدی دونیاو قیامەت کە ناشۆرێن و کفن ناکرێن وە هەروەها شەهیدی قیامەتیش هەیەو شەهیدی دونیاش هەیە.

٣-اخرجه البخاري برقم (٥٤٤٢) عن ثابت بن الضحاك.

٤-سورة النساء (٢٩).

لەشـەڕی حونـەیین کـە ئـەبوهورەیرە دەگێڕێتـەوە: پیـاوێکی زۆر ئـازا لـەناو موسڵمانان هەبوو ناوی (خومام) بوو، کە پێغەمبەر(ﷺ) چاوی پێ کەوت فەرمووی (ئەم پیاوە خەڵکی دۆزەخە) یارانی پێغەمبەر سەریان سوڕما لەم قسەیە، چونکە دەیانبینی خومام چ شەڕێك دەکات لەگەڵ کافران بەم شێوەیە شەڕ بەردەوام بوو تاکاتێك خومام بریندار بوو و برینەکەش گەلێك بە ئەزیەت و ئازار بوو، توانای نەماو بڕیاریدا خۆی بکوژێت ئەوەبوو بەشمشێرەکەی خۆی، خۆی کوشت و بووە قاتیلی خۆی، ئەوجا یارانی پێغەمبەر(ﷺ) قسەی پێغەمبەریان هاتەوە یاد ئەوجا بەڕێزانم... ئەگەر صەحابیەکی پێغەمبەر(ﷺ) لەشەڕی کافران بریندار ببێت، بەڵام لەبەر ئازاری برینەکەی خۆی بکوژێت و سەرەنجام خەڵکی دۆزەخ بێت، ئەی دەبێت ئێمە ئەگەر ئەم کارە بکەین دەبێت جێگاو مەنزڵمان چ جێگایێك بێت!

ئێمە ئەگەر خۆمان بەموسڵمان دەزانین دەبێت پەیڕەوی قورئانی پیرۆزو سوننەتی پێغەمبەر(ﷺ) بکەین، پێغەمبەر(ﷺ) (١٣) ساڵ لەمەککە مایەوە بەپێغەمبەرایەتی وە تووشی قورسترین ئازارو ئەشکەنجە دەبوو بەڵام ڕۆژێك لەڕۆژان نەیوت فلان کەسم بۆ بکوژن! ڕۆژێك دوژمنێکی خۆی تیرۆر نەکرد! بۆ؟! ئایا توانای نەبوو؟! بەڵێ توانای هەبوو وە هەر هەموو ئەصحابان چاوەڕێی یەك إشارەتی بوون بۆ کوشتنی هەر کەسێك، بەڵام پێغەمبەر(ﷺ) ئەمەی نەکرد.

خۆشەویستانم....

تیرۆر لەئیسلام حەرامە وە هەموو ئایینەکان دژی تیرۆرن، وە هەتا زۆر لەپێغەمبەرەکان تیرۆر کراون ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾[1]. واتە (بەڕاستی ئەوانەی باوەڕ ناهێنن بەئایەت و فەرمانەکانی خواو پێغەمبەرانیش بەبێ هیچ حەقێك دەکوژن و ئەو خەڵکانەش دەکوژن کە فەرمان بەدادپەروەری دەدەن، کەواتە مژدەی سزایەکی پڕ ئێشیان پێ بدە!! وە هەتا سێ لەخەلیفەکانی پێغەمبەر(ﷺ) تیرۆر کران!

وە کارێکی گەورەو گوناهێکی نەقوڵایە وە داخیلی حوکمی ئەم ئایەتە پیرۆزە دەبێت ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾[2].

١-سورة ال عمران (٢١).

٢-سورة النساء (٩٣).

واتە (هەر کەسێك بەدەستی ئەنقەست ئیماندارێك بکوژێت (بەحەڵاڵی بزانێت) ئەوە تۆڵەی ئەو کەسە دۆزەخە، نەمرە تیایدا، هەروەها خوا لێی تورە بووەو نەفرینی لێکردووەو سزایەکی گەورەو بێ سنووری بۆ ئامادە کردووە.

کەواتە... بۆمان دەرکەوت کەدیاردەی تەقینەوەو تیرۆرو خۆکوژی لەکردارە تێکدەرەکانەو دژی ئاینی پیرۆزی ئیسلامە، وە هەتا عەقڵی مرۆڤیش ئەم کارانە قبوڵ ناکات، وە هەتا ئەم کارانە زیان بەئیسلام و موسڵمانان دەگەیەنێت.

ئایا چ ویژدانێك ئەم کارانە قبوڵ دەکات؟!!

ئایا چ ئایینێك ئەمر دەکات بەکوشتنی خەڵك و تێکدانی ماڵ و سەروەتی خەڵك؟!

ئایا چۆن دەستیان دەگرێت ژن و منالی بێ تاوان تیرۆر بکەن؟!

ئایا ئایینی ئیسلام ئەمر بەمە دەکات؟! نەخێر بەڵکو تەرازووی ئیسلام (المسلم اخو المسلم..)ە، کەواتە ئەی کوا خۆشەویستی یەکتری؟! کوا برایەتی؟!

ئایا ئەمە جیهادە؟!! ئایا بەم شێوەیە خوا لەخۆتان ڕازی دەکەن؟! ئایا ڕەزامەندی خوا لەتیرۆرکردن و تەقینەوەو کرداری خۆ کوژیدایە؟!

تەحەدای هەر کەسێك دەکەم بتوانی ئەلقەیەکی تاریك و تیرۆر لەمێژووی سەردەمی پێغەمبەرو هەر چوار خەلیفەکانی بخاتە ڕوو.

بەڵام... خۆشەویستانم ئێمە لەئیمامی عەلی (ر) خواناس ترو چاکاترنین ئەوجاش شاعیری خەوارج (عیمرانی کوڕی حەتان) مەدحی کوڕی مولجمی بکوژی ئیمامی عەلی دەکردو دەیوت:

یاضربة من تقي ما أراد بها	إلا ليبلغ من ذي العرش رضوانا
إني لأذكره يوما فأحسبه	أوفى البرية عندالله ميزانا

ئەگەر ئەمە حاڵیان بێت لەگەڵ ئیمامی عەلی، ئەی دەبێت حاڵیان لەگەڵ ئێمە چۆن بێت!!

ئەوەی دەمینێتەوە پێتان بڵێم ئەوەیە، ئیسلام دژی هەموو کارێکی خراپە، وە قەت ئیسلام ئەمر بەخراپەو کوشتنی خەڵك ناکات.

خوایە ڕەحممان پێ بکە.. بمانگەڕێنەوە سەر ڕێگای ڕاست.

زیادە ڕەوی بناغەی هەموو کێشەیەکە

لەپاش سوپاس و ستایش بۆ خوای گەورەو سەلات و سەلام بۆ سەر گیانی حەزرەتی محمد المصطفی(ﷺ) وە بۆ سەر گیانی یاران و شوێن کەوتوانی تاڕۆژی دوایی.

موسڵمانانی خۆشەویست...

بزووتنەوەی زیادەڕەوی (حرکة الغلو) بەیەکێك لەترسناکترین بزووتنەوە فیکریەکان دادەنرێت کەڕووبەڕووی ئایینی ئیسلام بوویتەوە هەر لەسەرەتاوە تاکو ئێستا، چونکە زیادەڕەوی شەپۆلێکی پەنهانە کە مەبەستی تێکدانی ئاایینی ئیسلامە[1].

وە خوای بالاَ دەست ئەمەی ڕوون کردۆتەوە کە دەفەرموویت: ﴿**يَاأَهْلَ الْكِتَابِ لاَ تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلاَ تَقُولُوا عَلَى اللهِ إِلاَّ الْحَقَّ**﴾[2].

واتە: (ئەی خاوەنانی کتێب زیادەڕەوی مەکەن لەئاینەکەتاندا، جگە لەحەق و ڕاستی هیچی تر بەدەم خواوە مەڵێن).

وە پێغەمبەری خواش(ﷺ) ئوممەتەکەی لەمەترسی زیادەڕەوی ئاگادار کردۆتەوە کە فەرموویەتی (**إياكم والغلو فإنما أهلك من كان قبلكم الغلو**)[3].

کەواتە... دەبێت موسڵمان ڕاگرایەتی هەبێت بەبێ زیادەڕەویو بەبێ فەرامۆش کردن هەروەکو خوای گەورە دەفەرموویت ﴿**فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلاَ تَطْغَوْا..**﴾[4] واتە: (کەوابوو چۆن فەرمانت پێدراوە، هەروا بەڕاست و بەڕێکی فەرمانەکانی بەجێ بهێنە، هەروەها ئەو کەسانەش لەگەڵ تۆدان و گەڕاونەتەوە بۆ لای خواو تەوبەیان کردووە، نەکەن لەسنووری فەرمانی خوا دەربچن).

واتە (فرمانەکانی خوا جێبەجێ بکەن بەبێ زیادەو توندەروایەتی تیامەکەن چونکە ئەمە ڕێبازی ئیسلامە، وە ڕێبازی گشت پێغەمبەران بووە.

١-حركة الغلو واصولها الفارسية نضلت الجبوری ص٥.

٢-سورة النساء (١٧١).

٣-اخرجه السنانی (٣٠٥٩).

٤-سورة هود (١١٢).

یەکەم جار بابزانین زیادەڕەوی (الغلو) چیە؟!

الغلـو: لەزمانەوانیـدا واتـە: زیـادەو بڵندایـەتی و دەرچـوون لەسـنوور لەهـەموو شتێك[1].

وە لـەزاراوەی زانایـان: ئـەو جـۆرە دینداریەیـە کەخاوەنەکـەی لـەئایین دەکاتـە دەرەوە[2].

ئیمامی ئیبن حجر دەفەرموێت[3]: (واما الغلو فهو المبالغة في الشيء والتشديد فيه بتجاوزه الحد، وفيه معنى التعمق).

واتــە (وە زیــادەڕەوی، ئــەوەکردنی شــتێك زیــاتر لەپێویســت و گــران کردنــی بەدەرچوون لەسنووری خۆی، وە مانای تێ قووڵ بوونەوەشی تیایە).

زۆرجـار لەئێزگـەو تەلەفزیۆنـەکان یـاخود لەڕۆژنامـەکان وشـەی (تطـرف) یـاخود وشـەی (اصـولي)یمـان گـوێ لێ دەبێـت یـا دەکەوێتـە پـێش چـاومان بـابزانین مانـای (تطرف) و (أصولي) چیە؟!!.

وا باوە زۆربـەی دەزگاکـانی ڕاگەیانـدن گـەنجانی صـەحوە بـە (تطـرف) و (أصـولي) ناودەبەن، بابزانین ئەمە تاچەند ڕاستە.

برایانی بەڕێزم.. ئیمڕۆ سەردەمی لێك حاڵی بوون و گفتوگۆیە، نابێت توندڕەوی بکـەین لەهەنـدێك شـت و مایـەی قبـوڵکردن نـەبێت. دەبێـت ئێمـە دەردەکـانی خۆمـان بدۆزینەوەو هەوڵی چارەسەرکردنیان بدەین، زۆرشت هەیە لەوڵاتانی غەرب بۆ ئێمە هاتووەو بۆ زیانی ئێمە، وە ئێمە نازانین و بەهەوەسەوە دەیڵێینەوە.

وە ئـەم دوو وشـانەش هـەر لەغـەرب و ڕۆژهـەڵات هـاتووە، کـە بەهۆیـەوە زوڵـم لەبانگەواز بکەن

گومانی تیانیە کە بانگەواز بۆ خوا، بەرنامەی پێغەمبەرانە، وە واجبە لەسەر شانی زانایـان بانگـەواز بکـەن بـۆ خـوا، وە لەسـەر گـەنجان کـە تـەقوای خـوا بکـەن و ڕێبـازی ڕاستی بگرن و زیادەڕەوی نەکەن و وشك نەبن.

بەداخـەوە زۆرجـار هەنـدێك لەگـەنجانمان لەبـەر نـەزانی تووشـی زیـادەڕەوی دەبـن لەهەندێك شت.

١-لسان العرب (ج١٥ ص١٣١- ١٣٢).

٢-لسان العرب ج١٥ ص١٣١-١٣٢).

٣-فتح الباري ج١٣ ص٢٩١.

بەڵام ئامان و سەد ئامان داوا لەهەموو زاناو گەنجان دەکەم، ئاگاداری ئایینەکەیان بن و چاو بدەنە بەڵگەی ڕاست و دروست، وە خۆیان بپارێزن لەبیدعەو توندڕەوایەتی لەئایین، هەندێك جار موسڵمان تووشی هەڵە دەبێت، چونکە مرۆڤ شایەنی هەڵەیە، بەڵام باشترین کەس ئەوە کەزوو تەوبە بکات.

وە وشەی (أصولي):

ئەگەر مەبەست گرتنی بناغەو ڕێگای ڕاست بێت، وە پەیڕەوکردنی ئەوەی خوا دەیڵێت و ئەوەی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەیڵێت، ئەوە ئەو وشەیە مەدحەو زەم نیە. بەڵام ئەگەر غەیری ئەمانە بێت، ئەوە تاوانە.

دەست گرتن بەکیتابی خواو سوننەتی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ شورەیی نیە! بەڵکو لەسەر هەموو موسڵمانێك پێویستە دەسبەرداری ئەمانە نەبێت!

بەڵام کێشە لەوەیە چ جۆرە دەست پێ گرتنێك! ئایا زیادەڕەوی‌و توندڕەوایەتی! نەخێر ئەمە مایەی قبوڵ کردن نیە لەئیسلام.

خۆشەویستانم...

ئێمە بەتایبەتی لەم سەردەمە زۆرجار دەڵێین فلانە کەس توندڕەوە وە فلانە کەس میانرەوە، ئایا ئەم ناز ناوانە دروستن لەئیسلام؟!! وە چۆن چارەسەری توندڕەوی بکەین؟!!

زۆر کەس کە ئەم وشانە بەکاردەهێنێت زۆر نزیکە مانایان نەزانێت وە یاخود دەزانێت و دەیەوێت بێ تاوانێك پێ تۆمەتبار بکات.

ئێمە وتمان توندڕەوایەتی: واتە زیادەڕەوی‌و دەرچوون لەسنوور، وە ڕوونمان کردەوە کەخواو پێغەمبەری خوا﴿ﷺ﴾ نەهیان لێ کردووە.

وە زۆرجار ئەم وشانە دەبنە هۆی دوورکەوتنەوە لەبانگەوازی بۆ خوا یاخود دەبنە هۆی زیاتر توندبوون و وشك بوونی توندڕەوان.

چونکە ئێمە ئەگەر جیاوازیمان لەنێوان کەس نەکردو هەر کەسێ ڕیشی هەبێت و هاتووچۆی مزگەوت بکات (کە ئەمەش پیشەی موسڵمانە) ئێمە وتمان (توندڕەوە) ئەوە زیاتر هانی دەدەین لەسەر زیادە ڕەوی.

چونکە زۆر کەس هەیە توندڕەو نیە بەڵام چونکە خەڵك لەڕیزی توندڕەوانی دەژمێرێت و بەچاوێکی تری سەیر دەکات، ئەوە دەبێتە هۆکارێك بۆی کە زیادەڕەوی بکات!

بەلاّم ئێمە ئەگەر ڕاست دەکەین باشێوازی ئێمە ئامۆژگاری کردن بێت، نەك توندوتیژی لەگەڵیان، چونکە موسڵمان دەبێت بۆ موسڵمان وەکو ئاوێنە بێت، ئەگەر هەڵەی لەکەسێك چاو پێ کەوت، هەوڵ بدات چارەسەری بکات.

ئایا چۆن چارەسەر (تطرف) بکەین؟!!

ئەوە دەبێت بەفێرکردن و ڕێنمایی زانایان بێت، ئەگەر دیتیان کەسێك شت زیاد دەکات و زیادەڕەوی دەکات، ئەوە دەبێت شتەکانی بۆ ڕوون بکەنەوە، هەروەکو خەواریج لەلای ئەوان کە ئەوەی گوناه بکات بەکافری دەزانن.

دەبێت زانایان بۆیان ڕوون بکەنەوە کە گوناهبار حوکمی خۆی هەیەو کافر حوکمی خۆی هەیەو توندڕەو حوکمی خۆی هەیە، وە ئامۆژگاری بکات و بەرەو ڕێگای ڕاستی ببات.

بەلاّم ئەگەر گەنجمان بینی زیادەڕەوی دەکات و تونڕەوە وە ئێمەش هاتووچۆمان نەکردو لەگەڵی دانەنیشتین و قسەمان لەگەڵ نەکرد ئایا چۆن دەتوانین چاکی بکەین!

برایانم... زیادەڕەوی بناغەی هەموو کێشەییکە، چونکە مرۆڤ بەسروشتی خۆی خاوەن هێزێکی دیاریکراوە، دەبێت لێی لانەدات ئەگەرنا تووشی هەڵە دەبێت وە لەناو دەچێت، ئەوە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (هلك المستنطعون)[1]. قالها ثلاثا.

واتە (لەناوچوون (لەناو دەچن) ئەوانەی زیادەڕەوی دەکەن و لەسنوور دەردەچن.

کەواتە ڕێبازی پێغەمبەر(ﷺ) دیارە (**فمن رغب عن سنتي فليس مني**)[2].

برایانم.. وە زیادەڕەوی (الغلو) دوو جۆرە:

١-زیادەڕەوی دەرحەق بەمرۆڤ.

٢-زیادەڕەوی لەبیروباوەڕ.

١-زیادەڕەوی دەرحەق بەمرۆڤ:

ئەوەیە سنوور ببەزێنیت لەگەورەکردنی هەندێ کەس، هەروەکو ئەوانەی ئیمامی عەلی (ڕەزای خوای لێبێت) دەبەنە پلەی خوا، یاخود ئەو فەلانەی حەزرەتی عیسیو دایکی دەکەنە خوا.. وە بەو شێوەیە.

٢-زیادەڕەوی لەبیروباوەڕ:

١-التاج الجامع للاصول ج٥ ص٦١.

٢-اخرجه البخاري (٥٠٦٣) ومسلم (١٤٠١) من انس بن مالك.

واتە بڕوات وابێت کەدەتوانی مرۆڤ بهێنیتە ڕیزی خواو وابزانێت کەدروستە لەپەیڕەوی پێغەمبەر(ﷺ) دەربچێت، یاخود إیلحاد بکەی لەناوو ئایەتەکانی خوای گەورە[1].

یاخود تونڕەوایەتی بکەی لەهەندێك عیبادات و شێوەو چۆنیەتی ژیان وە هەتا زیادەڕەوی لەدەست نوێژو نیەت و تەرك کردنی هەندێ خواردنی حەلال و نەکردنی هەندێ کاروباری حەلال و تەرك کردنی هەندێ وەظیفەش دەگرێتەوە.

وە لەکۆتاییدا.. پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (**إن لربك عليك، ولنفسك عليك حقا، ولأهلك حقا، فأعط لكل ذي حق حقا**)[2].

واتە (خوا مافی لەسەرت هەیە، وە گیانی تۆ حەقی لەسەرت هەیە، وە خێزانت مافی لەسەرت هەیە، کەواتە مافی هەموو خاوەن مافێك بدە.

کەواتە دەبێت برای بەڕێزم لەهەموو کاروبارەکانماندا مامناوەندی بین و نابێت زیادەڕەوی بکەین لەکارێك لەسەر حیسابی لایەکی تر. دەبێت هەندێك حەسانەوە بە لەشت بدەیت بۆ ئەوەی بتوانی هەم خواپەرستی و هەم ئیش و کاری دونیات بۆ ئەنجام بدات.

وە هەروەها خێزان و منالەکانت لەسەر تۆ هەیە. بەم شێوە: دەبێت لەتونڕەوایەتی دوور بکەوین، چونکە زیادەڕەوی‌و تونڕەوایەتی لەشتێك کەخواو پێغەمبەری خوا(ﷺ) فرمانیان پێ نەکردبێت (ئەوانیش قەت فرمان بەزیادەڕەوی ناکەن) دەبێتە هۆی کێشەو توندوتیژی‌و فیتنەو پارچە پارچە بوونی موسڵمانان، کە ئەمەش میللەتی موسڵمان بەرەو بێ هێزی ڕادەکێشێت.

١-الدولة ونظام الحسبة عند ابن تيميه ص٦٥/٦٦.

٢-اخرجه البخاري (١٩٦٨) عن ابي جحيفة.

نەخۆشی ئایدز قەهری پەروەردگار

لەپاش سوپاس و ستایش بۆ خواو سەلاّت و سەلام لەسەر گیانی حەزرەتی محمد المصطفی(ﷺ) وە بۆ سەر گیانی یاران و شوێن کەوتووانی تاڕۆژی دوایی.

موسڵمانانی خۆشەویست.. بەپێی ڕاپۆتە نێودەوڵەتییەکان نەخۆشی ئایدز لەسەردەمی ئێستا هەڕەشەیەکی ترسناکە بۆ سەر مرۆڤ، بەتایبەتی لەکیشوەری ئەفریقیاو ئەو ناوچانەی دەکەونە باشووری بیابان.

بەپیێ ڕاپۆرتەکان ژمارەی ئەو کەسانەی لەماوەی ئەمساڵدا ڤایرۆسی ئایدزیان هەڵگرتووە بە (٥) ملیۆن کەس مەزندە دەکرێن.

وە ئێستا لەجیهان (٤٠) ملیۆن کەس تووشی ئەم نەخۆشیە بووە. وە ئەم ژمارەیە بەردەوام بەرەو زیادی دەڕوات، کەجیهانی تەنگەتاو کردووەو هەتا ئەوەتا (دکتۆر بیتربیوت) بەڕێوەبەری جێبەجێکردن لەئاژانسی ئایدزی سەر بەنەتەوە یەکگرتووەکان وتی: (دەبێت شەڕ بەرپا بکەین لەدژی ئایدن).

برایانی بەڕێزم.. هەموومان دەزانین کەهۆکاری سەرەکی نەخۆشی ئایدز کاری بەدڕەوشتیە، پیاو لەگەڵ ئافرەتو تاکار گەیشتوتە ئەو پیاو لەگەڵ پیاوو ئافرەت لەگەڵ ئافرەت.

ئەمەیە قەهری پەروەردگار! ئەمەیە ئەو ناخۆشیو دەردەی کە خوا بەسەر یاخیبوان دەهێنێت، ژیانیان تاڵ دەکات.

﴿وَلاَ تَقْرَبُوا الزِّنَى إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلاً﴾[1].

هەرگیز نەکەن توخنی زینا بکەون و لێی نزیك ببنەوە، چونکە ئەوە بەڕاستی گوناهو تاوان و هەڵەو ڕێچکەیەکی زۆر ناقۆلاّیە).

موسڵمانانی خۆشەویست: ئاینی ئیسلام، ئاینی پاکیو ڕەوشت بەرزییە، ئاینی دژایەتیکردنی داوێن پیسی بووە، وە هەر لەبەر ئەوە بەردەوام بەپاکی ماوەتەوەو شوێن کەوتووانی (ئەوانەی بەتەواوی بەرنامەی ئیسلامیان جێبەجێ کردووە) دوور بوونە لەهەموو نەخۆشییەك بەلاّم لەگەڵ لادان لەبەرنامەکەی ئیسلام، نەخۆشیو ئەندێشە دابەزی، گوێم لەراپۆرتێك گرتبووە کە باسی نەخۆشی ئایدزی

١-سورة الاسراء (٣٢).

دەکردو باسی ئەو ژمارە زۆرەی دەکرد کە تووشی بووە، من پێم سەیر نەبوو، چونکە دەزانم کە میللەتانی رۆژئاوا ژیانیان، ئاینیان، هەڵس و کەوتیان بوویتە جنس.

بەلاّم ئەوەی مایەی غەم و حەسرەت بوو کەراپۆرتەکە ئاماژەی پیّدا کە (٥٠٠) هەزار کەس لەجیهانی عەرەبی ئیسلامی تووشی ئەم نەخۆشیە بووە.

الله موسڵمانان.. چۆن دەبێت موسڵمان تووشی ئەم نەخۆشیە ببێت؟ ئێمە دەمانگووت رۆژئاوا کاری بەدڕەوشتی دەکات و لەفرمانەکانی خوا لایداوە لەبەر ئەوە تووشی ئەم دەردە بووە! ئەی ئێستا چی بەخۆمان بڵێین

چ وەلاّمی رۆژئاوا بدەینەوە، ئەگەر وتیان ئەی ئێوە بۆ تووش بووینە؟

برایانم.. خوای گەورە ئازادی داوە بەهەموو شتێك، هەتا داویەتی بەرۆژو مانگ و ئەستێرەکان، بەلاّم ئازادییەك کە سنووری بۆ داناوە، نابێت خەتی سوور ببەزێنێت! ئەگەر بەزاندی ئەوە خوای گەورە تووشی نەخۆشییەکی دەکات کە لەپێش ئەوان نەبوو بێت.

وە یەکەم میللەت کە ئەم کارەیان کرد، میللەتی حەزرەتی لوط (سەلامی خوای لیّ بێت) بوو.

کەدەستیان کرد بەنێربازیو کاری بەدڕەوشتی، حەزرەتی لوط (علیه السلام) بانگەوازی کردن و ئاگاداری کردنەوە ﴿وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ * أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾[1].

واتە (یادی لوط بکە کاتێك بەقەومەکەی وت: ئێوە بەڕاستی تاوانێکی گەورە دەکەن، ئێوە گوناهێکی ناشیرین ئەنجام دەدەن، هیچ کەس بەر لەئێوە بەکاری وا هەڵنەساوە!! ئایا ئێوە بەڕاستتانە نێربازی دەکەن و ڕێگە بەخەڵکی دەگرن و لەیانەکەتاندا کاری نابەجیّو ناشیرین و نادروست ئەنجام دەدەن؟! کەچی وەلاّمی قەومی (بەدخوو) تەنها ئەوە بوو کەوتیان: ئادەی کوا سزاو تۆڵەی خوا، ئەگەر تۆ ڕاست دەکەیت؟! بۆمان بیهێنە؟

ئەمەبوو وەلاّمی قەومەکەی، وە هەر بەردەوام بوون لەسەر کاری خۆیان و خەتی سووریان بەزاند، کە لەسنوور دەرچوون، خوای گەورە سزای بۆ ڕەوان کردن ﴿فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ مَنْضُودٍ * مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ وَمَا

١-سورة العنكبوت (٢٨-٢٩).

﴿هِـيَ مِـنْ الظَّـالِمِينَ بِبَعِيـدٍ﴾[1] واتـه (جا كاتێك فـەرمانی ئێمـە بـۆ تیاچـوونیان هـات، شارۆچكەكەیانمان ژێرو ژوور كردو بەقوڕی سوورەوە كراوی وەك بەرد، چین لەسـەر چین بەردبارانمان كرد. هەموو ئەو بەردانە دیاری كراو بوون، لەلایەن پەروەردگارتـەوە (كەبدات بەسـەر تەوقە سـەری كێدا) ئەم كارەسات و ئەم بەردبارانەش وەنەبێت زۆر دوور بێت لەستەمكارانەوە.

بەڕێزانم.. ئایدز قەهری پەروەردگارە، خوای گەورە لەهـەموو سـەردەم وكاتێكدا بەزەیی خۆی پێش خستووە لەسەر قەهرو توڕەیی،

وە ئارامگر بووە بەرامبـەر بـەو كـەس و گروپانـەی كە سەرپێچییان كردووە. بەڵام سنووریان بەزاندوە ئەوكات قـەهرو غـەزەبی خـۆی داڕشـتووە بەسـەریانداو تۆڵـەی لێ سەندوون و هەر لەدونیا ڕیسوای بەرچاوی خەڵكی كـردوون ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَـإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا﴾[2] ئەوەی ڕوو وەربگێڕێت لەبەرنامـەو یـادی مـن و پشـتی تـێ بكات، بێگومان بۆ ئەو جۆرە كەسانە ژیانێكی ترش و تاڵ و ناخۆش پێش دێت.

ئەمـە لـەدونیا، ئـەی لـەرۆژی دوایـی ﴿وَنَحْشُـرُهُ يَـوْمَ الْقِيَامَـةِ أَعْمَـى﴾[3] (لـەرۆژی قیامەتیشدا بەكوێری حەشری دەكەین).

ئایـدز.. یەكێكـە لـەو نەخۆشـیە كوشـندانەی كەپزیشـكان و پسـپۆران سـەریان سوڕماوە لەپەككەوتنیان بۆ دۆزینەوەی ڕێگە چارەیەك بۆی وە مێژووی دەگەڕێتـەوە بۆ ساڵی (١٩٧٩) كە لەپیاوێكی بەدڕەوشتی شـاری نیویـۆركی ئـەمریكی دەركـەوت و پسـپۆڕان لێكۆڵینـەوەی زۆریـان لەسـەر كـرد هـەتا گەیشـتنە هێنـدەی پێناسـەی بـۆ بدۆزنەوە بەوەی پێی بووترێ (هەنگاوی خێرا بەرەو مردن).

برایانی بەڕێزم.. ڕێگایەكانی بڵاوبوونەوەی ئەم نەخۆشیە زۆرن:

١-گواستنەوەی تۆ، چ بەڕێگەی شەڕواڵ پیسی چ بەڕێگەی كوتانی سروشتی.

٢-مادده بێ هۆشكەرەكان بەگشت جۆرەكانیەوە.

٣-بەكارهێنانی یەك دەرزی (سرنج) بۆ چەند نەخۆشێك.

٤-بەخشینی خوێنی ئامێز بەڤایرۆسی ئایدز.

٥-لەدایكەوە بۆ كۆرپەكەی بەهۆی خوێن یا شیر پێ دانی.

١-سورة هود (٨٢-٨٣).

٢-سورة طه (١٢٤).

٣-سورة طه (١٢٤).

٦-ماچ کردن بەگشتیو ماچ کردنی ناو دەم بەتایبەتی.

وتمان.. ئەوەی جێگای داخ بێت ئەوەیە ئەم نەخۆشیە لەناو دەوڵەتانی ئیسلام بلاوبێتەوە.

یەکەم حاڵەتی ئایدز لەساڵی ١٩٨٤ لەسعودیە تۆمار کراوە، وەئێستا گەیشتۆتە (٦٧٨٧) حاڵەت و (١٥٠٩)یان بەرەگەز سعویدن، زۆربەشیان لەئەنجامی پەیوەندییە سێکسییەکانەوە تووشی نەخۆشیەکە بوون و تەمەنیان لەنێوان ٢٥-٤٤ ساڵیدایە.

لەئوردن یەکەم حاڵەتی ئایدز لەساڵی ١٩٨٦ تۆمارکرا، وەتا ساڵی ٢٠٠٢ ئەوانەی ڤایرۆسی (HIV)یان هەڵگرتووە ژمارەیان گەیشتە ١٠٠٠ کەس وە لەوڵاتی میسر ژمارەیان گەیشتۆتە (٨٠٠٠) کەس، وە لەئێران ژمارەیان گەیشتۆتە (٤٢٣٧) تووشبوو.

وە بەگشتی لەناوچەکە ژمارەیان لەنێوان (٤٧٠-٦٧) هەزار حاڵەتە. وە ژمارەی ئەوانەی لەساڵی ٢٠٠٣ مردوون (٣٥-٦٠) هەزار کەس وە ئەوەی زیاتر پەیوەست بێت بەئێمە (عێراقە) چونکە رێکخراوە نێودەوڵەتییەکان ترسی ئەوەیان هەیە لەئەنجامی داڕووخانی سیستەمە خزمەتگوزارییەکانی تەندروستیو سیستەمەکانی چاودێری نەخۆشیە درمەکان و هاتنە ژوورەوەی خەڵکی بیانی بەبێ هیچ ڕێگریو کۆت و بەندێك ئەو نەخۆشییە بەخێرایی تەشەنە بکات.

وە ڕاپۆرتەکان ژمارەی تووشبووانی ئەم نەخۆشیە لەعێراق بە (٢٤٤) کەس مەزندە دەکەن کە ئەمیش بەهۆی هاوردنی یەك لەتوخمەکانی خوێن لەفەرەنسا کە بە (Factor-8) ناسراوە، هاتووەتە ناو عێراقەوە.

وە تائێستا هیچ حاڵەت لەکوردستانی خۆشەویستنان تۆمار نەکراوە، ئەمەش ئەوە ناگەیێنێت کەنیە، چونکە تائێستا هیچ چاودێرییێكو تۆمارێك نەبووە.

بەڵام پێویستە لەئێستاوە ئێمە بکەوینە خۆمان و چاودێرییێکی توند دابنێین لەسەر نەخۆشخانەکان و دەزگایەکانی خوێن بۆ ئەوەی نەهێڵین ئەم نەخۆشیە بلاوببێتەوە.

برایانی موسڵمانم.. ئەگەر بپرسین ئایا چارەسەری ئەم نەخۆشیە چیە؟!! دەڵێین: هەوڵ زۆر دراوە بەڵام تاکو ئێستا چارەسەرێکی ئەوتۆ نەدۆزراوەتەوە، تەنانەت لەساڵی (١٩٨٥) تەنها لەوڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادا (١٣٠) ملیۆن دۆلار خەرج کرا.

بەلاّم ئایینی پیرۆزی ئیسلام لەپێش دروست بوونی نەخۆشی‌یەوە بەچواردە سەدە چارەسەری بۆئەم نەخۆشی‌یە داناوەو دەرمانی لەناوبردنی ئەم میکرۆبەی پێ ڕاگەیاندوین بەوەی کەدوو چارەسەری هەیە:

١-خۆ پاراستن لەهەموو بێ فەرمانی‌یەکانی خوای گەورە بەگشتی‌و جۆرەکانی بەدڕەوشتی بەتایبەتی‌و لەناوبردنی مادە سڕکەرەکان و ڕێگرتن لەبلاّوکردنەوەی فیلمی سێکسی لەکەناڵەکانی ڕاگەیاندن و هاندانی لاوەکانمان بۆ پێکهێنانی خێزان.

٢-بەکارهێنانی ڕەشکە (الحبة السوداء) چونکە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرمووێ (الحبة السوداء شفاء من كل داء الا السام)[1].

واتە: ڕەشکە دەرمانە بۆ گشت دەردێك تەنها دەردی مردن نەبێت!

وە بۆ یەکەم جار ئەم چارەسەرە لەهندو لەئەفریقیا بەکارهێنرا، بەلاّم لەبەر ئەوەی کەچاك دەبوونەوە دووبارە دەستیان پێ دەکردەوە، بۆیە بۆ جاری دووەم بەشێوەیەکی خراپترو ئەمجارە بەهیچ جۆرێك چارەسەریان نەبوو تەنها ئەوە نەبێت چاوەڕێی مردن بکەن کە لەچ کاتێکدا دەبێتە میوانیان و بەرەو پیریان دێت ﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ﴾[2].

واتە (ئێمە بێگومان ئاوا دەکەین بەگوناهکارو تاوانباران).

خوایە کوردستانی خۆشەویستمان لەم بەلاّیە بپارێزە، خوایە بەدوورمان بخەیت لەم نەخۆشیە، موسڵمانان سەرکەوتوو بکەیت.

١-رواه البخاري.

٢-سورة الصافات (٣٤).

(تووڕە مەبە)

الحمدلله الذي لايقول الاحقا، ولايعد إلاصدقا، ولايأمر إلا رفقاً فعابده يَعِزُ ويرقى، وجاحده يزل ويشقى.

أحمده سبحانه وتعالى تعبداً ورقاً، وأشكره عملا ونطقاً، وأشهد أن لا اله الا الله وحده لاشريك له تبارك تقديراً وخلقاً، وأشهد أن سيدنا محمداً عبده ورسوله سيد الخلق طراً، وأشهرهم ذكراً وأرفعهم قدراً، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

موسڵمانی خۆشەویست.. . وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو جێبەجێ کردنی فەرمانەکانی خودی گەورەو پێغەمبەری خۆشەویستمان(ﷺ).

لەم خوتبەیەدا باسی یەکێك لەئامۆژگاریەکانی حەزرەتی محمد مصطفی(ﷺ) دەکەین.. . کە رۆژێك کابرایەکی[1] هاتە لاو وتی ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) شتێکم فێربکە، بەلاّم زۆر نەبێت بۆ ئەوەی لەیادی نەکەم، پێغەمبەریش(ﷺ) فەرمووی (لاتغضب) کابرایەکە پرسیارەکەی چەند جارێك دووبارە کردەوەو پێغەمبەریش(ﷺ) هەر دەیفەرموو (لاتغضب)[2]. واتا (تووڕەمەبە).

موسڵمانان.. . ئەم وەسیەتە کۆکەرەوەی چاکەیە، چونکە تووڕەنەبوون مرۆڤ لەزۆرشت دەپارێزێت، وە لەکێشەکان بەدووری دەخات، چونکە تووڕەبوون هەروەکو لەفەرمودەیێکی پێغەمبەر(ﷺ) هاتووە (اتقوا الغضب فإنه جمرة توقد على قلب ابن آدم.. ألم تروا إلى حمرة عينيه وانتفاخ أوداجه؟)[3]. ئەوە ئەگەر سەیری قورئانی پیرۆزیش بکەین، دەبینین مەدحی ئەو کەسانەی کردووە کە مالیان دەبەخشن و تووڕەبوونی خۆیان دەخۆنەوە، هەروەکو خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾[4]. واتا (ئەوانەی لەخۆشی و ناخۆشیدا لەهەرزانی و گرانیدا ماڵ و سامانیان دەبەخشن، رق و

١-ناوی (جارية بن قدامة) بوو.

٢-التاج الجامع للأصول ج٥ ص٤٨/ رواه البخاري والترمذی عن أبي هريرة.

٣-من وصايا الرسول(ﷺ) ج١ ص٤٦٧.

٤-سورة آل عمران: (١٣٤).

کینــەی خۆیــان دەخۆنــەوەو خــۆگرن، لەخــەڵکی خــۆش دەبــن و لێبــوردەن، خــوای میهرەبانیش چاکە کارو چاکە خوازانی خۆش دەوێت.

پیاوی موسڵمان نابێت تووڕە ببێت، دەبێت لێبوردە بێت و ئارامی هەبێت لەگەڵ خەڵك.

زۆرجار ئێمە وا دەزانین کە ئەگەر یەکێك قسەیێکی پێ وتین و ئێمەش خۆمان بێ گرنگ کرد، ئەوە بەترسنۆکی دەزانین، بەلاَم ئەمە وانیە موسڵمانان، چونکە پیاوی ئازا ئەو کەسەنیە کەپشتی خەڵك لەئەرز بدات، بەڵکو پیاوانی ئازا ئەو کەسانەیە لەکاتی تووڕەبوون کینەی خۆیان دەخۆنەوە، هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرموویەتی (لیس الشدید بالصرعة، أنما الشدید من یملك نفسە عند الغضب)[1].

موسڵمانی بەڕێز.. پێغەمبەری خودا﴿ﷺ﴾ نمونەیێکی بەرز بوو لەرەوشت بەرزیو ئارام گرتن و لەسەرخۆیی.

حەزرەتی عائیشە (رەزای خوای لێبێت) دەفەرموێت (ماخیر رسول الله﴿ﷺ﴾ بین أمرین قط إلا اخذ أیسرهما مالم یکن إثما فان کان ثم إثم کان ابعد الناس منە، وما انتقم رسول الله(ص) لنفسە في شيء قط إلا ان تتنهك حرمة الله فینتقم لله تعالی)[2].

لەم فەرموودەیە بۆمان ئاشکرا دەبێت کە پێغەمبەری خوا﴿ﷺ﴾ ئەگەر دووکاری لەپێش بوایەو دەبێت یەکێکیان هەر بکات، ئەوە ئاسانەکەی هەڵدەبژارد، ئەگەر کارەکە گوناه نەبایە، وە ئەگەر گوناه بایە ئەو دوورترین کەس بوو لێی، وە قەت تۆڵەی لەکەس نەکردوتەوە بۆ خۆی، تەنها ئەگەر سنوری خودا بەزانرابایە، ئەوە ئەو کاتە تۆڵەی دەکردەوە بۆ خودا.

موسڵمانان.. لێبوردەیی کاری پێغەمبەران بووەو، هەروەکو ئیبن مەسعود دەفەرموێت: گوێم لەپێغەمبەری خودا بوو کەباسی یەکێك لەپێغەمبەرانی دەکرد کە قەومەکەی ئەوەندە لێیان دا هەتا خوێنی بەدەم و چاوی دەهاتە خوارەوە ئەوجاش دەیفەرموو (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لاَيَعْلَمُونَ)[3]. (خودایە لەمیللەتەکەم ببورە، چونکە ئەوان نازانن).

١-رواه البخاري ومسلم عن أبي هريرة.

٢-رواه البخاري ومسلم.

٣-رواه البخاري ومسلم.

احب مكارم الأخلاق جهدي وأكره أن أعيب وأن أعابا
وأصفح عن سباب الناس حلماً وشر الناس من يهوى السبابا
ومن هاب الرجال تهيبوه ومن حقر الرجال فلن يهابا

دەگێڕنەوە کە ڕۆژێك کابرایەکی خەڵکی ولاّتی شام هاتە (مدينة المنورة). کە سەیری کرد، کابرایەکی جوان و خاوێنی بینی کە سواری ولاّغێك بووە، ئەویش پرسی ئەوە کێیە؟! خەڵکەکەش وتیان: ئەوە حەسەنی کوڕی ئیمامی عەلی کوڕی ئەبی تالیبە؛ کابرایەکە دڵی پڕ بوو لەرق و کینە، ئەوجا بەرەو رووی چوو وتی: تۆ کوڕی ئەبو تالیبی؟! ئیمامی حەسەنیش فەرمووی: من کوڕی، کوڕی ئەوم، کابرایەکە وتی: من قسەی زۆر ناشیرین و خراپم بەتۆو باوکت وتوە (وە قسەکانی بۆ باس کردن) ئیمامی حەسەن فەرمووی: ئەگەر خانوت نەبێت بۆت پەیدا دەکەم، ئەگەر پارەت دەوێت دەتدەمێ، ئەگەر داواکارێکت هەیە بۆت جێبەجێ دەکەم کابرایەکە سەری سوڕما لەلێبوردەیی ئیمامی حسن (رەزای خوای لێبێت)و کەڕۆیشت، کابرایەکە وتی: لەسەر پشتی زەوی ئەو کوڕەم لەهەموو کەس خۆشتر دەوێت من جوێنم پێدا ئەو چاکەی لەگەڵ کردم.

موسڵمانان.. . پیاوی باش و لەخوا ترس، لەبەر ترسی خودا تووڕە نابێت وە لەپێناو ڕەزامەندی خودا کینەی خۆی دەخواتەوە وە لەکاتی تووڕەبوون دەناسرێت، هەروەکو دەگێڕنەوە کە کابرایێك مەدحی کابرایەکی تری کرد ئەویش وتی: ئەی کابرا بۆ مەدحم دەکەی ئایا منت لەکاتی تووڕەبوون تاقیکردونەوە کە کابرایەکی لێبوردەم، وتی: نەخێر، وتی: ئایا منت تاقی کردۆتەوە لەکاتی سەفەر کردن کە خووڕەوشتم باشە، وتی: نەخێر، وتی: ئایا منت تاقیکردۆتەوە لەکاتی شت لەلادانان کە کابرایەکی دەست پاکم، وتی: نەخێر: ئەوجا کابرایەکە وتی: کەواتە قوڕبەسەر کەس نابێت مەدحی کەس بکات لەم سێ شتە نەبێت[1].

عداتي لهم فضل عليَّ ومنة فلا أبعد الرحمن عني الأعاديا
همو بحثوا عن زلتي فاجتنبتها وهم نافسوني فاكتسبت المعاليا

کابرایێك بە (ضیراری کوڕی قەعقاعی) وت: سوێند بەخوا ئەگەر قسەیێکم پێ بڵێی، دە قسەت پێ دەڵێم.

١-تنبيه الغافلين ص٧٨.

ضیرار وتی: سوێند بەخوا ئەگەر دە قسەم پێ بڵێی ئەوە یەك قسەت پێ ناڵێم[1].

موسڵمانان.. . کەواتە بۆمان دەرکەوت کە تورەنەبوون مرۆڤ بەرز دەکات و پلەوپایەی دەداتێ و دووری دەخات لەکێشە، وە خودای گەورە پاداشتێکی چاکی دەداتەوە.

بەڵام ئاگادار بن کە سەرکەوتن لەسەر دوژمنان و حەسودان تەنها بەزانست و کارکردن پەیدا دەبێت چونکە:

فالعلم يرفع بيتاً لاعماد له   والجهل يهدم بيت العز والكرام

هەر لەبەر ئەوەبوو کە خەلیفە عومەری کوڕی عەبدولعەزیز دەیفەرموو:

تَعَلَّمْ فليس المرء يولد عالماً   وليس أخو علم كمن هو جاهل

وان كبير القوم لاعلم عنده   صغير اذا التفت عليه المحافل

برایانی بەڕێز.. . با دڵ و دەرونمان لەگەڵ یەك ساف بکەین و یەکتری غەمناك نەکەین، وە تورە نەبین، وە ئەگەر تورەش بووین ئەوە دەبێت دەسەڵاتی خوامان بێتەوە یادو ڕق و کینەمان بخۆینەوە.

یارەبی خودایە هیداتمان بدەیت، روحممان پێ بکەیت.

شیفای نەخۆشانمان بدە، رەحم بەمردوانمان بکە

١-من وصايا الرسول (ص) ص٤٧٠.

نەکەی لەیادیان بکەی؟

الحمدلله الملك المعبود، الكريم المقصود، خالق الجود، مجري الماء في العود، واحد فرد صمد كريم موجود، تنزه عن الآباء والابناء والأمهات والجدود.

(احمده) سبحانه وتعالى وهو اللطيف الودود، وأشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له شهادة من شهدها دخل الجنة وفاز فيها بالخلود، وأشهد أن سيدنا ونبينا محمدا عبده ورسوله سيد الناس من بيض وحر وسود، اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه مانبت زرع وأورق عو.

موسڵمانانی بەڕێزو خۆشەویست.. . وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو خۆ ئامادەکردن بۆ سەفەرێکی دوورو درێژ، بە ئەزیەت و ئازار، کە ئەو کەسە سەرکەوتوو دەبێت کەچاکە بکات و لەفرمانی خوداو پێغەمبەری خودا﴿ﷺ﴾ دەرنەچێت.

لەم خوتبەیەدا تیشك دەخەینە سەر فەرموودەیێکی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ کە دەفەرموێت (اغْتَنِمْ خَمْساً قَبْلَ خَمْسٍ: شَبَابَكَ قَبْلَ هِرَمِكَ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ، وَغِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ)[1].

(پێنج شت بەدەسکەوت و غەنیمە بزانە پێش ئەوەی پێنج شتت بەسەر بێت:

١-گەنجیت پێش ئەوەی پیر ببیت.

٢-لەش ساغیت پێش نەخۆشیت.

٣-دەوڵەمەندیت پێش ئەوەی هەژار ببیت.

٤-بێ کاریت پێش ئەوەی کارت بۆ پەیدا ببیت.

٥-ژیانت پێش مردنت.

موسڵمانانی بەڕێز، برایانی خۆشەویست.. . با ئەم ئامۆژگاریەی پێغەمبەری خۆشەویستمان﴿ﷺ﴾ لەیاد نەکەین، چونکە ڕێگایەکەی بۆ دیاری کردوین و هۆیەکانی رزگاربوونی بۆ دەستنیشان کردوین.

چونکە ئێمە دەبێت لەئاست ئەو هۆیە بین کە بۆی دروست کراوین: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُونِ﴾[2].

١-رواه الحاكم وقال صحيح على شرطهما، وقال شارح الجامع إسناده حسن.

٢-سورة الذاريات: (٥٦).

واتا (بێگومان من پەری‌و ئادەمیزادم دروست نەکردووە تەنها بۆ ئەوە نەبێت کە من بپەرستن و فەرمانبەردارم بن).

ئەمە چاك بزانەو ئەوجا ئامۆژگاریەکەی پێغەمبەرت(ﷺ) بێتەوە یادو جێبەجێی بکە:

١-شَبَابَكَ قَبْلَ هِرَمِكَ:

لەم خاڵە پێغەمبەری خۆشەویستمان(ﷺ) ئاماژە بەتێبینییەکی گرنگ دەکات کە ئەویش ئەوەیە.. مرۆڤ هەتا هەتایە گەنجایەتی هەر نامێنێت، بەڵکو وەکو گیا وایە کە: ﴿يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا﴾[1].

واتا (وشك ببێت و زەرد هەڵگەڕێت، پاشان وردو خاش ببێت و بکەوێت). وە هەروەها خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا * ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا﴾[2].

واتا (هەر خوا خۆی ئێوەی لەخاکی زەوی بەدیهێناوەو پێی گەیاندوون پاشان دەتانمرێنێت و دەتانخاتەوە ناوی، هەر کاتیش بیەوێت دەرتان دەهێنێتەوە).

برایانی خۆشەویست.. .. تۆ دەتوانی بەخۆت ئەم راستیە بسەلمێنی ئەویش: کەمرۆڤ لەئاوێتەیەکی پێکهاتوو لەقوڕ دروست کراوە، پاشان لەجێگایەکی پارێزراوو لەبار لەشێوەی نوتفەیەکی زۆر بچووکدا دامەزراوە، پاشان: ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾[3].

واتا (لەوەودوا نوتفەکەمان کردووە بەخۆ هەڵواسەرێك (سەرەمێکوتەیەك) پاشان خۆ هەڵواسەرەکەمان کردووە بەگۆشتپاریەك، ئینجا (شێوازی) گۆشتپارەکەمان بە پەیکەری ئێسك گۆڕیوەو بەگۆشت پەیکەری ئێسکەکەمان داپۆشیوە، ئەوسا لەشێوەیەکی تردا دەرمان هێناوە (کەشێوەی ئادەمیزادێکی رێك و پێکەو رۆحی پێ بەخشراوە) بەراستی خوای مەزن بەرزو پیرۆزەو چاکترین بەدیهێنەرو چاکترین دروستکارە. ئەوجا منداڵەکە لەدایك دەبێت و خۆی لەباوەشی دایك و باوکی دەدۆزێتەوە:

١-سورة الحديد: (٢٠).

٢-سورة نوح: (١٧-١٨).

٣-سورة المؤمنون: (١٤).

وإنما أطفالنا بيننا	أكبادنا تمشي على الأرض
لو هبت الريح على بعضهم	لامتنعت عيني عن الغمض

پاشان دەبێتە گەنج و پاشان زەلام دوایی دەبێتە پیرەمێردێکی پیر و ناتوانێت بەبێ گۆچان بڕوان:

وكنت أمشي على رجلين معتدلا	فصرت أمشي على أخرى من الشجر

پاشان وای لێ دێت بەگۆچانیش ناتوانێت بڕوات، بەڵکو ئەگەر بیەوێت بچێتە شوێنێکی تر وەکو منداڵ لەسەر زگی دەڕوات، پاشان دەمرێت و دەچێتەوە ژێر گڵ: ﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ﴾[1]. واتا (بەڕاستی خوای مەزن بەرزو پیرۆزو موبارەکەو چاکترین بەدیهێنەرو چاکترین دروستکارە بێگومان سەرەنجام ئێوە هەر دەبێت بمرن).

لەبەر ئەوە دەبێت گەنجان ئاگاداری ئەم راستیە بن، بۆ ئەوەی کەمتەرخەم نەبن بۆ خودای گەورە.

ئەی گەنجان ئەمەتان لەیاد بێت و خۆت بکە گەنجێکی چاك و لەخوا ترس بۆ ئەوەی لەو گەنجانەی بیت کە لەژێر سێبەری عەرشی خودا دەبن لەرۆژی دوایی.

کەواتا.. . ئەی گەنجانی خۆشەویست تەوبە بکەن پێش ئەوەی موەکانی سەرت سپی ببن، وە تەمەنت تەواو ببێت ئەوجا هاوار بکەی‌و بڵێی: ئەی گەنجایەتیم بۆ گەڕابایەوە:

وما أقبح التفريط في زمن الصبا	فكيف به والشيب في الراس نازل
ترحل عن الدنيا بزادٍ من التقى	فعمرك أيام تعد قلائل

موسڵمانان.. .. گەنجایەتی هەلسێکی زێرینە، هەتا نەڕوات ئێمە نرخی نازانین.

(٢) وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ:

موسڵمانان.. .. خاڵی دووەم لەئامۆژگاریەکەی خۆشەویستی خودا(ﷺ) کە ئاگاداری لەش ساغیمان بین پێش ئەوەی نەخۆش نەکەوتین. چونکە لەش ساغی نیعمەتێکی خودایە بۆ مرۆڤ، دەبێت لەدەستی نەدەین چونکە سەفەرێکی دوورو درێژمان لەپێشەوەیە، ئەگەر چاکە نەکەین ئەوە لەرۆژی دوایی روو ڕەش دەبین: ﴿يَوْمَ

[1] ١-سورة المؤمنون: (١٤-١٥).

يَنظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ﴾[1]. (ئەو ڕۆژەی ئادەمیزاد سەیری دەستپێشخەری خۆی دەکات).

وە ئەوەی ژیانی بەفیڕۆ دایە دەڵێت: ﴿يَالَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي﴾[2]. واتا (خۆزگە بۆ ئەم ژیانەم دەست پێشخەریم بکردایە).

کەواتا.. . هەتا ساغین باچاکە لەهەموو ڕوییەکەوە بکەین، چونکە کەنەخۆش بوین ئەوجا دەزانین چمان لەگەڵ خۆ کرد.

وە بۆ ئەوەی لەشت ساغ بێت دەبێت ئاگاداری خواردن و خواردنەوەت بیت، چونکە زۆر خواردن مرۆڤ نەخۆش دەکات، وە هەر لەبەر ئەمە بوو پێغەمبەر(ﷺ) کەنیزەکەو ولاغەکەی وەرگرت و پزیشکەکەی ڕەوان کردەوەو[3] وتی (نحن قوم لا نأكل حتى نجوع، واذا اكلنا لانشبع) (ئێمە میللەتێکین ناخۆین هەتا برسی نەبین، وە ئەگەر خواردمان ئەوە خۆمان تێر ناکەین).

(٣) وَغِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ:

ئەم خاڵەش وەکو گەنجی‌و لەش ساغی مانەوەی بۆ نیە، چەندان خەڵك هەبوون خاوەنی پارەو سامانێکی زۆر بوون و پاشان هیچیان نەما، وە چەندانی تر هەبوون هیچیان نەبوو و لەناکاو بوونە خاوەن سەروەت، ئەوەیە سروشتی دونیا (ان طلبتها تركتك.. وان تركتها طلبتك).

حذار حذار من بطشي وفتكي	هي الدنيا تقول بملء فيها
فقولي مضحك والفعل مبكي	فلا يغرر كمو مني ابتسام

دەگێڕنەوە کەپیاوێکی دەوڵەمەند برادەرێکی هەژاری هەبوو، یارمەتی دەداو داواکاریەکانی جێبەجێ دەکرد.. . ساڵ هات و ساڵ ڕۆیی، دەوڵەمەندەکە هەژار بوو و هەژارەکەش دەوڵەمەند بوو، بەڵام دەوڵەمەندەکەی ئێستا (هەژارەکەی دوێنێ) یارمەتی برادەرەکەی نەدەداو لەڕێگا خۆی خۆی لێ لادەدا، هەتا ڕۆژێك پێك گەیشتن و هەژارەکە پێ وت:

١-سورة النبأ: (٤٠).

٢-سورة الفجر: (٢٤).

٣-پادشای میسر بۆ ناردبوو.

تراني مقبلا فتصد عني وتزعم أنني أبغي رضاكا
سيغنيني الذي أغناك عني فلا فقري يدوم ولا غناكا

موسڵمانان.. ئەگەر دەوڵەمەند بن ئەوە ئێستا چاکە بکە پێش ئەوەی هەژار ببیت و توانای چاکەت نەمێنێت.

(٤) وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ:-

موسڵمانان... کات وەکو شمشێر وایە ئەگەر نەیبڕی ئەوە دەتبڕێت وە هەر چرکەیەك بڕوات ئەوە ناگەڕێتەوە، لەبەر ئەوە دەبێت هەزار حیسابی بۆ بکەین.

موسڵمانانی بەڕێز... کات زێڕەو لەدەست خۆتی مەدە:

دقات قلب المرء قائلة له إن الحياة دقائق وثوان
فارفع لنفسك قبل موتك ذكرها فالذكر للأنسان عمر ثان

(٥) وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ:

کە ئەم خاڵەش کۆتایی هەموو شتێکە چونکە: ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ * وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾[1].

واتا (هەموو ئەو کەسانەی لەسەر رووی زەوین، هەر هەمووی فەوتاوو تیا چووەو دەبێت بمرن تەنها زاتی پەروەردگاری خاوەن بڵندیو ڕێزداری تۆیە کە دەمێنێتەوە).

کەواتا.. هەموومان دەبێت بمرین: ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾[2].

(بەڕاستی تۆش دەمریت و ئەوانیش دەمرن و کەس نامێنێت).

نزول كما زال آباؤنا ويبقى الزمان على ماترى
نهار يمر وليل يكر ونجم يغور ونجم يرى

کەواتە.. موسڵمانان با ئەم پێنج شتە بەنرخانە لەدەست خۆمان نەدەین وە بەهەموو تواناییێکمان هەوڵ بدەین خودای گەورە لەخۆمان رازی بکەین.

یارەبی خودایە هیداتمان بدەی.. رەحممان پێ بکەی
بەڵاوو موسیبەتمان لەسەر لاببەی

١-سورة الرحمن: (٢٦-٢٧).

٢-سورة الزمر: (٣٠).

کەشیەکەت توندوتۆڵ بکە دەریایەکە قوڵە

الحمدلله الذي توحد بالملك والملكوت، وتفرد بالعظمة والجبروت، لا يحول ولا يزول، ولا يغيب ولا يفوت.

أحمده تعالى ولا نعبد إلا إياه، واشهد أن لا اله الا الله لا رب غيره واشهد أن سيدنا محمدا عبده ورسوله المنيب الأواه.

اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وأصحابه ومن والاه.

برایانی بەرێز.. . وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو خۆ ئامادەکردن بۆ دیداری خودا، پێش ئەوەی مردن بگاتە سەرت و هیچت ئامادە نەکردبێت.

موسڵمانانی خۆشەویست: پێغەمبەری خۆشەویستمان﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (**أحْكم السَّفِينَةَ فَإنَ الْبَحْرَ عَميقٌ، وَاسْتَكْثِر آلزَّاد فَإنَّ السَّفَر طَوِيلٌ وَخَفّفْ ظَهْرَكَ فَإنَّ العَقَبَةَ كَؤودٌ؟ وَأخْلص الْعَمَلَ فَإنَّ النَاقِدَ بَصيرٌ**)[1].

موسڵمانان... ئایا ئەم فەرموودەیە بەس نیە بۆ ئەوەی بیەوێت رزگاری ببێت لەدونیا و قیامەت؟

ئایا بەس نیە ئەم فەرموودەیە بکەینە روناکییێك و رێگای بەرەو خودامان بۆ رۆشەن بکاتەوە؟

باپێکەوە خاڵەکانی ئەم فەرموودەیە شی بکەینەوەو جیێبەجێ یان بکەین چونکە لەلای پێغەمبەرێکەوە هاتووە کەخودای گەورە دەربارەی دەفەرموێت: ﴿**وَمَا يَنطِقُ عَنْ الْهَوَى * إنْ هُوَ إلاَّ وَحْيٌ يُوحَى**﴾[2].

واتا (قسەو گوفتاری لەئارەزوو بازیو هەواو هەوەسەوە نیە ئەمەی کەرای دەگەیەنێت تەنها نیگاو وەحی خواییە.

(١) أحْكم السَّفِينَةَ فَإنَ الْبَحْرَ عَميقٌ:

١-رواه الامام المقدسي عن أبي ذر الغفاري (اوصاني خليلي﴿ﷺ﴾ باربع كلمات هن الىَّ احب من الدنيا ومافيها، قال لي: يا أباذر.. . الى أخر الحديث).

٢-سورة النجم: (٣-٤).

کەشیەکەت توندوتۆڵ و چاك بکە چونکە دەریا قوڵە:

ئەو کەشیەی کە پێغەمبەر(ﷺ) مەبەستیەتی ئەوە (کردەوەی چاکە). وە ئەو دەریاییەی مەبەستیەتی (دونیا)یە.

هەروەکو ئیمامی عەلی دەفەرموێت:

ان لله عباداً فطناً / طلقوا الدنيا وخافوا الفتنا

نظروا فيها فلما علموا / أنها ليست لحي وطناً

جعلوها لجة واخذوا / صالح الأعمال فيها سفناً

وە هەروەها لوقمانی حەکیم ئامۆژگاری کورەکەی دەکات و دەڵێت (يا بني ان الدنيا بحر عميق.. . وقد غرق فيه ناس كثير.. . فلتكن سفينتك فيها تقوى الله عزوجل)

(ئەی کوڕەکەم.. . دونیا دەریایەکی قوڵە.. وە زۆر خەڵك لەناوی خنکاوە با کەشتیەکەت تەقوای خوا بێت).

موسڵمانان.. . دونیا ترسناکە، وە دەبێت ئێمە ئەو ترسە بدۆزینەوە بۆ ئەوەی توشی داوی دونیا نەبین.

ئیمامی غەزالی (ر.خ) دەفەرموێت[1] (فان الدنيا عدوة لله وعدوة لأولياء الله و عدوة لأعداء الله، أما عداوتها لله فانها قطعت الطريق على عباد الله ولذلك لم ينظر الله إليها منذ خلقها، وأما عداوتها لأولياء الله عزوجل فانها تزينت لهم بزينتها وعمتهم بزهرتها ونضارتها حتى تجرعوا مرارة الصبر في مقاطعتها، وأما عداوتها لأعدء الله فانها استدرجتهم بمكرها وكيدها فاقتنصتهم بشبكتها حتى وثقوا بها، وعولوا عليها، فخذلتهم وهم أحوج ماكانوا اليها، فاجتنوا منها حسرة تتقطع دونها الاكباد ثم حرمتهم السعادة أبد الآباد.. .).

واتا (دونیا دوژمنی خوایە دوژمنی خۆشەویستانی خودایەو دوژمنی دوژمنەکانی خوایە: (١)لەبەر ئەوە دوژمنی خوایە، چونکە بویتە کۆسپ لەبەردەم بەندەکانی خودا، وە هەر لەبەر ئەوەیە لەو رۆژەی دروست کراوە خودا تەماشای نەکردووە (٢)وە لەبەر ئەوەی دوژمنی خۆشەویستانی خودایە، چونکە دونیا خۆی بۆ ئارایش کردوون و جوانی خۆی نیشان داون هەتا تاڵی ئارام و گرتنیان بینیوە لەخۆ

١-احياء علوم الدين ج٣ ص١٧٤/ كتاب ذم الدنيا.

لیٚ لادانی (٣)وه لەبەر ئەوەی دوژمنی دوژمنەکانی خوایە چونکە بەفرت و فیڵ بۆ لای خۆی رایکێشاون و یەك یەکە گرتونی بەداوەکەی هەتا پشتیان پیٚ بەستووە، ئەوجا پشتی بەرداون و بویتە کەسەرێك لەدڵیان و خۆشی لەلابردوون هەتا هەتایە...).

أرى رجالا بأدنى الدين قد قنعوا ... وما أراهم رضوا في العيش بالدون

فاستغن بالدين عن دنيا الملوك كما استغنى الملوك بدنياهم عن الدين[1]

موسڵمانان.... ئەمەیە دونیا، وا دەزانین قەت ناڕوات هەر بۆمان دەمینێت، یاگویٚ بدەینە پێغەمبەری خۆشەویستمان﴿ﷺ﴾ کە دەفەرموێت (**لوتعلمون ماأعلم لضحكتم قليلاً ولبكيتم كثيراً ولهانت عليكم الدنيا وللآثرتم الآخرة**)[2]. (ئەگەر ئێوە بزانن ئەوەی من دەزانم ئەوە کەم پیٚ دەکەنن و زۆر دەگریان و دونیاتان لەپێش چاو دەکەوت و قیامەتتان هەڵدەبژارد.

رابیعەی عەدەوییەو چووە لای هەندێك لەدۆستەکانی سەیری کرد باسی دونیا دەکەن و زەمی دەکەن ئەویش وتی: قسە مەکەن! ئەگەر جێگای نەبێت لەدڵتان باستان نەدەکرد، چونکە هەر کەس شتێکی خۆش بوێت زۆر باسی دەکات[3].

لەئیبراهیمی کوڕی ئەدهەمیان پرسی تۆ چۆنی؟! ئەویش فەرمووی:

نرقع دنيانا بتمزيق ديننا ... فلا ديننا يبقى ولا مانرقع

فطوبى لعبد آثر الله ربه ... وجاد بدنياه لما يتوقع(٤).

لوقمانی حەکیم بەکوڕەکەی وت (**يابني بع دنياك بآخرتك تربحهما جميعا ولا تبع آخرتك بدنياك تخسرهما جميعا**).

واتا (کوڕم.. دونیات بفرۆشە بۆ قیامەتت هەردووکیان قازانج دەکەی، بەڵام قیامەتت نەفرۆشیت بەدونیات چونکە هەردوکیانت لەدەست دەچی).

أرى طالب الدنيا وان طال عمره ... ونال من الدنيا سروراً وأنعما

كبانٍ بنى بنيانه فأقامه ... فلما أستوى ماقد بناه تهدما

---

١ احياء علوم الدين ج٣ ص١٧٩.

٢-احياء علوم الدين ج٣ ص١٧٨/ رواه الطيراني عن ابي الدرداء.

٣-احياء ج٣ ص١٨٠.

٤- هەمان سەرچاوە.

کەواتە.. . ئەگەر کردەوەی چاك کەشتی رزگار بوون بێت لەدونیا، ئەوە لەرۆژی قیامەتیش مرۆڤ رزگار دەکات، هەروەکو خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُم فِي الأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنا﴾[1].

واتا (خوا بەڵێنی دڵنیا بەخش و تەواوی داوە بەوانەی باوەڕیان هێناوە لە ئێوەو کارو کردەوە چاکەکانیان ئەنجامداوە بەڕاستی لەئایندەیەکی نزیکدا جێنشین و پایەداریان دەکات لەوڵاتدا. هەروەك چۆن ئیماندارانی پێش ئەمانی جێنشین کردووەو ئەو دین و ئاینەیان بۆ دەچەسپێنێت خوا خۆی پێی رازیە هەروەها ترس و بینیمان بۆ دەگۆڕێت بەئارامیو هێمنی..).

وە هەروەها (تقوی)ەش کەشتی رزگاربوونە: ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ * فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾[2]. واتا (بەڕاستی ئەوانەی کە پارێزکارو دیندارن، لەجێگەو شوێنێکی زۆر ئارامدار ژیان دەبەنە سەر).

کەواتە کەشتیەکە باوەڕە وە (تقوی)یە، کە هەردوکیان هۆنە بۆ پارێزگاری خودای گەورە، وە کەمرۆڤ خاوەن باوەڕو تەقوا بوو، ئەوە دەبێتە یەکێك لەخۆشەویستانی خودا: ﴿أَلاَ إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ * الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ * لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ لاَ تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾[3].

واتا (ئاگاربن کە بەڕاستی چاکان و خۆشەویستانی خوای میهرەبان نەترس و بیم روویان تێدەکات، نەغەم و پەژارەو دڵتەنگی دایان دەگرێت ئەو کەسانەی باوەڕی بەتین و دامەزراوو پڕ سۆزیان هێناوە بەپەروەردگاریان و خۆشیان دەپارێزن لەخەشم و قینی خوا هەر بۆ ئەوانە مژدەی (کامەرانیو بەختەوەری) لەژیانی دنیادا لەقیامەتیشدا).

واذا العناية لاحظتك عيونها   نم فالمخاوف كلهن أمان

موسڵمانان.. . کەواتە باپشتمان ببەستین بەخوای گەورەو دەرنەچین لەفەرمانەکانی بۆ ئەوەی لەو دەریایە قوڵە کە دونیایە رزگار ببین.

١-سورة النور: (٥٥).

٢-سورة الدخان: (٥١-٥٢).

٣-سورة يونس: (٦٢-٦٤).

(٢) وآستَكْثِر الزَّادَ فَإنَّ السَّفَرَ طَوِيلٌ:

خواردنێكی زۆر هەڵبگرە چونكە ڕێگایەكە دوورو درێژە.

بەڕێزانم لێرە مەبەست لەخۆراك (كردەوەی چاكە): ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لاَ نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلاً﴾[1].

واتا (ئەوانەی بەڕاستی ئیمان و باوەڕیان هێناوەو كارو كردەوە چاكەكانیان ئەنجامداوە بادڵنیابن ئێمە پاداشتی ئەو كەسە بەزایە نادەین كە كردارو ڕەفتاری جوان و پەسەندە).

كەواتە... كردەوەی چاك ئەو (خۆراكەیە) كەدەبێت هەموو موسڵمانێك كۆی بكاتەوەو پێش گواستنەوەی بۆ جیهانی تر.

بزانە كەتۆ لاشەت سێ جار خواردنی پێ دەدەیت. (١)خواردنی بەیانی (٢)نیوەڕۆ (٣)شەو، وە گیانت پێنج جار خواردنی پێ دەدەیت كە بریتی‌یە لە پێنج نوێژەكان.

ئەمەش بەڵگەیە كە ماوەی گیان زیاتر لەماوەی لاشە لەهەردوو ژیان.

موسڵمانان.. . چاكە بكەن بۆ ئەوەی لەڕێگا دوا نەكەن، چونكە ئەوەی خواردنی لەم ڕێگایە تەواو ببێت ئەوە دوا دەكەوێت، وە ئەوەی دوا بكەوێت لەناو دەچێت.

لەئیبراهیمی كوڕی ئەدهەمیان پرسی (لم زهدت في الدنيا ياإبراهيم) بۆ دونیات لەبەر چاو كەوتووەو خۆتی لێ دەپارێزی) ئەویش فەرمووی لەبەر سێ شت (١)رایت الطريق طويلاً وليس معي زاد (ڕێگام دوورو درێژە وە خواردنم نیە).

(٢)رايت القبر موحشاً وليس معي مؤنس (سەیرم كردقەبر زۆر بێ بانگ و ناخۆشەو كەسم لەگەڵ نیە.

(٣)رايت الجبار قاضياً وليس معيَّ حجه (سەیرم كرد خودا بەخۆی دادوەرە لەرۆژی دوایی وەمنیش هیچ بەڵگەم پێ نیە)

أترضى أنْ تَكُونَ رفيقَ قومٍ لَهُمْ زادٌ وأنتَ بِغَيْرِ زادِ

(٤) وَخَفِّفْ ظَهْرَكَ فَإنَّ العَقَبَةَ كَؤُودٌ:

باری سەر پشتت سوك بكە چونكە هەورازەكە زۆر قورس و بە ئەزیەتە.

١-سورة الكهف: (٣٠).

ئەم خاڵە ئەوە دەگەیەنێت کەپێش گەرانەوەت بۆ لای خوا مافی کەست لەسەر نەبێت، بۆ ئەوەی توشی سزا نەبیت: ﴿وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا﴾[1].

واتا (هەرچی رووخسارەکانە ملکەچ و فەرمانبەردارن، بۆ ئەو زاتەی کە هەمیشە زیندووەو دەسەلاتی بێ سنووری هەیە، بێگومان ئەوەی ستەمی کردووە، رەنج بەخەسارو نا ئومێدو بێ هیوایە.

موسڵمانان.. . بامافی خەڵك لەدونیا بدەینەوە پێش ئەوەی لەقیامەت لێمان وەرگرنەوە، چونکە خودا مافی کەس لەسەر کەس ناهێڵێت.

(٥) وَأَخْلِصِ الْعَمَلَ فَإِنَّ النَّاقِدَ بَصِيرٌ:

کارو کردەوەت با بەئیخلاص و رێك و پێك بێت چونکە رەخنەگر دەبینێت.

موسڵمانان: خوای گەورە ئاگاداری هەموو کارێکی ئێمەیە، هیچ شتێك لەخودا شارەوە نیە، هەروەکو دەفەرموێت:

﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾[2].

واتا (خوا زۆر بینایە بەو کردەوانەی کە ئەنجامی دەدەن)

﴿وَلاَ تَطْغَوْاْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾[3].

واتا (نەکەن لەسنووری فەرمانی خوا دەربچن، چونکە بەراستی ئەو زاتە زۆر بینایە بەو کردەوانەی کە دەیکەن).

دەبێت بەردەوام ئەوەت لەیاد بێت کەچاکە کاری ئەوەیە خودا بپەرستی هەروەکو ئەوەی کە تۆ خودا دەبینی، چونکە ئەگەر تۆش ئەو نەبینی ئەوە خودا تۆ دەبینێت.

(ان تعبد الله كانك تراه.. فإن لم تكن تراه فإنه يراك)[4].

یارەبی خودایە هیداتمان بدەیت.. . رەحممان پێ بکەیت

لەگوناهەکانمان خۆش ببە، شیفای نەخۆشانمان بدەیت

ولأتمان ئاوەدان بکەیت، بەلاوو موسیبەتمان لەسەر لاببەیت.

١-سورة طه: (١١١).

٢-سورة البقرة: (٩٦).

٣-سورة هود: (١١٢).

٤-من وصايا الرسول﴿ﷺ﴾ ج١ ص٧٠٠/ جزء من حديث رواه مسلم

لەدەست خۆتی نەدەی

الحمدلله الغني عن الصغير والكبير، وكل شيء اليه فقير، الرافع والخافض المانع والمعطي وهو على كل شيء قدير، الجواد الذي لاشبيه له ولانظير،

واشهد أن لا إله إلا الله وحده لاشريك له ذو الفضل الكبير، والجود الكثير واشهد أن سيدنا محمداً عبده ورسوله صاحب الخلق العظيم، والفضل العميم اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

موسڵمانانی بەڕێز.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوای گەورەو دەست گرتن بەفەرموودەو ئامۆژگاریەکانی حەزرەتی محمد المصطفی(ﷺ) بۆ ئەوەی خۆشی دونیاو قیامەت بەدەست بهێنین.

لەم خوتبەیەدا تیشک دەخەینە سەر فەرموودەیەکی پێغەمبەر(ﷺ) کە دەفەرموێت (أَطْعِمِ الطَّعَامَ، وَأَفْشِ السَّلَامَ، وَصِلِ الأَرْحَامَ، وَصَلِّ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ تَدْخُلِ الجَنَّةَ بِسَلَامٍ)[1].

موسڵمانان.. با بەیەکەوە باسی ئەم دیمەنە روحیە بکەین، کە ئەبو هورەیرە وەکو قوتابییێک بەرامبەر مامۆستاو ڕێبەرەکەی رادەوەستێت و پێی دەڵێت: ئەی پێغەمبەری خوا.. من کەتۆم بینی دڵم خۆش دەبێت و چاوم رۆشەن دەبن.

بەڕێزان.. ئەمە ڕادەی خۆشەویستی صەحابیە بەڕێزەکان دەردەخات بۆ حەزرەتی محمد(ﷺ)، هەتا گەیشتوە ئەو ڕادەی ئەبوبەکری صدیق بڵێت:

مرض الحبيب فعدته	فمرضت من أسفي عليه
شفي الحبيب فزارني	فشفيت من نظري اليه

کە ئەوە نیشان دەدات کە پێغەمبەر(ﷺ) نەخۆش دەبێت و ئەبوبەکر سەردانی دەکات، بەلاَم ئەبوبەکریش نەخۆش دەبێت لەبەر نەخۆشی پێغەمبەر(ﷺ)، پاشان کە پێغەمبەر(ﷺ) چاك بوویەوە، سەردانی بەبوبەکری کرد، کە ئەبوبەکرد چاوی بە پێغەمبەر (ﷺ) کەوت یەکسەر هەڵسایەوەو چاك بویەوە.

(١) أَطْعِمِ الطَّعَامَ:

خواردن بدە خەڵك:

ئەمە یەکێکە لەسیفەتەکانی موسڵمانان.. چونکە موسڵمان دەبێت بەخشندە

١-رواه الامام احمد و ابن ابي الدنيا، وابن حبان في صحيحه، والحاكم عن أبي هريرة: حيث قال للنبي(ﷺ) (اخبرني بشيء اذا عملته دخلت الجنة..).

بێـت و خـواردن بداتـه خـەڵك، وەرێـزو حورمـەت لـەمێوانی خـۆی بگرێـت حـەزرەتی ئیـبراهیم (سـەلامی خـوای لێبێـت) چـەند کیلۆمـەترێك بـەپێ دەڕۆیشـت بـۆ ئـەوەی مێوانێك بدۆزیتەوە بۆ ئەوەی نانی لەگەڵ بخوات[1].

وەئیمامی عەلی (ڕەزای خوای لێبێت) دیتیان دەگرییێت وتیان بۆ دەگری؟ فەرمووی ئەوە حەوت ڕۆژە مێوانم نەهاتووە دەترسێم خودا لێم توڕە بووبێت.

وە پێغەمبەر(ﷺ) سەخیترین کەس بوو، وە زۆر ڕێزی لەمێوانەکانی دەگرت.

اذا المرء لم يعتق من المال نفسه

تملكه المال الذي هو مالكه

خۆشەویستانم:

سەخاوەت سیفەتێکی باشە، وە ئایینی ئیسلام لەسەر بەخشندەیی دامەزراوەو فرمان بەسەخاوەت دەکات، ﴿الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾[2]. واتا (ئەوانەی ماڵ و سامانیان دەبەخشن، بەشەو و بەڕۆژ، بەنهێنیو بەئاشکرا، ئا ئەوانە هەر پاداشتیان لای پەروەردگاریانە ترس و بیمیان لەسەر نییەو ئەوان خەفەتبار نابن).

وە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (السَّخِيُّ قَرِيبٌ مِنَ اللهِ قَرِيبٌ مِنَ الجَنَّةِ، قَرِيبٌ مِنَ النَّاسِ بَعِيدٌ مِنَ النَّارِ ..)[3]. (مرۆڤی بەخشندە نزیکە لەخوداو نزیکە لەبەهەشت و نزیکە لەخەڵك و دوورە لەئاگری دۆزەخ).

وما الجود يفني المال قبل فنائه

ولا البخل في مال البخيل يزيد[4]

(وَالبَخِيلُ بَعِيدٌ مِنَ اللهِ بَعِيدٌ مِنَ الجَنَّةِ بَعِيدٌ مِنَ النَّاسِ قَرِيبٌ مِنَ النَّارِ..)[5].

(پیاوی ڕەزیل دوورە لەڕەحمەتی خوداو دوورە لەبەهەشت و دوورە لەخەڵك نزیکە لەئاگری دۆزەخ).

١-تحفة الخطيب ص٣٠٦/ تنبيه الغافلين ص١٧٣.

٢-سورة البقرة: (٢٧٤).

٣-رواه الترمذي والبيهقي عن ابي هريرة/ التاج، ج٥ ص٦٧/ تحفة ص٣٠٧/ من وصايا الرسول ج٢ ص٤٠٨.

٤-تحفة الخطيب ص٣٠٧.

٥-رواه الترمذي عن أبي هريرة/ التاج، ج٥ ص٦٧.

قم إذا ماالضيف جاءك
وامنع الضيف غذاءك
واجعلن وجهك مرآة
يرى فيها صفاءك
إن يكن عندك ضيف
يكن الهون جزاؤك

(٢) وَأَفْشِ السَّلاَمَ:

موسـڵمانان: سـەلام لەیـەکتر کـردن نیشـانەی ئـاییني ئیسـلامە، وەسـونەتێکی موەکەدەیـە، چـونکە سـەلام یەکێکـە لـەناوە پیرۆزەکـانی خـودای گـەورە، وە خۆشەویستی پەیدا دەکات و ناخۆشی لادەبات وە خودای گەورە ئەمری پێ کردووە کە دەفەرموێت: ﴿وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّـهَ كَـانَ عَلَـى كُـلِّ شَـيْءٍ حَسِيبًا﴾[1].

واتا (هەر کاتێك سڵاو چاك و چۆنیەکتان لەگەڵدا کرا ئەوە بەجوانتر لە سڵاوەکەی ئەو یاخود وەکو خۆی وەڵام بدەنەوە، بێگومان خوا لەهەموو شتێك دەپرسێتەوە).

وە هـەروەها سـەلام لەیـەکتر کـردن یەکێکـە لەمافـەکانی موسـڵمان لەسـەر بـرای موسڵمانی هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ قِيلَ مَـاهُنَّ يَارسولَ اللهِ قَالَ: إِذَا لَقِيتَهُ فَسَلِّم عَلَيه.. .)[2].

کەواتە دەبێت لەکاتی بەیەکتر گەیشتن موسڵمان سڵاو لەبرای موسڵمانی بکات وە هەروەها پاداشتێکی باشی هەیە: هەروەکو دەگێڕنەوە[3].

کە پیاوێك هاتە لای پێغەمبـەر﴿ﷺ﴾ وتـی: السـلام علـيكم، وەڵامـی دایـەوەو کـابرا دانیشـت، پێغەمبـەر﴿ﷺ﴾ فـەرمووی (دە)[4]، پاشـان کابرایـەکی تـر هـات و وتـی:

١-سورة النساء: (٨٦).
٢-التاج الجامع الأصول ج٥ ص١٦/ رواه الخمسة عن ابي هريرة.
٣-رواه ابو داود والترمذي عن عمران بن حصين/ من وصايا الرسول﴿ﷺ﴾ ج٢ ص٤١٨.
٤-واتا (دە) خێر.

(السلام عليكم ورحمه الله) وەلأمی دايەوەو فەرمووی (بيست)، پاشان يەكێكی ترهات ووتی: السلام عليكم ورحمه الله وبركاته، وەلأمی دايەوەو فەرمووی (سی).

موسڵمانان.. . سەلام كردن هەندێك ئادابی هەيە لەوانە:

پێش قسەكردن دەبێت سەلام بكەيت هەروەكو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (السَّلامُ قَبْلَ الكَلامِ)[1]

واتا (سلأوكردن پێش قسەكردن) چونكە سەلام دڵ خۆشی هێمنايەتيە وە هەروەها دەبێت سوار سەلام لە ئەوەی بەپێ دەڕوات بكات، وە هەڵساو سەلام لەدانيشتوو بكات، وە كەم سەلام لەزۆر بكات هەروەكو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلى الْمَاشِي، والْمَاشِي عَلى القَاعِدِ والْقَلِيْل عَلى الكَثِيرِ)[2].

وە هەروەها ئەگەر چويتەوە ماڵی خۆشت سەلام بكە هەروەكو خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾[3].

واتا (هەر كاتێك چونە هەر ماڵێك، سەلام لەخۆتان بكەن و سەلام لەيەكتر بكەن، سەلامێك لەلايەن خوای گەورەوە، كەپڕە لەبەرەكەت و فەڕو جوانیو پاكی، ئا بەو شێوەيە خوا ئايەتەكانی خۆی بۆتان روون دەكاتەوە بۆ ئەوەی بيرو هۆش بكەنەوەو لێكی بدەنەوە).

(٣) وَصلِ الأَرْحَام:

خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا﴾[4].

واتا (مافی خزم و خۆييان بەجێ بهێنەو پەيوەنديەكان (لەچوارچێوەی شەرعدا چاودێری بكە) هەروەها مافی هەژارانيش (بەيارمەتيدانيان بەگوێرەی توانا) ئەنجام بدە هەروەها مافی رێبواريش جێبەجێ بكە، دەست بلأويش مەبەو ماڵ و سامانت بەفيڕۆ مەدە).

١-رواه الترمذي عن جابر/ التاج، ج٥ ص٢٤٥.

٢-رواه الاربعة عن ابي هريرة/ التاج ج٥، ص٢٤٦.

٣-سورة النور: (٦١).

٤-سورة الإسراء: (٢٦).

برایـانی خۆشەویسـت.. . سـیلەی رەحـم زۆر گرنگـە، چـونکە دەبێـت موسـڵمان سەردانی خزم و کەس و کاری بکات و سەریان لێ نەبڕێت.

پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (مَنْ سَرَّهُ أنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ وأنْ يُنْسأَ لَهُ فِي أثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ)[1].

واتـا (ئـەوەی حـەز دەکـات کـە رزق و رۆزی زیـاد ببێـت، وە تەمـەنی زیـاد بێـت بـا سەردانی خزمانی بکات).

زیادبوونی رزق دیارە هەروەکو خودا دەفەرموێت: ﴿وَمَا أَنفَقْتُم مِّن شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾[2].

واتا (ئێوە هەر شتێك دەبەخشن ئەو زاتە جێی پڕ دەکاتەوە، چونکە ئەو خوایە چاکترین رزق و رۆزی بەخشە.

وە مەبەسـت لـەزیادبوونی تەمـەن: واتـا تەمـەنی بـەفیڕۆ نـادات و خـودا یارمـەتی دەدات بۆ عیبادەت، کەواتا ئەو چاکەی بە (٩٠) ساڵ دەکات خودا یارمەتی دەدات بە (٤٠) ساڵ بیکات.

برایـان. .. دەگێڕنـەوە کـەپیاوێکی خوراسـانی لەمەککـە بـوو، وە زۆر لـەخواترس بـوو، وە خەڵکەکـە لەبـەر پیـاو چاکیو لـەخوا ترسـی ئـەو کابرایـە، پـارەو شـتەکانی خۆیـان بـە ئەمانـەت لـەلا دادەنـا کابرایـەك هاتـە لایو (١٠) هـەزار دینـاری لـەلا دانـاو رۆیشت، پاش ماوەیێکی زۆر کە کابرایەکە گەڕایەوە، سەیری کرد کابرای خوراسـانی مردووە، کابرا چوە لای منالەکانی و داوای پارەکەی کرد بەڵام ئەوان هیچ ئاگایان لـەو پارەیە نەبوو، کابرایەکە چوە لای زانایان و داوای رێنمویی لێ کردن، ئەوانیش وتیان: ئێمـە ئومێدمان وایـە کـابرا خوراسـانیەکە بەهەشـتی بێـت، ئەگـەر نیوەشـەو هـات بـڕۆ سەر ئاوی زەمزەم و بانگی بکە ئەوە وەڵامت دەداتەوە، کابراش چوو سێ شەو لەسـەر یەك بانگی کرد بەڵام وەڵامـی نەدایـەوە، گەڕایـەوە لای زاناکـان ئـەوانیش وتیـان: ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ ئێمـە دەترسێین کـە خوراسانیەکە ئەهلی ئاگر بێت، ئـەوە بـڕۆ یەمەن دۆڵێکی لێیە ناوی (برهـوت)ە کـەبیرێکی لێیە، بـڕۆ سـەر ئـەو بیرەو بانگی بکـە، کەچوو بۆ سەر بیرەکەو بـانگی کـرد یەکسـەر وەڵامـی دایـەوە، ئـەویش وتـی: کـابرا تـۆ پیاوێکی باش بوویت، بۆ روحەکـەت هاتۆتـە ئێرە، ئـەویش وتـی: مـن خـزم و کـەس و

١-رواه الثلاثة عن ابي هريرة/ التاج الجامع للاصول ج٥ ص٩.

٢-سورة سبأ: (٣٩).

کارم لەخوراسان بەجێ هێشتون و سەردانیانم نەدەکرد هەتا مردم، خودا ئەوهای بەسەر هێنام، وە پارەی تۆش لەماڵە شاردومەتەوە، بڕۆ ماڵم و لەفلانە جێگا زەوی هەڵدەوە پارەکەت بەدیار دەکەوێت، کە کابرا گەڕایەوە پارەکەی دۆزیەوە)[1].

(٤) وَصَلِ بالَّيْلِ والنَّاسُ نِيَامُ:

(نوێژ بکە بەشەو کە خەڵك نوستوە)

موسڵمانانی خۆشەویست.. . شەونوێژ پاداشتی گەلێك زۆرە، ئەوە خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ﴾[2].

واتا (لە بەشێکی شەوگاردا خۆت ماندوو بکە بەدەورکردنەوەی قورئانەوە لەشەونوێژدا کەزیادە ئەرکێکە لەسەر تۆ)

وە کەس وەکو پێغەمبەری خودا(ﷺ) نەبوو بۆ شەونوێژ، ئەوەندە شەونوێژی کرد هەتا پێیەکانی ئەستوور ببوون، لێیان پرسی ئەی پێغەمبەری خودا: ئایا خودا لەهەموو گوناهەکانت خۆش نەبووە؟ بۆ ئەوەندە خۆت هیلاك دەکەی؟ ئەویش فەرمووی: دەی کەواتە بەندەیەکی سوپاس گوزار نەبم[3].

یاطویل الرقاد والغفلات	کثرة النوم تورث الحسرات
ان في القبر ان نزلت به	لرقاداً یطول بعد الممات
ومهاداً ممهداً لك فیه	بذنوب عملت اوحسنات
أأمنت البیات من ملك المو	ت، وكم نال آمنا ببیات

برای موسڵمانم.. . ئەوجا بزانە کە ئەم شتانەت جێبەجێ کرد ئەوە (تدخل الجنة بسلام).

یارەبی خودایە هەموو لایێکمان داخیلی بەهەشت بکەی لەگوناهەکانمان ببوری- شیفای نەخۆشانمان بدەیت.

١-تنبیه الغافلین ص٥١.

٢-سورة الإسراء: (٧٩).

٣-اخرجه ابو یعلي والبزاز والطبراني.

دۆست و هاوەڵت کێیە؟

الحمدلله الذي من علينا أمة الأسلام، بنعمة جليلة نعمة دين الأسلام دين القيم والأخاء و المحبة والمساواة ودين الرحمة للأنام.

احمده سبحانه وتعالى، واشهد أن لا آله الا الله وحده لاشريك له واشهد أن سيدنا محمدا عبده ورسوله ذو الصبر الجميل والخلق الرزين. اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

موسڵمانانی خۆشەویست.. . وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوداو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی خوای گەورە.

دەچینەوە سەر باسکردنی فەرموودەیێکی تر لەفەرمودەکانی پێغەمبەر(ﷺ) کە دەفەرمویێت (لاتُصاحِبْ إلاَّ مُؤْمِناً وَلا يَأكُلْ طَعَامَكَ إلا تَقيٌّ)[1].

(١) لاَتُصَاحِبْ إلاَّ مُؤْمِناً:

پێغەمبەر(ﷺ) ئامۆژگاری ئوممەتەکەی دەکات، کە تەنها برادەرایەتی پیاوی باوەڕدار بکەن و خۆیان لەپیاوی خراپ بپارێزن.

برایان.. . پیاوی باش ئەو کەسەیە کە سیفەتی باوەڕدارانی تێدا هەبێت: ﴿الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ * الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾[2].

واتا (بێگومان ئیمانداری راستەقینە تەنها ئەوانەن (١)کە کاتێك ناوی خوا برا، ئەوە دڵەکانیان دەترسێت و دەهەژێت. (٢)کاتێکیش ئایەت و فەرمانەکانی ئێمەیان بەسەردا بخوێنرێتەوە، ئەوە ئیمان و باوەڕیان زیاد دەکات (٣)(لەهەموو کاروبارێکیشیاندا) هەر پشت بە پەروەردگاری خۆیان دەبەستن (٤)ئەوانەن کەنوێژەکانیان بەچاکی ئەنجام دەدەن (٥)هەندێك لەو رزق و رۆزیەی پێمانداون، دەبەخشن و سەرفی دەکەن).

١-رواه ابو داود والترمذي عن أبي سعيد الخدري.

٢-سورة الانفال: (٢-٣).

کەواتە.. . ئەوانە سیفەتی پیاوی موسڵمان و خاوەن باوەڕن، کە پێغەمبەری خوا(ﷺ) داوای کردوە کە دۆستایەتیان بکەین.

چونکە برادەرایەتی پیاوی ئیماندار هەمووی خێرو سودە، چونکە ئەگەر پرسی پێ بکەی سوودی تۆی دەوێت، ئەگەر لەگەڵ ی بیت قازانج دەکەی.

موسڵمانان.. . مرۆڤ بەسروشتی خۆی کۆمەڵایەتیە، حەز دەکات یەکێك هەبێت بەشداری لەگەڵ بکات لەخۆشیو ناخۆشی. وە برادەر چەندەها جۆری هەیە هەندێکیان راست دەکەن و هەندێکیان تەنها لەلای تۆ خۆی چاك دەکات و لەدوای تۆش فرت و فێڵت لەگەڵ دەکات.

لەبەر ئەوە دەبێت خۆمان لەبرادەری خراپ بپارێزین چونکە لەرێگای راستمان لادەدات: ﴿وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَالَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلاً * يَاوَيْلَتِي لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلاَنًا خَلِيلاً * لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلإِنسَانِ خَذُولاً﴾[1]. واتا: رۆژێك دێت ستەمكار قەپ دەکات بەهەردوو دەستی خۆیداو گاز لەهەردوو دەستی خۆی دەگرێت (لە پەشیمانیدا) دەڵێت خۆزگە لەگەڵ پێغەمبەردا رێبازی ئیمانم بگرتایە، مەرگ بۆ خۆم، خۆزگە فلان کەسم نەکردایەتە هاوەڵ و دۆستی خۆم بەڕاستی گومڕاو وێڵی کردم لەبەرنامەی خوا دوای ئەوەی کەپێم راگەیەنرا بوو، شەیتان هەمیشەو بەردەوام هانی مرۆڤ دەدات بۆ گوناهو تاوان، لەکاتی تەنگانەشدا پشتی بەردەدات.

برادەرایەتی موسڵمان لەبەر ئەوە شتی باشە، چونکە فرت و فێڵ ناکات و خراپە ناکات و درۆ ناکات.

ان أخاك الحق من كان معك
ومن يضر نفسه لينفعك
ومن إذا ريب الزمان صدعك
شتت فيه شمله ليجمعك[2]

یەکێك لەزانایان دەڵێت:

١-سورة الفرقان: (٢٧).

٢-ئیمامی عەلی (رەزای خوای لێبێت).

لاتصحب من الناس الا من يكتم سرك، ويسترعيبك، فيكون معك في النوائب، ويؤثرك بالرغائب، وينشر حسنتك.. . ويطوى سيئتك.. . فان لم تجده فلا تصحب إلانفسك[1].

واتا (برادەرایەتی خەڵك مەكە تەنها ئەو كەسە نەبێت، كە پەنهانت دەپارێزێت، عەیب و كەم و كوڕیت دادەپۆشێت، لەكاتی تەنگانە لەگەڵتەو دەست نیشانت دەكات لەكاتی خۆشی، وە چاكەت بڵاو دەكاتەوە، و خراپەت دادەپۆشێت ئەگەر ئەم كەسەت نەدۆزیەوە ئەوە تەنها برادەرایەتی خۆت بكە.

كەواتە دەبێت زۆر وریا بین لەگرتنی برادەر چونكە مرۆڤ حەشری لەگەڵ ئەو كەسە دەكرێت كە خۆشی دەوێت و لەگەڵی دایە، هەروەكو پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت (المرء على دين خليله فلينظر احدكم من يخالل)[2].

(٢) وَلاَيَأكُلْ طَعَامَكَ إلاَّ تَقِيٌّ:

(وە نانت نەخوات تەنها پیاوی "تقي" نەبێت).

مەبەستمان ئەوە نیە تۆ خەڵك لەماڵی خۆت بكەیە دەرەوە، گوایا پیاوی باش نیە، نەخێر، بەڵام مەبەستمان ئەوەیە ئەوەی بەخۆت بانگی دەكەی دەبێت پیاوی لەخواترس بێت، ئەم خاڵەش پەیوەندی هەیە لەگەڵ خاڵەكەی تر كەدەڵێت برادەرایەتی پیاوی ئیماندار بكە رەحمەتی خوا برژێت بەسەر ئیمامی عەلی (رەزای خوای لێبێت) كە ئامۆژگاری ئیمامی (حەسەن)ی دەكردو دەیفەرموو: (يابني.. خفْ ثلاثاً: خفِ الله، وخفِ من لا يخاف الله وخفْ لسانك).

(ئەی كوڕم.. . بترسێ لەسێ شت: بترسە لەخوا، وە بترسە لەو كەسەی لەخوا ناترسێت، وە بترسە لەزوبانت).

پێغەمبەری خودا(ﷺ) دەیەوێت ماڵت بپارێزێت لەرووچوون، چونكە ئەگەر پیاوی خراپ هاتە ماڵت و تێكەڵ بوو لەگەڵ ماڵ و منداڵت (هەروەكو لەم زەمانە دەبینین) ئەوە دەبێتە هۆی تێكچونی خۆشی خێزانداریی.

چونكە پیاوی خراپ و لەخوا نەترس، ئەگەر هاتە ماڵێك ئەوە چاوەكانی خۆی ناپارێزێت و لەخوا ناترسێت، لەو كاتە كێشە دروست دەبێت:

١-من وصايا الرسول(ﷺ) ج١ ص٧٦٥.

٢-رواه ابو داود.

برای موسڵمانم:

غیرەتت هەبێت و پیاوی لەخوانەترس مەبەرەماڵەکەت، تەنها ئەو کەسانە بەرە ماڵت کە ئەم ئایەتە پیرۆزەی جێبەجێ کردووە: ﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ * وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾[1].

واتا (ئەی پێغەمبەر(ﷺ) بەپیاوانی ئیماندار بڵێ: چاویان بپارێزن هەروەها نامووس و عەورەتی خۆیان لەحەرام بپارێزن، بێگومان ئەوە پاکترەو پوختترە بۆیان بەڕاستی خوا ئاگادارە بەو هەڵس و کەوت و ڕەفتارانەی کە دەیکەن. بەئافرەتانی ئیمانداریش بڵێ: چاویان بپارێزن، داوێنی خۆیان بپارێزن لەگوناه و جوانی خۆیان دەرنەخەن جگە لەوەی کەدیارە (وەك دەم و چاو دەست) با سەر پۆشەکانیان بدەن بەسەر سینەو ملیانداو جوانی و زینەتی خۆیان دەرنەخەن بەتەواوی بۆ هاوسەرەکانیان نەبێت، یان باوکی خۆیان، یان باوکی مێردەکانیان، یان کوڕی خۆیان، یان کوڕی مێردەکانیان، یان کوڕی مێردەکانیان، یان بۆ براکانی خۆیان، یان برازاکانیان، یان خوشکەزاکانیان، یان ئافرەتێك کە پەیوەندییان هەیە پێکەوە، یان ئەوانەش کە کەنیزەکانن، یان ئەوانەی کە لەماڵەکانتاندا دەژین و پێویستیان بەئافرەت نی‌یە (لەبەر پیری، یان نەخۆشی... هتد) یاخود ئەو منداڵانەی کەهێشتا شارەزاییان لەئافرەتان نیەو (ئارەزووی جنسیان بۆ دروست نەبووە) نابێت ئافرەتانی ئیماندار قاچیان دەربخەن و پێیان بدەن بەزەویدا (تا دەنگی خچڵ و پاوانەکانیان

١-سورة النور: (٣٠-٣١).

بێت) و بزانرێت که زینەندارو خشڵدارن، کەواتە هەمووتان ئەی ئیمانداران بەرەو لای خواو بەدەستهێنانی رەزامەندی ئەو بگەڕێنەوە بۆ ئەوەی رزگارو سەرفراز بن).

فكم من جاهل اردى
حليمًا حين آخاه
يقاس المرء بالمرء
اذا ماالمرء ماشاه
وللشيء من الشيء
مقاييس وأشباه
وللقلب على القلب
دليل حين يلقاه

خودایە هەموو لایێکمان هیدایەت بدەیت.. . لەپیاوی خراپ رزگارمان بکەیت، ئاینی ئیسلام سەربخەیت.

خۆتی لێ بپارێزە

الحمدلله الذي حرم الظلم على نفسه وجعله بين العباد محرما، وجعل عاقبته على اهله دمارا ومأثما، فكم قضى به اعمارا وشتت به انصارا ودمر به ديارا وأهلك به امما.

أحمده سبحانه وتعالى حمدا بملأ الأرض والسما، وأشكره ولم يزل يولي الشاكرين نعما، واشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له شهادة أرجو بها السلامة يوم القدوم عليه فضلا منه وكرما، واشهد ان سيدنا محمدا عبده ورسوله ارسله الى كافة الخلق عربا وعجما وكردا اللهم صل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

موسڵمانان.. . وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوای گەورەو خۆ پاراستن لەگوناه، چونکە گوناه مرۆڤ توشی غەزەبی خوا دەکات.

لەم خۆتبەیەدا تیشك دەخەینە سەر فەرمودەیێکی پێغەمبەر(ﷺ) کە دەفەرموێت (اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَات، قَالوا: يارسولَ الله وماهُنّ؟ قَالَ: الشِّرْكُ بِالله، وَالسِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ التي حَرَّمَ الله إلاّ بالحَقّ، وَأكْلِ الرِّبَا، وَأكْلُ مَالِ اليَتيمِ، والتَّوَلي يَوْمَ الزَّحْفِ، وَقَذْفُ المُحْصَنَاتِ المُؤمِنَاتِ الغَافِلاتِ)[1].

برایانی بەڕێز.. . پێغەمبەری خۆشەویستمان(ﷺ) ئێمەی خۆش دەوێت و نایەوێت ئێمە توشی گوناه ببین، هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾[2].

واتا (ئەی خەڵکینە) سوێند بەخوا بێگومان پێغەمبەرێکتان بۆ ڕەوانە کراوە کە هەر یەکێکە لەخۆتان، زۆر سەختە بەلایەوە تووش بوونتان بە بەڵاو ناخۆشی، زۆر بەتەنگیشتانەوەیەو پەرۆشە لەسەرتان، زۆر دڵسۆزی ئیماندارانە و میهرەبان و دلۆڤانە بۆیان.

پێغەمبەر(ﷺ) دەیەوێت ئێمە لەو شتانە دوور بکەوینەوە کە دەبنە هۆی لەناوچوونمان.

١-رواه البخاري ومسلم عن ابي هريرة.

٢-سورة التوبة: (١٢٨).

لەبەر ئەمە دەبێت ئەم ئامۆژگاریەی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ جێبەجێ بکەین چونکە ئەمە فرمانی خوایە: ﴿مَنْ يُطِعْ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾[1].

واتا (ئەوەی فەرمانبەر داری پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ بکات، ئەوە بەڕاستی فەرمانبەرداری خوای کردووە).

** الشِّرْكُ بِاللهِ:

موسڵمانان.. . هاوەڵ پەیداکردن بۆ خواو پەرستنی غەیری خوا گەورەترین تاوانە، چونکە خوا:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ * لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾[2].

واتا (ئەی موحەممەد﴿ﷺ﴾.. ئەی ئیمانداران) بڵێ: ئەو خوایەی کە ناوی –الله– یە خوایەکی تاکو تەنهایە (بێ هاوەڵ و هاوتایە) خوا زاتێکی پایەدارو دەسەڵاتدارە نیازی بەکەس نیەو هەمووان ئاتاجی ئەون، هەر ئەو دەتوانێت بەڵاو ناخۆشی لابەرێت و پێویستیو داخوازیەکانمان جێبەجێ بکات، هیچ کەسی لێ نەبووەو خۆیشی لە کەس نەبووە، هەرگیز هاوتاو هاو شێوەو دەسەڵاتدارێکی تر نیە لەبەرامبەرییەوە بوەستێت و هاوشانی بێت)[3].

﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لاَ بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لاَ يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾[4].

واتا (ئەو کەسەی خوایەکی تر بڕیار بدات و بیکاتە شەریکی خوا، لەکاتێکدا کەهیچ بەڵگەیەکی بەدەستەوە نیە، ئەوە بەڕاستی حساب و لێپرسینەوەی لای پەروەردگاریێتی، بێگومان بێ باوەڕو خوا نەناسان سەرفراز نابن).

وە هەروەها ئیبن مەسعود لە پێغەمبەری پرسی: ئایا گەورەترین گوناه چیە؟ ئەویش فەرمووی: (أَنْ تَجْعَلَ للهِ نداً وهو خلقك)[5].

(کە هاوشێوەو شەریکێك بڕیار بدەی بۆ خوا: کەتۆی دروست کردووە).

١–سورة النساء: (٨٠).

٢–سورة الاخلاص.

٣–تەفسیری ئاسان– بورهان محمد امين.

٤–سورة المؤمنين: (١١٧).

٥–رواه البخاري ومسلم.

موسڵمانان.. . دەبێت ئێمە لەخواناسان بین و لەموشریکان نەبین:

﴿إِنَّ اللّهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاءُ وَمَن يُشْرِكْ بِاللّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلاَلاً بَعِيداً﴾[1].

واتا (بەڕاستی خوا خۆش نابێت لەوە هاوەڵ و شەریکی بۆ بڕیار بدرێت وە جگە لەو (هاوبەش دانانە) لەگوناهانی تر بۆ هەر کەس بیەوێت و شایستە بێت و (پەشیمان بێت) خۆش دەبێت، جا ئەوەی شەریك و هاوەڵ بۆ خوا بڕیار بدات، ئەوە بەڕاستی گومڕا بووە بەگومڕاییەکی زۆر دوور.

موسڵمانان. .. خواپەرستی، یەکتاپەرستیە، ویەکتاپەرستیش سێ جۆری هەیە[2]:

١-توحید الربوبیة (یەکتاپەرستی لەپەروەردگاریەتی)

٢-توحید الألوهیه (یەکتاپەرستی لەپەرستراویەتی)

٣-توحید الأسماء والصفات (یەکتاپەرستی لەناوو سیفەتەکانیدا)

(١)یەکتاپەرستی لە پەروەردگاریەتی (توحید الربوبیة).

بریتیە. .. لەهەبوونی بڕواو متمانە بەوەی کەخوا خاوەن و پەروەردگاری هەموو شتێکە کە لەم گەردوونەدا هەیە.. .)[3].

﴿قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ والأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيَّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللّهُ فَقُلْ أَفَلاَ تَتَّقُونَ﴾[4].

واتا (کێ هەیە لەئاسمانەوە و لەزەویەوە رزق و رۆزیتان بۆ فەراهەم بهێنێت و پێتان ببەخشێت، ئەی کێ هەیە خاوەنی دەزگاکانی بیستن و بینین بێت ئەی کێ زیندوو لەمردوو دەردەهێنێت و مردوو لەزیندوو دەردەهێنێت هەروەها کێیە کەهەموو کارو فرمانەکان جێبەجێ دەکات و گۆڕانکاریان بەسەردا دەهێنێت (لەبەرامبەر هەموو ئەو پرسیارانەوە) خەڵکی دەڵێن: (الله) خوا، کەواتە پێیان بڵێ: ئایا ناترسن لەسەرەنجامی یاخی بوونتان، ئایا ناترسن لەخەشم و قینی خوا؟!).

١-سورة النساء: (١١٦).

٢-من وصایا الرسول ج٣ ص٢٧١/ دوو دەریای خواپەرستی ص٥٩.

٣-دوو دەریای خواپەرستی/ نیاز شێخ راغب دێکەیی ص٥٩.

٤-سورة یونس: (٣١).

کەواتە.. . موسڵمانان.. هەموو مرۆڤێك بەشێوەیەکی سروشتی بەتایبەتی کەسێك کە تەبیعەتێکی ساغ و سەلامەتی هەبێت، هەر لەخۆیەوە هەست دەکات کە ئەم گەردوونەو خۆیشی بێ پەروەردگار ژیان بەسەر نابەن و بەڕێوە ناچن. چونکە هەموو کەسێك لەنەفس و گیانی خۆیدا هەست بەبێ هێزیو لاوازییەك دەکات بەرامبەر بە ئەو بەدیهێنەرەی کە مەشهورە بەخوای هەموو جیهان[1].

وە بێ باوەڕەکان دانیان دەنا بە پەروەردگاریەتی خوا بەڵام بەندایەتییان بۆ نەدەکردو بەڵکو هاوبەشیشیان بۆ قەڕار دەدا.

٢-یەکتا پەرستی لە پەرستراوی دا (توحيد الألوهية)

واتا.. . بڕوات هەبێت کەخوا پەرستراوێکی تەنیاو حەقە، هەندێك لەزانایان وا پێناسەیان کردووە کەبریتییە (لەهەبوونی تەواوی خۆشویستن لەگەڵ تەواوی مل کەچ کردن بۆ خوا).

ئەمەش بنیات دەنرێت لەسەر دڵسۆزی بەشێوەیەکی گشتی واتە.. . دڵسۆز بێت بۆ خوا لەنهێنیو ئاشکراییدا بەجۆرێك کە هەر کارێك دەکەین بۆ ڕەزامەندی خوا بێت.

ئەم دڵسۆزیەش دەبێت لەهەموو ڕوویێکەوە بێت لەڕووی دوعاکردن، ئومێدی بەخوا هەبێت، تەنها لەخوا بترسێت، پشت تەنها بەخوا ببەستێت[2].

٣-یەکتا پەرستی لەناوو سیفەتەکانیدا (توحيد الأسماء والصفات):

دەبێت باوڕت هەبێت کەخوای گەورە چەند ناوێکی جوانی هەیە وەسفی خۆی کردووە بەچەند سیفەتێکی بەرز کەشایەت بەخۆیەتیو تەنها.

هەروەکو دەفەرموێت: ﴿وَلِلَّهِ الأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾[3].

واتا (هەر بۆ خوایە هەموو ناوە جوان و پیرۆزەکان، جا (ئەی ئیمانداران) بەو ناوانە دوعا و نزا بکەن و هاناو هاوار بۆ ئەو زاتە بەرن، وازبهێنن لەوانەی کە لەناوە

١-دوو دەریای خواپەرستی ص٥٩-٦٠.

٢-سەیری ئەم ئایەتە پیرۆزانە بکە/ غافر: (٦٠)، الجن: (١٨)، الانبیاء: (٢٥)، الرعد (١٤)، الحج: (٦٢)، الحشر: (٧)، ال عمران: (٣١).

٣-سورة الأعراف: (١٨٠).

پیرۆزەکـانی خـوادا لادان دەکـەن و، لەئاینـدەدا پاداشـتی ئـەو کـارو کردەوانـەیان وەردەگرن کە ئەنجامیان دەدا.

یاخود دەفەرموێت: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾[1].

واتا (هیچ شتێك نیە لەوێنەی ئەو زاتە، هیچ شتێك لەو ناچێت (چونکە خوایەو بەدیهێنەرە، چۆن لەدیهێنراوەکانی دەچێت) هەر ئەویش بیسەرو بینایە).

برایـانی خۆشەویسـتم.. ئـەوجا بزانـە کـە (شـرك) (هـاوەڵ دانـان) دژی یەکتاپەرستیە، وەشیرکیش سێ بەشە:

١-شیرکی گەورە. ٢-شیرکی بچوك. ٣-شیرکی پەنهان:

١-شیرکی گەورە:

بەڵگەمان لەسەر شیرکی گەورە: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾[2].

لەپێشەوە روونمان کردەوە وە یاخود خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَقَالَ الْمَسِيحُ يَابَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾[3].

واتـا (مەسـیح وتوویـەتی: ئـەی نـەوەی ئیسـرائیل، ئـەو خوایـە بپەرسـتن کـە پەروەردگاری من و پەروەردگاری ئێوە ەو دڵنیا بن ئەوەی شەریك و هاوبەش بۆ خوا بڕیار بدات، ئەوە بێگومان خوا بەهەشتی لەسەر حەرامکردووە وە شوێن و جێگاو سەرەنجامی ئاگرە، ئەوسا ئەو ستەمکارانە هیچ جۆرە پشتیوانێکیان نی‌یە).

وەشیرکی گەورەش چوار جۆرە:

* (١) شیرکی بانگەواز:

هەروەکو خودای گەورە دەفەرموێت: ﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾[4].

١-سورة الشورى: (١١).

٢-سورة النساء: (١١٦).

٣-سورة المائدة: (٧٢).

٤-سورة العنكبوت: (٦٥).

واتا (هەر کاتێك خەڵکی (باوەڕ لاوان) سواری کەشتی دەبن، مەترسی نوقم بوون و تیاچوون روویان تێدەکات، زۆر بەکوڵ، هاناو هاوار بۆ خوا دەبەن و بەدڵسۆزیو ملکەچیەوە باوەڕ دەهێنن، بەڵام کاتێك خوا رزگاریان دەکات و دەگەنەوە وشکانی دەستبەجێ لەڕێبازی یەکتاپەرستی دەترازێن و هاوەڵ و هاوبەش بۆ خوا بڕیار دەدەن).

* (٢) شیرکی نیازو مەبەست:

هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لاَ يُبْخَسُونَ * أُوْلَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ إِلاَّ النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾[1].

واتا (هەر کەسێك تەنها ژیانی دنیاو رازاوەیی و (خۆشگوزەرانی) یەکەی بوێت، ئەوە پاداشتی هەوڵ و کۆششی ئەو جۆرە کەسانە دەدەینەوە لەدنیادا ئەوانیش تێیدا هیچیان لێکەم ناکرێتەوە، ئا ئەوانە ئەوانەن کە لەرۆژی دواییدا جگە لەئاگری دۆزەخ هیچی تریان بۆ نیەو ئەوەی کە کردیان لەدنیادا پووچەڵ بۆوە بێ نرخە، هەروەها ئەو کاروکردەوەی کەدەیانکرد بەتاڵ وپووچە و بۆ شە).

* (٣) شیرکی تاعەت :

﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾[2].

(گاورو جوو) حاخام و قەشەکانی خۆیان کردۆتە پەروەردگاری خۆیان لەجیاتی خوا (ملکەچ و فەرمانبەردایانن، ئەوانیش بەئارەزووی خۆیان شتیان بۆ حەڵاڵ یان حەرام دەکەن) هەروەها مەسیحی کوری مەریەمیش (بەکوڕی خوا دەزانن) لەکاتێکدا کە فەرمانیان پێنەدراوە جگە لەپەرستنی تاکە خوایەك، بێگومان جگە لەو زاتە خوایەکی تر نیە، پاکی و بێگەردی و ستایش بۆ ئەو زاتەیە، کە (ئەو نەفامانە) هاوەڵی بۆ بڕیار دەدەن).

١-سورة هود: (١٥-١٦).

٢-سورة التوبة: (٣١).

*** (٤) شیرکی خۆشەویستی:**

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾[1].

واتا (هەندێك كەس هەیە لەجیاتی ئەوەی خوا پەرست بێت، شتانی تر دادەتاشێت و بۆ خۆی و (شوێن ڕێنموویییەكانی خوا ناكەوێت و) خۆشەویستی و سۆزی دەدات بەویت و بەر نامۆ لكەوتوولە ڕێگەیانەو خۆشی دەوێن، وەك چۆن ئیمانداران خوایان خۆش دەوێت).

بەشی دووەم: شیرکی بچوك:

كە ئەویش (ریاء)ە:

وە بەڵگەمان: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحًا وَلاَ يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾[2].

واتا (ئەوەی دەیەوێت بەدیداری پەروەردگاری شاد بێت، بەخۆشنودیەوە باكارو كردەوەی چاك و دروست ئەنجام بدات و بەهیچ شێوەیەك لەپەرستنیدا هیچ كەسێك نەكاتە هاوەڵ و شەریك بۆی.

بەشی سێیەم: شیرکی پەنهان:

كە پێغەمبەر(ﷺ) فەرمویەتی (الشرك اخفى في امتي من دبيب النمل على الصفا في الليلة الظلماء).

یاواحداً في ملكه انت الأحد
ولقد علمت بأنك الفرد الصمد
لا أنت مولود ولست بوالد
كلا ولا لك في الورى كفواً احد

خۆشەویستانم.. . وە (كفر) (كافربوون):

ئادەمیزاد لەئایین دەردەكات، كە ئەویش پێنج بەشە:

١-كافربوونی (بەدرۆ زانین)

١-سورة البقرة: (١٦٥).

٢-سورة الكهف: (١١٠).

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ﴾[1].

واتا (جا ئیتر کێ لەوە ستەمکارترە کەدرۆ هەڵدەبەستێت و هاوەڵی بۆ بڕیار دەدات، یا ئەو حەق و راستەیەی کەبۆی هاتووە بەدرۆی دەزانێت، مەگەر هەر دۆزەخ شایستە بێت، ئایا لەدۆزەخدا جێگەو رێگەیەکی هەمیشەیی بۆ بێ باوەڕان دابین نەکراوە؟

٢-کافربوونی خۆ بەگەورەگرتن (کەچی باوەڕی هەیە)

﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلاَئِكَةِ اسْجُدُوا لآدَمَ فَسَجَدُوا إِلاَّ إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنْ الْكَافِرِينَ﴾[2].

واتا (کاتێك بەفریشتەکانمان وت: سوژدە بەرن بۆ ئادەم، سوژدەیان برد، جگە ئیبلیس نەبێت کە سەرپێچی کردو خۆی بەگەورە زانیو خۆی خستە ریزی کافرەکانەوە)

٣-کوفری گومان وشك:

﴿وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ قَالَ مَا أَظُنُّ أَنْ تَبِيدَ هَذِهِ أَبَدًا * وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِنْ رُدِدْتُ إِلَى رَبِّي لأَجِدَنَّ خَيْرًا مِنْهَا مُنْقَلَبًا﴾[3].

واتا (رۆژێك چوو بۆ سەردانی یەکێك لەباخەکانی لەکاتێکدا کە ستەمکاربوو لەخۆی، بۆیە لەبەر خۆیەوە وتی: گومان نایەم کە ئەم باخ و یاخاتە هەرگیز لەناوبچێت، واشنازانم قیامەت بەرپا دەبێت، سوێند بەخوا ئەگەر بمگێڕنەوە بۆ لای پەروەردگارم دوای مردنم، ئەوە دڵنیام کەلای ئەویش جێگەو رێگەو چەندەها باخی رازاوەی لەمە باشترم بۆ ئامادە کراوە).

٤-کوفری پشت هەڵدکردن:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ﴾[4].

واتا (ئەوانەی بێ باوەڕن پشت هەڵدەکەن لەو ئاگاداریو بێدارکردنەوەیە.

٥-کوفری دوو روییی:

١-سورة العنكبوت: (٦٨).

٢-سورة البقرة: (٣٤).

٣-سورة الكهف: (٣٥-٣٦).

٤-سورة الأحقاف: (٣).

﴿ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لاَ يَفْقَهُونَ﴾[1].

واتا (چونكە سەرەتا باوەڕیان هێنا: لەوەودوا حەقیان پۆشیو كافربوونەوە بەهۆی ئەوەوە مۆرنرا بەسەر دڵیانداو لەڕاستیەكان تێ ناگەن).

برای خۆشەویستم:

وە (نفاق) (دووڕوویی) دوو جۆرە:

١-دووڕوویی بیروباوەڕی:

كە ئەویش (شەش) بەشە:

١-بەدرۆ خستنەوەی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾.

٢-یاخود بەدرۆ زانینی هەندێك لەو شتانەی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمویەتی.

٣-ڕق و كینە بەرامبەر پێغەمبەر﴿ﷺ﴾.

٤-یاخود ڕق و كینە بەرامبەر هەندێك لەو شتانەی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرموویەتی.

٥-كەیف خۆشی بەرامبەر لاوازیو كزبوونی ئایین یاخود خۆشەویستی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾.

٦-توڕبوون بەرامبەر سەركەوتنی پەیامی پێغەمبەر﴿ﷺ﴾.

(٢) دووڕوویی بەكردار:

كە ئەویش هەروەكو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ دەفەرموێت (اربعٌ من كُنَّ فيه كان منافقاً خالصاً ومن كانت فيه خَصلَةٌ منْهُنَّ كانَتْ فيه خَصلَةٌ من النفاق حتى يَدَعَها: (اذا ائْتُمِنَ خانَ، واذا حَدَّثَ كَذَبَ، واذا عاهَدَ غَدَرَ، واذا خاصَمَ فَجرَ)[2].

أعددت لله حين ألقاه
أشهد ان لا آله إلاه
أقولها للإله خالصة
يرحمني في القيامة الله
يوم يفوز على الأشهاد قائلها
ويخسر الجاحدون نعماه

١-سورة المنافقون: (٣).

٢-الترغيب والترهيب ج٤ ص٨/ رواه البخاري ومسلم.

** والسِّحْرُ:

موسڵمانان.. . (سحر) جادووگەری حەقیقەتی هەیە، وە بەڵگەمان، هۆی هاتنی (المعوذتان)نە.. . کە کابرایێك کە ناوی (لبید بن الأعصم) کە جولەکە بوو جادووی لە پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ کرد.

وە جۆرە جادووکەرێك ئێستا بڵاوبویتەوە لەنێوان خەڵك کە بە (تحضير الأرواح) مەشهورە، گوایە... روحی مردووان زیندوو دەکەنەوەو قسەیان لەگەڵ دەکەن، ئەمەش لەراستیەوە دوورە، بەڵکو ئەمانە چەند جنێکیان هەیەو قسەیان لەگەڵ دەکەن.

برایانی بەرێز.. . چوونە لای جادووکەران تاوانێکی گەورەیەو تا (٤٠) رۆژ چاکەی قبوڵ نابێت هەروەکو پێغەمبەر﴿ﷺ﴾ فەرمویەتی (مَنْ أتَى عرّافاً فسألَهُ عن شيءٍ فصَدَّقَهُ لم تُقْبَلْ له صلاةٌ اربعينَ يوماً)[1].

(بەڵام بەو مەرجەی بڕوای پێ هەبێت و بەحەڵاڵ بزانێت).

موسڵمانان.. . ئاگادار بن شتی غەیب کەس نازانێت تەنها خوا نەبێت: ﴿وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا﴾[2].

واتا (هیچ کەس نازانێت سبەی چی بەسەر دێت و چی دەست دەکەوێت).

ئەگەر (سحر) بازان راست دەکەن توانایان هەیە، ئەوە پێویستیان بەپارەی خەڵك نەدەبوو بیاندەنێ، بەڵکو گەنجینەکیان دەدۆزیەوەو لەهەموو کەس دەوڵەمەنتر دەبوون!!!

لعمرك ماتدری الطوارق بالحصى
ولا زاجرات الطير ماالله صانع

** وَقَتْلُ النَّفسِ الَّتي حَرَّمَ اللهُ إلاَّ بالْحَقِّ:

موسڵمانانی خۆشەویست.. مرۆڤ رێزێکی گەورەی هەیە لەلای خوای گەورە، وە لەناوبردنی تاوانێکە لەتاوانە گەورەکان هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَمَنْ

١-ریاض الصالحین ص٤٧٥/ رواه مسلم عن صفية بنت ابي عبيد عن بعض ازواج النبي﴿ﷺ﴾.

٢-سورة لقمان: (٣٤).

يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾[1].

واتا (هەر كەسێك بەدەستی ئەنقەست ئیمانداریك بكوژێت (بەحەلاَلی بزانێت) ئەوە تۆڵەی ئەو كەسە دۆزەخە، ئەمرە تیایدا، هەروەها خوا لێی توڕە بووەو نەفرینی لێكردووەو سزایەكی گەورەو بێ سنووری بۆ ئامادە كردووە).

وە هەروەها ئەگەر خەڵكی شارێك بەشداری لەكوشتنی موسڵمانێك بكەن ئەوە دەبێت هەموویان لەتۆڵەی ئەو بكوژرێنەوە[2].

وە خوای گەورە ئەمری كردووە كە ﴿وَلاَ تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلاَّ بِالْحَقِّ﴾[3].

واتا (هیچ كەسیش مەكوژن كەخوا حەرامی كردووە مەگەر بەحەق نەبێت).

موسڵمانانی بەڕێز. . كوشتنی بەناحەق تاوانێكە هیچ ئاینێك ڕێگای پێ نادات و هیچ یاسایێك قبوڵی ناكات، لەبەر ئەوە ئایینی ئیسلام گرنگییێكی زۆری پێ داوەو بەتوندی نەهی لێ كردووەو هەتا بكوژەكەی بێ بەش كردووە لەمیراتی كوژراوەكە، چونكە ژیانی لێ بردووەو منداڵەكانی بێ سەرپەرشتیار كردوون و خێزانی بێ مێرد كردووە وە هەتا لەرۆژی دواییش یەكەمین شت كەمرۆڤ لەسەری موحاسەبە دەكرێت خوێنە (اول مایُقضی بین الناس یوم القیامة في الدماء)[4]. وە لەلای خوا زۆر گەورەیە ئەگەر دونیا بروخێت و تێك بچێت بەلاَم ئیمانداریك بەناحەق نەكوژرێت هەروەكو پێغەمبەر(ﷺ) فەرمویەتی (لزوال الدنیا اهون علی الله من قتل مؤمن بغیر حق)[5].

ئیبن العربی دەفەرموێت (خودا ڕێگا نادات گیان لەبەرێك بكوژرێت بە بێ حەق و نەهی لێ كردووە، ئەی چۆن ڕێگای كوشتنی ئادەمیزادێك دەدات، چۆن ڕێگای كوشتنی موسڵمانێك دەدات.

** وَأَكْلُ الرِّبَا:

لەقورئانی پیرۆز بەئاشكرا نەهی كراوە لەسوو (ربا):

١-سورة النساء: (٩٣).

٢-الاستقامة في مائة حدیث نبوی- د.محمد زكی محمد خضر ص٧٢.

٣-سورة الانعام: (١٥١)/ سورة الاسراء: (٣٣).

٤-رواه البخاري ومسلم عن ابن مسعود.

٥-رواه ابن ماجه عن البراء بن عازب.

﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُضَاعَفَةً﴾[1].

واتا (ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە سوو بەچەند قات و چەند بەرامبەر مەخۆن).

سوو (ربا) ئەوەیە کە زیادەیێك وەربگری لەسەر شتێك، جا دەست بەدەست بێت یان پاشان بیدەتیٚ (بەو مەرجەی لەو شتانە بێت کەسووی لیٚ دەکەوێت)[2].

موسڵمانان.. .. سوو (ربا) حەرامە بەئایەتی: ﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ﴾[3].

واتا (خوا کڕین و فرۆشتنی حەڵاڵ کردوەو سووی حەرام کردووە).

وەحیکمەتی حەرام کردنی سوو (ربا):

١-پاراستنی سەروەت و سامانی موسڵمانان، بۆ ئەوەی بەناحەق نەخورێت.

٢-ئاراستەکردنی موسڵمان بۆ ئەوەی پارەی خۆی لەشتی حەڵاڵ سەرف بکات.

٣-رێگە گرتن لەو رێگانەی دەبنە هۆی ناخۆش و دوژمنایەتی بۆ موسڵمان.

٤-پاراستنی موسڵمان لە لەناوچوونی، چونکە سوو خۆر زاڵمە، وە سزای زاڵمیش زۆر سەختە.

٥-کردنەوەی دەرگای چاکە لەپێش موسڵمان، بۆ ئەوەی بەبیٚ بەرامبەرو زیادە وەرگرتن پارە بدات بەبرای موسڵمانی.

برایان.. .. بەسە کە تەنها ئەمە بزانی:

(الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا) (ئەوانەی سوو دەخۆن) (مەبەست هەر خواردن نیە، بەڵکو ئەوانەش کە وەردەگرن، یان دەیدەن).

﴿لاَ يَقُومُونَ إِلاَّ كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾[4]. (هەڵسوکەوت ناکەن و راست نابنەوە (لەناو گۆڕەکانیان) مەگەر وەك ئەو کەسەی کەشەیتان دەستی لێوە شاندبێت).

١-سورة آل عمران: (١٣٠).

٢-بگەرێیۆە بۆ سەر کتابی (الفقة المنهجي ج٣ ص٥٧). یاخود هەر کتابێکی شەرعی تر.

٣-سورة البقرة: (٢٧٥).

٤-سورة البقرة: (٢٧٥).

** وَأَكْلُ مَالِ اليَتِيمِ:

خوای گەورە ئەمەی دەستنیشان کردووەو چارەنوسی ئەو کەسەی دیاریکردووە کەماڵی بەتیم دەخوات: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾[1].

واتا (بەڕاستی ئەوانەی کەماڵی هەتیووان بەناحەق و ستەم دەخۆن، بێگومان ئەوانە تەنها ئاگر دەخۆن و ئەو ماڵە دەبێتە ئاگر لەسکیاندا، لەقیامەتیشدا دەچنە ناو ئاگری دۆزەخەوە).

موسڵمانان.. . ئەو کەسەی هەتیو بەخێو دەکات پاداشتی گەلێك زۆرە هەروەکو پێغەمبەر (د.خ) فەرمویەتی (أنا وكافل اليتيم في الجنة هكذا وأشار بالسبابة والوسطى، وفرّج بينهما)[2].

وە هەتا چاودێری هەتیوو دەست بەسەر داهێنانی دەبێتە هۆی دڵ نەرمی خاوەنەکەی هەروەکو دەگێڕنەوە: کە کابرایێك هاتە لای پێغەمبەر (د.خ) وتی: دڵم ڕەقە، پێغەمبەریش فەرمووی (امسح راس اليتيم وأطعم المسكين)[3].

** والتَّوَلِي يَوْمَ الزَّحْفِ:

هەڵاتن لەشەڕ تاوانێکی گەورەیە بەرامبەر هەموو میللەت، چونکە دەبێتە هۆی ترسانی شەڕکەرانی ترو دەبێتە هۆی شکان لەشەڕ، کە ئەمەش دەبێتە هۆی لەدەست دانی وڵات و ڕژانی خوێنێکی زۆرتر.

لەبەر گەورەیی ئەم تاوانە، خوای گەورە سزایەکی توندتری بۆ داناوە:

﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلاَ تُوَلُّوهُمْ الأَدْبَارَ * وَمَنْ يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلاَّ مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِئَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنْ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾[4].

١-سورة النساء: (١٠).

٢-رواه البخاري عن سهل بن سعد.

٣-رواه الامام احمد عن أبي هريرة.

٤-سورة الانفال: (١٥-١٦).

واتا (ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە کاتێك بەرەنگاری ئەوانە بوونەوە کەبێ باوەڕبوون لەکاتی لەشکرکێشیدا ئەوە پشتیان تێمەکەن و ڕامەکەن هەر کەس لەو ڕۆژەدا رابکاتە دواوەو پشتیان تێبکات ئەوە بەڕاستی لەگەڵ خەشم و قینی خوادا گەڕاوەتەوەو سەرەنجام جێی ڕێگەی دۆزەخە کە ناخۆشترین جێگەو سەرەئەنجامە مەگەر مەبەستی بەکارهێنانی هونەری جەنگ بێت یاخود مەبەستی شوێن گۆڕین و جێ گۆڕکێ بێت بۆ لای دەستەیەکی تر).

برایانی خۆشەویست: بەسە بۆ گەورەی ئەوانەی شەڕ لەپێناو خوادا دەکەن کە خوا دەربارەیان دەفەرموێت: ﴿وَلاَ تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ * فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلاَّ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ﴾[1].

واتا (هەرگیز وامەزانن و وا دامەنێن ئەوانەی لەپێناوی خوادا شەهید بوون و کوژراون، مردوون، نەخێر وانیە، بەڵکو ئەوانە زیندوون، لای پەروەردگاریان لەرزق و ڕۆزیی بەهرەوەرن، زۆر دڵخۆش و شادمانن بەو بەخشیش و زیادە فەزڵەی کەخوا پێی بەخشیوون، مژدەش دەدەن بەوانەی هێشتا بەوان نەگەیشتون و (شەهید نەبوون) کەبێگومان هیچ ترس و بیمێکیان لەسەر نیە، هیچ غەم و پەژارەیەکتان بۆ پێش نایەت).

وە هەموو لاییێکمان دەزانین ئەگەر لەبەرامبەر دوژمن راشمانکرد ئەوە مردن هەر دەمانگاتێ: ﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ﴾[2].

واتا (لەهەر کوێ بن مردن یەخەتان پێ دەگرێت، با لەناو چەندەها قەڵاو شوێنی سەخت و قایمیشدا بن).

** وَقَذْفُ الْمُحصنَاتِ الْمُؤْمنَاتِ الْغَافِلاَتِ:

موسڵمانان.. . بوختان کردن بەئافرەتانی موسڵمانان تاوانێکی گەورەیە دەبێت خۆمان لێی بپارێزین چونکە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ

١-سورة آل عمران: (١٦٩-١٧٠).

٢-سورة النساء: (٧٨).

يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلاَ تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُوْلَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ * إِلاَّ الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾[1].

واتا (ئەوانەی کەبوختان دەکەن بۆ ئافرەتانی داوێن پاك و خاوەن مێرد، پاشان ناتوانن چوار کەسیش بەشایەد بهێنن، ئەوانە هەشتا قامچیان لێ بدەن و هەرگیز شایەتییان لێ وەرمەگرن، ئەوانە لەریزی تاوانبارو لەسنوور دەرچوو و یاخیەکاندان، جگە لەوانەی کە تەوبەی راستەقینەیان کردووە دوای تەمێ کردنەکەیان، چاکسازی خۆیشیان کردووە، ئەوە بێگومان خوا لێخۆشبوو و میهرەبانە).

وە ئەوانەی خەریکی ئەم جۆرە کارانەن و دەیانەوێت ئاژاوە دروست ببێت و ئەوە سزایەکی قورسیان هەیە، هەروەکو خوا دەفەرموێت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ﴾[2].

واتا (بەڕاستی ئەوانەی حەز دەکەن زیناو تاوان لەناو ئەوانەی باوەڕیان هێناوە بلاّوبێتەوە، سزای پڕ ئێش و ئازار لەم جیهان و لەو جیهان بۆیان ئامادەیەو خوا خۆی چاك دەزانێت، ئێوە نایزانن).

خۆشەویستان دەپاڕێمەوە لەخوای گەورە کە هەموو لایێکمان بپارێزێت، هیدایەتمان بدات، رەحممان پێ بکات، لەئاگری دۆزەخ رزگارمان بکات، رەحمەت بڕێژێت بەسەرمان.

١-سورة النور: (٤-٥).

٢-سورة النور: (١٩).

بەبۆنەی کردنەوەی دەرگای قوتابخانەکان:

(پەروەردەو فێرکردن)(١)

الحمدلله الذي فرض على الآباء والأمهات حسن تربية البنين والبنات، وجعل الأولاد والأحفاد والزوجات والأخوة الصغار والأخوات أمانة في يد القائمين عليهم من جملة الأمانات، يُسالون عنهم يوم الدين كما سألون عن سائر الواجبات والمحرمات.

نحمده تعالى وتسغفره لذنوبنا إنه كان غفاراً، ونشهد أن لا اله الا الله وحده لاشريك له له الملك وله الحمد فما لكم لا ترجون لله وقارا وقد خلقكم اطوارا، ونشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله الداعي اليه جهراً وإسراراً اللهم فصّل وسلم على سيدنا محمد سيد السادات، والمنقذ من الضلالات. صلى الله عليه وعلى آله واصحابه القادات، وعلى التابعين لهم بإحسان في العادات والعبادات.

موسڵمانان.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خواو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی.

برایانی خۆشەویستم.. ئەو کەسەی خاوەنی سەروەت و منداڵە ئەوە خوای گەورە چاکەیەکی زۆری لەگەڵ کردووە، وە ئەوەی شوکرانە بکات لەسەر ئەم بەخششە ئەوە خوای گەورە بۆی زێدە دەکات، وە ئەگەر شوکرانەی نەکردو لەکاری خراپ سەرفی کرد، ئەوە ڕووت و قوتی دەکات و لێی وەردەگرێتەوە، هەر خوایە کوڕ دەبەخشێتە هەندێکتان و هەندێکتان کچ، وە هەندێکتان هەوار کوێر دەکات. وە ئەوەی منداڵەکانی بەچاکی پەروەردە بکات، ئەوە شوکرانەی خوای کردووەو داواکەری زیاترە.

برای بەڕێزم... پەروەردە زۆر گرنگە، وە پیاوی خۆی دەوێت، لێبوردن لەکات و سات و ماڵ و سامانی دەوێ، خەم خواردن و نەخشەدانانی دەوێ، دەبێت ئێوە ئاگاداری ئەم شتە بن! وە ئاگاداری پەروەردەی ماڵ و منداڵتان بن، نەکەن فەرامۆشیان بکەن، مەبادا بەدوای ڕێگای ترو قسەی تر بکەن و شەیتان لەخشتەیان بەرێت.

یەکێك لەو مافانەی منداڵ لەسەر ئێوە، (فێرکردن و پەروەردەیە) ئەگەر سەیر بکەین زانست ڕێنمایمان دەکات بۆ راستییەکان و کلیلی دەرگای پەروەردەیە، هەر

بۆیە پێغەمبەریش(ﷺ) بە ئیمامی عەلی (ڕەزای خوای لێبێت) فەرمووی (فو الله لأن يهدي الله بك رجلا واحدا خير لك من أن يكون لك حمر النعم)[1].

واتە: سوێند بەخوا ئەگەر خوا بەهۆی تۆوە یەك كەس بخاتە سەر ڕێگای ڕاستی ئەوە بۆ تۆ چاكترە لەهەر چیءو شتری سوور هەیە.

یاخود دەفەرمووێ (من دعا الى هدى كان له من الأجر مثل أجور من تبعه لاينقص ذلك من أجورهم شيئا..)[2].

واتە (هەر كەس خەڵكی بانگ بكات و ڕێنماییان بكات بۆ ڕاستی، ئەوە وێنەی ئەجری هەموو ئەو كەسانەی دەست دەكەوێت كەدوای دەكەون و بەقسەی دەكەن، بێ ئەوەی پاداشتی ئەوان هیچ كەم بكات).

لێرەوە بۆمان دەردەكەوێت كە ئەركی سەرشانی باوكان و دایكان لەلایێك و مامۆستایانمان لەلایەكی تر زۆر گرانەو پاداشتەكەیان زۆر گەورەیە ئەگەر بەدڵسۆزی ئەو ئەركە ئەنجام بدەن.

هەندێ كەس لەلای گرنگ نیە كوڕەكەی هەر كارێك بكات و چۆن دەیكات، تەنها دەیەوێت ببێتە فەرمانبەرێك یاخود بازرگانێك، یاخود دەوڵەمەندێك جا ئەگەر پارەكەش لەحەرام كۆبكاتەوە.

گوێ بەوە نادات كوڕەكەی پیاوی چاكە یان خراپ!

كەچی لەدێر زەمانەوە وتراوە: (اشبع ولدك وأحسن أدبه، واجمع له أدبا ولاتكسب له ذهبا)[3].

واتە: كوڕەكەت تێربكەو چاك پەروەردەی بكە، وە ڕەوشتی بۆ كۆبكەوە نەك زێڕ.

وە كوڕەكانی ئێوە میراتگری ڕەوشت و كردەوەكانی ئێوەن، چۆن حەز دەكەی كوڕەكەت وابێت، ئەوە خۆشت وابە.

باوكانی بەڕێز... ئاگاداربن نەكەن بێ دەنگ بن لەكردەوەی خراپی كوڕەكانتان، ئەوەی بكات پرسیاری لێ نەكەن! شەو درەنگ بێتەوە ماڵ لێی نەپێچنەوە! بهێڵن دۆستایەتی هەموو كەس بكەن!

١-التاج الجامع للأصول ج٣ ص٣٣١ عن سهل بن سعد.

٢-التاج الجامع للأصول ج١ ص٧٥ عن أبي هريرة.

٣-الفتوحات الربانية ص١٣٤.

چونکه منالْ وەکو ئاوێنەیەکی ساف و بێ گەردە، ئەوەی لەسەری بنوسرێت ئەو وەردەگرێت.

پشت دەبەستم بەخوا کەمناڵەکانمان وەکو ئەم ئایەتە پیرۆزە دەرنەچن ﴿فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ . . .﴾[1]. واتە: (لەدوای ئەوان کەسانێك لەنەوەکانیان بوونە جێنشین، کە نوێژەکانیان بەزایەداو شوێنی ئارەزووەکانی نەفسیان کەوتن).

کەواتە.. با مناڵەکانمان خۆش بوێت و لەپاش پەروەردەی ماڵەوە ڕەوانەی قوتابخانەیان بکەین، بۆ ئەوەی لەدەردی نەزانی ڕزگار ببن ئەگەر دوو کاتژمێر مندالێکمان دیار نەبێت ئۆقرەمان لێ دەبڕێ! بەڵام بەیانی تا نیوەڕۆ مندالەکانمان لەچاومان ون دەبن، دڵمان هیچ ناکات چونکە دەزانین لەبەر دەستی مامۆستاکاندان و ئەوانیش وانەی ڕەوشت و زانستیان پێ دەڵێن لەجێگای باوك و دایکیانن[2].

کەوابوو ئای چەند بەختەوەرە ئەو مامۆستایەی بەدڵسۆزیو باوك و دایك ئایا تەماشای منداڵەکانی بەردەستی بکات و فێری خواپەرستیو مرۆڤ دۆستیو ڕەوشت بەرزییان بکات.

بەڵام موسڵمانانی خۆشەویست.. ئەگەر سەیری ڕۆژگاری ئیمڕۆمان بکەین شتی سەیر دەبینین!

سەیر دەکەین مناڵەکانمان شتی ئەوتۆ لەئاین نازانن، بڕوایان وایە ئاین دیوارێکە ناهێڵێت فێری زانست ببن، وا دەزانن کەئاین و سیاسەت و کاروباری کۆمەڵایەتی پێکەوە ناگونجێن.

سەیرە.. بۆ هەندێك لەمناڵەکانمان تەنها ژیانی بێ سنووریان دەوێت! بۆ دەیانەوێت تەقلیدی میللەتانی ڕۆژئاوا بکەن!

ئەم سەردەمە.. خواردنەوەی شەراپ و جل و بەرگی سەیر سەیرو تراشینی سمێڵو جۆرەها مۆدیلی ڕیش و قژ بوویتە نیشانەی شارستانیەت و مەدەنیەت و پێشکەوتن، وە ئەوەی ئەمانەی وتمان نەکات ئەوە دەڵێن دواکەوتووە.

١-سورة مريم (٥٩).

٢-وتارو وتاربێژ ل١٨٠.

سەیر دەکەین.. ئەو منداڵەی ژیانمان لەپێناو دانا و خۆمان لەپێناوی تووشی حەرام و سەدەها کێشە کرد و ناردمانە باشترین کۆلێج و قەرزمان کرد بۆ ئەوەی ئەو هەیبێت و خوێندنی تەواو بکات، کەدەرچوون و تەواو بوون لەخوێندنیان، دەبینین هەندێکیان لەسەر ڕێگای ڕاست لایانداوە، وە بوونە بەڵایێك بۆ خۆی و خانەوادەی و وڵاتەکەی.

فشە بەخەڵك دەکات و گاڵتەی بەهەژاران دێت و خۆی بەکەس نادات.

برایان.. زانا ئەو کەسەیە کە خۆی بناسێت و لەسنووری خۆی دەرنەچێت.

خوایە هیدایەتی منداڵ و وەچە تازەکانمان بدەیت بۆ ڕێبازی ئیسلام و ڕەوشتی جوان و خزمەتی وڵات.

خوایە گیان دایك و باوك و مامۆستاکانمان وریا بکەیتەوە بۆ خەمخۆری منداڵەکان و هێزو تینیان بدەیتێ بۆ خۆگری و نەفەس درێژی لەپەروەردەیاندا.

پەروەردەو فێرکردن(٢)

الحمدلله الذي وسع كرسيهُ السموات والأرض ولايؤده حفظهما، ألم تعلم أن الله على كل شيء قدير، وأن الله قد أحاط بكل شيء علماً، وانزل الكتاب هدى وذكرى لأولي الألباب، شهد الله أنه لا اله الا هو والملائكة وأولوا العلم قائما بالقسط، وإنما يخشى اللهُ من عباده العلماء. نحمده تعالى وفضله كبير، ونشكره عزوجل وإحسانه كثير، ونشهد أن لااله الاالله وحده لاشريك له، ونشهد ان سيدنا محمداً عبده ورسوله القمر المنير، اللهم فصل وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسائر المؤمنين.

برایانی خۆشەویستم.. وەسیەتتان لێ دەکەم بەتەقوای خوای گەورەو جێبەجێ کردنی فرمانەکانی.

لەوتاری ڕابردوو باسی گرنگی پەروەردەمان کرد، لەم وتارە باسی گرنگیو گەورەیی فێرکردن دەکەین، وە وتارەکەمان دەست پێ دەکەین بەم ئایەتە پیرۆزە کە دەفەرموێت: ﴿شَهِدَ اللّهُ أَنَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ وَالْمَلاَئِكَةُ وَأُوْلُواْ الْعِلْمِ قَآئِمَاً بِالْقِسْطِ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾[1].

واتە (خوای گەورە لەڕێگەی دروست کراوانیەوە، کەهەمووی نیشانەی دەسەڵاتی دەنوێنێت) خۆی شایەتی داوەو دەریخستووەو سەلماندویەتی کەبەڕاستی جگە لەو هیچ خوایەکی تر نییە کەشایانی پەرستن بێت هەروەها فریشتەکان و خاوەن زانستەکانیش (لەپێغەمبەران و زانایان) کە بەڕێگەیەکی ڕاست و دروست دەیسەلمێنن خوا هەمیشە دادپەروەری ڕەهایەو جگە لەو زاتە خوایەکی تر نیەو ئەو خوایەکی باڵادەست و دانایە.

ئەم ئایەتە پیرۆزە نیشانەی گەورەیی زانست و زانایانە لەچەند ڕوێکەوە[2]:

١-شاییدی دان بۆ زانایان جگە لەهەموو مرۆڤێك.

٢-بەستنەوەی شاییدی زانایان بەشایەتی خوای گەورەو فریشتەکان.

بەڵگە گەلێك زۆرن لەسەر گەورەیی زانست لەوانە:

١-خوای گەورە بەخۆی هەواڵی داوە بەگەورەیی زانیان ﴿. . . يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾[3].

١-سورة ال عمران (١٨).

٢-البحر الرائق في الزهد والرقائق ص٢٠.

٣-سورة المجادلة (١١).

واتـه (خـوای گـەورە ئەوانـەی ئیمانیـان هێنـاوە لـەئێوەو ئەوانەشـتان زانسـت و زانیاریـان پێـداوە چـەندەها پلـەو پایـە بـەرزیان دەکاتـەوە، خـوایش ئاگایـە بـەو کـارو کردەوانەی کەئەنجامی دەدەن.

٢-خوای گەورە دیاری کردووە کەهەر زاناکانن کە لەخوا دەترسن ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾[1] واتـه (ئـەوەی بـەجوانی بترسـێ لـەخوا لـەناو بەندەکانیـدا تـەنها زاناکانن).

٣-خـوای گـەورە شـایەتی داوە بۆ ئەوانەی زانستی پێ داون کـەخێرێکی زۆریـان پێ دراوە ﴿يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا﴾[2] واتە (ئەو زاتە بەهەر کەس بیەوێت و (شایستە بێت) حیکمەت و دانایی پێ دەبەخشێت و هەر کەس حیکمەتی پێ ببەخشێت، ئەوە بێگومان خێرێکی زۆری پێدراوە).

برایانم.. زانست گەلێك گەورەترە لەماڵ و سەروەت چونکە[3]:

١-زانست میراتی پێغەمبەرانە، وە سەروەت میراتی پادشاو دەوڵەمەندانە.

٢-زانسـت چـاودێری خاوەنەکـەی دەکـات، بـەڵام خـاوەنی پـارە چـاودێری پارەکـەی دەکات.

٣-خاوەنی پارە ئەگەر مرد لەپارەکەی جیا دەبێتەوە، بەڵام زانست لەگەڵ خاوەنەکەی دەچێتە ناو گۆڕ.

٤-زانسـت، پادشـایان پێویسـتان پـێیـە، بـەڵام خـاوەنی سـەروەت هـەژار پێویسـتی پـێیە.

٥-پارە دەبێتە هۆی گەورەیی و تاوان، بەڵام زانست دەبێتە هۆی خۆ بەکەم زانین و باشی.

ما الفخر الا لأهل العلم انهم ... على الهدى لمن استهدى أدلاء

وقدر كل امرء ماكان يحسنه ... والجاهلون لأهل العلم أعداء

ففز بعلم تعش حياً به أبدا ... الناس موتى واهل العلم أحياء

وە لەبەر ئەوەی فێرکردن لەدوو باڵ پێك دێت: مامۆستاو قوتابی لەبەر ئەوە ڕوو دەکەمە مامۆستایانی بەڕێزو خۆشەویستم و دەڵێم:

مامۆستای بەڕێزم..

١-مەبەسـتت لەگەیانـدنی زانسـتەکەت ڕەزامەنـدی خـوای گەورە بێت، نەك خوا

١-سورة فاطر (٢٨).

٢-سورة البقرة (٢٦٩).

٣-مفتاح دار السعادة (ابن القيم).

نەخواستە مەبەستت پارەو پلەو پایە بێت، نەکەی منالی دەوڵەمەندان لەخۆت نزیك بکەیەوەو هەژارانیش دوور بکەیتەوە.

٢-نەکەیت ڕەوشتە بەرزەکانت لەیاد بکەیت و گرژو توڕە بیت و دەبێت ئارامت هەبێت، وە چاودێری قوتابیەکان بکەیت و وەکو کوڕو کچی خۆت سەیریان بکەیت.

٣-نەکەیت قسوری بکەیت و ماوەی دەرس وتنەوەت بەشتی لا بەلا بەسەر ببەیت، چونکە دایك و باوکی قوتابیان، منالەکانیان ناردۆتە لات بۆ ئەوەی فێری زانست و زانیاری بن، وە لەلایەکی تر تۆ فەرمانبەریت و موچەت پێ دەدەن بۆ وتنەوەی دەرسەکەت، ئەگەر دەرس نەڵێیەوە یاخود فەرامۆشی بکەیت ئەوە پارەکەت لێ حەرام دەبێت.

٤-وە ئەوەی لەهەمووی گرنگتر بێت، تۆ خاوەن پەیامێکی خاوێن و گرنگی، وە ڕێزو حورمەتێکی زۆرت هەیە، نەکەی لەئاست ئەو بڕوا پێ کردنە نەبیت و کەسایەتی خۆت لەدەست نەدەیت.

وە هەروەها ڕوو دەکەمە قوتابیە خۆشەویستەکان و ئامۆژگاریان دەکەم:

١-دەبێت قوتابی بزانێت خواپەرستی لەسەر فەرزکردووە، وە خواپەرستی بەبێ زانست پێ ناکرێت، دەبێت هەوڵ بدات نەزانی لەسەر خۆی لابدات و شوکرانەی خوا بکات کەیارمەتی داوە بۆ داواکردنی زانست و زانینی ئەوەی لەسەری فەرز کردووە.

٢-دەبێت قوتابی نیازی پاك بکاتەوە لەهەموو چڵك و پڵك و دونیا ویستی‌یەك، دەبێت نیازی ڕەزامەندی خوا بێت و فەرمان بەچاکەو ڕێگری لەخراپە بێت.

ئیمامی غەزالی (ر) لەنامیلکەی (ایها الولد) دەڵێت: (ایها الولد کم من لیال احییتها بتکرار العلم ومطالعة الکتب، وحرمت علی نفسك النوم، لا اعلم ماکان الباعث فیه؟ ان کان نیل عرض الدنیا وجذب حطامها وتحصیل مناصبها، والمباهات علی الاقران والامثال فویك لك ثم ویل لك، وان کان قصدك فیه إحیاء شریعة النبي(ﷺ) وتهذیب اخلاقك وکسر النفس الأمارة بالسؤ فطوبی لك ثم طوبی لك).

(ئەی ڕۆڵە.. چەندین شەو تا بەیانی شەو نخونیت کردووە خەریکی پێداچوونەوەو تەماشای کتێبت بویت خەوت لەچاوی خۆت حەرام کردووە نازانم چی هانی داویت؟ ئەگەر بەتەمای ژیانی دنیاو ماڵ و سامان و بەدەست هێنانی پلەو پایەکانی، یان فەخرو شانازی بەسەر هاوڕێو هاوژینەکانتا ئەمەت کردووە، ئەوە

سزا بۆ تۆ. دیسانەوە سزا بۆ تۆ، بەلاّم ئەگەر مەبەست زیندوو کردنەوەی شەریعەتی پێغەمبەر(ﷺ) و خاوێن کردنەوەی ڕەوشت و زالّ بوون بەسەر خراپەکانی دەروونندا خۆتت ماندو کردووە ئەوە بەختەوەری بۆ تۆ، دیسانەوە بەختەوەری بۆ تۆ.

سهر العيون لغير وجهك ضائع   وبكاءهن لغير فقدك باطل

واتە: (شەونخونی چاوان بۆ تۆ نەبێ بەزایە چووە، گریانی چاوانیش بۆ تۆ نەبێ بێ هودە ڕۆشتووە).

٣-دەبێت قوتابی خۆی بپارێزێت لەشتی لا بەلاو خۆی تەنها بەزانست و دەرسەکانی خەریك بکات، هەولّ بدە، ماندوو نەناس بە، کاتت بەزایە نەدەیت، وە چاك بزانە وێنەی هەر ئافرەتێك کە تۆ تەماشای دەکەیت لەسەر شاشەی کەنالّەکان شوێنەوارێکی خراپ لەمێشك و دلّتدا بەجێ دێلّێ، سەدان دێڕی خوێندنەوەت لەدەست دەدات و دواتریش زۆر بەگران ڕزگارت دەبێ و دەروونت خاوێن دەبێتەوە.

٤-دەبێت قوتابی خۆی لەسەر زانست هەلّنەکێشێت و ڕێزی مامۆستایەکەی بگریت و وەکو نەخۆشێك خۆی بداتە دەست پزیشکەکەی، هەر چەندە ئەگەر مامۆستایەکەش بچوکتر بێت و هەژار تر بێت:

ومن لم يذق طعم المذلة ساعة   قطع الزمان بأسره مذلولا

وە دەبێت ڕێزێکی زۆری لێ بگرێت، یەکێك لەپێشینەکان ئەگەر بەرەو مامۆستایەکەی چوبایە خێرێکی دەکردو دەیوت (اللهم استرعيب معلمي عني ولا تذهب بركة علمه مني).

واتە: خوایە.. عەیب و عاری مامۆستایەکەم لەپێش چاوی من بپۆشەو بەرەکەتی زانستی بۆ من بمێنێت و نەڕوات.

٥-دەبێت قوتابی بزانێت تەمەنی لاوی فرسەتە وە مرۆڤ هەرچی بچێنێ ئەوە دەدورێتەوە، زانستیش وەك مالّ و سامان نییە ئەگەر لەتەمەنی مندالّیو لاوێتیدا بەدەست نەهێنرێ ئیتر کات بەسەر دەچێت وەکو ئیمامی شافعی دەفەرموێت[1]:

ومن فاته التعليم وقت شبابه   فكبر عليه أربعا لوفاته

لەکۆتاییدا با هەموومان دوعا بکەین و بلّێین (رب زدني علما والحقني بالصالحين).

واتە (خوایە زانستمان پەرە پێ بدەیت و بمان خەیتە نێو کاروانی پیاو چاکانەوە، خوایە مندالّەکانمان بپارێزە لەفێلّ و تەلّەکەی شەیتانەکان و داوی دوژمنانی دین.

١-ديوان الامام الشافعي/ قافية التاء.

کۆتایی

ئەمەو تەواو بوو کۆکردنەوەو نووسینی ئەم پەرتووکە لەڕۆژی شەممە بەرواری ٢٠٠٤/٥/١ زایینیو ١٢ی رەبیعی یەکەمی ساڵی ١٤٢٥ کۆچی، کە هاوکات بوو لەگەڵ ڕۆژی لەدایك بوونی حەزرەتی محمد المصطفی﴿ﷺ﴾، بەدەستی بەندەی چاوەڕێ بۆ رەحمەتو میهرەبانی خودا (یاسین مەلا عبدالله چۆمبارۆکی).

وە لەکۆتاییدا دەڵێم:

فالناس لم يصنفوا في العِلم — لكي يَصيروا هدفاً للذم

ماصَنّفوا إلا رجاء الأجر — والدعوات وجميل الذكر

لكن فديت جسداً لاحسد — ولايضيع الله حقاً لاحد

والله عند قول كل قائل — وذو الحجا من نفسه في شاغل[1].

دەپاڕێمە لەخودای گەورە، کە ئەم کارەم لێ وەربگرێتو بیێتە مایەی سوود وەرگرتن بۆ موسلمانان.

خوایە لەگوناهەکانمان ببوورە، خوایەموسڵمانان سەربەرزو سەرکەوتوو بکە.. حاڵیان چاك بکە، دوعایان قبول بکە. وە بڕژێ صەلاتو سەلام بۆ سەر گیانی حەزرەتی محمد المصطفی﴿ﷺ﴾ ﴿كلما ذكره الذاكرون وغفل عن ذكره الغافلون﴾.

ولاحول ولاقوة إلا بالله العلي العظيم، وحسبنا الله ونعم الوكيل.

آمين يارب العالمين، والحمدلله رب العالمين.

١-ابن الوردي.

سەرچاوەكان

١-قورئانی پیرۆز, وەرگێڕاوی مامۆستا هەژار- چاپخانەی بزرگ قران كريم..

٢-تفسیری ئاسان بۆ تێگەیشتنی قورئان- برهان محمدامین- قم- اشنوه- چاپی پێنجەم- ساڵی ٢٠٠٣.

٣-تفسير الكشاف, دانراوی أبی القاسم جارالله محمود بن عمر الزمخشری الخوارزمی- دار المعرفه- بيروت چاپی یەكەم.

٤-تفسير القران العظيم, دانراوی أبي الفداء اسماعيل بن كثير القرشي الدمشقي- مكتبة دار السلام- الرياض دار الفيحاء- دیمەشق ساڵی ١٩٩٨ز.

٥-صفوة التفاسير, دانراوی محمد علی الصابونی, چاپی یەكەم- دار احياء التراث العربي- بيروت ١٤١٦ك.

٦-الجامع لأحكام القران, دانراوی أبي عبدالله محمد بن احمد الانصاري القرطبي- دار الكتب العلمية- بيروت, ساڵی ٢٠٠٠ز.

٧-المعجم المفرس لالفاظ القران الكريم دانراوی محمد سعيد اللحام- دار المعرفة- بيروت, چاپی دووەم- ٢٠٠٣ز.

٨-صحيح مسلم بشرح الامام النووي- دانراوی یحیی بن شرف ابي زكريا الدمشقي الشافعي دار احياء التراث العربي- بيروت, ساڵی ٢٠٠٠ز.

٩-الترغيب والترهيب- دانراوی زكي الدين عبدالعظيم بن عبدالقوي المنذري- دارا حياء التراث العربي- بيروت ساڵی ٢٠٠١ز.

١٠-التاج الجامع للاصول في احاديث الرسول: دانراوی الشيخ منصور علی ناصف, وعليه نهاية المامول في شرح التاج الجامع للأصول- چاپی سێیەم ساڵی ١٩٦٢ز.

١١-رياض الصالحين من كلام سيد المرسلين- الامام النووی- تدقيق (عبدالله احمد ابوزينة).

١٢-الاستقامة في مائة حديث نبوي- د.محمد زكي محمد خضر- مديرية دار الكتب- موصل، الطبعة الاولى- ساڵی ١٩٨٧.

١٣-من وصايا الرسول(ﷺ)- طه عبدالله العفيفي- دار الاعتصام- القاهرة.

١٤-السيرة النبوية- ابن هشام- دار احياء التراث العربي- بيروت- چاپی سێیەم ساڵی ٢٠٠٠ز.

١٥-لإحياء علوم الدين, دانراوی حجة الاسلام ابي حامد محمد بن محمد بن محمد الغزالي- مكتبة عبدالوكيل الدروبي- دمشق.

١٦-الأذكار النووية- الامام النووي- دار الفكر بيروت- چاپی یەكەم- ساڵی ١٩٩٨ز.

١٧-كتاب الفقة على المذاهب الأربعة- عبدالرحمن الجزيری- دار الفكر- بيروت- چاپی یەكەم ساڵی (١٩٩٦)ز.

١٨-الفقه المنهجي على مذهب الامام الشافعي- د.مصطفى الخن, د.مصطفى البُغا- على الشربجي دار إحسان- طهران- ايران- ساڵی ٢٠٠١ز.

١٩-روح الدين الاسلامي, دانراوی عفيف عبدالفتاح طبارة, چاپی حەوتەم- دار العلم للملايين بيروت.

٢٠-ايماننا الحق بين النظر الدليل، دانراوی ابراهيم النعمة، چاپی يەكەم- چاپخانەی الزهراء الحديثة- موصل- ساڵی ١٩٨٣ز.
٢١-العقيدة في ضوء الكتاب والسنة، دانراوی دكتور عمر سليمان الأشقر- دار النقائس- چاپی سێیەم ساڵی ١٩٩١ز.
٢٢-لطائف المعارف فيما لمواسم العام من الوظائف- دانراوی زين الدين ابي الفرج عبدالرحمن بن احمد بن رجب الحنبلی الدمشقي- دار ابن كثير- دمشق، چاپی شەشەم ساڵی ٢٠٠١ز.
٢٣-تلبيس ابليس- ابن الجوزي- دار الفكر- بيروت- ساڵی ١٩٩٦ز.
٢٤-البحر الرائق في الزهد والرقائق- دانراوی دكتور احمد فريد- مكتبة الكتب الثقافية چاپی دووەم، ساڵی ١٩٩٩ز.
٢٥-اغاثة اللهفان- دانراوی ابن القيم الجوزي- دار المعرفة بيروت- ساڵی ١٩٩٤.
٢٦-الروض الفائق في المواعظ والرقائق- دانراوی شعيب بن سعيد بن عبدالكافي المعروف بالحرفيش- المكتبة التوفيقية.
٢٧-مكاشفة القلوب المقرب الى حضرة علام الغيوب- دانراوی ابي حامد الغزالی دار الحياة- سوريا.
٢٨-مجموع فتاوی شيخ الاسلام ابن تيميه- جمع ابن قاسم- طبع المملكة العربيه السعودية.
٢٩-صحيح الجامع الصغير- تحقيق محمد ناصرالدين الألباني- الكتب الاسلامي- بيروت.
٣٠-مدارج السالكين- ابن القيم- دار الفكر بيروت- ساڵی ٢٠٠٠ز.
٣١-الايمان والحياة: د.يوسف القرضاوي، چاپی يەكەم، چاپخانەی نهضة.
٣٢-تنبيه الغافلين وبستان العارفين- دانراوی نصر بن محمد ابن ابراهيم السمرقندی- دار الخياط للطباعة والنشر والتوزيع (دمشق- بيروت).
٣٣-بستان الواعظين ورياض السامعين- دانراوی أبي الفرج جمال الدين بن الجوزي مؤسسة الكتب الثقافيه- چاپی دووەم.
٣٤-بهجة النفوس- محمد بن أبي حمزة- دار احياء التراث العربي- بيروت- ٢٠٠٠.
٣٥-المعراج النبوي- بديع الزمان سعيد النورسي- ٢٠٠٠ز.
٣٦- دوو دەريای خواپەرستی- باوەڕو بنچينەكانی- نياز شێخ راغب ديگەيی- چاپخانەی رۆشنبيری- چاپی يەكەم- ساڵی ٢٠٠٢.
٣٧-شفاء العليل- ابن القيم- دار الكتاب العربي- مصر.
٣٨-ارشاد العباد لاستعداد ليوم المعاد- عبدالعزيز المحمد السلمان- چاپی ١٢- ساڵی ١٤٢١ك.
٣٩-الحكم البالغة في خطب الشهور والسنة- دانراوی عبدالله بن حسين- دار الكتب العلمية بيروت.
٤٠-موعظة القلوب- دانراوی عبدالرحمن النحلاوي- دار الفكر- سوريا- ساڵی ١٩٩٨ چاپی يەكەم.
٤١-ديوان خطب منبرية- دانراوی الشيخ عبدالرحيم بن محمد بن اسماعيل الشهير بابن نباته- مكتبة ومطبعة المشهد الحسيني- القاهرة.
٤٢-منهل المؤمنين ومورد الخطباء في الجمع والمناسبات- دانراوی دكتور محمود احمد البرشه دار الشيخ امين كفتارو- دمشق- چاپی دووەم- ساڵی ١٩٩٩ز.
٤٣-الفتوحات الربانية بالخطب والمواعظ القرآنيه- دانراوی محمد بن سالم البيحاني- دار الندوة بيروت ساڵی ١٩٨٥ز.

٤٤-تحفة الخطيب، دانراوى مامؤستا مەلا عبدالله مولود محمود الپلپيتانى- مطبعة العاني بغداد ساڵى ١٩٩١.
٤٥-خطب الجمعة- دانراوى احمد حسين كعكو- دار الانصارى سوريا- ساڵى ١٩٩٧.
٤٦-وتارو وتاربێژ- دانراوى عمر احمد نظامى- ساڵى ٢٠٠٣ز.
٤٧-روضة الخطباء وكيف تكون خطيبا ناجحا- دانراوى دكتور مصطفى مراد- دار الفجر للتراث القاهرة- ساڵى ٢٠٠٢ز.
٤٨-فن الخطابة- د.احمد محمد الحوفي- دار الفكر بيروت- ١٩٩٦.
٤٩-تاج الخطب المنبرية- مصطفى ابو سيف الحمامي.

ناوەرۆك

لاپەڕە	بابەت
٣	پێشکەش بێت
٥	پەسەندنامە
٧	پێشەکی
١١	بەشی یەکەم/ چەند تێبینێك بۆ برا وتاربێژەکان
١٢	(وتاردان) الخطابة- سودەکانی وتار:
١٥	چۆن دەتوانیت قورگت بپارێزیت:
١٧	هۆیەکانی لاوازبوونی وتار:
١٨	بەشەکانی وتار/ ١-پێشەکی
١٩	٢-بابەت
٢٠	٣-کۆتایی
٢٠	هەنگاوی سێیەم (الإلقاء)
٢١	تایبەتمەندیەکانی وشە:
٢٣	ئەو سیفەتانەی دەبێت وتاربێژ هەیبێت
٢٥	چۆنیەتی وتاری کاریگەر
٢٦	بەشی دووەم/ خوتبەکان
٢٧	سەری ساڵی نوێی کۆچی
٣١	رۆژی عاشوراء
٣٥	کۆچ کردن بۆ مەدینە
٤٠	کارەکانی پێغەمبەر(ﷺ) لە مەدینە
٤٤	خوتبەی دووەم مانگی (موحەڕەم)
٤٥	نوێژ
٥٠	نزاوو پاڕانەوە
٥٥	تەقوا
٦٢	جەژنی کرێکارانی جیهان (١)ی ئایار
٦٧	خوتبەی دووەم مانگی (سەفەر)
٦٨	پەیدا بوونی شەیتان و هۆی دوژمنداری بۆ ئادەمیزاد
٧٥	لەدایك بوونی پێغەمبەر(ﷺ)
٧٩	مەبەستەکانی شەیتان
٨٤	رێگاکانی شەیتان بۆ گومراکردنی ئادەمیزاد
٨٩	خوتبەی دووەم مانگی (رەبیع ئەوەل)
٩٠	چەکەکانی موسلمان بۆ بەرەنگاری شەیتان
٩٤	ئازاری مردن

مردن	٩٨
گۆڕو مەیینەتیەکانی/ بەشی یەکەم	١٠١
خوتبەی دووەم مانگی (رەبیعی دووەم)	١٠٤
گۆڕو مەیینەتیەکانی/بەشی دووەم	١٠٥
باوەڕ هێنان بەزیندووبوونەوەو رۆژی دوایی	١٠٩
فوکردن بە کەرەنادا (نفخ الصور)- زیندوو بوونەوە	١١٥
لێپێچینەوە- تکاکاری	١١٩
خوتبەی دووەم مانگی (جەمادی یەکەم)	١٢٥
تکاکاری (الشفاعة)	١٢٦
پردی دۆزەخ (الصراط)- بەهەشت	١٣٠
دۆزەخ	١٣٥
ئایا بەختەوەری چییە؟	١٣٩
خوتبەی دووەم مانگی (جەمادی دووەم)	١٤٥
مافی موسڵمان لەسەر موسڵمان	١٤٦
دواخستنی گەڕانەوە بۆ خوا	١٥٢
(شەوڕەویی و بەرزبوونەوە)(١)	١٥٦
(شەوڕەویی و بەرزبوونەوە) (٢)	١٥٩
خوتبەی دووەم مانگی (رەجەب)	١٦٣
مافی دراوسێ لەسەر دراوسی	١٦٤
شەوی نیوەی شەعبان (شەوبەرات)	١٦٨
سەڵەوات لێ دان لەسەر گیانی پێغەمبەر(ﷺ)	١٧٢
پێشوازیکردنی مانگی رەمەزانی پیرۆز	١٧٦
خوتبەی دووەم مانگی (شەعبان)	١٨٠
مانگی رەمەزانی پیرۆز	١٨١
شەڕی بەدری گەورە	١٨٦
شەوی قەدری پیرۆز	١٩٠
بەردەوام بوون لەسەر خواپەرستی لەپاش رەمەزان	١٩٥
جەژنی رەمەزانی پیرۆز	١٩٩
خوتبەی دووەم مانگی (رەمەزان)	٢٠١
زنجیرەی إعجازی قورئان لە دروست بوونی مرۆڤ/ (١) سەرەتای نوتفە تا لەدایک بوون	٢٠٢
٢-لەدایکبوون هەتا تەمەنی (١٠) ساڵی	٢٠٦
٣-ماوەی گەنجایەتی	٢١١
٤-ژن هێنان	٢١٥
خوتبەی دووەم مانگی (شەوال)	٢٢٠
(٥) مافی پیاو لەسەر ئافرەت	٢٢١

(٦) مافی ئافرەت لەسەرپیاو	٢٢٥
سەردانی ماڵی خوا	٢٢٩
خوتبەی دووەم مانگی (زیلقەعیدە)	٢٣٤
گەورەیی دە ڕۆژی حاجیان	٢٣٥
ڕۆژی عەرەفە- قوربانی	٢٣٨
جەژنی قوربانی پیرۆز	٢٤٢
ئەگەر بەزەیی خوا نەبێت حاڵمان پەرێشانە	٢٤٧
لێبوردەیی خوای گەورە	٢٥٢
خوتبەی دووەم مانگی (زیلحەجە)	٢٥٧
بەشی سێ یەم/ هەندێ بابەتی جیاجیا	٢٥٨
ژەهرەکانی دڵ/ (١) نەخۆشیەکانی زوبان	٢٥٩
غەیبەت کردن	٢٦١
دوو زوبانی	٢٦٤
نەزەر کردن	٢٦٧
تێکەڵاوی	٢٧٠
نیشانەکانی ساغی دڵ	٢٧٣
الاستغفار	٢٧٧
شەونوێژ	٢٨٠
ترسان لەگوناە کردن	٢٨٥
زینا	٢٨٩
ستەم	٢٩٤
کرداری خۆکوژی (تیرۆر)	٢٩٨
زیادە ڕەوی بناغەی هەموو کێشەیەکە	٣٠٣
نەخۆشی ئایدز قەهری پەروەردگار	٣٠٨
تووڕە مەبە	٣١٣
نەکەی لەیادیان بکەی؟	٣١٧
کەشیەکەت توندوتۆڵ بکە دەریایەکە قوڵە	٣٢٢
لەدەست خۆتی نەدەی	٣٢٨
دۆست و هاوەڵت کێ یە؟	٣٣٤
خۆتی لێ بپارێزە	٣٣٩
بەبۆنەی کردنەوەی دەرگای قوتابخانەکان/ (پەروەردەو فێرکردن)(١)	٣٥٤
پەروەردەو فێرکردن(٢)	٣٥٨
کۆتایی	٣٦٢
سەرچاوەکان	٣٦٣